

رۆمان خۇدیکا ژيانییه

خواندنیڭ شروقه کارى يىن دەروونچاکی ل سەر رۆمانی

ب سپونسەرى يا سەنتەرى تەكنەلوژيا و راھىنانى ئەورۇپى

European Technology and Training Center (ETTC)

ناقى پەرتۆكى: رۇمان خۇدىكا ژيانىيە

بەرگ: بەرگى سىيى

نقىسەر: د. عارف حىتۆ

بابەت: رەخنە

دیزاين و دەرھىنانا ھونەرى: نقىسەر

بەرگ: ھىوا كومپىوتەر

ژمارا سپاردنى: D-/2694/20 ژ پەرتوكانا بەدرخانىيان

تيراژ: ۵۰۰ دانە

چاپ: چ ۱، چاپخانەى پاك، ھەولير- ۲۰۲۰

د. عارف حیتو

رۆمان خۇدیکا ژيانییه

خواندنیڭ شروقه کاری یین دەررونجقاکى
بۆ رۆمانا دهقه را بهدینان

به رگن سین

شهرجا غه مئ دل بكم فهسانه
زینئ و مه مئ بكم بههانه
نهغمئ وه ژ پهردهئئ دهرینم
زینئ و مه مئ ژنووه قه ژینم

لی هیقی دکم ژ موسته عیدان
حرفان نهگرن ل موسته فیدان
ئهف نامه ئهگهر خرابه گهر قهنج
کیشایه مه وی دگهل دووسه د رهنج

ئهحمه دی خانئ (۱۶۵۰ - ۱۷۰۷)

پيشگوئن

رؤمان جيھانه ڪا خواهه سهره و ل بهر جيھانا هه ھي ھاتيھ ئا فراندن .
دھر گھه ڪي ل تاقه، ڪو مرؤف تيڙا بچيته دناف ڙيانه ڪا چيڪريدا و سهره دهر بي
دگل ڪؤمه ڪا بابھ تيڙن دهر ووني و جفاڪي و سياسي و فھلسه في بڪهت . نقيسه ر
چاڦليڪهري خوداڦه ندانه ڙبو دانانا ڦي جيھانا گريمانڪي و پهلهه وائي سهره ڪي
هه موو بؤيه ر و پيڦاڙؤيا ڙيانيه . ب ئاشؤپ و هزر و پيڦه سيان و پيشيني بين
هه ستيڪرني، چيروڪا ڙيانه ڪا گريمانڪي رادچينيت، ڪو بيته خوديڪا ڙيانه ڪا
ڪه تواري و ئازرينه ر بهر گومانڪرن و هه لسه نگاندن و دووباره دانانا ڪؤمه ڪا
هزر و رھتار و تيگهه بين جفاڪي . رؤماننقيس بهرؤفاڙي نقيسه ري چيروڪا
هونه ري يا ڪورت، ڪؤمه ڪا پهلهه وائين دناف بؤيه راندا بڪار دئنييت و گرنگي
دده ته لقين و رھتارين وان، ڪو دهر بريني ڙ رهوشا جفاڪي هه مي بڪهت .
هه ست و هز و پالدر و هه لچوونين دهر ووني بين ڪه سين ڙيائي دناف
جفاڪيدا، دڪه ته هيڦيني شروڦه ڪرنا هه لويست و رھتارين ڪه ساتي يا جفاڪي و
چوونا دناف ناخي عه قلي ڪؤميڊا . رؤمان ڙ هه موو ڙانرين دي بين ويڙه يي
بهرفره تر و پهڙهه ڪريتره . زيده باري ناهه رؤڪه ڪا حه باندي و هوور هور ڪين
وه سفڪرني و هونه ري يا ويڙه يي، ههروه سا سروشت و خواهه بيتي ڙي ب خواهه
دگريت . سروشتي رؤماني نه وه ڪو رؤماننقيسي پيڙانينين وورد ل سهر هه موو
هزر و بؤيه رين دهر براندي هه بن و باشره ب چاڦ ديت بن يان ب سهر ري

هات بن . خوهییتی یا وی ژی، گیانی نفیسهرییه کو ب شیویهکی راسته و خو
 یان نه راسته و خو، په یامین خوه ئاراسته ی خوانده فانان دکهت. ئەف سروشت و
 خوهییتی یا رۆمانی (بۆیه ر و نفیسهر)، فی ژانری و یژییه دکهته زهڤیه کا کیلایی
 کو ب کیچ چاندنا هەر جوړه تۆڤه کی بهرهمدار بهیت و هەر وەرگره ک ل
 گورهی پاشخانا خوه یا هزری- په روه دهیی، دشیت خوشی و مفای ژی
 وەرگریت. خوشی یا رۆمانی ل سهر بابه تین ئازراندى یین ناڤه روکی و
 شیوازیین ڤه گیرانی رادوه ستیت، چهند بابه ت پتر ب ژيانا که تواری و تیهرزینا
 مروڤیڤه ههڤه ند بیت، دئ پتر کارتیکرنی ل خوانده فانی کهت. کارتیکرن
 خوشییه کا ب میناکئ ئارامی یا دهروونی ددهته مروڤی. ئوو ئەف میناکئ
 خوشی، ب داخباربوون یان کارتیکرنا بۆیه ر و په یامین دهربراندی دهیته
 وهسفرن. ئانکو ئەو بۆیه ریڤ کارتیکرن کرییه سهر ههست و هزرین
 نفیسهری کو جیهانه کا گریمانکی ب رۆمانی داریژیت، کارتیکرنی ل سهر
 وەرگری ژی دکهت و بهر ب تیهرزین و پیحه سیانین نفیسهریڤه دهیته
 راکیشان. ئەف کارتیکرنا ئالوگور (کارتیکرنا جفاکی ل سهر نفیسهری و پاشی
 کارتیکرنا نفیسهری ل سهر جفاکی)، هزرژیکرنا کی ددهته وەرگری کو دئ
 خوشی یا ب سهره لبوونی و مفای گوهورینه کا بهر ب باشتریڤه خولقینیت،
 ههروه سا ئیتباعه کی ل دهف خوانده فانی په یدا دکهت کو رۆمان به حسی ژيانا
 وی و سهر بۆرا وی یا که توارییه. ب فی چهندي ژی، رۆمان دبیته خوډیکا
 ژيانی. مروڤ پرائیا ههست و هزر و رهفتارین ژيانا خوه یا روژانه تیدا
 دبیت و راوه ستیانا ل بهر فی خوډیکئ، دبیته پالدهرک کو مروڤ هندهک
 ههلویتین نه وەرگری ل هه مبهری هزر و رهفتار و ههستین خوه وەرگریت و
 پیداچوونه کا هه لسه نگاندنهی د هه موو ژيان و سهر بۆرین خوه یین ماددی و

مینه‌فیدا بکەت. پشتی چاپ و بەلابوونا هەردوو بەرگین ئیکێ و دووی ژ
 "رۆمان خۆدیکا ژیانیه"، کو کۆمه‌کا خواندین دەروونجفاکی ل سەر ناڤەرۆک و
 په‌يامین رۆمانا دەڤه‌ری بوون، گەله‌ک نڤیسەر و ره‌خه‌ڤان وه‌سا بو چوون کو
 ئەو خواندنه‌ ل گورە‌ی ریازا ئینتباعیه‌تی (باندۆریزمی) هاتینه‌ کرن. ژبو
 جودا کرنا ریازا ئینتباعیه‌تی ژ ریازا دەروونجفاکی یا مه‌ ژ تیۆرین دەروونزانی
 و جفاکناسیی و نوژداریی وەرگرتی، فه‌ره‌ ئەم تبابه‌کی ل سەر شیوازی ئینتباعی
 و ئینتباعیه‌تی راوه‌ستین. دبیت شیواز و میتۆدی فی ریازا دەروونجفاکی (ب
 روخساری خوڤه‌)، مینا شوڤه‌کرنین ئینتباعی بیت، لی د ناڤەرۆکیدا ژ
 جودایه‌.

ئینتباعیه‌ت ریازه‌کا وێژه‌یی - هونه‌ریه‌ ل نیڤا دووی یا سه‌دی نۆزدی ل
 فره‌نسا په‌یدا بوویه‌ کو هه‌ست و دیتنن کەسوکی دکه‌ته‌ شه‌نگسته‌یی دەربرین
 هونه‌ری و وێژه‌یی (نه‌ تیگه‌هین عه‌قلانی یین بابەتان). ل سەر وی چەندی
 هاتییه‌ دانان کو دوینچوون و لیگه‌ریانا هەر به‌ره‌مه‌کی هونه‌ری ل ده‌ستپیک
 کار دکه‌ته‌ سەر هه‌ست و دەروونی مرۆقی و پاشی ئەف پیحەسیان و
 هه‌ستپیکرنا ده‌ستپیک، هونه‌رمه‌ندی پالده‌ت کو دەربرینی ژ وی هه‌ستی
 بکەت. ئەف ریازه‌ ژ هونه‌ری شیوه‌کاریی ده‌ست پیکریه‌ کو شیوه‌کار ب
 شیوه‌یه‌کی رويت و ساکار ئینتباعا خوہ یا باندۆرکری بیخته‌ سەر پاته‌یی
 که‌ڤالی، بی گرنگی دان ب چ پیه‌ره‌کی دی یی زانستی و عه‌قلانی. ناشی وی
 ژ تایتلی که‌ڤاله‌کی هونه‌رمه‌ند کلوود مونی (۱۸۴۰-۱۹۲۶) هاتییه‌ کو ناڤونیشانا
 که‌ڤالی کر بوو "ئینتباعا رۆژه‌لاتنی" و دگەل کۆمه‌کا شیوه‌کارین فره‌نسی (ل

سال ۱۸۷۴ء ۾ پيشڪيش ڪرڻ لاءِ. شيوه ڪارڻ ٿيندڙ چاڻڪڻا رهنگهه دانا تيرڙوڙڪين رڙوڙي دڪن دهمي دڪه ڦيٽه سهر روويي تستان، ٺهجا رهنگين زهيتي ب شيوه ٻي پتڪين ڙيگهه قه تيابي و ٺاشڪرا ددانه سهر كه ڦالي و پرائيا شيوه ڪارڻ ٿيندڙي ههز دڪن كه ڦالين خواه دناڦ سروش تيدا بنه خشين (نه دناڦ چوار ديوارين مه رسه ميڊا)، ڊاڪو بانڊورا سروش تي ل سهر هه سٽين وان ب راسته و خويي بگه هته سهر كه ڦالي. ٿيندڙ مينا وي رونا هيئي نه وا دڪه ڦته سهر بابهي، لي نه بابهي ب خواهيه. هندهڪ رهخه ڦان ديڙن ڪو ٿيندڙي خاله ڪا وه رگوهاس تي بوو د ديروڪا هونه ريدا و گهلهڪ هونه رمندين شيوه ڪار ب دهس تي ڪا هونه ري نوو ددهنه نياسين. شيوه ڪارڻ ٿيندڙي، پتر گرنگي ب روخساري كه ڦالي و چوار چوڦه ٻي دهر ڦه ي ددهن. لي دهمي هاتييه دناڦ ويڙهيدا، پتر گرنگي ب ناڦه روڪا ده ڦي و هه سٽين كه سوڪي ددهت ڙ شيواري دهر بريني و جواني يا ويڙه يي. سه ردهمي هه ڦه رخ ڪو مشته ڙ نه زنه زين و هه لپه رستي، بهري پرائيا نفيسه ران دايه ٿيندڙي (بانڊوريزمي- التاثيرية) ڪو هه موو هزرين وان ل دور خواهي تي د زفرن. جيها نا دهر دور (ل دهف وان) ڪومه ڪا ٺازرينه رين هه سته وهري و ده مارگيرينه ڪو ل گوره ي پيحه سيان و رهوشا خواه يا دهرووني دبين، چ گرنگي ب چاڪسازي يا جفاڪي و به رگومان ڪرنا تيگه هان و هه ولدانين باشترليڪرني نادهن. ٺه ڦه ڙي بهروفازي تيورا سايڪوسوشياله ڪو گرنگي ب رهوشين دهررووني يين ڪاراڪته ران و هه لويستين ڪه سان و هه ولدانين چاڪسازي يا جفاڪي دهر دور ددهت.

* زبو پتر پيزانينان سه ڪه: <http://vb.arabseyes.com/t48924.html>

ئىتباعا ويژهىى دوو راماان ب خوڤه دگريت: يا ئىكىى ئه وه لچوونن
 يىن ژ هندهك ئه گهرين دهرقهىى يان ناڤخويى ل دهف نقيسهرى پيدا دبن و
 دبنه سهدهمى دهربرينهكا خوھىى و وەرگر وه هزر ژى دكهت كو خوھىى
 نقيسهرى، په هله وان و لقينهريى هموو هزر و بويه رانه. يا دوويى ئه و
 هه لچوونن يىن وەرگر ههست پى دكهت (پشتى ژ خواندنئ ته قاف دبیت)، كو
 دئ بېته سهدهمى په سه ندرنئ يان ره تکرئى. ئوو جوانى و كرئىى ژى، ل
 گورھى وئ هه لچوونا خوھ يا دهر وونى دبېنيت. پيشهنگى ئىتباعيه تئ دناڤ
 ويژهيدا، ويژه قانئ فرهنسى ئه ناتول فرانس (۱۸۴۴ - ۱۹۲۴) بوو، وى وه سا دديت
 كو بهايئ هه ر بهرهمه كئ ويژهىى د جورئ وئ باندور و كاريگه رييدايه، ئه و
 ل سه ر خوانده قانئ دمېنيت (پشتى خواندنئ). ئه و كاريگه رى و ئىتباعا ل دهف
 وەرگرى دمېنيت، گرؤڤئ گياندارى يا هه ر بهرهمه كئ ويژهيه. هه ر نقيسه ره ك
 ل دهستپىكى ههست ب بويه رى دكهت و پى داخبار دبیت، پاشى دهر برينئ ژى
 دكهت، هموو ههست و پيحه سيانين خوھ يىن دهر باره ي بويه رى دئىخته سه ر
 كاغه زئ و دكه ته دهقه كئ ويژهيه. ئانكو ئه و كاريگه رى يا بويه رين كه توارى يا
 جفاكى ل سه ر نقيسه رى كرى، دئ بېته دهقه كئ ويژهيه (ل گورھى تاييه تمه ندى
 يا هه ر نقيسه ره كى) كو كاريگه رييه كا دى يا گوگراندى بيخته سه ر وەرگرى و
 جفاكى. ئانكو هموو بابته ين ئى ريبازئ ب ههست و پيحه سيانين كه سوكى
 يىن نقيسه رى و وەرگريقه دگر يداينه. له و ا ئالا هه لگرين ئىتباعيه تئ وه سا دبېن
 كو (ئز ههست پى دكه م، كه واته ئه ز يى هه يم). ئه قه ژى دانا يه جهئ وئ
 گوئنا عه قلانى يا ديكارتى گوئى؛ (ئز هزر دكه م، كه واته ئه ز يى هه يم)، كو
 پتر داكو كئى ل سه ر تيهرين و عه قلانىي دكهت. دبیت مه ره ما ديكارتى ئه و
 بيت كو پرؤسه يا هزر كرنئ دبېته ئه گه رى دهر براندا ههست و ره فتاران ژى. لئ

ل گورہی سیگوشہ یا پیکھاتہ یی کہ سایہ تی یا جفاکی، ہستکرن ژی دبیته سہ دەمی تیہزرین و وەرگرتنا ھەلۆیست و ئەنجامدانا رەفتارین گونجایی. ئەگەر بابەت ل سەر پێشینه کرنا ھزری یان ھەستی رابووستیت، دبیته نہ گەلەک یا ب زەحمەت با کو کراسی ئیتباعیەتی بکەینە بەر دەروونجفاکی، یان ب کیمی دا یا بەرھۆز بیت کو بیژین "خواندین ئیتباعی یین دەربارە ی بابەتین دەروونجفاکی د بەرھەمین و یژەبیدا". لی ل گورہی دیتین ئیتباعیستان؛ ھەر زانست و پیزانینەکا مروف ھەست پی نہکەت بی مفایە و نہشیت سەرەدەری دگەل بکەت. ل دەف وان ناھەرۆک یا گرنگە، نہ روخساری ھونەری بی دەقی، جیھانا دەرفەیی و دەردۆر سەربۆرەکا تاییەت و ھندەک ھەستین کەسۆکینە، نہ کەتوارەکی بابەتی خوەسەرە ژ ھەستەوەرین مروفی. ئانکو ھەستیکرن شەنگستی ھەبوونا مروفیہ (نە ھزر و مەژ)، لەوا نقیسەر ب ھەستین خوە سەرەدەری دگەل ناھەرۆکا دەقی دکەت (نە ب عەقل و تیہزرین خوە). ژ وان رەخنەیین ئاراستە ی ئیتباعیان کرین ئەوہ کو ئەو پتر گرنگی ب تۆمارکرنا رویت یا ھزرژیکرنی یان باندۆرا دەروونی (ئیتباعاتان) دەن و بەایی جوانی یا دەقی پشتگوھ دھاقین. فی چەندی ژی، بەری گەلەک نقیسەران دا و یژەیی دانپیدانان و گۆتار و نامەیین و یژەیی، کو نقیسەر یا دلێ خوە دەریژ دکەت و دەق دبیته خۆدیکەک ژبۆ رەنگفەدانا ژیاننا نافخۆیی یا ھەر نقیسەرەکی. ب کورتی وەسا ددانن کو و یژە فەگیرانا سەربۆرین خوەیی و ژیاننا کەسۆکی یا نقیسەریہ*.

* پرائیا پیزانین دەربارە ی ئیتباعیەتی ژ ویکیپیدیا ھاتینە وەرگرتن: الانطباعية
ar.wikipedia.org/

رهخه يا ئتتباعى دهربرينا هه لچوونين كه سوکى و ههستپکرنين خوهينه
 كو ئاکاما وان ل سهر رهخه گرى دمىنيت. ئوو هه تاكو دهق کارتيکرنى د
 مروڤيدا نه کهت، نه شيت ل سهر بنقىسيت. لى رهخه يا دهر وونجقاکى،
 دويفچوونا کومه کا هزر و هه لچوون و تيگه هين جقاکى دهر دورن، كو
 سه ره دهرى دگه ل هوکار و نه نجامين هه موو رهفتار و هه لويستين کاراکته ران
 دکهت. هه رچه نده نه و ژى گرنگى ب هه ست و هه لچوونين نقىسه رى و
 کاراکته ران ددهت، لى ههروه سا گرنگى ب هزر و تيگه هان و پروسه يين
 تيهرين و عه قلى ژى ددهت. هه موو هزر و پيشينى و پلانين چاکسازى يا
 جقاکى ددانته سهر ميژا دانوستاندنى و پشکدارى يا نقىسه رى د ديتنا ريگه
 چاره ياندا دکهت. مشه جاران ژى، داکوکين ل سهر خورتکرنا خالين نه رينى
 يين چاکسازى و باشتريکرنى دکهت. پيکهاته يين نه هه قسه نگى جقاکى کوردى؛
 هه ر ژ موزاييکى يا جقاکى بگره و هه تا دگه هته هه ڤرکى يين سياسى و ئابورى
 و جقاکى، چيپوونا هنده ک باژيرى يين ئورستکرات دناف گونده باژيرين
 کوردستانيدا و ژ نه نجامى هه ڤرکى يين نافخويى يين نقىسه رى ب خوه،
 دناڤه را هزرين ئيديالى و بويه رين که توارکيدا، به رى پرانييا نقىسه ران دايه
 که توارى يا رهخه يى و جقاکى، كو بکه نه هيڤيتى ڤه گيرانا بويه رين رومانين
 خوه. ههروه سا خه باتا نه ته وه يى يا ل دژى داگيرکه ران و ساقاتى يا نه زمونا
 خوه سه رى يا کوردستانى، به رى رومانى دايه چيروکه کا مشت ئيديولوژيا و
 رهخه و شيرت و گوتارخواندن و چاکسازى يا جقاکى. نه ڤه ژى رهخه گرى
 دهر وونجقاکى پالدهت كو سه ره دهرى دگه ل خوه ييتى يا نقىسه رى و بابه تينى يا
 جقاکى و پاشخانين هزرى- پهروه ده يى يا وه رگران ژى بکهت. ئانکو ب
 شيويه کى نه راسته و خو سه ره دهرى دگه ل سيگوشه يا (نقىسه ر، دهق، وه رگر)

دکته. داڳو کیکرنا رۆماننقیسان ل سهر کاره سات و دیارده یین جفاکی یین نه گونجایی دگه ل سهرده می هه نوکهی، گه شیبینییه کی دده ته ره خنه فان و لیکۆله رین بیائی رۆمانی، کو پینگاڤین باشر بهر ب خواندین دهر وونجفاکی یین ل سهر رۆمانی بهاڤیژن و ب ئاویه کی کوورتر خوه ب داهیلنه دناف شیواز و ناهه رۆکا رۆماناندا، کو دی بیته پینگاڤه کا گرنگ و کاریگر بهر ب گه شه سهندن و وهرارا رۆمانیڤه (ل دهڤه را به هدینان). نه گه ر دویفچوونه کا ستوونی یا ساکار بو رۆمانین یه ک رۆماننقیس بکه یین، دی فان پینگاڤین پیشکه فتی ب ئاشکراییی تیدا بینین. لی ئه ف پیشکه فتن و وهرارا بله زا رۆمانی ناهیتته دیتن، نه گه ر نقیسینین ره خنه یی و شروڤه کاری بو نه هینه کرن. کریارا ره خنی ته مامکه را دهقی و یژه ییه و لایه نه کی دی یی داهیناییه، ل سهر داهینانا نقیسه ری دهیتته زیده کرن. گو تارین ره خنه یینه، ئاستی هه ر به ره مه کی و یژه یی دیار دکهن. د هه مان ده مدا ژی، ره خنه دبیته پالده ره کی گرنگ کو نقیسه ر هزرکرنه کا کوورتر و هونه ریتر ددهقی بهیتدا بکه ت.

د فی بهرگیدا، دی خوه بهرده یینه ناف جیهانا چوار رۆماننقیسین دهڤه ری، کو هه ر چواران که تواری یا جفاکی ژبو سه ره ده ریکرنا دگه ل بو یه ر و کاراکته رین رۆمانین خوه بکار ئیناینه. لی هه ر ئیکی جه خت ل سهر چقه کی فی که تواری کریمه، کو دهر برینی ژئیش و ئازارین جفاکی خوه بکه ت. سه بری سلیقانه یی د رۆمانا (مریه ما) دا، سه متا که تواری یا ره خنه یی و دهر وونی گرتیه بهر، ژبو ئازراندنا هنده ک بابه تین فه لسه فی یین هه شه ند ب دین و دنیا یا جفاکی کوردیڤه. خوه ل بابه تی ئاکامین ترۆمایا دهر وونی یا مییه کا تاک دده ت، پاشی وی می یی دکه ته وه لات و وه لاتپاریزیی ب که تواری یا جفاکیڤه

گریددەت. تەحسین نافشکی د رۆمانا (لایى دى یى پرى)دا، سەمتا کەتواری یا سروشتى یا نە قالا ژ کەتواری یا رەخنەیی وەرگرتییە، ژبو خویاکرنا ھۆقاتى یا دژمنان ل ھەمبەر جفاکى ژاندار و ئیماندار، پەنایى د بەتە بەر پاشخانا پەرورەدەیی یا کاراکتەران و بۆیەرەن پى دەھاژۆت. ب شیوہیەکی مەرەمدار، خوہ دادھیلتە دناڤ ژيانا رۆژانەیا جفاکیدا و رۆمانا خوہ دکەتە خۆدیکەک ژبو وەسفکرن و ئازراندا ئاریشین جفاکى کوردی د سەردەمەکی دیارکریدا. صدقی ھەرۆری ب سیتکەکی رۆمانان، ھەموو چقین کەتواری یا جفاکی تەڤلیھەف دکەت کو سەردەمی بزاڤا رزگاربخوازی یا کوردی یا ل باژیر و گوندان (ب ھەموو خالین خوہ یین ئەرینی و نەریئەقە) پى وەسف کەت و پاشى ب چیرۆکەکا عەشق و ئەڤینی بەر ب ھندەک سەمتین فەلسەفی و مەوقایەتی و جفاکیقە بەت. د قى وەغەرا دناڤبەرا ھەستین کەسۆکی یین نقیسەری و کارشەدانین جفاکى دەردۆردا، کۆمەکا ھزر و تیگەھین جفاکى کوردی (ب تەخا ستەمکار و یا ستەملیکریقە) پیشکیشى خواندەڤانان دکەت. ھەر وەسا شیوازی تیھزرین و رەفتارین جفاکى ئورۆپی ژى، دکەتە ئازرینەرەکی کاریگەر ژبو ل سەر راوہستان و پیداجوونا تیگەھان و ھەلسەنگاندنەکا رەخنەیی. محەمەد سەلیم سواری د رۆمانا "ھەوارە"دا، ھەردوو سەمتین کەتواری یا رەخنەیی و کەتواری یا سروشتى بکار دئینیت کو بۆیەرەکی زارگۆتنا گەلیری بکەتە بابەتی رۆمانەکا ویژەیی، کو دەردەسەری و کۆژانین مللەتی خوہ پى دەربیریت.

رەخنە (یان کریارا رەخنە) ل دەف من، نەراستقەکرنا بەرھەمییە، مینا ماموستایەکی خواندنگەھی کو باشی و شاشیان ھەڤبەری ھەف بکەم و ل داویى نمرەییەکی ل سەر بدانم. بەلکو خواندنگەکا تیرامانی یا تیکھەلەییە ژ

ئىنتىباغىيە و دەروونزانيە و جفاكاناسىيە و نۆژدارى يا دەروونى، لى ب ھىدەك ئەلەمىتتىن تىۋرا سايكوسوشىيالى ھاتىبە باركرن. رەخنە د قى شىۋازى خواندنيدا، قەكرنا تەلىسم و گرى يىن گرتىبە، لىگەريانە ل رامانىن قەشارتى يىن دناف خويىيە ھەقۇك و دەربرىناندا. شىۋقەكرنا رەفتار و ھەلوئىستىن قەبوولكرى و نەقەبوولكرى يىن جفاكىيە. خورتكرنا ھەلوئىست و دەربرىننىن ئەرىننىبە. خوە داھىلانا دناف ناخى كاراكتەران و نقىسەرىدايە. لەوا دىت ھىدەك تىگەھ و شىۋقە دووبارە بىن، يان قەجوينەكانەچىكرى د قان خواندنانا بەھىتە دىتن. لى ھەر خواندەك ب خويىيە يەك رۆمانقە گرىدايە و ھەر رۆمانەك د خويىيە خوەدا جىھانەكا جودايە. ھەروەسا من يى ھەولداى كو دىد بۆچوونىن خوە يىن ل سەر جفاكى كوردى، ب رىكا خواندانا قان رۆمان دەربىرم و بدانمە سەر مىزا تىھىزىن و دانوستاندنى. ھەر چەوا بىت، ئەف كۆما خواندنىن دەروونجفاكى، بەرھەمى ھىز دىتن و بۆچوونىن منە ل سەر جفاكى كوردى، من ئەف رۆمانىن بەردەست كرىنە پىرىنە و ئامراز كو ب رىكا وان بەھسى جفاكى كوردى بكم و كۆمەكا عورف و تىگەھان (مىنا رۆمانقىسان!) بەرگومان بكم و بىخىمە بەر تىھىزىن و دانوستاندنىن ھەلسەنگاندەيى. مەرھەما سەرەكى پى، پىشكەفتنا رۆمانىيە و لقاندنا عەقلى كوردىيە.

د. عارف حىتۆ

ھەولپىر - ۲۰۲۰

هه و النامه كئيب

خه مين قه شارتي يين كچه ژنه كي

د روماننا "مريه مايي" دا

هه و النامه‌ی کتیب

مريه ما: كچه ژنه ك ژه مانه ك دى

مريه ما كچه كا سيه و شهش سالى يه و د روژا جه ژنا زايينا خوه دا، دلى خوه بو هه قاله كا خوه يا ژ غه ريبى قه گه ريبى قه دكه ت و هه مى دانانگه هين ژيانا خوه رويس دكه ته سهر ميژا پيدا چوون و هه لسه نگاندى. مريه ما ب ئاوايه كى مونودرامايى هه مى سهر بوور و كارساتين ژيانا خوه قه دگيريت (هه رچه نده ب شيويه ي دايالوگى ده يتته نيشاندان)، چونكو ئاخفتنا خوه ئاراسته ي نارينا هه قالا خوه دكه ت. مه گوته مونودرامى، چونكو كاردانه وه بين نارينا هه قالا وي، تنى ئازرينه رين دو ماندا ئاخفتينه (ئانكو نه ئاخفتنكه ره كا چالاكه). ئوو ب قى قه گيرانى ده ربرينى ژ خه م و ژان و هه ستين ته په سهر كرى بين هه مى ژن و كچين جفاكى كوردى دكه ت.

هيشتا زاروكينى ژ ئاسو بين ديتنا وي بارنه كرى، حه ليما يا داىكا وي دمريت و بابى وي ژنه كا دى ب ناڤى مه نجول ددانته ل شوينا داىكا وي. ل بهر ده ستى ژنبايى، پيڤاژويا خه و نين خوه دده ته رى. لى پشتى هاتنا خويشك و برايه كى، ب ناڤين (كوڤان و كاژين)، بابى وي ژى دبيتته قوربانى شه رى كه نداڤى و خاترا خوه ژ قى ژيانا مشتى ئيش و ژان دخوازيت. مريه ما ل بهر ده ستى ژنبايه كا دلره ق و سهر به ردايى ده يتته په روه رده كرن. هيشتا سنيله، زه لامة ك ب ناڤى محه مه دى مه يرى، دئايرده يه كى باركرى ب مژدارى يا ئايينى و خيانه ت و هه ستا بابينى، ده همه نين وي ژ خوينى سوور دكه ت و دكه ته ژن. ب قى چه ندى ژى، مريه ما ئه وا كچه ژن دكه قيته دناڤ ئالوزى و ترومايه كا ده روونى يا

كوژەكدا، ژ لايەكيشە سەرەدەرى يا ھۆفانە يا ژنابا وئ و دەردۆران، ژ لايى ديشە
 ھەفركى يىن وئ يىن نافخويى و خەونين وئ يىن سەر ژيكرى، وئ يا بى
 دەستەلات و تەسليمبويى بەر ب ھونەرى نىگار كيشانىقە دەت. دپنقاژويا ژيانا
 خوە يا مشت دەردەسەريدا، مريەما پيرگى سى كەسان دەيت؛ يى ئيكي ھەژارى
 پيشمەرگەيە و يى دى ئىسلامى كومونىستە و يى سىي ھاوارى ئىسلاميە. پشتى
 ھەرسى كەس زەلامىنى يا خوە ل سەر لەش و ھەستين وئ يىن بريندار تاقى
 دكەن، كەسەك ژ فان ھەرسى فريادەسان نەشيت تى بگەھيت و ژيانەكا تەنا بۆ
 دابىن بگەت. ل داويى، كەسەكى ب نائى كرمانج دنياست و ھەمى حەز و
 خەونين خوە ل دەف وى دىنيت، بۆ جارا ئيكيە ھەست دكەت كو كەسەك
 ھەيە تيدگەھيت و ژبلى لەشى وئ يى شەھوتى، د كاريت سەرەدەريى دگەل
 خەم و خەون و ديتين وئ يىن دەربارەى ژيانى بگەت. لى ئەف خۆشى يا ژ
 بانين بلند كەفتيە د ريكا ويدا، نە يا كاملان بوو. چونكو كرمانج د شەپرى
 براكوژييدا بريندار ببوو، گوللەيا برايەكى وى يى ژ ھەمان مللەت و نەتەو،
 رەھا ميړانيى (يان نيړاتيى) لى قەتكر بوو. لەوا نەشيا مريەمايى مارەكەت و
 ژيانەكا كاملان بۆ دابىن بگەت. ئەفە كورتى يا رۆمانا "مريەما: كچەژنەك ژ
 زەمانەك دى" بوو*. ئەف رۆمانە سيزدە پشكىن خوەسەر ب خۆفە دگريت و
 ھەر پشكەك ژ كۆمەكا پەرەگرافين پيگھەگرىدايى پيگ دەيت. لى رۆمان نە تنى
 خوياكرنا بۆيەرانە، بەلكو شيوہ يىن فەگيرانيى و شيوازيى گشتى و ھۆكارى
 رەفتارا كاراكتەران و ھزريىن ل پشت ھەفۆكىن دەربراندى و گەلەك بابەتین
 دى يىن جوانكارىيى ژى ب خۆفە دگريت. ئەگەر تنى فەگيرانا بۆيەران بايە،

* صبىرى سليقنەيى (۲۰۰۷). مريەما: كچەژنەك ژ زەمانەك دى. چ، چاپخانا ھاوار- دھۆك.

ئەف كورتى يال سەلال دا بەس بیت ژبو پیناسە کرنا فی روماننا ئەم ژئی خەبەر
 ددەین. ئەگەر ئەم ژ نائی رومانئی دەست پی بکەین (ماریەما: کچە ژنە ک ژ
 زەمانە ک دی)، دی بینین کو ماریەما نائی کەسە کا مییە ژ نائی (ماریم) هاتییە،
 لی دەمی دەربازی زمانی کوردی بووی، نائی وی بوویە ماریەما. وەکو ئەز تئی
 دگەم، ئەف ئەلیفا ب نایفە دەیتە زی دەکرن (ماریەم- ماریەما) یان کیمکرن
 (حەلیما- حەلیم، خەجیجا- خەجیج)، شیویەکی ئەفینی و بچوو ککرنی و
 ریزگرتئی ددەتە نائی. لی ئەگەر بابەت تئی کوردیکرنا نائی ماریەمی با، نقیسەر
 دشیا نائی رومانئی بکەتە میرەم (کو کوردیکرنا نائی ماریەمی)، لی وەسا دیارە
 کو نقیسەری فیایە رەهەندەکا دی ژى بدەتە نائی. ئوو ئەگەر ئەم سەحکەینە
 تایتلی لاوەکی (کو تەواوەر و شروڤە کرنا وەسفی یا نائی ماریەمی)، ژ دوو
 دەستەواژەیان پیک دەیت، کچەژن و زەمانە ک دی. کچەژن ئانکو کچەکە
 سیفەتئی ژنی وەرگرتی، یان ژنەکە هیشتا ب ساخلەت و رەفتارین کچانفە
 گریدایە. جوداهی یا زمانەفانی یا دناقبەرا کچی و ژنیدا ئەو ک کچ مییەکە
 بەری شوو ککرنی (ئانکو هیشتا یا کچینە- پەردە یا وی یا کچینی دڕوست و
 ساخلەمە)، لی ژن ئەو مییە یا پەردا وی یا کچینی نەمای (ئەگەر بو جارەکا ب
 تئی ژى کریارا سیکی کر بیت و ئەو پەردە یە نەما بیت، دی نائی ژنی کەفتە
 سەر). ئوو جوداهی یا زمانجفاکی یا وان، ب پیگەهشتن و ئەرک و
 بەرپرسیاری و نەسەبی بنەمالیڤە هەقەبەندە. هەندەک جارەن ژى، د کوردەوارییدا
 وەکو پەسندان و مەدحە ژبو وان کچین سنیلە بین بەرپرسیاری یا جفاکی یا
 مالی و خویشک و براین خوە ب ستوویی خوەفە دگرن (ژبەر هەر ئەگەرەکی
 هەبیت)، دەیتە گۆتن. یان وەکو کیمکرن و رەخنە یەکیە ژبو وان ژنین هیشتا
 پینەگەهشتی و دکەشە بەر بەرپرسیاری یا مال و میران. لی ژ لایی

زماندهروونیځه، کچه ژن، ټو ژنه یه ټوا هموو بهرپرسیاری یین جفاکی و بایولوژی ل همبهری ههژینی خوه ههیی و دناڅ جفاکیدا وهکو ژنهکا کاملان دهیته ههژمارتن، لی گیانئ وی هیشتا کچینه و ههست ب ههبوونا قه تا دی یا گیانئ خوه ناکهت. ټانکو تنئ کریارین سیکیسی دگهل کهسهکی دیارکریئ نه ب دلئ خوه دکهت و کراسهکی جفاکیئ قه بوولکری دکهته بهر وی کریاری. دبیت پرائیا ټو کچین ب کوهکی داینه شوو، ټهڤ ههستا ژینگوتی ل دهڤ ههپیت (کو ب بایولوژی یا لهشی خوهڤه ژن، لی گیانئ وان هیشتا کچهکا کچینه). دهستهواژه یا دووی ژ تایتلی لاهوکی (یان وهسفرنا ناڅی)، ژ زهمانهک دی یه. زهمان ل څیره دوو رههندان ب خوڤه دگریت: زهمانی بهرجهستهیی کو نوکهیه یان رابردوویه یان ژی زهمانهکی داهاتییه. نه دووره ژی ههر ټهڤ ههرسی وهرگوهیزکین زهمانی بن د جههکی دیدا، چونکو مشه جاران زهمان و جهه پیکه گریدایینه (زهمجه یان جیزه مان). رههندی دووی، زهمانی گیانیه کو مروڤ د ناخ و گیانئ خوهدا، د زهمانهکی دیدا دژیت و رهتارا وی/ وی نهیا زهمانی هه نوکهیه (ټو زهمانی ټو تیدا دژیت).

لی ټه گهر جارهکا دی ل تایتلی سه رهکی بزفرین و ب تایتلی لاهوکیڅه گریدهین کو یهک تایتلی رستهیی ژی دروست بکهین، دی تایتل ب ههمیڅه بهری مه دهته رهه ندهکی ټایینی، کو ههڅبه ندییهک ب مریه ما کچینه ههیه (المريم العذراء). د ټاماژهیهکا کورتدا، څی ههڅبه ندیئ ل دهڤ خواندهڅانی موکتر لی دکهت: "ټه ری مریه ما ټه زم، یان ټه ز مریه مامه- بپا ٦٤". مریه ما ته وراتی ژی کچه ژن بوو، هیشتا کچ، دووگیان دبیت و زاروکهک دبیت (یه سوعی مه سیح). ټو ژی بهر ټاڅی ههمان دهرده سهری و نه قه بوولکرنا جفاکی بوویه.

ب هه بوون و دايكبوونا وئ، گوهورينه كا مهزن ئيخسته دناڤ جفاكي سهردهمي
خوهدا و پاشي گوهورينه كا مهزن ئيخسته دناڤ پراڻيا كه لتورين مروڤايه تييدا.
نه دووره مههم ب مريه ما رومانئ زي، نه نجامدانا هه مان گوهورينان بيت دناڤ
كه لتورئ جفاكيي د سهردهمي رومانئيدا!؟

جه و سهردهمي ئي رومانئ، تنئ ئيفاره كه ژ ئيفاري يين دهڤه را دهوكئ
كو كاراكته را سهره كي يا رومانئ، ب بيره و هريا روژبوونا خوه، هه قاله كا خوه
داخواز دكه ته ئاهه نكه كا دوو قولي و مونولوگه كا ب شيويه يي دايالوگئ،
دناڤه را هه ردوواندا دهيتته نه نجامدان.

هه ر ژ دهستيپكا رومانئ و بهري دهست ب فه گيراني بكهت، رومانئيسي
كليله كا جادوويي كريبه د دهستي خوانده ئاناندا كو ده رگه هي رومانئ پئ فه كه ن
و ل كو ما ره هه ندين باركري بگه ريبن. ئه ف رومانه هاتيه پيشكيشكرن بو هه ر
كچه كا كچيني يا خوه ژ دهستدای (كو بابه ته كي په روه ده يي و ئاراسته كارويه).
پاشي چوار گوتنين ناڤدار و بهر به لاف ب ريژكرينه؛ يا ئيكي ژ قورئانا پيروژ
وهرگرتيه (كو بابه ته كي ئاييني گه فييه ل سته مكار و زورداران دكهت). يا
دووي ژ ناڤداره كي ب ناڤئ و. هوراس وهرگرتيه (كو بابه ته كي فه لسه فيي
دوواني يا هزر و ههستييه)، "جيهان كوميديايه بو كه سي هزر بكهت و تراژيديايه بو
كه سي ههست پئ بكهت- بپا". يا سيي ژ وليام وردزورت وهرگرتيه (كو بابه ته كي
خوگونجاندا جفاكييه). يا چواري ژ ره سول همزاتوڤ هاتيه وهرگرتن (كو
بابه ته كي دهرووني و دهروونجفاكيي باركريه ب ئوستاتيكيا عه شقي و
مروڤايه تيي). ئانكو رومانئيس يئ ئامازه يه كي دده ته خوانده ئاني كو سهرده ريي
دگه ل هنده ك بابه تيئ په روه ده يي- ئاييني، كه تواري- جفاكي، فه لسه في و

دەروونی یا مروۆشی بکەت. ل داویی ژى، ئەگەر رۆمانى ب ناهەرۆک و روخسارقه وەرگرين، دى ئاماژەيىن سياسى و وهلاتينيى ژى تيدا بينين. بەليکرنا بابەتيىن فەلسەفى و دەروونی دناف سياسەتى و رەخنەيىن کەتواری یا جفاکيدا، د پرائيا رۆمانين (سەبرى سلیقانهیى) دا دەينه دیتن. ئەم ژى (ل گورەى قى دیتنى)، دى چینه دناف فەزايى رۆمانيدا.

رەهەندى ئايینی - پەرورەدەيى:

ب دیتنا من، ئازراندىن يان بەرگومانکرنا هەر ئاييردەکى جفاکى - ئايینی، پرۆسەيەکا پەرورەدەيیه. هەر ژ دەستپيىکا رۆمانى و هەتا داویى، ئايین ب شیوهيەکى راستەوخۆ يان نەراستەوخۆ دکەفته دناف پرائيا دانوستانداندا. مروۆشى کورد، هەر ژ رۆژا ژ دايک دپیت و تا پى دگەهیت، ب پەرورەدەيەکا ئايینی یا بارکرى ب چغاندىن و ترسى و پابەندبوونى دەيته پەرورەدەکرنا. هەتا دگەهته وی راددهی کو ژ ئەگەرى خۆگونجانا دگەل ترسى، خوشيى ژ ترسا خوه بينیت: "نارینى بزانه کو ترس هەستەک خوهشه، بەلى سەيره- بپا،... ترس خوهشه هەتا وی راددهيى کو ئەز نەشيىم بى وی بژيم- بپا". ئەشجا سروشتیه کو پەرورەدەيا جفاکى و پاشخانا ئايینی، حزوورەکا بەرچاڤ د هەموو کيلیکين ژيانا مروۆشيدا هەبیت.

گەلەک بابەتيىن ئايینی وهکو ئاماژە هاتينه گۆتن کو خواندەشان هزرا خوه تيدا بکەت و بپارەکا هەنۆکەيى ل سەر بەت، دەمى مریهم ژ ماموستايى خوه دپرسیت کا بۆچى زەلامى مافى چوار ژنان هەيه، لى ژنى ئەو مافە نينه؟! ماموستا نەشيىت چ بەرسقین بەرهۆز بەدتى، تنى روويين وی تیک دچن و

قوتابی یا خوه پاشقه دبهت! ئەقە ژێ ئیشارهتە که کو پرانییا خەلکی (ب ماموستاقە ژێ)، ب کوورەھی سەرەدەریی دگەل بابەتین ئایینی دکەن و باوەرییەکا رەهایی پێ دەینن. دەمی نارین دبیژتە مریەمی: "ئەو شەهەدەکییا تە کیم دبینن، راستە چونکو ژنم- بی ۱۹". ئاماژە یە ژبو وی تیگەھی ئایینی شەهەدەکییا دوو ژنان ب یا زەلامەکی بیت. ئوو ئەو ئاییردەیی مریەم پێ هاتیە کریتکرن (کوشتن ب زمانی نقیسەری)، ئاییردەیهکی ئایینی بەر بە لاقە دناف جفاکی کوردیدا، کو قەرەفاندن و کونترۆل کرنا ئەجنەیانە ژ نای لەشی مروۆقان. هەرچەندە ئایینی ئیسلامی چ هەقەندی یین کوور ب فان جوورە ئاییردەیانقە نینە. لی خەلکی، ئایین بکارئینایە ژبو پەژراندن و ئەنجامدانا فان جوورە کریارین کو گەلەک ژ زانایین ئایینی پەسەند ناکەن. پشتی مریەما بەرئاتاقی ترۆمایەکا دەروونی دبیت (ژ ئەگەری کوشتنا بابی خوه)، یان تۆشی هیستیریایی دبیت و ژهۆش دچیت، کابرا (محەمەدی مەیری کو ل دەف خەلکی کەسەکی ئۆلدار و خودی نیاسە)، هەولددەت ئەجنەیان ژێ برەقینیت، قی ئاییردەیی خیری دکەتە دەرفەتەک ژبو ئەنجامدانا کریارەکا خرابیی و مریەمایێ ژ کچینی دئیحیت. رۆماننقیسی ب شارەزایی وەسفا قی ئاییردەیی کریه: "پشتا من دگەمراند و من ژێ ل قی مەحفوورا فارسی یا سۆر دنیری... ژ نشکەکیقە، مینا هۆرەبایی، پەردەیا شینا هەقرویشمی ژ سەر من هلدا و گۆت: بروینە سەر کوندکان. روویین من کەتن ئەردی، هەستی ترسی و شەرمی وەک سەرکین سار و گەرم گەهشتن هەق... ب زمانەک بیانی، ئەز باوەر دکم کو ژبلی وی کەس دی تیناگەهت، ل گەل دیواران دناخت، هەر بیهنەکی کەفا دەستی خوه داهینا سەر گولیفانکا سەری من... ل دووف رە کابرای دەستی خوه ب پشتا من و کەماخین من دە هینا خوار هەتاکو گەهشتی لنگین من... ل دوماهییی- تنی بو باوەریی- ئەز ل هەمبیزی خوه گفاشتم بەری کو بیژت: ئەز ب سەرهلبووم، ئەجنی

كهفتنه دناڤ كهلهځى ته ده، بهلى نه ترسه، نه ز دى وان ته رقينم ههكه ر سالا بيست و
 نيكى بت.. بپا۵۱-۵۲". ئەف ئاييردهيښ بووينه پشكهك ژ باوهري يښ
 بهلگه نه ويست و كه سايه تى يا مروځى پى هاتييه ئاڤاكرن، نه هيسانه كو مروځ
 بكاريت بيخته بهرگومانكرنى يان ل دژ راوهستيت. گهلهك جارن مروځى
 باوهري ب ئاييردهيښ ژ ځى چه شنى نينه ژى، لى ژ بهر دكارا (ئيلحاحا) جڅاكي
 نه شيت خوه ژى دوور بكهت و ل داويى دكهفته دبن كاريگهري يا جڅاكيڤه.
 ئاخفتنا ژ هه موويان ب ساناھيتر نه وه، دى بيژنى كا جاري تاقى بكه، نه گه ر مفا
 هه بوو ئەڤه ته قازنج كر، لى ئەگه ر بى مفا بوو، چ زيان و خوساره تى تيدا
 نينه. لى ئەويښ ڤان هزرين ڤاليكى پيشكيش دكهن، نه ل پيرييه كو
 پشكداريكرنا رهوشه نبيره كى د ئاييردهيه كى غه ييى بى مفا، پالپشتيه بو مانا
 تيگه هى وى ئاييردهى دناڤ جڅاكيڤا. ب هه مان تيگه هى رهوشه نبيران
 (قه ره مانا رو مانى ژى)، چ باوهري ب هه ولدانين محمه دى مه يري نه بوو، لى
 ژ بهر جڅاكي نه شيا رت بكهت، ئە نجامين وي ژى زده ستدانا كچينى يا خوه
 بوو: "من گومان د مه سه له يا ته سليمى ده دكر، به لى كى دوپريا به حسا گومانى بكت؟
 نه تنى واته يهك نه رينى دناڤراند، لى ژ كه بائيران دهات هژمارتن- بپا۴۳". پشتى ب
 سه رى هاتى و توښى وي دهرده سه رينى بووى (ئه وا ئەم ژى خه بهر دده ين)،
 ئەڤجا ب هزركرنه كا ره خنه گرانه و پرسياركه ر، به حسى ئاييرده يان دكهت و
 پيداچوونى ب سه ربورا خوه يا نه خوښدا دكهت، كو شيوازي پرؤسه يه كا
 په روه رده ييه ژبو خوانده قانان. مريه ما، خه لكى جڅاكي ب (وان- ئەوان) ل
 قه له مددهت، ئانكو ئەو كه سه كا ديبه (ژ زه مانه ك دى!)، دى هنده ك ژ خه مين
 خوه دهر يژكهت كو ببنه نموونه و ريخوشكه ر ژبو تيهرينه كا دى يا جودا ژ
 ئەڤا هه يى. نقيسه رى، كراكته ره كا هاريكار يان ته واوكه ر بكارئينايه (نارين)،

کو نوونہراتی یا ہمموو جفاکی بکھت، لی نہ ب شیوہیی گوتارہکا
ٹاراستہکری، بہ لکو ب شیوہیی دانوستاندنہکا فہکری دناقبہرا نفیسہری و
جفاکیدا. ہہروہسا ئینانا ئی کاراکتہری ژ دہرفہی وہلاتی، ئاماژہیہکہ ژبو
ہہبوونا ہزر و ہہلوئستین ہہمہجور کو ئیدی فہرہ ئہم ژی باوہری یین خوہ
بیخینہ بہرگومانکرنی و ریژی ل ہزر و کریارین بہرانبہر بگرین.

کریار یان رەفتار دەیتە وەرگرتن و ئەو رەفتار یا قەبوولکرییە، ئەوا جفاک
پەسەند دکەت و شیوہیەکی ہەژیتی دەتە. کورد دبیزن مروث ب کریارین
خوہ دەیتە نیاسین، کریارین ہەر کەسەکی رەنگفەدانا کەسایەتی و ہزرین
وینہ؟! پرائیا تاکین جفاکی (ل گورہی ئی باوہری)، سەرەدەریی دگەل مروثین
دەردورا خوہ دکەن. لی گەلەک جارەن کریارین قەبوولکری یین جفاکی و
حەزین فەشارتی یین مروثی ہەقڈژی ہەقن، ئوو مروثی بەر ب دووانیزما
کەسایەتیئە دەن. جفاکناس دبیزن کو پرائیا جفاکین دیندار (ب نەمازەیی،
ئایینی ئیسلامی)، ژ ئی دووانیزمی دنالن. مە گوت ئایینی ئیسلامی، چونکو
ئیسلامەتی سەرەدەریی دگەل دونیا و ئاخەرەتی/بابەتین ماددی و گیانی
ہەردوویان دکەت (ئانکو دین و دەولەت). ژبو ہەر ہوورہوورکەکا د ژیانیدا،
دیتن و چارەسەرییەکا دیارکری ہەیە. لی کوما ئایین دی (ب تاییەتی
مەسیحیەتا روژئاقایی)، دین و دەولەت ژیکجوداکرینە، کەسین ئولدار و
ریہرین ئایینی، جودانە ژ کارمەندین حکومەتی. ئەقجا دەمی پەرورەدەکرنا
زاروکاندا، ئەو ب ناخی سیستەمی جفاکی زاروکیین خوہ فیہرہ راستگویی و
کریارین قەنج دکەن. ژبو پەرورەدەیا گیانی ژی، ہەر ئیکشەمب ل کەنیسی
فیہری بابەتین ئایینی دکەن. کەنیسە ژی، ئایینی ل گورہی پیدھی یین ژیانئ و ل

گورہی سیستہمی جفاکی (دولہ تی) بو پیشکیش دکہت. لی د جفاکین ئیسلامیدا، ہەر ژ دەستپیکئی پەروردهیه کا دووانی بو پیشکیش دکہن و ہەموو کریارین قەنج ب ئاینیقه گریدەن و سیستہمی جفاکی (دولہ تی) ل گورہی شیوازین پەرورده یا ئاینی دگونجینن (قورئانا پیروژ، فەرموودەیین پیغەمبەری (س)، ئیجماع، پیقاندن و داھینانا زاناین ئاینی). ئانکو ئاینی ئیسلامی دیتە سیستہمی دونیا و ئاخەرەتی/ بابەتین کەتواری یین ماددی و بابەتین ئیدیالی یین گیانی. ئوو ہەموو دەمان پیدفی و ژان و دەرەسەری یین ژیانئ، ب تیگەھین ئیدیالی و شیرەتان تیر نابن، ئەججا خەلک نەچار دیت کو رفتارەکا دیارکری ژبو دونیا و ژیانا خوە یا کەتواری دروست بکەت (کو بکاریت پی بژیت و بەرھنگاری یا گەفین ژیارئ بکەت). ئوو رفتارەکا دی یا ئیدیالی دناف خەلکیدا دکەن کو ژ لایئ جفاکی و مەنزومەیا ئاینیقه قەبوولکری و ہەژی بیت. ژبو چارەسەرکنا فی دووانیزمی، ئیمامی عەلی دبیژیت: "بو روژا خوە کار بکە ہەرورەکو تۆ چ جارن نامری، ئوو ژبو ئاخەرەتا خوە کار بکە ہەرورەکو سبەھی دی مری." ئەف ہەقۆکە (تا راددەیەکی). ئاماژەیین ژہەفجوداکرنا دین و دونیایی ب خۆفە دگرت و خەلکی پالددەت کو ب ہەمان شیوہیی ئاخەرەتی، کار بو دونیایی ژی بکەت، لی تیگەھشتنا ہەموو زانایان و ہەموو خەلکی ژی نەوہ کو یەکە. نفیسەر ب شیوہیین راستەوخۆ یان نەراستەوخۆ (د گەلەک دانانگەھین رۆمانیدا)، خوە ل بابەتی فی دووانی یا ہزر و رفتارئ ددەت و کەسایەتی یا دووانیزمی یا ئۆلداران و یا خەلکی پیگیر ژی (وان- ئەوان) ب کەسایەتی یا محەمەدی مەیری وەسف دکەت:

- نوکھ ژي کابرا يي بوويه شپست و ههشت سال و هيژ کھس چو ژ تهفتي وي
نابته دهر: جار وهلييه که ژ وهلييين خودي و جار ژي سحر بازه- بپ ۴۳.

- ل نک مه مروث پتر ب کرياران دهيت نياسين... لي خه لکي تاخي کابرا
نه دنيا سي، چونکو هه موو کريارين وي دتارييدا بوون. نانکو خه لک کريارين
کابراي ل مزگهفتي تني دبينت، کهس کريارين وي ل بهنگه لي و دکانکي
نابنت- بپ ۴۷.

ههروه سا بابه تي پهروه ده يا ثابيني کو دبنه کوکا خودا ژبو پهروه ده کر نه کا باش
و قه نجه، ژبو هندييه کو مروث ب ثابيني قه بهيته گريدان و بو خوه بکه ته ري
و ريپازا ژيان، داکو هه ردهم يي سه رکهفتي و بي چهوتي بيت. لي پرا نيبا
پهروه ده گارين ئيسلامي، خه لکي ل سه ر دوواني يا ترساندن و ته ماحي د
هاژون، ته ماحي يا خوشي يين بهه شتي، يان ترساندن ژ ناگري جه هه مئ.
هه رچه نده، بزافين صوفيزمي خوه ژ قئ دوواني ده ر بازکرييه و ديپژن کو
دينداری ئه وه مروث هه ز ژ مه زناهي و قودره تا خودي ته عالا بکه ت (نه ژ
ناگري وي بترسيت، يان ته ماحي يا بهه شتا وي بکه ت)، لي ئه وا باو دناف
خه لکيدا، هه ر جه هه نم و بهه شته. د قئ دوواني ژي (ل شوينا خوشي يين
بهه شتي)، هه ردهم داکو کي ل سه ر ناگري جه هه مئ دکهن. ئه ثجا مروثي
دکه نه دناف ترسه کا دژوار و به رده و امدا، کو هه ردهم هه ست ب تاوانباري و
شاشي بکه ت، "ئهو ژي دترسن، مافي وان هه يه ب ترسن چونکي ب ترسي هاتنه
فرشکرن- بپ ۱۰". ئوو دبیت هه ر ئه قه بیت سه ده مي وان روندکين ديندار ل سه ر
نقيژا ئه يني دبارينن. نقيسه ري ب جواني ئامازه ب ثي بابه تي دايه: "کابراي...
ئه ز وه سا تيگه هاندم کو دوزه خ ب تني هه يه، چونکي قه ت به حسا بهه شتي نه کر-
بپ ۵۱." يان "ئه ز په تيکين (رحمان) و (رحيم) قيدهم... به لي (جبار) و (متکبر)

چاقباران ناگرن، ناهیلن-بپ ۶۵-۶۶". ئی چەندی قەرمانا رۆمانی پالدا کو هزارا
 خوه د (وان) دا بکەت، ئەری تئی محەمدی مەیری وەسانە یان هەمی خەلکی
 هەمان رەفتارین دووانیزمی هەنە؟ ئەز وەسا هزر دکەم کو نفیسەری ژی حەز
 دکر، محەمدی مەیری تئی با، بەلکو خەمین مریەمایئ سقکتر لی هاتبان. یان
 ب کیمی، دا ئاسۆیەکی گەشتر هەبا. لی دەمی دیژیت: "من هەولدا ئەز قیما خوه
 بهینم، خوه تیبگەهینم کو محەمدی مەیری، تئی کەسەکە و ئەو نەهەموو کەسە... بەلی
 دیارە کو قیما و باوەریبا من گەشبینییەک زیدە بوو- بپ ۷۶". ئیشارەتەکە ددەتە رەهای
 یا تیپەزین و پەروردهیا هەموو جفاکی. هەر عورف و باوەریبەکا هەبیت، ل
 دەستپیکئی ل سەر ئاستی کەسان پەیدا دیت و پاشی دەرپاسی کۆمی دیت،
 دەمی کۆمین خەلکی جفاکەکی وان عورف و بهایان پەسەند دکەن، هینگی دیتە
 پشکەک ژ پیکهاتەیی سیستەمی جفاکی و ئیدی نە هیسانە کو قەگەریتەقە سەر
 دوخی خوهیی جاران. ب ئی چەندی ژی، کۆمین خەلکی خوه دگەل دگونجین
 و پاشی دیتە دۆزەکا جفاکی- ئایینی و خەلک ب گیانی خوه دیارین. ئەگەر
 جارەکی هەست ب هەقدژی ژی بکەن، ب دەهان بەهانەیین عەقلی و نەقلی بو
 دەینن کو ئەوا دکەن، ئەو ریکا راست.

رەهەندی جفاکی - جیندەری:

سەرەرای ئاکاما ئایینی ل سەر چیکرنا سیستەم و عورفین جفاکی، لی
 هەندەک بابەتین جفاکی هەنە، ب کراسی ئایینی هاتینە نخافتن و پەژراندن
 (دیت ئاین یی ژی بەری بیت ژی). یەک ژ بابەتین هەرە گرنگین دناف
 سیستەمی هەموو جفاکاندا جهی خوه گرتی (ب تاییەتی جفاکین کشتوکالی و
 ئەوین ئیسلامی)، بابەتی جیندەریبە. هەلبەت پرانییا خەلکی، بابەتی سیکس و

جیندهری ژ هه فچودا ناکهن، خه لک وهسا هزر دکهت کو بابه تی جیندهری ههمان بابه تی جوداهی یین سیکیسیه دناقهرا نیر و میاندا. ئەو ب خوه جوداهی یین سیکیسی بابه ته کی بایولوژییه و جوداهی یین جیندهری بابه ته کی جفاکییه. لی چونکو ل دهف باوهردارین ئایینی، جوداهی یین سیکیسی ب ئەمری خودی تهعالا هاتینه دانان، لهوا وهسا هزر دکهن کو بابه تی جوداهی یین جیندهری ژ، تهمامکهرا ههمان بابه تی خوداییه. ب ئی چهندی ژ، سهردهرییه کا کیتر ژ بهاداری یا مروشان دگهل ژنی دکهن، "ل کووڤه بت، وهک بونه وهرهک می، لاواز و بیانی، جفاک سهردهریی دگهل من دکت ب تاییهت رهگهزی نه می- پپ ۷۸".

ئەو ب خوه د عورف و بهایین جفاکیدا، ههر ژ دهستیپکا بوونی ئەف جوړی سهردهری یا جیاواز دگهل بونه وهرا می دهیته کرن، پرانییا دایابان هز ژ کوران دکهن، چونکو کور هه لگری نافی مالباتیه و کچ ئاڤاکهرا مالباته کا دییه. ژ لایه کی دیقه ژ، کچ ناموسا بنه مالییه؟! هه تکا بنه مالی ب هه تکرن و فهیتکرنا کچی یان ژنیقه گریدایه. که لتوری ئیسلامی، بابه تی کیبهایی یا ژنی، ب کیمدینی و کیمئاقلی یا ژنیقه گریدایه- ژ بهر وان چهنه روژین بینقیژی یا وی ژ لای جوداهی یین بایولوژییه. لی جفاکاناسین سهردهمی زانستی وهسا دینن کو ئەگه کیمئاقلی و کیمدینی هه بیت، ئەنجامی پهروهردی یا جفاکییه نه سهدهمه (وهکو دیتنا عهلی وهردی). ههر ژ زاروکینی، هه موو بیاف بو نازادی یا کوری دبه رهه فکرینه، لی کچ دناف کار و کاروبارین مالیدا دهیته زیندانکرن (جیندهر). یه ک ژ بابه تین دی یین گرنگ ئەوه کو جفاک ب ههستیاری سهردهریی دگهل پهردییا کچینی یا کچی دکهت و ئەو پهردیه وهکو نیشانا پاکیزهی و ناموسا هه موو بنه مالی دهیته دیتن: "کچکین مه گونه هن، لی

ئەز ل قەومى زەلامان دگرم، چونكى ناموسى تنى ب پەردەيەكى قە گریددەن و ئەو ب
 خوە دقە تینن- بپ۴۹". ھەر تیگەھەكى جفاكى، دگەل بۆرینا وەختى و سەرەدەریا
 رۆژانە، دبیته راستییه کا رهوان د ناخى خەلكیدا و خەلك ب ھەموو قە
 دپە ژرینن. ئەقجا پەردا کچینی نه تنى ل دەف زەلامان گرنگى ھەیه، لی ئەو
 کچین وى پەردەیی ژ دەستدەن، ب ھەمان ھەستیارى و گرنگى لی دنیرن.
 ھەموو خەم و ژان و قەدەرى یا مریه مایى ژ ئەگەرى ئەمانا وى پەردییه. ل
 گورەى تیۆرین خۆگونجاندا دگەل جفاكى، مافى و ییە ب وى پەردیقه یا
 گریدایى بیت داکو بشیت ب ئاسوودەیی و ھەژیتی دناف جفاکیدا بژیت.
 ئەمما جفاک چ بکەت و چەوا بژیت، ئەو بابەتەكى دییه: "بەلى بزانه كو ژيانا
 وان تەف بى پەردەیه، پەردە ل ھەر درى قەتاندی یە، چاف، گوھ، پیسیر و ئۆدەیین
 نشتین وان ب جارەكى بى پەردەنە، لی یا تە پەردەیهک تنى قەتاندی یە ئەو ژى نه
 تە، بەلى نوونەرى وان- بپ۴۷". خوە ھەر سى پەھلەوانین ژيانا وى ژى، ژبەر قى
 بابەتى جفاكى ژى دوورکەفتن، یان وى خوە ژى دوور ئیخست. یى ئیکى ژبەر
 تیگەھى وى بۆ ژنى کو تنى بۆ گانانە. یى دووی ژبەر ھندى کو ئەگەر پەردە یا
 وى قەتاند پاشى دى پیقه بیت و ژ نەچارى دى وى مەر کەت. یى سىی ژى،
 ھەموو کریارین سیکسى ل دەف وى زنايه و مەزنترین گونەھ ل دەف وى
 زناکره (چەوا بیت و د چ کاوداندا بیت).

د قى رۆمانیدا، نقیسەر ب شیوہیەكى فیمنستی بەرەقانیی ژ دۆزا ژنى
 دکەت. گەلەک نقیسەر و ھزر مەندین چاکسازى یا جفاكى وەسا ھزر دکەن کو
 جفاک بەرەف پیشفە ناچیت ھەتاکو مافین ژنى نەھینەدان و یا ئازاد نەبیت.
 لی ژبیر دکەن کو ئەوین دشین مافان بدەن، فەرە ئەو ب خوە ئازاد بن. د

رهوشه‌کا تیهزینین غه‌یی و پاشکه‌فتیدا، هه‌موو تاکین جفاکی (ب نیر و میقه) دبنه دارده‌ست و کوله یین عورف و عه‌ده‌ت و تیگه‌هین جفاکی. هه‌موو د یه‌ک گوما مه‌نددا مه‌له‌فانیان دکهن و هه‌موو ب یه‌ک سه‌لیقه سه‌رده‌ریی دگهل ترس و چغاندنئ دکهن، لی هه‌رده‌م ترسا وان یا به‌رده‌وامه، هه‌روه‌کو دجه‌ه‌کی رومانیدا هاتی کو ژ ترسی هاتینه فرشکرن. هه‌روه‌سا خه‌لکی فی جفاکی مینا که‌ریه‌کی په‌زی: "ب ده‌نگه‌ک بلند دپه‌یشن، ژعه‌ینی ره‌نگان هه‌ز دکهن و قه‌درئ بیانینان پتر دگرن، خنیکا وی که‌سی کو بکه‌فت دلئ وان... بی‌پا ۱۲... هتد. ل ئیره‌ ناما‌زه‌یه‌کا بچووک هه‌یه‌ کو تاکین جفاکی ب نه‌روه‌ایه‌تی یا تیگه‌هین سه‌پاندی یین جفاکی د هه‌سیین، لی ژبو قه‌بوولکرنئ و خوگونجاندنئ، پیگیریی پی دکهن. ده‌می ب ری‌زگرتن هزر و ره‌فتارین که‌سی بیانی قه‌بوول دکهن، ئەو قه‌بوولکرنه‌کا راستگویانه‌یه، لی ب ده‌ئی که‌سه‌کی دی و ژ جفاکه‌کی دی. هه‌رچه‌نده ئەو ری‌زگرتنا زی‌ده‌رو ژبو بیانینان، شیوه‌یه‌کی خوه‌کی‌مدیتنییه. هه‌کو مروّف خوه‌ نزم دبینیت، هه‌موو تشت و بویه‌رین ژده‌فه دی بلندتر هینه‌ دیتن.

مشه‌ جاران مروّف هه‌ست ب شاشی یا تیگه‌هی جفاکی یان هه‌ر عورفه‌کی دیارکری دکهن، لی نه‌وی‌ریت ده‌ربرینی ژئ بکه‌ت، دا ژ که‌ریی په‌زی (ئه‌وی ل کوتانا جفاکی مه‌خهل بووی)، نه‌هیته‌ قه‌ده‌رکرن. د ئی کوتانا جفاکیدا، هی‌زا زه‌قله‌کان ده‌سته‌لاتا خوه‌ دسه‌پینیت، هه‌بوونا زه‌قله‌کین به‌یز ئی ل ده‌ف که‌سین نیر هه‌یه (هه‌رچه‌نده زه‌قله‌ک ب راهینانئ و کارکرنئ ب هی‌ز دکهن، ئانکو هی‌زداری یا زه‌قله‌کین زه‌لامی ئی ئە‌نجامه، نه‌ پیکه‌اته‌یه‌ کو بیته سه‌ده‌م). ئە‌فه‌ ئی به‌ری جفاکی به‌ر ب نیرسالاریقه‌ دبه‌ت. ئوو هه‌رده‌م ده‌سته‌لاتدار ب هه‌موو پیرینه‌یین به‌ره‌وژ و نه‌به‌ره‌وژفه هه‌ولده‌دن کو ده‌سته‌لاتا

خوه پياريزن. هه موو كه سين نير دبا به تي نامووسي و ته په سه ركرنا ژني دا
هه ف دگرن كو بهايه كي پراستي جفاكي پي دروست بكن:

- كابر اي نه ز جاره كي كوژتم و هيدي هيدي فيري ژانا كوژتن كرم. به لي جفاك
و نهو كه سين خوه ب دلسوز و ب نامووس ل قه له م ددن، ب خه مساري و هه ر
روژ من دكوژن - بپ ۴۰.

- نزانم كابر اي دادگه ه بكم، يان په روه رديا وي، يان هه ز و فيانين وي يين
ساده، به لي نه روه وا... بپ ۴۸.

ئه ججا نه و هه فركي يا ديرينا دنا به را نير و مياندا چيووي، ب ئاستين
جودا جودا ل پرائيا جفاكين جيهاني دهر دكه فیت. سه ره راي وي چه ندي كو نير
و مي هه فته مامكه رين هه فن ژبو دو ماندا ژياني و خوشيي، لي بزاقين ژنان ژبو
هندييه كو ب ئاسته كي وه كه هف ژياني بدومينن (نه ب ئاستي ري به ري و
دويقه لانكي، يان ب ئاستي چي كه ري و ئاماني هه لگرتنا توخمين چي كرن). في
بزا فا نازا ديخوازي يا ژني (يان داخوازي يا وه كه هي)، دهنده ك بياقن
جي نده ري يين نه سيكسي دا، وه كر كو به روه مملاني يا دنا به را نير و ميانقه
بچيت. ب في چه ندي ژي، هه موو نيرين جفاكي ل پيش چاقين كه سه كا مي ا
سته ملي كرى ره ش دبن. قه ره مانا روماني ژي، ژ لايي نيره كي هه هاتييه
ئيستغلا لكرن و كر يتكرن، لي كه ربوكينا وي يا ل دژي وي كه سي به رفره هتر لي
دهيت، هه تاكو هه موو زه لامين جفاكي وه كو كابر اي دبيني ت:

- چاوان نه ز نه وه ستم و ل في باژيري هه ر تشتي كو نه ز خوه نيزيك بكم نير
دبيت - بپ ۱۳.

- من ههولدا ئەز قیما خوه بهینم، خوه تیبگههینم کو محهمههئ مهیری، تنئ
کهسهکه و ئەو نههموو کهسه... بهئ دياره کو قیما و باوهرییا من
گهشینییهک زیده بوو- بی٧٦.

- ئەز دزانم کا کهنگی محهمههئ مهیری "زهلام" کر سینۆنیههک بو "حهیوانهک
درنده" ... بی١٣٥).

دهمی مریه ما (نقیسه ل پشت په یثین وی) رهوشا جفاکی و پرانییا خه لکی
وهسف دکهت، دیژیت: "ئەز ل وان ناگرم ژبه ر دوو ئەگه ران: یا ئیکئ ل گوری
ئەستاتیکئ هه ر پیکهاتهیهک ل سه ر دوو ئاستین جودا خوه ئاڤا دکت (روحي و فورم و
به رجهسته کرنئ)، نه روحا وان سازه و نه فورم و به رجهسته رکن.... یا دووی وان
شیزۆفرینیا هه یه، ئەو نه خوشی نه تنئ دکهستیا واندایه، بهئ دناڤه را وان قه نجیی
ده، دناڤه را وان ئالیئ به ران به ر دایه... بی١٨-١٩". ئەز باوه رناکه م کو نقیسه ر
نه زانیت، شیزۆفرینیا هه څرکیه کا نافخوییه دناڤ که سایه تی یا یه ک که سدا، لی
دبیت مه ره ما وی ئەو بیت کو ب ئاوا یه کئ شیزۆکی سه ره ده ری دگه ل قه نجیی
و لوژیکئ و راستییدا دکهن. ئەڤه ژی دئ چیه ته دناڤ با به تی ره فتارا
دووانیزمیدا، ئەوا مه گو تی کو ل ده ف که ساتیا که سی کورد هه یه.

د ئی به ره ڤانیکرنا ژ دۆزا ژنئ، نقیسه ری ئاماژه ب گه له ک با به تین دی
یین هه ڤه ند ب ژنیڤه داینه، وه کو سه ره ده ری یا ژنابیی دگه ل نه ڤسی یا خوه، کو
سه ره ده رییه کا درنده نه و خرابه. هه ر بویمیره کئ خودان زارۆک، ده می ژنه کا دی
دهینیت، مه ره م پئ ئەوه کو سه خبیری یا زارۆکین وی بکه ت و د هه مان ده مدا
ژی، مال و ژیا نا وی یا سیکی هه ر یا ئاڤه دان بیت. لی ئەوا دقه ومیت، نه
ئوه یا مه ره م پئ. ژناب زۆرداریئ ل نه ڤسی دکه ت ژبه ر کو به ره می رکابه را
وی یا مریه. ژ لایه کئ دیڤه ژی، داکو مال و میری ژبو خوه و زارۆکین خوه

کونترۆل بکەت، مریه‌ما به‌حسی سه‌رده‌ری یا ژنابا خوه دکەت: "پیناڤا وی ببوو به‌رده‌مۆرا سه‌ری من یی کوقەت سوچده بو کەسی نه‌بری.... من خوه ده‌افیت پشت لاندکا کۆفانی برا و ئەز دگرم و دگرم، هه‌تاکو ریاله‌ک ددا من، روحا من ده‌ردخست... بیپ ۵۶". لئێ ژبو قه‌بوولکرنا جفاکی و ب‌ده‌ستقه‌ئینانا هه‌ژیتی، ژنابا د‌حزوورا بابیدا مینا دایکه‌کی خوه نیشا دده‌ت. ئەفه ژێ ره‌فتاره‌کا دووانیزمییه‌ کو ل‌ده‌ف بابی، ره‌فتاره‌کا قه‌نج و مشت دلۆفانی ل‌هه‌مبه‌ری زارۆکی می‌ری خوه بکەت. لئێ ل‌پشت وی، درنده‌کا هار و دلره‌ق بیت. نه‌دوووره ئەو ژنابه‌ یا دیندار و ژ‌خودی ترس بیت ژێ، لئێ ئەو وه‌سا خوه قاییل دکەت کو نقیژین وی دئێ بنه‌مه‌ده‌ر ژبو دلره‌قی و زۆلما وی. ئەف خوه قاییلکرنه‌یه ره‌فتارا دووانیزمی ل‌ده‌ف دینداران خورتتر لئێ دکەت.

هه‌تاکو مرۆف دناف جفاکه‌کیدا بژیت و خوه دگه‌ل بگونجینیت، فه‌ره‌ ل‌ده‌ستپیککی وه‌کو جفاکی هزر بکەت و ره‌فتارین وه‌کو یین خه‌لکی بکەت، داکو به‌یته قه‌بوولکرنا و ب‌هه‌ژیتی سه‌رده‌ری دگه‌ل بکەن. پاشی هه‌ولدانی گوه‌ورینا هه‌مان تیگه‌ه بکەت. بو‌نموونه‌ ده‌می مریه‌مایێ نافی سه‌میان بو‌کوری خوه یی نه‌هاتی هه‌لبژارتی، نیشاره‌ته‌کا که‌توارییه‌ کو هه‌ر بنه‌ماله‌کا د‌قی جفاکیدا هه‌بیت، فه‌ره‌ سه‌میانه‌کی نیر هه‌بیت کو می‌ یین بنه‌مالی ژ‌نیرین دی یین گورک پاریزیت، یان بو‌مالی کار بکەت و پیداوستی یین ژ‌یاری بو‌دابین بکەت. هه‌روه‌سا ده‌می دبیژیت کو (ژ‌وی خویا‌قه‌تی، تنی دو‌کەس دکه‌فالین من دکه‌هشتن: کۆفان و کاژین... ب‌دروستی سه‌ده‌می بیده‌نگییا وان نزانم، به‌لئێ دزانم کو ب‌شانازی دگۆتن: "خویشکا مه‌یا مه‌زنه‌" ... بیپ ۹۳). تیگه‌هه‌کی دی یی نیرسالاری یا جفاکییه‌، کو زارۆکی ب‌بای ئەگه‌ر ژ‌دایکه‌کا دی بن‌ژێ، هه‌ر

خوینا بنه مالینه و ههست و سۆزهکا خوینی ل دهف ههیه (خوین نابیت ئاف). سهره رای هه موو که ربوکین و قهرینا وی ژ مهنجولی (کو هه ردهم ب هیمایی مرنی دده ته خویاکرن)، لی ئەو دگهل زارۆکین وی میهره بانه و شه هنازی پی دبهت. ئەو که سوکار و بنه مالا وی یا راسته قینه نه. دبیت ژی، ژبه ر بیهنا بابی خوه بیت کو ژ خوینا وی چییوینه، ئەفه ژی نیشانا ئەفینداری یا بابیه ل زارۆکین وی دهر دئیخیت.

هه رچه نده پرۆسه یا گوهورینی ب پیگیری یا جفاکی و پاشی بازدان و یاخیوونا ژ هه مان جفاکی، نه یا مسۆگه ره. چونکو دبیت خوشیی ژ هیز و هه ژیتی یا خوه بینیت و ته سلیم بیت. لی ئەمینترین ریکا یاخیوون و گوهورینییه. ههروه سا ب دریاژی یا بویه رین رۆمانی، گه له ک بابه تین دی یین که لتۆری و جفاکی ژبو دانوستاندنی نازراندینه، کو خوانده فان ب شیویه کی گومانکی سهره ده ری دگهل بکهت. ئەفه ژی په یامه کا ئاشکرایه ژبو هاندانا هزرین ره خنهی و هه لسه نگاندنهی ل سهر تیگه ه و عورفین جفاکی، ل سهر ئایبرده یین ئایینی و هه لویستین مرۆفایه تی و گه له ک بابه تین دی یین هه فبه ند ب دۆزا ژنیقه، کو سهر ژنوو داریژین و نژیارکه ینه فه.

ره هه ندی دهر وونی – فیلسۆفی:

ل سهر فی ره هه ندی، دوو بابه تین سهره کی سهرنجا خوانده فانان ب نک خوڤه رادکیشن: بابه تی ترۆما و خه مگینی (کو بابه ته کی دهر وونییه) و بابه تی نازراندا پرسیاران و هزرکرنا ژ دهرقه ی قالبی هه یی (کو بابه ته کی فه لسه فییه). دی تبابه کی ل سهر هه ردوو بابه تان راوه ستین:

أ. خەمۆكى و پېشىلبوونىن پەستا پىشتى ترۆمايى:

پىشتى مريەما د ئايىردەكى گوماناوى و باركرى ب ھندەك رەھەندىن ئايىنى و جفاكىقە دەيتتە ئىغتصابكرن، تۆشى ترۆمايەكا دەروونى يا توند دىت و سەرباركىن ئى ترۆمايى دگەل دىمىن ھەتا ئى سەردەمى گىرانا ئاھەنگا رۆزا زايىنا خوە. ھەرچەندە، ئاكاما ترۆمايىن پىشتى ل سەر ھەنە، لى دى تەركىزى ئىخىنە سەر ئى ترۆمايا داويى كو ئقىسەر داكۆكىيەكا بەرچاڭ ل سەر دكەت و كرىيە بابەتى بەرھەئانكرنى ژ دۆزا ئى.

ھەر ترۆمايەكا دەروونى ژ ئەگەرى ژ دەستدانى يان ئىكقەقەتيانى يان توندوتىزى پەيدا دىت (ئەگەر ب سەرى مرۆقى بەين، دى توندتر بىت ژ دىتنى يان بەيستنا وان). ئەف ھەرسىيە ب سەرى قەھرەمانا رۆمانى ھاتىنە، ژ دەستدانا داكى، ئىكەمىن ترۆما بوو، ئىقەقەتيان ژ دلوقانى يا بابى و دووربوونا وى ژ خواندنگەھى، ترۆمايەكا دى بوو. ترۆمايا ژ دەستدانا بابى ئى ھاتە سەر، كو بوونە كۆمەكا ترۆمايىن ل پەي ئىك. كۆما ئان ترۆمايىن ب دويف ئىكقە، ئاكامەكا نىگەتىف كرە سەر ھزر و دلبنى و رەفتارىن وى. لى ل گورەي دەروونزانى يا نۆژدارى، ئەگەر كەسەك تۆشى ترۆمايى بىت و ئى رزگار بىت، دى بىتە پالپىشتى و ھىز بۆ كەسايەتى يا وى/ وى، كو خوە ل بەر ترۆمايىن دىتر بگرىت. لى ترۆمايىن وى د سنسلەكرى و پىكقەگرىدايى بوون كو ب چ بىاىن چاكبوونى را نەگەھىت. ھىشتا ئاكامىن ترۆمايەكى ب تەواوى ئى نەچووين، ئىكا دى د ھاتە سەر، ھەتاكو ل داويى تۆشى ترۆمايا ژ دەستدانا پەردا كچىنى بووى. ئەگەر ب چاڭى نۆژدارەكى دەروونى ل ھەلوپىست و رەفتارىن مريەمايى بىرىن، دى بىنىن كو ھالەتى پېشىلبوونىن پەستا پىشتى

ترۆمبایی (PTSD) ل دهف هه نه. هه ر كه سه كئى توشى ئى حاله تى دبیت، فه ره هنده ك نیشان ژ فان كۆما نیشانین ل خواری ل دهف هه بن*:

1. فه ره بۆیه ره كئى ترۆمبایی هه بیت.
 2. هنده ك نیشانین دووباره بوونا سه ربؤرا ترۆمبایی ل دهف هه بن.
 3. هنده ك نیشانین رهفتارا خۆدانه پاشى ل دهف په یدا بین.
 4. هنده ك نیشانین زیده هشیاریی ل دهف هه بن.
- ب نسه ت خالا ئیكى ههروه كو مه خوياكرى، نه تنى ترۆمبایه ك ب سه رى هاتیه، به لكو به رئاتافى سنسله كا ترۆمبایی ل دويف ئىك بوویه، بیى كو ژ ترۆمایا پیشت چاكبوو بیت. ده رباره ی خالا دووی، جار جاره بۆیه ری ترۆمایى دهاته پیش چاقان و هنده ك جار ان ژى خهون پیقه ددیتن: "گه ه وهك خپوهكى، گه ه ژى وهك شه قپهسته كئى پیركى من دهیت و من گه ماروو ددت- ۵۹". ههروه سا ئه و خهونا هه ردهم ددیت و پى ژ خه و هشیار دبوو: "ل خواری مروقهك سهیر و بیانی پیركى من هات، پین وی ژ ئافى، زكى وی ژ ئاخى، سه ری وی ژ باى و دهستین وی ژئاگرى.... به لئ تنى شكه فتهك شه دار و كابر، وی ژى دوخینا خوه گرت و ل ده ری دا- بپا۴". ئه ف خهونین به ردهوام نیشانا دووباره بوونا سه ربؤرا ترۆمبایینه. ههروه سا ده می به حسی كابرای بۆ دهاته كرن، وی بیزا خوه ژى دكر و توشى هنده ك هه لچوونین دهروونی یان فسیولۆژى دبوو: "عهینی شه قئ تایین سار و گه رم ئه ز گرتم- بپا۴". ده می ئیسلامی كۆمۆنیست كارتا خوه دده ته ئى (من كارتا ته له فؤنا وی وهك بازبه نده كئى كر دپاخلا خوه ده، بیجه مد، زاری مه زن و محهمه دی مهیری هاتن

* د. عبدالباقى مایى (۲۰۰۷). زارۆكین ترۆمادار و پیشیلبوونین په ستا پشتی ترۆمبایی (PTSD). وه رگیان ژئینگلیزی: د. عارف حیثۆ. چ، چاپخانا هاوار- دهۆك.

بیرا من- بپ۹۷). یان ئەو رەفتارا کو بیزا خوہ ژ ھەموو زەلامین جفاکی دینیت، نیشانەکا دی یا دووبارە سەر بۆرییە.

دەربارەى خالا سیی، ھەر تشتەکی بیرا وی ل بۆیەری بینیت، دی خوہ ژى دەتە پاش، یان دی بابەتی گوھۆریت یان ل وی جھى نامینیت: "نە ئەز دویرم بەحسا بۆیەرین تارینی بۆ کەسى بکەم و نەژی کەس دویرت گوھدارییان من بکت- بپ۴۸". ھەروەسا ھەردەم بیژەوقە و ھەست ب رەشاتی یا پاشەرۆژی دکەت (د گەلەک جھاندا خویاکرییە): "تشتی خراب ھندە ھەیە کو ەمری مە تیرا نەکت- بپ۱۱،... ھندەک جارن ئەو ترس ناھیلیت مروف روژا خوہ وەک پیدفی ببۆرینت، یان داھاتووی خوہ گەش بینت- بپ۸۴". ئوو دووری و فەقەتیانا وی ژ خەلکی دی، ساخلەتەکی بەرچافی رەفتارا وی یا روژانە بوو: "ل خەلوەنگەھی، ئەز دگەل خوہ دکەتم شەرەنیخی- بپ۲۵". نیشانین خالا چواری ژى، ب دریزاھی یا رۆمانی بەرچاڤ و ئاشکرانە، ھەردەم دترسیت پەیوئندیەکا ئەفینداریی دگەل کەسەکی دی چیکەت، ھەردەم یا ئازریایە و نەشیت بنشیت: "ھەر شەف ئاگری حەزین قەدەغە بیدەر و پریزەیین من دسوژینیت بەری کو ئەز ب لھیفکا خوہ یا گولگولی و پچا شەرما مایی، فەمرینم- بپ۱۰". ھەروەسا زوو تۆرە دبیت و بریارین سەرپیی دەت، بۆ نمونە دەمی ھەژاری د رەوشا ھەلچوونەکا سیاسیدا، ئاماژە ب کچکین گەریلا دای و گۆتی، "ئەتاتورک دبیزیت: پارە بۆ مەزاختنی یە، نەیار بۆ کوشتنی یە و ژن ژى تنی بۆ گانی یە- بپ۸۹". دلئ مریەمایى ژى سار دبیت و وی دەیلیت، ھەرچەندە بۆ ماوی دوو سالان دگەل بوو. ھەمان ئی رەفتارا ھشیاری یا زیدە (Hyper arousal) دگەل ئیسلامی ژى دکەت، کو ب ئاخفتنەکا د تەلەفونیدا ژى تۆرە دبیت و دەیلیت. دگەل ھەواری ژى، ژ ھەقۆکەکا گشتگیر و مژدار و

نه ئاراسته كړى توپه د بېت و دهيليت (مريه ما گونه ه ل نك من نه وه، كو كه سه ك
 زنايي بكت- بپ ۱۲۰). ل گوره كتيب امار و دهستنيشانكرنا نه ساخي يين
 د پروني (DSM-4)، هه بوونا حاله تي (PTSD) ب هه بوونا بويه ري ترومائي
 و يه ك يان پتر ژ كوما نيشانين خالا دووي، سي يان پتر ژ كوما نيشانين خالا
 سي و دوو يان پتر ژ كوما نيشانين خالا چواري، دهينه دهستنيشانكرن. كا
 چه وا فرويدي، نيشانين نه ساخيان ژ كاراكتريين دهقين ويژه يي يين سه رده مي
 خوه دهر دئينان، هم ژي دشين نيشانين كاراكترا سه ره كي يا رو مانا مريه ما،
 بكه ينه نمونه بو دهستنيشانكرنا حاله تي (PTSD). نه گهر زمانه نوژداريي ل
 وه لاتي مه كوردي بايه، بي دوودلي دا ق رومانه كه ينه نمونه ژ بو تيگه هشتن
 و دهستنيشانكرنا حله تي (PTSD). يه ك ژ ته كنيك يين چاره سه ركرنا ق ي
 حاله تي، دلده ريژكرنه. نقيسه ر پرؤسه يا دلده ريژكرني ب ره حه تبوون و
 بهر هنگاري يا حاله تي داد نيت: "نه ز شه رم دكم ده مي كو به حسا وان بويه ران دكم،
 به لي ژ ته ناغه شيرم، نه ز هه ست ب جوړه ره حه تيبه كي دكم- بپ ۵۷". پشتي
 دلده ريژكرني، مروقي ترومائي دشيت ل هه مبه ري سه ربورين خوه راوه ستيت،
 كو قوناغه كا كاريگه را چاره سه رييه. وه سا دياره كو نقيسه ري په هله وانا خوه يا
 چاره سه ركري و پاشي دانايه سه ر ده پي شانويي كو بكه ته پيرينه ژ بو گه هاندنا
 په يامه كا ره وشه نبير كوني و ئاراسته كرنه كا په روه رده يي، له وا ب پشتراستي
 ديژيت: "وي ري بده من كو نه ز شانازيي ب خه م و گازنده يين خوه بيم، ژبه ركو كه دا
 سيه و شه ش سائين ره به قه- بپ ۹".

سه ره راي حاله تي (PTSD) و نيشانين ترومائي، هه روه سا هنده ك
 نيشانين خه موكيي ژي ل ده ف مريه مائي دهينه ديتن. هه ر ژ ده ستپيكا رومانن و

تا داوی یا وی، یا مستی نشانین خه مگینی و ترس و ئالۆزی یه. هه زوو
 نھیسەر ئاماژە یه کا دیار دده ته خوانده فانی کو دی سهرده ری دگهل کاراکته ره کا
 خه مگین که ت: "به لئ ئەز تاما خوه شیئ نزانم چونکی خوه شی دژیانا من ده پر کیم
 بوو- بپه ۸". ههروه سا د ژيانا خوه دا (زیده باری بویه ری ترۆماییی هه شه ند)، دوو
 جار ان بهر ئاتافی پرۆسه یا خه مگینی بویه (grief process)، جاره کی ده می
 دایکا وی مری و جارا دی ژی، ده می کوری وی ژبه رچووی. مرۆف هه تا ماوی
 (۶-۲) هه یقان دمینه د ئی پرۆسیدا و پاشی ب تیکه لی و چالاکی یین رۆژانه،
 ژی خلاس دبیت. لی ئەگەر چاره سه ر نه بیت، هینگی دی به رف ده رکه فتنا
 نشانین خه مۆکی شه چیت، ئوو ئە شه یه ئەوا ب سه ری قه هره مانا ئی رۆمانی
 هاتی. هه رده م ترس و ئالۆزی و ترۆما ب هه فرا ده اتن و ژيانا وی دوور پیچ
 دکر. که سین خه مۆکی لی، ب مشه یی به حسی مرنی و بی بهایی یا ژيانی
 دکه ن. بیئۆمیدن ژ خه لکی جفاکی، لهوا بهر ب قورنه تگیری شه دچن و هنده ک
 هزرین ره شینی یین تایهت ب ره وشا خو شه دادریژن. ئەگەر ب هووری
 دو یفچوونا ناهه رۆکا که قالین وی بکه ین، دی بینن کو خه م و خه مۆکی و مرن
 ژی دفریت:

- مرنی دایکا من ژ من ستاند و مهنجۆلی بابی من، لهوا دپرانیا که قالاندا،
 مرن و مهنجۆل یه ک هیمانه... بپه ۲۹.
- د هه موو که قالین من ده ده رز و په رده هه نه- بپه ۴۹.
- مرۆف، مار، ده رز، سیف، کیلییین سه رین مریان و دو یکیلا شه مه نده فری،
 هه موو ب روح دکه تن، خو ه ژ ناف پارچه یین خه زنه یی ده اقیتن و ل ئوده یا من
 دچوون و ده اتن- بپه ۱۱۱.

ئەقە ھەمى جەقەنگىن ترۆمايى و رەوشا خەمگىنى يا ويىنە، مەنجۆل ھىمايى مرنىيە. دەر ز و پەردە ھىمايىن پەردەيا ويى يا كچىنيىنە. سىف ھىمايى چاقەريىونا ئەقەنەككە كو بو بىتە رزگار كەر، دىت زى ھىمايى ئىكەمىن گونەھا ئادەمى بىت كو ب ھاندانا ھەوي ھاتىيە كرن (دەمى بەرھەمى دارا ھەرامكرى خواری)، ئەقجا نەدوورە سىف ھىمايەككە ھەستكرنا ب گونەھى بىت، كو ئەو زى نىشانەكا بەرچاكا خەمۆككەيە. كىليىن سەرى مريىان، ھىمايى سەبر و ھەدارا ويىە دگەل مرنى و مريىان (نەدگەل خەلكى جفاكى). دو كىلا شەمە نەدەفرى، ھىمايى وەغەرەكا بەر ب نەدىارىيەقەيە، چ بەر ب مرنى يان بەر ب زىانىقە بىت. لى ھەروەكو د دانوستاندنا ويى و ئىسلامىدا خويا دىت كو رەنگى سۆر د كەقالىن خوەدا بكار نائىت. رەنگى سۆر رەنگەككە گەرمە و ھىمايەكە ژبو شۆرەش و عەشقى. لى پىشى ژيى سىزە سالىى، گەرمى يا ويى سار ببوو. ئىدى نە باوهرى ب شۆرەشى ماىە و نە ب عەشقى: "چونكو من باوهرى ب شۆرەش و عەشقى نەمايە- بپ ۹۶". ئەقە زى ژ سەرباركىن پىشىلبوونىن ترۆمايى بو ماىە (خۆدانه پاش) و بەر ب خەمۆككەيە بريىە.

دەمى كورپەيى ويى ب رىقە، زىان پى دگر نرىت و سىناھىيەكا ئۆمىدى بو پەيدا دىت، لى ئەو سىناھى زى ب خەمگىنى و ترۆمايا ويىقە گریداي بوو: "من ھەز دكر سەمىان نەتنى ب سىما و دىمەن، بەلى ب رەوشت و رەقتار زى ب بابى من دىوالى يان دايكا من ھەلىمايى قە بچت، نەكو ب كابرانى فەلىتەقە... مريەما، ديارە تىتەك ھەقەش دوينەيىن ھەرسىيان دە ھەيە، ئەرى ھەيە، مرنە- بپ ۷۰". ئەقە زى ئامازەيەكا دى يا خەمۆكى يا ويىە كو چ باوهرى ب پاشەرۆزى نەمابوون (من باوهرى تنى ب دەسپىكى ھەيە- بپ ۱۵). مرنى ھەموو بىاف و دەردۆرا ويى قەگرتبوو.

دگريف پرؤسيسا ژ دهستدانا سه‌ميانيدا، حه‌زا مرنى ل دهف گه‌هشتبوو
 كوڤيتكى: "مرن ببوو داخو‌زا هه‌رى مه‌زن بو من... بپ۰۷۰". نقيسه‌ر ميناكى ڤى گريفي،
 ب شيوه‌يه‌كى هونهرى و شاعريانه‌ر دهردبريت: "دوني‌ا ڤالا ببوو: مرن، ژيان،
 سه‌ميان و نه‌ز ب تنى مابوون سه‌ر روويى ڤى زه‌مينى. من خوه‌ ب دانگا ژيانى ڤه‌دگرت و
 نه‌دهيلا من بهيلىت، لى سه‌ميانى من سه‌هوا بوو، خوه‌ ب دانگا مرنى ڤه‌دگرت. نه‌ز چ ل
 ڤى مرنى هه‌موويى بكم- بپ۰۷۰". يه‌ك ژ نيشانين دى بين خه‌موكىي نه‌وه كو كه‌سى
 خه‌موكىي حه‌ز ژ كريارا سيكسى ناكه‌ت و هه‌رده‌م بي زه‌وقه‌ و وه‌سا هزر دكه‌ت
 كو كه‌سه‌ك نينه‌ هاريكاري يا وي بكه‌ت. ده‌مى به‌حسى سيكسى ل ده‌ف ده‌يته
 كرن، ب بي‌ز و ڤه‌رفين وه‌ردگريت و هه‌لچوونه‌كا ده‌روونى يا ناله‌بار نيشا
 دده‌ت، ب نه‌مازه‌يى نه‌گه‌ر كريارا سيكسى ب نه‌چارى دگه‌ل هاتبيته كرن.
 محه‌مه‌دى مه‌يرى ب هيجه‌تا دارچيني (د ده‌مى دووگيانيدا)، هه‌مى گاڤا دا
 راكيشته‌ د دكانكا خوڤه‌ و به‌رى دارچيني بده‌تى، دا كريارا سيكسى دگه‌ل
 كه‌ت. وي چ جارن خوڤى ژ وي كريارى نه‌دديت: "نزا بوچى هه‌سته‌ك سه‌ير ل
 نك من په‌يدا بوو، كو نه‌ مروڤه‌كه‌ گوه‌نيلىي دگه‌ل من دكه‌ت، به‌لى حه‌يوانه‌كه‌- بپ۰۵۸".
 لى نقيسه‌رى ب شاره‌زايى يا شاعره‌كى جوداهى يا ره‌وشين ده‌روونى بين
 نه‌نجامدانا كريارا سيكسى ب موفاره‌قه‌يه‌كا جوان و دلسوژ وه‌سفكرييه‌، كو
 دربرينى ژ ره‌وشا ده‌روونى يا مريه‌مايى و ژنابا وي (پشتى كريارا سيكسى)،
 دكه‌ت: "هه‌ر جار نه‌ز وه‌ستيايى و كه‌رخى دزڤريمه‌ مالى، به‌لى تو‌لاز شاد و ته‌نا
 دزڤرين سه‌رى كولانئ- بپ۰۵۸". ئانكو كريارا سيكسى يا وي دگه‌ل كا‌براي (د دكانا
 ويته‌)، ره‌وشه‌كا خراب و مشت وه‌ستيان دئىخسته‌ سه‌ر جان و جه‌سه‌دى وي.
 لى ده‌مى تو‌لازين گه‌ره‌كى سيكس دگه‌ل مه‌نجولى دكرن، د دلشاد و ته‌نا بوون،
 كو ده‌ربرينه‌كه‌ ژ دلشادى و ته‌ناهي يا ره‌وشا مه‌نجولى. هه‌موو كريارين

سیکسی بین وی دگهل ههژاری پيشمه‌رگه کرین و ئەوین ب تەله‌فونی دگهل ئیسلامی کومۆنیست کرین، ئەو ئاسوودەیی و تەناهییە ئەدایێ. تەنی دەمی پیرگی ئیکەمین زەلامی نە حیوان دەیت (ب دیتنا وی)، رەوشەکا دەروونی یا نەدیتی بۆ پەیدا دەیت و هەروەکو ژنووی دی فی‌ری ئەفینداریی بیت، ئەقە ژێ نیشانا راستگویی یا عەشقی و حەزا سیکسییە ب جان و جەسەد:

- من هەست دکر کو ئەز ئەو ژنەمە "جیهان" و ئەو ژێ محەمەدی مەهدی یی راستی یە بۆ من هاتی- بپ ۱۳۲.

- خوەزی تە ئەز دیتبام، دا بیژی من بەری هینگی زەلام نەدیتینە، من ژبیر کر بوو کا توخمی زەلامان چ هینایە سەری من- بپ ۱۳۳.

- لی وی هەيامی من هەمی تشت ژبیرکر: دەرژین خوە، مارین کۆرە، دارچین و.... سەمیان ژێ. من دايبابین خوە ژبیرکر و ئیدی نە ل پینجشەمبان و نە ل چو روژین دی ئەز نەدچووم سەرەدانا وان ل گورستان- بپ ۱۳۳.

- من نیاز هینا کو ئەز خوە تیوەر بکم و بشەوتینم، لی وی خوە د من وەرگر و ئەز قەمراندم- بپ ۱۳۴.

هەرچەندە نقیسەری ئامازەیه‌کا بەلز ب نەساخی یا شیزۆفرینیایی دایە و خەلکی جفاکی ب کەسانین شیزۆفرینیایی داینە نیاسین، لی چ نیشانین نەساخی یا شیزۆفرینیایی دناف قەگیرانین رۆمانیدا ناهینە دیتن. پرانییا وان نیشانان بۆ کەسایەتی یا دووانیزمی دزقرن (بەری نۆکە مە بەحسکرییە). لی دەیت (مینا گەلەک نقیسەر و جفاکناسان)، نقیسەری ژێ نیشانین کەساتی یا دووانیزمی ب وەسفکرنا شیزۆفرینیایی دانا بن. هەندەک جارن، دەمی نقیسەر و لیکۆلەر شیزۆفرینیایی راقە دکەن، ب دووکەربوونا کەسایەتی ددەنە نیاسین. لی راستی یا زانستی ئەوە کو هەتا ئەم نەساخی یا شیزۆفرینیایی ب کەسەکیقە نین،

زیده‌باری نشانین دووانیزمی و نه‌گونجانا هزر و دلینی و رفتاری، فهره هنده‌ک نشانین دی یین وه‌کو هه‌پاره و هه‌لوه‌سه‌یان ژی ل ده‌ف هه‌بن.

ب. نازراندنا پرسیارین فله‌سه‌فی:

پرانیا بویه‌رین رۆمانی ل سهر دۆزا ژنییه، ژن دناف جفاکه‌کی ئایینی دایخستیدا گه‌شه دکه‌ت و دناف کۆمه‌کا عورف و عه‌ده‌تین جفاکیدا دژیت، خوه دکهل دگونجینیت یان ژی یاخی دبیت. داکو مرۆف د بابه‌تین نازراندی بگه‌هیت، فهره پرسیاران بکه‌ت. نازراندنا پرسیاران شاپه‌رین مه‌ژی مرۆفی فه‌دکه‌ت و ل به‌رسشان دگه‌رییت (دهم پرسیاران چیدکت و پرسیار باندۆری ل باوه‌ریی دکن- بی‌۲۲). ب ئی وه‌غه‌را پرسیار و لیگه‌ریانا ل به‌رسشان، مرۆف ل پی‌رگی خوه ده‌یت و هزری د خوه‌یی خوه‌دا دکه‌ت، نه‌ز چمه و بوچی هاتیمه و دی کیشه چم؟ پشتی مرۆف خوه ددانته دناف قه‌فه‌سکین پرسیاراندا، ههر تشته‌کی ب هه‌بوون و ژیارا مرۆقیقه، دی که‌قنه دناف هه‌مان قه‌فه‌سکیدا، چونکو مرۆف پشکه‌که ژ ژینگه‌ه و دهردۆرا خوه و که‌سه‌ک نه‌شیت ژ دهرقه‌ی دهردۆر و که‌لتۆر و باوه‌ری یین جفاکی د مرۆقان بگه‌هیت. مرۆف قالب یان تیگه‌هه‌کی کاملانه ناهیتته دابه‌شکرن. نه تنی وه‌رگره، به‌لکو بکه‌ره ژی (ئاکامدار دبیت و ئاکامی دکه‌ت)، چونکو ئه‌و ب هه‌موو پشک و پیکه‌اته‌یی خوه‌فه کارفه‌دانا نازرینه‌رین نافخۆیی و دهرقه‌یی ده‌له‌بژیریت. وی شیان هه‌نه کو ب کاملانی ئاگه‌هداری هه‌موو هه‌ست و هزر و هه‌لچوونین کونسیتان بیت. نه‌ئجا چونکو یی هشیار و ئاگه‌هداره، د شیت شیانین خوه تاقی بکه‌ت. ب ئی هشیاری و ئاگه‌ها خوه، شیا د هه‌قنه‌ندی یین دناقه‌را مرۆف و خوداوه‌ندان بگه‌هیت. ب شیوه‌یه‌کی تیرامانی یا بارکری ب تیهرزینه‌کا

عه‌قلبيانه، شيا بزانيت كو خداوه‌ند ژ ئاسمانان بهر ب عه‌رديشه دهاتن داکو
 پيروزيه‌کي بدنه مروفا مي (ژن) - ژ بهر وي خوينا هه‌يقانه ژ به‌ردچيت. خون
 ده‌مارا ژيانې و هه‌بوونييه، هه‌ر قوربانه‌کي ژ بو خداوه‌ندان هاتبا پيشکيش‌کرن،
 پيدفي ب ريژتنا خويني هه‌بوو، د هه‌موو پيکھاتن و ئاشتېووناندا هه‌ر پيدفي
 ب ريژتنا خويني هه‌بوو (به‌ره‌ژه‌نگين في ره‌فتاري تا نوکه ژي ماینه). ده‌مارا دي
 يا ژيانې، شيره، نه‌و ژي ژ مه‌مکين ژني دهيت له‌وا ژن هاته پيروژکرن
 (ميسالاري). نارين ديژته مريه‌مايي: "تو مريه‌مايي... ميبه‌کي به‌ئي ل زه‌مانه‌ک ني‌ر-
 بپ ۶۷". دبيت نه‌ف ئاماژه‌يه (ب تايبته ده‌مي ديژت تو مريه‌مايي)، فه‌گه‌رانه‌کا
 فه‌نته‌زي بيت بو سه‌رده‌مي ميسالاري يان سه‌رده‌مي مريه‌ما کچين (المريم
 العذراء). لي د سي هزار سالي‌ن داوييدا، تيراماني مروفي ژ عه‌ردی به‌ر ب
 ئاسمانيه‌چوون و مروفي ته‌حه‌کوم ب برپار و کريارين خداوه‌نداندا دکر کو
 زه‌لام بيته ميرئ عه‌رد و ئاسماني (نيرسالاري). به‌ره‌ژه‌نگين في تيهرينا
 فه‌لسه‌في ژي، هيشتا ماینه و دپرانيا جاراندا مه‌گوه لي دبيت کو وه‌لي کورئ
 خوديه يان سولتان سيه‌را خوديه ل سه‌ر عه‌ردی. نه‌فجا هه‌ر نيره‌ک د مالا
 خوه‌دا دبيت سولتانه‌ک يان د مه‌مله‌که‌تا خوه‌يا بچووکدا، چاقلیکرنا ره‌فتار و
 ئيمتيازین سولتانی يان خودانی دکه‌ت: "هه‌ر نيره‌ک بي کو پيراميدان ئا‌فا بکت"
 دخوازت ببته فيرعه‌ونه‌ک و نه‌م ل به‌ر ده‌رازينکا عه‌رشئ وي سه‌مايي بکه‌ين... بپ ۱۳".
 نه‌ف هيزه ژ پيروزي يا باوه‌ري يان ژ باوه‌ري يا ب پيروزي هاتيه وه‌رگرتن.
 نه‌و ب خوه، پيروزي و باوه‌رداري ژ هه‌فجودانه، لي پيکفه گريداينه ژي.
 پيروزي کرياره‌کا کومييه (نه‌ تاکان)، چ تشت د خوهي خوه‌دا پيروژ نينه، لي
 کومين جفاکينه کراسي پيروزي ب شيويه‌کي تيراماني و عه‌قلي، دکه‌نه به‌ر
 هه‌ر تشته‌کي وان بقيت. پاشي ده‌مي خه‌لک سه‌ره‌ده‌ريه‌کا روژانه دگه‌ل پيروزي

دڪت، ۽ ٿو تيراماني يا عقلِي ڙيڻه ديت و ديتته رهفتاره ڪا هه چڪوهه يي يا وهرگرتي ڙ بابڪالڪان و بي تيهزين و تيرامان دهيتته نه نجامدان. باوهري (د بنه ڪوڪا خواهه دا)، ب ٽاينيهه گريدياه و ل سهر شهنگسته يي غه يي دهيتته ٽاڻاڪرن. عقل ب هشياري يا خواهه بههانه دڪت و ب شيويهه ڪي به رهوڙ دٺاڻ ڪه لتوري جڙاڪيدا دچنيت. پاشي پيروزي و باوهرداري تيهه ليوون، ڪو پيروزي ڙبو ٽاستي باوهرداري هاته بلندڪرن و ڙ ڪونٽرولا تيهزين و تيرامان و پروسه يين عقلِي دهه ڪهفت. لهوا هه ڪهسه ڪي ب عقله ڪي تيراماني سهه دهه يي دگه ل بابته و تيهه هين پيروزين جڙاڪي بڪته، دي پرسياران ٽازنيت! "ڪي پرسياران چيڊڪت و ڪي بهرسٽان دت؟... چهند تو پرسياره ڪي بڪي، نه ڙ پتر گوماني دبهرسٽان ده دڪم... بپا ٦٣". دهه جڙاڪ ديڙت خودي يي نه مر ڪري ڪو مروڻ روڙي و نشيڙان بو بڪته، تيرامانا عقلِي ڙبو بهرسٽانا ڦي هه ڦوڪا پهسه نڪري نه وه مروڻ بهره ڦاڙ ڪته و بيڙت: "خوهدي نه گوتيه من تفيڙ و روڙبيان نه ڪه، نه ورا ڙي باوهرناڪم ڪو نه و بيڙت من بڪه- بپا ١١٩".

هه چهنده نه ڦه نه زهماني پرسيارانه، به لڪو زهماني بهرسٽانه! لي يي پرسيارڪرن ڪريارا ليگهريانا ل بهرسٽان دهست يي ناڪته. دهه مريهه ما پرسيار دڪته ڪا بوچي زهلامي مافي چوار ڙنان ههيه و ڙني نه و ماف نينه؟! ماموستايي وي نه دزاني بيڙتي: نه ڦه بهرههه مئ نيرسالاريهه، ل سالا (٢٣٥٥ ب. ز) مهليڪي سومهري، ٽوروڪاجينا، ياسايه ڪ دانا ڪو ناپيت ڙني پتر ڙيه ڪ زهلامي (ميري) ههبيت. لي چونڪو ماموستاي ل گورهه پيروزي يا بابته تي ڙ بابڪالڪين خواهه وهرگرتيهه، نه شيت عقلِي خواهه تيدا بڪار بينيت. د پرسياره ڪا دي يا تيرامانيدا، مريهه ما پرسيار دڪته: "نهري نه وان ڪابرا چيڪريان ڪابراي نه و

چيڪرن؟ تو به رسقئ نزانى، نه ز ڙى نزانم، نه رى ڪابراى دادگهه بڪم يان پهروهدهيا وى- ٻٻا ٤٨". ل ڦيره ڪابرا ل جهي خودي هاتيه دانان و ب شيويه ڪي مهجاري پرسيارا خواه ناراسته دڪت (نه رى خودي مروڦ داينه، يان مروڦان خودي بو خواه چيڪريه ڪو گوهدارى يا وى بڪهن و خه لڪى پي بچه وسينن؟). نه ف ليڪگوهارتنا سيفه تين خودي و ڪه سين نير، پتر ڙبو سهميانان (باب) ل ڪاره، چونكو بابو (يان هر نيره ڪي دي يي سهميانه) رولي خودي دناف ماليدا دگيريت: "نه ز پچه ڪي ڙ بابي خواه دترسيم، نه و ڙى مهنجول سه به ب بوو. نه ز پچه ڪي ڙ خودي ڙى دترسم، نه تنن مهنجول لي هه موو سه به بن.... به لي من خواهش دقي چونكي ديپڙن ڪو نه و پاڪ، په خشنده و مهرداره، نانكو وهڪ بابي منه. من بابي خواه ديتا، به لي هيڙ من خودي نه ديتيه- ٻٻا ٦٨". نه و مه ل سهر پيروزي و باوهرداري ڪوتي، دقي په ره گرافيدا، دهيته په ڙاندن. باب بونه وهه ڪي به رهه سته، دهيته ديتن و هه ست ب دلوقانى يا وى دهيته ڪرن. لي خودي گيانه ڪي مينه ڦيه و قودرهت و مه زناهي يا وى ڙ جفاڪي هاتيه وهرگرتن (ديپڙن ڪو پاڪ و په خشنده و مهرداره)، لي نه ڪه سي ديتيه و نه ڪه سي هه ست پيڪريه. نه جفا ديت نه ڦا ڙي ديپڙن وه بيت، دبيت ڙى وه نه بيت. لي پاشي نه و ب خواه به رسقه ڪا جفاڪي يا به رهوڙ بو ڦي پرسيارا خواه يا ب ترس ددهت (داڪو نه ڪه فتنه دناف نالوڙى يا ترسيدا)، ديتين جفاڪي وه ڪو ميڪانيزمه ڪا به رگري يا مهڙى بڪاردئيت و ديپڙيت: "نه ز دشيم خواه دايي هنده مه زن دسترانه ڪي ده، دڪه قاله ڪي ده، دنازادي ده، بيينم- ٻٻا ٦٨". ڦي ميڪانيزمي ب فيلا به هانه ڪرن ددهته ڪاري. ل جهه ڪي دي ڙى، هه مان به هانه ڪرن بڪاردئيت ڪو خواه ڙ ترسا جفاڪي و نالوڙى يا دهرووني پياريزيت (شهرت نينه ڪو رابردوو يان داهاتووي هه ڪچه ڪي ل ڦي وهلاتي، محه مه دهڪ تيده هه بت داڪو بترسيت يان نه ترسيت و شهرت نينه

ژی کو پاشنائی هەر محهمه دهکی "مهیری" یان "مههدی" بت- بپا ۸۴). هەرچه نده ئەف بابەتە رهوشا دهروونی یا د دهمی ترس و ئالۆزییدا خویا دکەت، لی مه دگهل پرسیارین فەلسەفی دانا، چونکو مشه جاران دهرووزانی و فەلسەفه تیکرەس دبن، هەردوو سەرەدەریی دگهل هزر و رهفتار و دلینی یا مروۆفی دکەن.

ئەف نموونه یین ژینگۆتی، مه پیرگی موخه یه ری و موسه یه ری یا مروۆفی دکەن، ئایا مروۆف موخه یه ره د بریار و رهفتارین خوه دا، یان موسه یه ره د هه موو کریارین ژیانیدا (ههروه کو خه لکی هه چکوهه ییی جفاکی دیبیریت؟) مریه ما ژبو موخه یه رکنی پرسیار دکەت: "ما خوه دی گۆتبوو محهمه دی مهیری هه ره مریه مایی ژ کچینی بیخه... بپا ۱۱۹". موسه یه رکنی ژی، ب پرسیاره کا ئاراسته کری بهرگومان دکەت: "هه گەر به لگ بی ئەمری وی ژ دارئ هه لنه وه رت، پا چاوا کابرای بی ئەمری وی تو ب ساخی فه شارتی؟- بپا ۶۶". موخه یه ری و موسه یه ری، بابەتە کی فەلسەفیی که فنه و کۆمه کا زانایین ئایینی ئیسلامی و فیلوسوفین ئایینی خوه پیقه مژوولکرینه. هندەک ژئ وه هزر دکەن کو هه ر تشته کی مروۆف بکەت، ل سەر ئەنیا وی یی نفیسییه و چ تشت بی ئەمری خودی ناییت (قل لن یصینا الا ما کتب الله لنا). جفاکین کشتوکالی و ئەوین پتر ب غه ییقه گریدایی، فی بوچوونئ په سەند دکەن، چونکو یا ب ساناهیه و هه موو کریارین باش و خراب ژبو ئیرادا خودی ته عالا دزقرن. مروۆف ژی ب سروشتی خوه، هه ز ژ هیسانی و نه ئالۆزیی دکەت. ئەگەر ئەف موسه یه رییه نه بیت ژی، مروۆف ژبو خوه شی و ره حه تیا خوه، دی خوه موسه یه ر و سینۆردار کەت: "ئیدی ئەم نه شین بی سینۆر بژین، له ورا ژئ ئەم زاتی خوه سینۆردار دکن- بپا ۷۵". لی هندەکین دی وه سا دبینن کو خودی مه ژ دایه مروۆفی کو هزری پی بکەن و بریار و

هه لویستین خوه پی ب هه لبرین. ئالا هه لگرین زانین و زانستی، فی
 بۆچوونی دپه ژرینن و وهسا دینن کو فهره هه موو مروف پیداچوونی د خوه دا
 بکه ن و کریار و هه لویستین خوه بهه لسه نگینن. ئەفه ژی، پرۆسه یین
 پهروه دهیی و شیره تکرینی و خوگونجاندا دگه ل جفاکی بهرچاف دکه ت. لی
 موخه یه ریی ژی، ئاسته نگ و بهر به ستین خوه یین جفاکی هه نه، نه هه ر که سه ک
 دشیت خوه ناس بکه ت، هه لویست و بریارین خوه ده ستیشان بکه ت، هه رده م
 ئەو موخه یه رییه ب عورف و عه ده تین جفاکی شه گریداینه، ئەگه ر وه نه بیت (پا
 چما هه تا نوکه "ئه زا" ماندی "من" یا هندای ناینت- بپا ۶۸). یان بۆچی زه لامین فی
 باژیری دگه ل پیلا گوهورینان نه هاتنه گوهورین و ژبلی زک و بنزکین خوه، چ
 هه لویستین دی یین مروقایه تی نه بوون: "گه له ک جه و تشت هاتنه گوهورین، به لی
 تنی زه لامین فی باژیری وه ک خوه مان، هیژ بۆزک و بنزکی خوه دژین- بپا ۷۹".
 هه رچه وا بیت، مروف د سروشتی خوه دا نه یی باشه یان خرابه (ل گوره ی
 تیورا گشتالت)*. رهفتارا مروقی ژی، نه مروف ب خوه یه، لی کاردانه وه یه کا
 جودایه ژ ئیه تی. مروف نه شیت ژ ده رفه ی هه نوکه یی یا خوه، سه ره ده ریی دگه ل
 رابردویی و پاشه روژی بکه ت، تنی مروف د کاریت د هه نوکه یی خوه دا، خوه
 تاقی بکه ت. ئوو هه ر پشکه کا سه ربؤرا مروقی، ده برینی ژ سه ربؤری هه میی
 دکه ت و ئەگه ر هه ر پشکه ک ژی بهیته گوهارتن، دی ئاراسته یا سه ربؤری
 هه میی گوهوریت. ئانکو کاملانی یا بابته ی پتره ژ پیکشه گریدانا پشکین هه مان
 بابته. مه ئەف تیوره ئیخسته دناف فی بابته تیدا، کو بیژین رومان ب هه میقه،

* en.wikipedia.org/wiki/Gestalt_psychology

نه پشکين کومکری يين سهر بؤره کا ديار کرييه، به لکو بابه ته کي پيکفه گريدايي
دهرووني، ئاييني، فهلسه في، سياسي و جفاکييه، د سهرده مه کي هه نوکه ييدا
سهرده ريي دگهل که سايه تي و رهفتارا مروقه کي دکه ت. ئوو ئه و سهر بؤره،
دهر بريني ژ سهر بؤرا جفاکي هه ميبی دکه ت.

هه ژي گوتنه کو ده مي نقيسه ر به حسي خه و نين جه فه نگی يين مريه مايي
دکته، کراسي هنده ک هيمايين فهلسه في دکه ته بهر. وه سفکرنا محه مه دي
مه يري ب هه ر چوار ئه له ميئتین سروشتي، کو ته هاره تا ئافي و په خشنده يي يا
ئاحي و هزرين هه وايي و رهفتارين ئاگرين د يه ک که سدا خرغه که ت (پين وي ژ
ئافي، زکي وي ژ ئاحي، سه ري وي ژ باي، ده ستين وي ژ ئاگري- بپا۱). ئاف هيمايي
پاقریي و ته هاره تيبه، ئاخ هيمايي داني و ئافراندييه، با هيمايي ده مده مکي و
فه گوهاستنا خير و شه رانه، ئاگر هيما سوئتي و ژ ئاقرني و جه هنه مييه. ل
گوره ي هنده ک بؤچوونين فهلسه فا لاهوتي، ساخله تين بنگه هينين سروشتي،
ژيوهرين زاتي ئه قده سن ژبو ئافراندا ژياني و تاقیکرنا مروقان. ئه ف
هه قبه رکرنا محه مه دي مه يري ب زاتي خودي ته عالا، ئاوره کا فهلسه في يا
لاهو تيبه کو خودي ته عالا هه م ره حمانه و هه م جه باره، هه م ره حيمه و هه م
موته که بره، ل داويي ژي هه م مروقان دبه ته به هه شتي (ده وله مند و ئاسوده
دکته) و هه م دنا ف ئاگري جه هنه مييدا دسوژيت (هه ژار و ئالوز دکته).
محه مه دي مه يري ژي وه سانه. هه م چاره سه رکاري ئيشين دهروونيه و هه م دهد
و چيکهری ئالوزيبه، هه م دلوقاني يا بابيني ل ده ف هه يه و هه م نيرينا
گورکه کي ل هيشيا نيچيرا خوه، هه م نوونه ري خوديه و هه م ره شه کي شه يتانييه،
ب کورتي، ئه م دشين بيژين: هه م وه ليه و هه م په ليه.

رهه‌ندی سیاسی و وه‌لاتینی:

ئه‌گەر ژ رهه‌ندی سیاسی و وه‌لاتینی سه‌حکه‌ینه رۆمانی، دی شین بیژین کو رۆمان ژ دوو پشکین سه‌ره‌کی پیک دهیت: پشکا ئیکی سه‌ربۆرا کچه‌ژنه‌کا فی جفاکیه (میه‌ما کچا دیوالی و حه‌لیمایی) ب هه‌موو خه‌م و کول و کوفان و ترۆما و پشیلبوونین ده‌روونیقه. پشکا دووی بابه‌ته‌کی سیاسییه کو ب شیوه‌یه‌کی مه‌جازی کچه‌ژنه‌ک ب ناتی (میه‌ما) ل جهی وه‌لاتی دانایه. وه‌لاتی ژ د هه‌مان قوناغین ترۆمداری یا میه‌مای را دبۆریت و هه‌مان ده‌رده‌سه‌ری و زۆرداری و پاشه‌برنی ژ لایی مرۆفین جفاکیه‌ دبینیت. مه‌جاز ئه‌وه کو مرۆف ناغه‌کی یان په‌یقه‌کی داربۆریت و مه‌ره‌مه‌کا دی پی هه‌بیت. ئانکو نفیسه‌ری دقیت سه‌ربۆرا ده‌رده‌سه‌ری یین وه‌لاته‌کی ب ریکا سه‌ربۆرین کچه‌کی به‌لیکه‌ت، یان سه‌ربۆرین کچه‌کی ب دیروکا وه‌لاته‌کی ده‌ریژ که‌ت. د فی ره‌ه‌ندی، نفیسه‌ری سه‌ره‌ده‌ری دگه‌ل سی بابه‌تان کرییه: یی ئیکی ره‌ه‌ندی سیاسی ده‌قه‌رییه ل وی سه‌رده‌می رۆمان تییدا هاتییه نفیسین. یی دووی وه‌لاتینییه ب هه‌موو رامانا خوه یا پیروژ و دلسۆژفه. یی سی ژ، که‌تواری یا ره‌خنه‌یه کو نفیسه‌ر ره‌خنی ل هنده‌ک بویه‌ر و کریارین که‌تواری دگریت ژبو چاکرنی و باشرلیکرنی.

ل ده‌ستپیکی قه‌هرمانا رۆمانی، ئاهه‌نگه‌کی ب بیره‌وه‌ری یا رۆژا زایننا خوه ساز دکه‌ت، ئه‌گه‌ر سه‌رده‌می نفیسینا رۆمانی و سه‌رده‌می ئیمزاکرنا به‌یاننا ۱۱ ئاداری به‌دینه به‌ر ئیک، دی ل سالا زایننا میه‌مای، ژیی به‌یاننی ژ بیته ۳۱ سال. به‌یاننا ۱۱ ئاداری، ئیکه‌مین دوکیومیئتا فه‌رمی یا میرییه (ل باشووری کوردستانی- جهی رۆمانی)، کو دانپیدانی ب هه‌بوونا زمان و که‌لتوری کوردی

دکەت، وەکو زمان و کەلتۆری مللەتەکی جودا ژ عەرەبێن عیراقا موسلمان. هەرچەندە، مریەمال مەها تیرمەھی بوویە و بەیان ل مەها ئاداری هاتیە ئیمزاکرن، لی ئەم وەسا هزر دکەین کو نقیسەری بابەتی هاقینی و مەها تیرمەھی وەکو خوینگەرمی یا وەلاتی و کار و خەباتی ئینایە (هاقینی.. ل گەل کج و ژنکین ناخی دچووم دەشتا دوباتی ژبو قیدانا گولیگەنەمان. من هەموو دەرگەه و پەنجەرەیی خوە بو بیهننا ناخی، با و رەنگان قەدکرن. هەر بیهنەکی من ئالیکارییا کج یان ژنەکی دکر و من گوهدارییا دەنگی وژدان و بیهشییا وان دکر- بپ ۱۴-۱۵). ئوو زفستان ژ ی کریمە جەقەنگی سربوون و غوربەت و غەریبیی (چونکو ژبەر تەنگاکی یین کەشی، خەلک د مالقە دمین و بەرەمی هاقینا چووی دخن). ژ لایەکی دیقە ژ ی، کریارەکا دوکیومیتکرنای و چەندیە کو پرائیا کەسین رۆژبوونا خوە نەدزانی، یەکی تیرمەھی بو دەتە دانان. ئانکو هەلبژارتنا ریکەفتا یەکی تیرمەھی، نیشانا نەزانینا رۆژا زاینییه. لەوا د کارین بکەینە جەقەنگی نەزانیان یان مژداری یا بویرهان و ریرهوا وان. بابی و ی ل یەکی تیرمەھی دەیتە کوشتن، رۆژا هەژاری قەخواندییه مالا خوە (یەکی تیرمەھی بوو)، رۆژا ئەقینا خوە بو کرمانجی ئاشکراکری (هەر یەکی تیرمەھی بوو)، خو رۆژا تەلەفونا وی ژ ی کری (هەرچەندە نە یەکی تیرمەھی بوو)، لی هەر د مەها تیرمەهییدا بوو. ئەف هەموو ریکەفتین پەیوەست ب ژیان و سەربۆرا قەرەمانیقە، و ی هەستی ل نک مە پەیدا دکەت کو نقیسەری ئەف ریکەفتە ژبو نەزانیان و نەدیاریی دانایە، دەمی بابی و ی مری، نەدزانی دی چارەنقیسی و ی چ لی هیت. دەمی هەژاری قەخواندییه مالا خوە، نەدزانی کا دی بیتە هەقزینا وی یان دی ژ ی دوور کەفیت. رۆژا بو ئیکەمین جار هەست ب ئەقینی کری، نەدزانی کا دی ژیانای و ی بەر ب سەمتەکا دیقە چیت یان دی بیتە خەون. ژبو

پهژاندا ئى بۆچوونى ژى، نقيسهري ل جههكى خوياكريه كو تنى قهلهم
 (زانين) دشىت ئى مژدارى و نهديارى يا ههيا بهر ب ئاستهكى ديقه بهت:
 "دهولهتسهرى قهلهمى، من رۇژا زايينا كوڤانى يا راستهقينه توماركر، من نههيا بكن
 يهكى تيرمههئى- بپ۲۳". ئەڭجا ئەم د كارين بېژين كو نقيسهري هاقين ژبو
 شورەش و عەشقى و خەباتى ئىنايه، زڭستان ژى ژبو سربوون و راوهستىانى
 ئىنايه. يهكى تيرمههئى ژى، كرىه جههنگى پېشبنيه كا مژدار. هەر ئەقەيه وه
 كرى كو نقيسهري بهرى قهرمانا خوه دايه وئ چەندى كو بېژيت: (واى..! من
 بېقام حەز ژ هاقينى دكر، وئ هزرى بكه، هندەك جاران من ل گەل خوه دگوت: "هەكەر
 ب دەستى من بت، ئەز دئ هاقينى بكم سالەك و نه تنى دەسسالەك... بەلى ژ سىزده
 سالىي دە، هاقين ل بهر من سار بوويه- بپ۱۵). بهرى سىزده سالىي مريه ما يا پرى
 وهلات و ئەئىنى بوو (حەز ژ هاقينى دكر)، پشتى سىزده سالىي يا شكەستى و
 داكەفتى و بريندار بوو (هاقين ل بهر سار دبىت). مه وهلات دانا جهئى
 مريه مائى، چونكو سئ كەس دهئنه د رىكا پىڤاژوئا ژيانا ويدا. هەر ئىك ب
 شيوهيهكى راستهوخو يان نهراستهوخو، زەرگهههكى ل هەست و سۆزىن وئ
 بىن راستگۆ ددهت، ئانكو بههرا خوه ژ جهستهئى وئ دخوت. هەر وهسا سئ
 كەس (كو نوونهرىن سئ لايهئىن سياسينه) دهئنه د رىكا وهلاتيدا و هەر ئىك
 بههرا خوه ژ خوينا وهلاتى دمىژيت. لهوا نقيسهري ژ زاردهئى قهرمانا رومانىقه
 دبىژيت: "ئەف وهلاته ژى ژ كچينى هاتيه ئىخستن، بەلى هئژ ئەم شانازىي پئ دبن،
 كو وهلاتى مهيه. ما چ فەرق دناقبهرا وهلاتى و كچئ ده ههيه- بپ۶۲". ب ئى
 ئىشارهتئى، دىتنا مهيا ل سەر ليكگوهارتنا وهلاتى و مريه مائى، پتر ئاشكرا دبىت.

مه ئهف رهه نده ب سياسه تي ل قه له مدا، چونكو ههر كه سه ك ژ وان ههر سي بين كه فتنه د ريكا ويذا، نوونهراتي يا لايه نه كي سياسي دياركري دكه ت (د گوره پانا سياسي يا سه رده مي رومانيدا). يي ئيكي هه ژاري پيشمه رگه يه كو نوونهرى لايه نه كي نه ته وه پاريزه و ب خه باتا چه كداري گه هشتيه دهسته لاتي. دبیت مه رهم پي پارتی یان ئيکه تی بیت، كو ب گه هشتنا دهسته لاتي رهوش و رهفتارين وان هاتينه گوهارتن. ل دهستيكي، مريه مايي/ وهلاتي هزر كر كو دبیت هه ژار خورته كي هيژا و خودی كه ساتيه ك كاريزمایي و ئيدیال بیت، لي ئه و خه ونا وي/ وي ب هاتنا هه ژاريقه ديتي، نه وه سا بوو وه كو بو هاتيه دانان. د وه سفكرنا هه ژاريدا، هنده ك هه قبه ركرنين سياسي يين دناقبه را دوو سه رده ماندا دكر (بهري و پشتي سه ره له داني):

- نه به رناقله كو به ره مي شورش و سه ره له داني تني ئه فه بت، قه ت نه به رناقله - بپ ۷۹.

- به ري جودا بوو، مروقي مه دهات چه وساندن، چونكي عار و غيرت و خه ون هه بوو، دناقكرنا خودا يي بلند بوو... به لي نوكه مروقي مه نزم بوويه... بپ ۷۹-۸۰.

- به ري محه مه دي مهيري دكاندار بوو، به لي نها قونته ركاره يان به رپرسياره، به ري سه ري خوه ب گويزاني دته راشي، به لي نها بوياغ دكت- بپ ۸۰.

- ئه و ب خوه نه ملكي خوه بوو، به لي ل ملك و ئه ملاكان دگه ريا- بپ ۸۲.

خو ده مي وي دقيا خوشيي ژ سه ربور و خه باتا هه ژاري بينيت و بكه ته بابه تي كه قالين خوه، هه ژاري خوه ژ هه گيرانا خه باتا پيشمه رگاتين ددا پاش و نه دقيا بيرا وي لي به يته فه (به لي ل شوونا كو به رسقي بدت، ژ من عاجز دبوو. نه دقيا نه ز وان هه يامان به ينم بيرا وي- بپ ۸۶). ئه فه زي، وي راماني دده ت كو ئه و كه سين

ژبو وهلاتی خهبات دکر، نوکه هاتینه گوهارتن و بووینه هندهک کهسین دی
 یین بیانی (ل تهنگاقیبیان، وهلات وهلاتی مهبوو، بهلی ل گهل بهرگههین بهرفرههیی،
 هندهک خودانین نوو بو پهییدا بوون و نهم دهرکهفتن بیانی.. بپ۶۲). د ئامازهیهکا
 پیشهکارانهدا، بابهتی هزرا رههایی و یا ریژهیی ل دهف فی لایه نی خویا دکهت.
 دهمی ههژار دپیته پیشمه رگه، هه موو ههست و سۆز و پلانین خوه دکهته د
 خزمهتا شوره شیدا. ئوو دهمی فه دگهریت ژی (ب هه مان هیزا ئیکی)، هه موو
 ههست و سۆزین خوه دکهته د خزمهتا نه زمون و دهستکهفتین هه بییدا: "پشتی کو
 ههژار قهستا چیای دکت، دهوک بووی دبت شوونوار و بیرهاتن. و پشتی کو ژ چیای
 دهیت خوار، نه قجا چیای ب خوه بووی دبن شوونوار و بیرهاتن- بپ۸۳". د ههردوو
 حاله تاندا، ههژار ب هزرها رههایی و بریارهکا ئیکلاکه رهفتار دکهت.

کهسی دووی ئیسلامی کومونیست بوو، کو نوونهری حزبین چهپروهه ل
 کوردستانی، ب ریکا هونهری و دانوستاندین هزری دهیته دناف ژیانای ویدا،
 وی چ بیلایین مهزن نه بوون، تنی نه و نه زمانی خوه بوون. ئیسلامی ب
 هه فوکهکا سهیر و سهرنجراکیش، ههستین مریه مایی ب نک خوڤه راکیشان:
 "هه کهر خودانا قان که قالین سحری، باوهری ب شورهش و عشقی نهما بیت، ئیدی بلا
 کهس ژ مه نه بیژیت نه ز شوره شگیر و عاشقه- بپ۹۸". ب فی راکیشانی، نفیسه ر بهری
 خوانده قانان ددهته وی هزری کو چهکی پرانییا بزاقین کومونیست و چهپروهی
 یا جیهانی، تنی ئاخفتن بریقه دارن و هه موو مللهت پی داخبار دبن. لی دهمی
 دگه هه دهسته لاتی، نهو ژی وهکو هه موو مللهتی سه رهدهریی دگهل ئیمتیازات و
 خووشی یین ب دهسته ئینایی دکهن. ژ لایهکی دیقه ژی، نهو بزاقه نهشین
 تیهرینین خوه یین تیوری د که تواریدا پراکتیزه بکن، چونکو نهو ژی به رههم

و په وروڼه د پوښې يېن هه مان جڅاک و هه مان تیگه هانن . له وا دگه رمه گه رمه
 نه ښیږدا، هه څوکه کا کولانکی ژ ده څی دهر دکه څیت و دبیته سه ده می ب دوماهی
 ئینا څی هه څبه ندی: "تو چه ز دکی کو نه ز ژ پیشی څه بهیم ته، دا توش بېم و ل
 دوماهی بؤ من بهینی؟! - بپ ۱۰۶". ئیسلام ب هه څوکه کی دبیته سواری خه ونین
 مریه مایی/ وه لاتی، ئوو ب هه څوکه کی ژی دوور دکه څیت.

که سی سی ھاواری ئیسلامییه کو نوونه راتی یا رهوتین ئیسلامخوازی یا
 سیاسی دکه ت. ئەف بزاقه ب خیرخوازی و هاریکاری کرنا خه لکی هاتنه
 نیاسین و خه لکی هه ژار و بیدهرامه ت پیڅه هاتنه گریدان. ئوو وه کو هه ر
 لایه نه کی خودان چه ماوهر دی دلی خوه به نه وه رگرنا دهسته لاتی (ئه و ب خوه
 ژبو مه رما ب دهسته ئینا دهسته لاتی هاتینه دانان). ب څی چه ندی، ھاواری
 ژی وه کو هه ردوو هه څالین چووی، څیا مریه مایی/ وه لاتی بیخته دبن کونترول
 خوه څه. ئەف بزاقه سه ره ده ری دگه ل لایه نی گیانی خه لکی دکه ت و خه لک پتر
 ب لایه نی خوه یی گیانیڅه گریداینه. هه رده م دا کو کی ل سه ر سروشت و
 په وروڼه یا تاکی کورد دکه ن و باوهر هه یه کو دی شین گوهورن. تاکی کورد ژی
 ساکار و ساویلکه یه، تنی هنده ک ری زگرتن و هنده ک هاریکاری یېن به رچاڅ و
 گوتاره کا ئایینی یا ل گوره ی تیگه هین جڅاکی و پاشخانا په وروڼه یی، چاڅین وی
 به ر ب لایه نی هاریکارڅه دهن و ته سلیم دبیت: "نه وی دزانی کو نه ز نڅیژان ناکم،
 روژیان ناگرم... ئی باوهرییه ک رها ب خوه و شیانیڅ خوه هه بوو، ل هه ر جاری دگوته
 من "هه گه ر خودی چه زکت تو دی هه می فه رزین خوه نه دا کی- بپ ۱۲۰". ل ده ف
 ئیسلامخوازان، سه ترکرنا ژنی ئیکه ژ داخوازی یېن هه ره سه ره کی یېن
 ئیسلامی و ژن ژی ب دابینکرنا ژیانه کا جهگیر دادنیت، چونکو (نه بوونا زه لامی

د ژيانا ژنې ده هه بوونا وئ كيم دكت و روژگارا وئ دكت چؤستان- بپ۱۱۲). ب قئ
 چهندي ژئ، هم ئه و پلانا خوه يا سياسي ب جه دئينن و هم ژن پئ
 خوه شحال دبن. هه لبت ئه ف گوتاره كه تواريتر و بهرئاقلتره بو هه كه سه كي
 حه ز ژ زياني و ئاييني و جفاكي خوه بكهت. هه ر ئه ف گوتارا بريقه دار بوو،
 هه ستين مريه مائي ب نك هاواريقه راكيشاين و هزر كرى كو نه دووره ئايين و
 گوتارين گياني دهردي وئ دهرمان بكه ن. هه رچه نده (دناخي خوه دا)، مريه مائي
 ژئ باوهرى ب هاواري نه بوو كو دي ئه و بيت يئ وئ دقيت، لئ ده ستپيشخه رى
 يين هاريكاريئ و گوتارين گياني يين مه ژئ خه لكئ ساكار و بريندار داگير
 دكه ن، مريه ما ژئ ئيخستبوو بن باندورا خوه. مريه ما ب خوه دده ته خوياكرن
 كو (ئه ز ژ فه گيران و گوهداريا چيروك و چيشانوگين ميتولوژئ وه ستيا بووم، وه ك
 ئيكساني، وه كه ه قئ، گه ريان ل په ي زنديبوونئ و زه و اجا پتر ژ جاره كي، به لئ نه وى
 هه ول ددا ب ئاوايه ك دى دووباره بكت... بپ۱۲۰). چاين وئ به ر ب ئاسويه كي
 گه شتر زلكرن. قئ سيسته مئ ب نافي گوهورين و خزمه تكرنا خه لكئ
 هه چكه ه يئ جفاكي به لاقبوويي، باج و فه ريژين خوه هه نه. يا فه ر بوو خوه
 موحه جيبه بكه ت و هه موو ئازادى يين خوه ته په سه ر بكه ت و كار ژئ نه كه ت.
 ئو و ئه فه نه خه ونا مريه مائييه و نه خه ونا وه لاتييه ژئ. ب قئ چهندي، هه رسي
 په هله وانين داخوازكه رين مريه مائي/ وه لاتي نه شيان ئه ثيني و خوه ب
 ده ستفه به رداني قازانج بكه ن: "سى ئه زمون و سئ نافي جودا بوون، به لئ هه تا
 رادديه كي د پيكه اته و دهربرينين خوه ده وه كه ه ف بوون- بپ۸۲". ئه فجا مريه ما/
 وه لات دميتته دناف بيخوداني و دهرده سه رى و قورنه تگيرى يا خوه دا: "مخابن: نه
 پيشمه رگه يئ خوه داني برنويئ ئه زا كورد په روه ر ناسكرم، نه گاوري خوداني پيكي ئه زا
 مولحد ناسكرم، نه ژئ مه لايئ خوداني تزبيبان ئه زا باوهردار ناسكرم... بپ۷۵". ئانكو

تاریشه نه د شیوازی هزرکرنیدایه، به لکو د نیاسین و نهختوباریی و باوه رییدایه (باوه ری وهکو زهکاتییه پیویسته تو بدی نه بخوازی- بپ ۹۷). نه وی پیشمه رگه، هه ردهم گیانی وی ل سهر دهستی بوو کو به رهقانیی ژ ناخا وهلاتی بکته. لی ده می گه هشتیه د هه مبیزا وهلاتیدا، خوه بیانی دناف وی هه مبیزیدا دیت و خوین ژئی میژت. هه ردوو خودانین گوتار و په یقین بریقه دار ژئی، یه ک ب تیگه هی ماددی و یه ک ب تیگه هی گیانی (کو هه ردوو روویین یه ک درافینه)، داخوازا سیسته مه کی شمولی و ته په سه رکرنا نازادییا وی دکرن، نه شیان بینه فریادرس و دهرمانی برینن وی هه مبیزی. ده می مریه مایی هاواری ئیسلامی ره تگری، وی هه موو هاریکاری یین خوه، ژئی برین و ژ هه قشکی یا خوه یا دکانی دوور ئیخست. نه گهر مه رما وی هاریکاری با، دا بوچی هه قشکی هه لوه شینیت، نی زه واج ره زامه ندییه کا دوولایه نییه، نه ب زورییه؟! نه شه ژئی وی هزرا پیشوه ختا مریه مایی په سه ند دکته، ده می گوتی: "ما کی دبیریت کو خیرخواز مایینه- بپ ۶۶".

ل داویی (داکو مریه ما/ وهلات)، ژئی فهزایی هه می کول و دهرد و چه سره ت دهرکه فیت و سیناهی یا ئومیده کی بو گش بییت، کرمانجی فوتوگرافر (کو نوونه ری وهلات پاریزییه) دکه فته د ریکا ویدا. ل وهلاته کی کو پرانییا خه لکی وی هه ست ب هاقیبوونی دکهن (ناخ نارین.. ل قی وهلاتی، کی مایه و هه ست ب هاقیبوونا روحی نه کری.. بپ ۶۲)، که سه ک دهیت و دبیته محه مه دی مه هدی بو وی مریه ما یا بوویه وهلات د چاقین وهرگر و خواننده فاناندا. د که لتوری ئیسلاما شیعیدا، محه مه دی مه هدی رزگار که ری ئیسلامی و هه موو مروقایه تییه، ل سه رده می وی دی وه که ه فی و دادپه روه ری چبییت و دبیت

گورگ و پەز پیکه بچەرن (کو نیشانا پیکه ژیان و ئاشتییه کا بەردەوامە).
 تشتی سەرنجا وی راکیشایی و ب کرمانجیقه گریډای، شیوازی سەردەریکرنا
 کرمانجی بوو کو هەردەم ب ئاوایه کی مرۆڤدۆستانە و ب مرۆڤینی سەردەری
 دگەل دکر. وی نیراتی و هیزا خوە یا زەلامینی نیشا نەددا (ئەو زەلامینی یا ل
 پیش چاڤین وی نزم بووی)، بەلکو وەکو مرۆڤە کا خوەدی هەست و بریار و
 هەلۆیست سەردەری دگەل دکر (ژ دەستیپکا تیکه لییان و وی تا دوماهیکی، جارەکی
 تنی ژێ نە گۆت "زەلام"، بەلێ هەردەم پەیشا مرۆڤ بکار دەینا... بپ ۱۳۱). د گەلە ک
 جەهین دی و د گەلە ک بۆیەرین دیدا، رهوشا خوە یا دگەل کرمانجی پەسن
 دکەت:

- من هەست دکر کو ئەز ئەو ژنەمە "جیهان" و ئەو ژێ محەمەدی مەهدی یی
 راستی یە بۆ من هاتی- بپ ۱۳۲.

- خوەزی تە ئەز دیتبام، دا بیژی من بەری هینگی زەلام نەدیتینه، من ژبیر کر
 بوو کا توخمی زەلامان چ هینایە سەری من- بپ ۱۳۳.

- لئ وی هەیامی من هەمی تشت ژبیرکرن: دەرزین خوە، مارین کۆرە، دارچین
 و... سەمیان ژێ. من دایبایین خوە ژبیرکرن و ئیدی نە ل پینجشەمبان و نە
 ل چو رۆژین دی ئەز نەدچووم سەردەدانا وان ل گورستانی- بپ ۱۳۳.

ئەف کرمانجە ئۆمیدا دووی بوو کەفتییه د ریکا ویدا، ئۆمیدا ئیکەم سەمیانی
 کورپەیی وی بوو: "سەمیان ببوو خەونا دەمی دوماهییی، ببوو سیناھیا داوییا
 تۆنیل... لئ سەمیانی من سەهوا بوو، خوە ب دانگا مرنی قە گرت- بپ ۷۰". کا چەوا
 مرنی ئۆمیدا وی یا ئیکی داعویرا، ئۆمیدا دووی ژێ نەبوو فریادرس بۆ
 دەرمانکرنا برین و ترۆمایین وی (تنی کرمانجی تا راددەیه کی ئەز ناسکر، لئ
 چونکی وی وەکو مرۆڤ و عاشق ناسکر، لەورا پۆلیسین "خوەدی و دەولەتی" ئەو

تەرقاندا- ۷۵). ئەو دېئىت پولىسىن خەودى و يىن دەولەتى، چونكو ب گوللەيەكا كەسەكى كورد (د شەرەكى براكوژييدا) ھاتىبە برينداركرن. شەرئانين كورد ب پوليس ل قەلەمدەت، چونكو تىگەھى پولىسى د ھەموو جفاكاندا پاراستنا دەولەتتە (نە كوشتن و برينداركرنا ھەقوولەتى يىن دەولەتتە). ئوو پولىسىن خەودى ژى، پشكدار دكەت، چونكو ل گورەى تىگەھىن جفاكى (چ تشت بىي خەودى نا قەومىت)، دەمى گوللە ژىسىرا وى دگرىت و رھا مىرانيى دقەتتە، ئەو ژبو ئىرادا خەودى دەھتە زفراندن، پا بۆچى ئەو گوللەيە ب دەستى وى يان پىي وى نەدكەت. ئوو دىسا ئەگەر خەودى خەز كرىبا، دا چاكىتتە، مانە بۆ ماوھىي پىنج سالان ژ دەرقەى وەلاتى بوو (جھى پىشكەفتى د ھەموو بىاىن زانستاندا). ھەرچەوا بىت، ئەف ئۆمىدە ژى بۆ نەما (گۆت ئەز نەشىم تە مەھرە بكم، چونكى ئەز ب كىر تە ناھىم. ئەز بريندارم.. دشرى براكوژىي دە گوللەيەكى ژ پىسىرا من گرت و رھا مىرانيى قەتاند- بپ۱۳۵).

ژ ئى پشكا دووى يا رۆمانى (ناھەرۆكا سىاسى)، بۆ مەيىن وەرگر وەسا خويا دبىت كو كوردستانا ئازاد، د سەربۆرەكا نەكىمتر ژ سەربۆرا ھەر كچەكا ئى وەلاتى را بۆرىيە. ھەر حزبەكا سىاسى وەكو نىرەكى جفاكى، خوە كرىيە خودان و چىكەرى ئى ئازادى و د ئىا لەشى وى/ وى پوانكەت. حزبىن چەكدارى يىن نەتەو پارىز و حزبىن شمولى يىن چەپرەو يان ئىسلامخواز، خوە ل بازىن پوانكرنا وەلاتى ھەلاقت و وەلات ھەر ھىلا دناف خەم و خەيالىن جفاكىدا. ل ئىرە نقىسەرى ئىايە سىاسەتى و وەلاتىنى ژىكجودا كەت، وەلاتىنى مولكى ھەموو ھەقوولەتى يىن جفاكىيە و ئەركەكى ئەخلاقىي ھەر تاكەكى جفاكىيە كو پارىزىت و ئەفنىي يا خوە بۆ پىشكىش كەت. مروف ب وەلاتى

ههست ب هه بوون و گرنگی یا خوه دکهت و هه ردهمی ئەو گرنگییه بهیته
 کیمکرن یان پیروزی یا وهلاتی بهیته له که دارکرن، دئی که قیته بهران بهر سی
 هه لویتین جودا جودا، یان دئی بهره قانیی کهت و دئی یاخی بیت، یان دئی خوه
 فه ده رکهت و قورنه تگیریی هه لبریزیت (کو ب کیمی)، پشکداری یا له وتاندنا
 پیروزی یا وهلاتی نه بیت، یان زی دئی ته سلیم بیت و دئی هه ولین
 خوه گونجاندنی کهت. ژ لایه کی دیشه زی، ئاماژه یه بو وی چه ندی کو وهلات نه
 مولکی چ حزبین سیاسییه، خو ئە گه دهسته لاتدار بیت زی، یان داخواز که رین
 دهسته لاتنی بن. نفیسه ر ئی هه فکیشی ده رفه کری ده یلیت کو هه ر خوانده فانه ک
 ل گورهی پاشخانا خوه یا هزری و ئە پستمی هزری تیدا بکهت. نه هه رسی
 په هله وانین موجهد مریه ما/ وهلات پاوانکر و نه چ دوماهی بین گومانپر ژبو
 وهلاتپاریزیی هاتنه دانان (و پاشی مریه ما.. و پاشی چی نارین...؟- بپ ۱۳۵). ئەف
 ب داویکرنا بی دوماهییه کا دلخوشکه ر (وه کو پرانییا رۆمانین په روه ردهیی و
 ئاراسته کاری)، فهزایه کی دی بی بهریخودانی ل دهف خوانده فانی فه دکهت کو
 هزرا خوه دیباقین هه مه جورین چاره نفیسی دوماهییدا بکهت. هه روه سا
 تیهرزینه کا دی زی ل (من)ی وهرگر پهیدا دکهت: ئە گه مریه ما یا ترۆمادار و
 خه مگین و بیزار بیت، هه موو هیقی یا وی ئەو بیت کو که سه کی بینیت،
 سه ره ده ریه کا مرۆفانه دگهل بکهت و بی باش بیت. یان ب کیمی، ئۆمیده ک
 بیت کو به رزه بوونا ئۆمیده ئیکی بو قه ره بوو بکهت (ژ ده ستدانا کورپه بی
 خوه). ئە فه کورپه یه کی دی بی پیگه هشتی بو هات و دشیت هه موو خه ونین
 خوه دگهل بده ته ری. لی سه ره رای ریژگرنا که سایه تی و هه ژیتی یا جفاکی،
 وی تی کرنا ژیا نا خوه یا که سوکی و ده روونی زی د فیا (ئانکو د فیا ژیا نه کا
 کاملانا ژنومیرینی هه بیت- سیکس). ئوو ئە گه هه مان تیگه هی ژبو پشکا

دووی یا رۆمانی بکار بینین . وهلات ژى، تنى ب ئەفینى و ریزگرتنى ب ریقه ناچیت، فه ره ئابورییه کا موکم و پلانین ئافاکنه کا بهردهوام هه بیت ژبو دۆماندا ژیانى . لى وهلاتپاریزه کى ئیدیالیى کو رها میرانى ل دهف نه بیت (شیانین دۆماندن و زیده بوونى نه بن- ئانکو شیانین وه رار و بهر هه مهینانى نه بن)، نه شیت بیته فریادرس و رزگارکهرى وهلاتى ژى . دیسا بیاقه کى دی ل بهر خوانده ئان قه دکهت کو هزرا خوه د بابه تى وهلاتینییدا بکه ن و ب چاقه کى هه لسه نگاندنهی و لۆژیکى سه ره ده ریى دگه ل ره وشین هه نوکهی و له حزیا دیروکی یا وهلاتیدا بکه ن .

دوکیۆمیتکرنا بۆیه رین سه رده می رۆمانى:

ده می من نائی کتیا خوه یا ل سه ر رۆمانین ده قه را به هدینان کریه "رۆمان خۆدیکا ژیانیه"، مه رما من پى ئه و بوو کو رۆمان ره نگقه دانا ژيانا جفاکيه، ب هه موو هزر و په یام و شیوازین خوه یین قه گیرانیقه . لى سه ده می سه ره کى ئه ز پالدايمه وى نائی، ناقه روک و شیواز و په یاما رۆمانین ده قه ری بوون، کو پرانیا رۆمانان ب شیوه یه کى بهرچاڤ سه ره ده ریى دگه ل که تواری یا سروشتی و یا ره خنه یی و ره خنه یا سوشیالی دکه ن . د که تواری یا ره خنه ییدا، نفیسه ره خنى ل جفاکی دگریت و هه می له نگى و ره فتار و تیگه هین چه وتین جفاکی دئازرینیت و دئیخته بهر داسکا ره خنه یا خوه یا ره هایى، بیى کو شۆنگره کى گونجایی پیشکیش بکه ت، یان د باشترین حاله تدا، دى هنده ک شۆنگرین ئیدیالی پیشکیشکه ت کو گوهورین و کاریگه ری یا وان نه یا مسۆگه ره . د ئى شیوازی ره خنه گرتنى یان ره تکرنا جفاکیدا، نفیسه ر ئاکامین ژینگه ها جفاکی ل سه ر که سان ره سم دکه ت و د پرانیا ده برپیناندا یى نه رازى

و ره شېنه. لى د كه تواری یا سوشیالیدا، ل سهر شه نګستی تیګه هشتنه کا کوور
 یا جفاکی و شروڤه کاری یا مارکسیزمی و بهرچاڅکرنا هه څرکی یا ته خایه تی
 هاتیبه ئاڅا کرن. هه ردهم ل شو نگرین باشر دګه ریټ و دا کو کی ل سهر ئاکاما
 که سین گه شېن دکه ت ژبو گوهارتنا تیګه هین چهوت یان پاشقه مایی یین
 جفاکی. د هه ردهم و حاله تاندا نفیسه ر کوری جفاکی خوهیه و حزووره کا به رده وام
 ل پشت تیګه و هه څو کیڼ دهقی ههیه، خوه (یان کارا کته رین خوه) دکه ته
 خو دیکه ک ژبو ره نګفه دانا ئیش و ئازارین ژیا نا خه لکی. پرانییا نفیسه رین فی
 سه ردهمی (ل ده څه را مه)، شیوازی که تواری د رومان و چیرو کیڼ خوه دا بکار
 دینن. ئانکو هه موو بابته و ناقه روک و هزرین خوه یین په رڼه کری ژ
 که تواری جفاکی وه ر دګرن، دبشیشن و هه لډسه نګینن و ب شیوهیه کی دی یی
 بهر گومان کری ژبو دانوستاندن و تیهرزینی دداننه بهر دهستی هه مان جفاکی.
 ئوو هه ر نفیسه ره ک ل گوره ی پاشخانا خوه یا هزری و په روه دهیی و دیتن
 خوه یین ئایندهیی، سه رده ری دګه ل بابته تان دکه ت. یه ک ژ شیوازیڼ هه ره
 بهر به لاف ل دهف رومان نفیسه یین ده څه ری، بکار ئینانا شیوازی که تواری یا
 ره خنه ییه. چونکو نه و د وی چه ندی دګه هن کو ئیدی وه رګر ب شیره تان و
 ئافراندا بوهاران قاییل نابن، چونکو پتر سه رده ری دګه ل ره سمکرنا ژیا نا
 هه یی دکهن، کو دګه ل نفیسه ری هزری د بابته تی پیشکی شکریدا بکه ن. لى
 هه روه کو گه له ک ره وشه نبیر و هزرمه ند بو دچن، ئه رکی ئه خلاقى و دیرو کی
 ره وشه نبیری و ره وشه نبیری، پیشه نگییه و ئاڅا کرنا ژیا نه کا نوویه کو جفاک
 خه ونان پیڅه دبیت. هنده ک وه رګر ژى، چه ز دکهن ل گوره ی دیتن نفیسه ری
 خوه یی خو شه فی، هزری د بابته و دوزین جفاکیدا بکه ن. له وا مشه جارن،
 تیګه له یه کا پتر ژ شیوازه کی دهر برینا که تواری د یه ک ده قدا دهیته دیتن. د

یہ کہ دہ قدا ساخلہ تین کہ تواری یا سروشتی و رخنہ یی و سوشیالی پیکھے
 دھینہ دیتن . روماننفس ناکام و تیگہ هین جفاکی دنازینیت و د هه مان دهمدا
 ژی، ریگہ چاره یان بو وان ناریشه یان دینیت و رولی که سین تاکین
 ناکامچیکه ر هسم دکه ت .

د روماننا (مریه مایی) دا، نفیسه ر پتر ب نک نازراندنا دیارده یین جفاکیه
 دچیت، کو ب هنده ک هزرین فله سفی، لوژیکی، وه سفکرنا هوورهورکین
 بابهت و بویره ان دبارکرینه . مهره م ژئی ئه وه کو وهرگر ژی پشکداری یا
 نفیسه ری بکه ت د وهرگرنا هه لویستاندا، ئه فه ژی پتر ب نک که تواری یا
 رخنه یی هه دچیت . د هنده ک میناکین دهربراندی یین جواندا، رهوش و
 کاریگری یا جفاکی وه سف دکه ت:

- ترس بوو سه دهمی فه قه تاندنا من ژ ئه قی جفاکی، هه روه ها بوو سه دهمی مرنا
 به هره و نینسیاتیقی دکه ساتیا من ده - بیپه ۹.
- ل زهمانه ک هاقی، من چاقین خوه ل بهر تیریزین هاقینا سور و گولیگه نمین
 رهش فه کرن - بیپه ۱۴.
- نه گونه ها منه کو نه زب وان دحه سم و نهو ب من ناحه سن، وان دبینه م و نهو
 من نابینن - بیپه ۱۸.
- گونه ها من تنی نهو بوو کو من باوه ری ب وان هینا و من خوه یه ک ژ وان
 هژمارت، نه قجا من باوه ری ب بازبه ند و حه مایلوکان و ب نه زموونه ک دیرین و
 سته ور هینا - بیپه ۱۹.
- کی دایکا وان مهر بکتا، نهو دبت بابی وان - بیپه ۴۸.

- گافا کو نه ز دخلوه تگه هی ده کراسی مرییان دکم بهر که قالین خود، و سینگی
من بو کول و مهره قان دبت سه ندریکا؟ هینگی بیدهنگی زمانه، راوه ستیان
زهمانه - بیپه ۶۵.

- نه ف پارچه یا ناخی رزگار بوویه، به لی نه ف پارچه یا مروقی هیژ داگیرکری
مایه - بیپه ۷۹.

- ل قی باژی ری کو ب ترسی هاتییه فرشکرن، ئیهانه ت و بریندارکرن هه ستین
مروقان وهک فه رزا نقیژی یه - بیپه ۹۲.

د قان هه موو میناکاندا، نقیسه ر مینا خودیکه کا مه زنا جفاکییه و کومه کا بابه ت
و تیگه هین هه فبه ند ب هزر و ره فتار و هه لچوون و دلینی یا دنا ف هه فبه ندی
بین جفاکیدا ره سم دکه ت، نه ژبو هندی کو قابه کی به رهه فکریی جودا بو
پیشکیش بکه ت، لی کو هزرکرنی ب نازرینیت و هه لویت و بریاردانا
وه رگری بهرچا ف بکه ت. دبیت خوانده قانی ژی، هزرا خود د وان بابه تین
نازرانیدیدا کر بیت، لی شیوازی پیشکیشکرن نقیسه ران جودایه ژ خه لکی
هه چکوه هی، چونکو پلانریژکرییه، سنسله کری و مه ره مداره، پیکفه گریدانا
هه موو هوور هوورکین بابه تییه کو شیوازی هزرکرنه کا هه لسه نگاندنه بی یان
ره خنه بی ل ده ف خوانده قانی په ییدا بکه ت. نه ف هه می ژبو هندییه کو
خوانده قان بشیت مفای ژ نامه یین نقیسه ری وه رگریت، شکداریی د
هه لوه شاندا تیگه هین هه ییدا بکه ت و هاریکار بیت ژبو وه رگرنا هنده ک
تیگه هین نوو. لی چونکو رومان نه لیکولینه کا زانستی یا جفاکییه و نه پابه نده
ب سنسله کرنا ساخله تین چ ریبا زین دیارکریقه، لهوا مشه جارن ریبا زین
که توار ی یا سروشتی و ره خنه بی و سوشیالی (ل گوره ی سه ربور و ناستی
نه پستمی نقیسه ری)، د یه ک به ره همدادا دهینه دیتن. بابه تین وه کو ترسی،

زەمانی ھائی و سەردەمی ھائیبوونی، مرۆڤی کولە و داردەستی تیگەھین جفاکی، ھەست نەکرن ب کەسا می، ئیھانەکرن و بریندارکرن ھەستا مرۆڤان، باوەرداری یا ب تەوتەم و تیگەھین غەیبی، ھونەر مەندین بێدەنگ و مەندی یا رووباری گۆھۆرینی... ھتد، دگەل بابەتین دوکیۆمیتتکرنا ھندەک بۆیەرین دیارکری و ھەسفرنا رەوشەکا ئالۆز و بیزارکەر، پیکشە دەینە گریدان، کو ببنە بابەتین فەکۆلین و دویفچوونین جفاکی د سەردەمی دیارکریدا. ئەو ب خوە، رۆمان ب ھەمووئە (کو خۆدیکا ژیار و ژیان خەلکییە)، بەلگە یەکی گیاندارە ژبو لەحزە یەکا دیروکی یا سەردەمی ژیان و بەرھەمداریی. د فنی رۆمانیدا، کۆمەکا دوکیۆمیتتین دیروکی یین ھەقەند ب جفاکی کوردستانیئە دەینە بەرچاقرن، کو دبنە بەلگە یین دیروکی یین راستەقینە ژبو لیکۆلینا جفاکی و دیراسەتکرنا رەفتارین مرۆڤی د وی سەردەمی دیروکیدا.

۱. دەقەرا تەنا: د ئامازە یەکا کورتدا، نقیسەر ئیشارەتی ددەتە دەقەرا تەنا کو ژلایی ھیزین بیانی یین ھەقەیمانئە بو کوردستانی ھاتبوو دانان، داکو رژیما عیراقتی نەشیت ھیرشین توند و درندانە بکەتە سەر مللەتی کورد (جار دبوون دو ماسی د ئاڤا مەزن دە، جار ژی دبوون دو کەڤوکیین سپی ل "No fly zone" - بپ ۸۵). ئەقە ژی، ئامازە یەکا کو ھیزین ھەقەیمانان ھەقکاری یا جفاکی سەردەمی رۆمانی کرییە، کو ھەقکارییەکا ژبو خوە ریکخستن و ئەنجامدانا ھندەک گۆھۆرینان د تیگەھ و شاشی یین ھەبووییدا. لی دەمی ئەو گۆھۆرینین چاقەرێکری (ل گورە ی ہزرا نقیسەری)، نەھاتنە دیتن و بەرھەست نەبوون، وەکو رەخنە یەکا نەراستە و خۆیە ل دەستەلاتداری یا جفاکی وی سەردەمی دگریت.

۲. ئەنجامدانا ھندەك كارىن گەشبین و پۆزەتیش: داکو نقىسەر بىلايەنى يا خوە پارىزىت و نەبىتە تەرەفدارى دەستەلاتا جفاكى يان تەرەفدارى دژە دەستەلاتى، بەلكو ھەردەم دگەل خەم و ژانىن گەلى خوە بىت (وہكو ھەموو رەوشەنبىرىن پىگىر ب دۆزا مللەتى)، ئاماژە ب کارەكى ستراتىژى يى دەستەلاتا جفاكى دكەت كو دامەزراندنا پەرلەمنتۆيى كوردستانىيە: "ل ھاڧىنا ھزار و نەھسەد و نۆت و دويى، ئەز دىيژم ھەيشا تىرمەھى بوو، ب ھەلگەقتنا دامەزراندنا پەرلەمنتۆيى كوردستانى... بپ ۸۲". ژبلى ھندى كو بەلگەيەكى دىرۆكىيە، ھەروەسا ئاماژەيەكە ژبو سىناھىيەكا گەشبينى (ھەرچەندە نقىسەر يىن كەتواری يا جفاكى د پراڧىيا جاراندنا رەشپىنن)، كو سەرەراى فان ھەموو رەشپىنى يىن خوياكرى، جفاك يى د وەرارا خوەيا سروشتىدا دپۆرىت، لى ئەركى مە نقىسەر ان و رەوشەنبىران ئەوہ كو وى وەرارى بەلزتر بىخىن. ھەر د قى ئاراستەيدا، ئاماژە ب ھندەك پىشانگەھىن ھونەرى ددەت، كو د سەردەمى رۆمانىدا ھاتىنە ئەنجامدان. دىيت ئەو پىشانگەھ وەكو بىاڧى پىكفەگرىدانا زنجىرە يا پىڧاژويا سەربۆرا كاراكتەرا سەرەكى يا رۆمانى بن (كو ب وان پىشانگەھان، مریەمايى ھەزار و ئىسلام نىاسىن)، لى ئەم دشىين وەكو بەلگەيەكى دىرۆكىيە پۆزەتیش د سەردەمى رۆمانىدا بەھژمىرىن.

۳. شەرى براكوژيى: ژبلى ھندى كو دىيت چەندىن رۆمان ل سەر شەرى براكوژيى ھاتبە نقىسىن و بەيئە نقىسىن، لى ھەر رۆمانەكا بەحسى سەردەمى سالىن نۆتان ژ چەرخى بۆرى بکەت، بىگومان دى ئاماژە ب شەرى براكوژيى دەت. ئەڧى شەرى، زەوق و مۆرالا ھەموو تاكىن جفاكى تىكدا و پىنگاڧىن پىشكەفتنى خاڧ و سستكرن. ھەروەسا ھەستكرنا ب بىزارى و بىئۆمىدى و

ههژاری و هیتیمبوون و دهر به ده‌ری و ئاواره‌یی، میثانین دارگرانین هه‌موو مالان بوون. رۆمان به‌حسی شه‌ری براکوژیی ناکه‌ت (لی بۆیه‌رین وی د سه‌رده‌می وی شه‌ریدانه)، یه‌ک ژ کاراکته‌رین گه‌شبینین رۆمانی، قوربانیی شه‌ری براکوژییه (د شه‌ری براکوژیی ده گولله‌یه‌کی ژ پیسیرا من گرت و رها می‌رانیی قه‌تاند- بی‌په‌ ۱۳). ل گورهی خواندنا دیروکی، د ده‌مین جوداجودا دا، ئەف شه‌ره‌ دنایه‌را پیرانیا حزب و لایه‌نین هه‌ژکدا بوو. هه‌رچه‌نده به‌حس ناکه‌ت کا په‌هله‌وانی وی د کیژ شه‌ریدا بریندار بوو (ئه‌و نه‌گرنگه‌)، چونکو هه‌موو لایه‌نین هه‌ژک کورد بوون و ئیک ئارمانجا ستراتیژی هه‌بوون. د ئاماژه‌یه‌کا بله‌زدا وه‌رگری ئاگه‌هدار دکه‌ت کو برینداری یا وی د شه‌ری دنایه‌را پارتی و "PKK" دا بوو: "لی ژنشکه‌کیشه هه‌ژار بوو گورکه‌ک و خوه‌ هاقیت من، پشتی کو دیمه‌نی هنده‌ک گه‌ریلایین چه‌کدار دنایا به‌فری و شکه‌فتان ده‌ ل سه‌ر نه‌کرانی دیتین- بی‌په‌ ۸۹".

۴. ره‌قین ژ که‌تواری نه‌خو‌ازاو (مشه‌ختبوونا به‌ره‌ف ژده‌ر‌قه‌ی وه‌لاتی): ژ ئه‌نجامی ره‌وشا ناله‌بارا ژیاری و شه‌رین ئیک ل دویف ئیکین براکوژیی و ژ ئه‌نجامی سه‌تمینا ده‌روونی یا خه‌لکی ژ به‌ره‌می شۆره‌ش و سه‌ره‌لدانی (نه‌به‌رئاقله‌ کو به‌ره‌می شۆره‌ش و سه‌ره‌لدانی تنی ئه‌فه‌ بت، قه‌ت نه‌به‌رئاقله‌- بی‌په‌ ۷۹)، خه‌لکی ده‌ست ب ره‌قین و مشه‌ختبوونا بۆ ده‌ر‌قه‌ی وه‌لاتی کر. هه‌ر ل ده‌ستپیکا دایالوگا چیکری دنایه‌را په‌هله‌وانی و هه‌قالا ویدا، ئیشاره‌ته‌کی دده‌ته‌ وی چه‌ندی کو ژیا نا ژ ده‌ر‌قه‌ی وه‌لاتی ئارامی و خوشییه، لی ژیا نا د هوندر وه‌لاتیدا خه‌م و ده‌رده‌سه‌ری و هاقیبوونه: "من سه‌ده‌می غه‌ریبی و هاقیبوونا ته‌ زانی، به‌لی هیژ ئه‌ز سه‌ده‌می قه‌گه‌ریانا ته‌ بۆ وه‌لاتی نزانم- بی‌په‌ ۸". ئه‌فه‌ ژی نیشانا دژوارترین هه‌ستین هاقیبوون و بیزاریییه ژ وه‌لاتی، ما که‌سه‌ک هه‌یه

سه ده می شه گه ریا نا ژ بو وه لاتی نه زانت؟ لی نفیسه ری شیاه شیوه یه کی هه لچوونا دهروونی بده ته ئاستی دژواری یا هاشیوون و ترس و بهرزه بوونی.

ده می په هله وان بریارا چوونا ژ دهرفه ددهت، بابه ته کی دی یی وی سه ده می بو خوانده ثانان خویا دکهت، کو چ فهرمانگه هین چیکرنا پاسپورتان ل وه لاتی نین و هه موو پاسپورتین وی سه ده می ب شیوه یه کی سه خته ل بورسی (بازارا گوهورینا پاره ی) دهاتنه چیکرن. ئوو چوونا ژ دهرفه ی توخیان ژ ی، ب ریکا قاچاغچیان دهاته کرن. ژ ره سمکرنا فی بویه ری خویا دبیت کو حکومه تا بنگه هین چ هه شه ندی و داموده زگه ه ل هه ری می نه بوون. د هه مان ده مدا ژ ی، هه ری ما کوردستانا ئازاد (ل سه ر ئاستی دهوله تین جیهانی)، نه وه لاته کی باوه ری کری بوو. لی د سه ر وی هه می را ژ ی، شیان ب هه ر شیوه یه کی هه بیت، مینا که کی پاسپورتی بئافرینن و پی بشین ژ توخیان ده رباز ببن. ئەفه ژ ی وی گوتنا "پیدھیاتی دایکا ئافرندی و داهینانییه" دپه ژرینیت. ل شوینا کو کورد خوه قورنه تگیر بکه ن و گلله یی ژ به ختی خوه و ژ حکومه تا عیراقی بکه ن، ریگه چاره یه ک بو خوه ئافراند (هه رچه نده نه فه رمییه)، لی شیان ب وان پاسپورتین سه خته ده ربازی وه لاتین رۆژئاقا یا پیشکه فتی ببن و ده نگی ئازارین کوردان بگه هینه جفاکین دوستین مرؤفایه تی. دبیت که سه ک پرسیار بکه ت، ما بوچی ل سه ر شه ری رزگار یخوازی نه دبه رده وام بوون، هه تا کو ب هیزا تفه نگی فه رمیاتی یا پاسپورتی وه رگرت با، ئەو بابه ته کی سیاسی و جیوپوله تیکی و سیاسه تا نیفده وله تییه، کو نه رۆمان و نه ئەف نفیسینه جهی پیداچوون و شرؤفه کرنا فی بابه تییه.

ھەر د بياڻى چوونا ژ دەرڤه و ڤه گهريانا په ناهنده ياندا، نقيسه ر هنده ک
 به هانه يين هه ژى و ڤه بوولکرى بو ڤه گهريانى دهينيت (ديت به هانه کرنا
 ڤه گهريانا خوه بيت، چونکو نه و ژى په ناهنده يي وولاته کي نوروي بو، پاشى
 ب خواستا خوه ڤه گه راقه هه مپيزا وولاتي). هه کو کرمانج سه ده مين ڤه گهريانا
 خوه بو مريه مايي به لي دکه ت، ب به هانه يه کا لوزيکي و به رئاقل شوڤه دکه ت
 (پتر ژ باژيره کي سويدى نه ز جه واندم، به لي من هه ست دکر نه ز ئاکنجيه ک نه ڤيايى
 مه. راسته ب گوتن نابيژن ته: "مه تو نه ڤيى" به لي ب ناوري و کريار روژي هزار جاران
 وه ها ديژن- بپ ۱۳۰). لي ديت نقيسه ر ژى دگه ل خوانده قاني، هه مبه رى قى
 پرسيارى بين: مادهم وه سانه پا بوچى هه موو خه لک نازثرن؟ بوچى نه ويين
 مشه خت دبن، پترن ژ نه ويين ڤه گه ريايى؟ قى پرسيارا نافخويى به رى نقيسه رى
 دايه هه ڤه رکرنا دناڤه را هه ردوو جفاکاندا، هه رچه نده نه هه ڤه رکرنه کا
 دادپه روه رانه يه کو دناڤه را جفاکه کي نه ده وله تدا و جفاکه کي ديړين د
 ده وله تبوونيدا به يته کرن. به حسي پرؤبله مين عه مري ژبو خواندنې و شيوازي
 تيکليان دکه ت، به حسي وولاتي ماف و مروقان و خوشگوزهراني يا
 هه ڤه ولاتيان دکه ت، به حسي هيسانکاري بين ڤه جه واندنې و موچه يي بيکار يي
 و گه له ک تشتين دى دکه ت. ل ده ستيکا ڤه گيراني ژى، ئاماژه يه کا سه رپي دده ته
 قى جوداهيى: "نه ز دوودل بووم ته ڤه خوينه يان نو؟ چونکي تو ژ وولاته ک ناورويى
 هاتي و جه ژن ل وان وولاتان تنى سه ما و ته وزينن، لي ل فان وولاتان کول و
 هه سره تن- بپ ۸". لي قيما نقيسه رى ب فان جوداهيان ناهيت، له وا ب شيويه يي
 شوڤه کرنين که تواري يا سوشيالي، چاڤکي کاميرا خوه ژ جفاکي ڤه دگوه يزيته
 سه ر خوه يي په هله واني کو بيته مه سته ره و خه لک چاڤليکرنا هه لوپستي وي
 يي هه ژى و وولاتپاري يي بکه ن: "سويد وولاته ک جوان و پاڤزه، مافى پرائيبيا

سویدیان ههیه کو شانازیی پی بن. مافی که سین وهک من ژی ههیه کو ئیره هییی پی بن. راستی نه ز محتاجی وهلاتهک وهک سویدی مه، به لئ سوید نه محتاجی منه... وهلاتهک دی ههیه دیژنی کوردستان، ژ سویدی پتر محتاجی منه و لازمه نه ز بی هه لویت نه مینم- بپ ۱۳۱".

۵. رهفتارین خه لکی د رهوشه کا که تواریدا: د ههر رهوشه کا جفاکی یا ناله باردا، کومه کا رهفتار و دیارده یین نه خواستی دهینه دیتن، نقیسه ر ب کامیره یا قه له می خوه دوکیومینت دکهت، کو بینه شاهدین سه رده مه کی دیارگری یی پیژاژویا ژین و ژیارا خه لکی جفاکی. د قی دویفچوونا رهفتارین خه لکی ترسیاییدا، نقیسه روو ب رووی هه فرکی یین ته خایه تی (یان ب کیمی، جوداهی یا دناقه را کار ب دهست و خه لکی هه چکوهه بیدا) دبیت. ئوو تبلا خوه ددانت هه رندهک برینین هه ودایی یین پیدقی ب چاره سه ری هه یی (چ ب یاسایی بیت، یان ب دژاتیگری و رسواگری بیت)، د وه سفکرنا فه رمانبه ری میریدا ئماژه ب گنده لی و دزیکرنا ژ حکومه تی دهیته دان: "نه ز ژ به رشان دترسم- وهک هندهک ریبه ری فهرمانگه هین قی باژیری چاخ کو پرسیارا هه یقانه یی و لیسته یا مه زاختن، زراقی وان دقه تینن- بپ ۹". هندهک که سین به رپرس و کار ب دهست، ب حیه و دزی و رهینا ژ باجا مولکداری و داهاتی، دهوله مه ندیه ک بو خوه چیکر و جفاکی کوردی ژ ته خه کا مامناقجی به ر ب دوو ته خین هه ژار و دهوله مه ندقه برن (لی ل قان وهلاتین سوئی، هه موو ده مسال وه که هفن و باجه ژی نینن- بپ ۱۰). نه گه ر باج ژ خه لکی بهینه وه رگرتن، دی داهاتی گشتی پی زیده بیت و دی بیه بودجه یه ک ژبو نه نجامدانا پرۆژه یین خزمه تگوزاری. لی وه رنه گرتنا باجی، خه لکی دهوله مه ند دهوله مه ندتر لی دکهت و هه ژاران ژی هه ژارتر لی دکهت. ب قی چه ندی ژی، جفاکی ل سه ر

دوو تهخين دوهوله مند و هه ژار دابهش دکهت کو ب دوو گهره کين باژيری
 دهوکی داینه نیاسین: بهرۆشکی (جهی هه ژاران) و گهره کا شاخکی (جهی
 دوهوله مندان و بهرپرسان). هه چهنده نه ز وه کو هه ژیری نفیسه ری و شاهده کی
 سهرده می رۆمانی، شان ههردوو بابه تان، ب وی شیوه یی دهربراندی نابینم،
 چونکو ههردوو فه مانگه هین وهرگرتنا باجا مولکداریی و باجا داهاتی، ل وی
 سهرده می هه بوون، لی دبیت کۆمه کا کیماسیان و سه ریچییان د نه نجامدانا
 کاریدا هه بوو بیت. ههروه سا من ههست پی نه کریهه کو هه موو خه لکی
 بهرۆشکی هه ژاران و هه موو خه لکی شاخکی ژی بهرپرس و دوهوله مند. لی
 دبیت زیده رۆبیه کا ریژه یی بیت ژبو ره سمکرنا رهوشا وی سهرده می، داکو وهرگر
 ته صه ورا وی سهرده می بکه ن و دیتین خوه ل سه ر ئاڤا که ن. هه چه وای بیت،
 جوداهی یا دناڤه را ژيانا هه ژاران و دوهوله مند، د وی سهرده میدا به رفره هتر
 ببوو (نه گهر نه بیژین ببوونه دوو تهخین هه ژرک). دبیت بۆچونا نفیسه ری
 بیت ل سه ر وی قه تلازی یا ل هه ژاران پهیدا بووی کو هه موو تشت ب
 سراپی دهاتنه وهرگرتن. ههرده می ل تشت کی یان هه ر پیدڤیه کی دبیته سرا،
 رامانا وی نه وه کو نه و تشت نه یی بهرده سته بۆ پرانییا خه لکی جڤاکی: "من
 ههست ب هاقیبوونی دکر، ژ روحا خوه زڤیر دبووم، تنی ل سراپین کو رۆژ بۆ رۆژی
 دریزتر دبن، من دزانی هژماره یه کهم، وهکی دی نه ز نه د چو هه ساباتان ده بووم-
 بیپ ۱۱۲". ب هه بوونا سراپین دریز، ترسا ژین و ژیارئ خوه د مرۆقی دپیچیت و
 هه موو که د و خه باتا مرۆقی بهر ب دابینکرنا پاریی نانیقه دچیت. هه کو جڤاک
 ل سه ر تهخین دیارکری دهیتته دابه شکرن، ته خه ک ئیستغلالاتا دهرفه تان دکهت و
 ته خا دی دهیتته ئیستغلالاتکرن. ئوو ههرده م نه وین ئیستغلالاتکری دبنه سوته مه نیی
 هه موو هه ژرکیان و ژ هه موو تشتان دترسن، ژ ئایینه یی خوه ژی دترسن: "نه ز

نافر دترسیام کو روژک بهیت و پارویهک نانی ب دست من نه کهفت، پاشی بزم دیله با
 و لهقان دابهینم. ههتا نوکه ژی دهمی کو چاقی من ب پارویی نانی دکهفت، ههست ب
 برس و ترسهک عه جیب دکم..... ههردو ژی دکارن تشتان ب دوماهییک بهینن بی کو نهو
 ب خوه ب دوماهییک بهین... بپ ۶۷-۶۸". کا چهوا گهندهلی و دزیکرن دبیته نه گهری
 ههژاری و تیچوونا تهرزی جفاکی، ههروهسا ههژار و بیدادی ژی دبیته
 سهدهمی پهیدا بوون یان زیده بوونا دزیکرنی و له شفروشیی و کومه کا رهفتارین
 دی بین نهقه بوولکری. ب فی چهندی ژی، دهسته لات دی هه موو بیافین ژین و
 ژیارا خه لکی کونترۆلکهت و دی ل سهر هه رتشته کی دجفاکیدا زال بیت.
 دنآوردانه کا کورتدا، نفیسه ری ئماژه ب فی چهندی ژی کریه: "...کو ههتا ب دار
 و بهران ژی بوونه هه فالین ئاسایش و پارازتنی- بپ ۱۳۲".

د رهوشین ههژاری و بیدادیدا، مرۆف ههست ب سهردهمین رههتی و
 هه بوونا نانی دکهت. د جفاکین کولله کتیف و دائیخستیدا، پرانییا کهس و
 بنه مالان ههف دنیاسن و ههقه برکرنی دنآبه را ئیکودوودا دکهن، ئهرک و مافان،
 خه باتی و دهستکهفتان، زهحمه تی و پاداشتان... ددهنه بهرئیک و هه ر ئیک خوه
 ب شایهسته تر یان مهغدوورتر دبینیت. ب فی چهندی ژی، دی تۆشی ئالۆزیی
 و سهتمینا دهروونی بن کو مهژی وان ب میکانیزمه کا بهرگریی دی بهر ب
 پاشکه شیقه بهت (Regression). پاشکه شی بوون میکانیزمه کا بهرگری یا
 مهژییه، مرۆفی فهدگه رینته فه سهردهمی بهری بویه ری، کو مرۆف تیدا ئاسووده و
 بی ئاریشین ههستکرنا ب بیدادی بوو. نه فجا دی خۆزیکین بهری راهیلیت
 (خۆ نه گهر نهو بهرییه، نهو بیت یا نهو ژی نه رازی و خه بات ل دژی وی
 دکر). په رگالا ههژاری و بیدادی یا پشتی سه ره هلدانی، رهفتارین گه له ک

خه لکی گوهارتن و بهر ب هندهک خوهرسکین سه ره تایبشه برن، گه لهک شوره شگیر په شیمان بوون و باوهری ب هه نوکه یی یا جفاکی نه ما (ب نه مازهی ده می خه لکی هه ژار که فتییه بهرانبهر دهوله مه ندییه کا فه حش و بی سینور). رهفتارا خوه هه قبه رکرنا دگهل یی دی، د سهرده مه کی دیارگری یی هه مان جفاکدا، بهری خه لکی دا خوه هه قبه رکرنا دگهل خوه، د سهرده مه کی بهری نوکه دا (کو سهرده می ژیانال بن داگیرکری، یان سهرده می ژیانال دناف شوره شیدا بوو)، نه قه یه نه و نه م دبیرینی، خوژیکی بهری رادهیلن: "لازمه نه م داگیرگری بن، چونکه هینگی مه تایبته ندییه ک خوه هه یه... وهختی کو نه م داگیرگری، هه رتشت ل نک مه شیرین و بوهادار بوو: مروق، وهلات، داهاتوو، ژیان و مرن، ته نانهت شه هید ژی- بپا ۷۶". نه ف ئامازه یاب سهرده می بهری (سهرده می داگیرکری)، هه لچونه کا دهروونییه ژ بیزارییه کا توند دهرده کتیت. ژ لای سیاسیقه ژی، ئامازه یه که کو جفاکین فی ره دیموکراسی نه بووین، زه حمه ته بشین بی سه ریچی، د سه قایه کی دیموکراسیدا بژین و وه راری بکن. له و هه رده م پیدای ب دهسته لات هه کا توندن کو وه کو ریموتکونترولی ب ریقه بیهت. هه لبهت، نه ف هه قو کا گوتی نه رسته یه کا خه بهرییه و نفیسه ر دگه هینیت، به لکو ره خنه یه کا مه جازیه ل رهفتارین خه لکی دگریت و داخوازکرنا خوانده قانییه کو ب شیوه یه کی ره خنه یی و هه لسه نگاننده یی، هزرا خوه د قان رهفتارین هه پیدا بکته.

ههروه سا ئامازه ب رهفتاره کا دی یا جفاکی دکته کو بهری نوکه دناف نه ده بیاتین کوردیدا نه بوو، نه و ژی کریارا سیکیسیه ب ته له فونئی. هه لبهت کریارا سیکیسی ب فیکگه هشتنا نیر و مییه کی دهیته نه نجامدان، لی نه نجامدانا

کریارا سیکیسی ب ریکا ته له فونئی یان ب ئاخفتئی، ره هه نده کی دهر وونی و
 جفاکیی بارکری ب نه بوونا ئازادی یا که سوکی ب خوڤه دگریت. دهر وونناس
 دبیژن نه و مرؤف نه شیت بکته، دی ب ده فی بیژیت. دبیت نه رف تاره د
 گه له ک که لتورین پیگیر و دائیخستیدا هه بیت، کو ده می مرؤف نه شیت
 خوهرسکین خوه یین سه ره کی (برس و سیکس و پایه داری) ب شیوه یه کی
 سروشتی تیر بکته، دی په نا بو ئاخفتن و دهر برینی، یان ئاشوپئی به ت. مرؤفی
 برسی هزا نانی دکته و هه رده م د خه ودا دبینیت، یان ژی ب مشه یی به حسی
 خوارنی دکته. مرؤفی نه پایه دار، دی ب خه و نروژکان وی کیماسی پرکته،
 مینا دونکیخوتئی سیرقاننسی. نه وین نه شین هه زین خوه یین سیکیسی تیر
 بکن، دی ب ئاشوپکرنی و ئاخفتنی هه زا خوه تیرکهن. د جفاکه کی نیرسالاری
 مشت ژ ترس و قه دیدن ئازادی یا که سوکی، چ بیافین نه نجامدانا تیرکرن
 خوهرسکا سیکیسی لی نابن، ژبلی خه واثی (الاحتلام الیلی) و خوڤه رساندن.
 خوڤه رساندن ب ده ستی یان ئاشوپکرنی ده یته نه نجامدان، هه ده ک جار ان ژی
 ب هه ردوو ریکان پیکفه ده یته کرن. لی قه هه رمانا فی رومانال بهر ده ست،
 هه ردوو ریکین ئاشوپکرنی و ده ستی دگه ل ئاخفتنی ژی تیکه هه ل دکته، داکو
 نه تموسفیره کی راسته قینه بده ته کریاری. هه ردوو په هله وان ل سه ر هیلا
 تیله فونئی بیری یا ئیکودوو دکهن، ب په یف و هه ناسه و ماچ و ئاهاه و
 پسته پستین سیکیسیانه، ده ستین خوه (یان ده ستکی ته له فونئی) بکار ده یین ژبو
 گه هشتنا ئورگازمی: "هه هه ر شه ف دئاخفت لی هه هه ر رۆژ هه فدو نه دبیت. له ورا، هه
 تویلن هه فدیتنی ل ته له فونئی قه دکر. پتر ژ شه فه کی هه قه یدین خوه شکانندن و ل سه ر
 باسکین خوهرسکین خوه فرین هه تاکو گه هشتین ئازادیی.... گه له ک شه فان من ته له فون
 کریه د به ری خوه ده: ده ستکی ته له فونئی، جار دبوو ده ستی وی و جهسته یی من

دپهرخاند، جار ژى دبوو ليشا وى و نهز هه موو دناليستم... چهندين شه فا نهز نيث ساخ و نيث مري دپه رچييم، نيث تهر و نيث زوها دنافا نثينين خوه ده دمرم.. بپه ۱۰۵."

ئه فا بوړى، هندهك ديتنن كه سوكي يين باركرينه ب تيورا دهروونجفاكيي ل سهر رو مانا "مريه ما: كچه ژنه ك ژ زه مانه ك دى". دبيت گه له ك بابته و تيگه هين دى ژى ب خوځه بگريت، لى ل گوره ي شيان و ديتنن خوه يين كه سوكي، من هه ولدا هندهك ده رگه هين دهروونجفاكي ل بهر خوانده فاني رو ماني فه كه م، كو نه و ژى هزرا خوه ب كوورى تي دا بكنه و هندهك شوځه كرن و رافه يين دى ل سهر زيده بكنه. بابته يين دى يين هه فبه ند ب ته كنيكين فه گيراني و زمانه فانيي و جوانكاري يا ويژه يي، دى بو هندهك پسپورين دى هيلم. خوشى و سهر كه فتنا رو ماني د وي چه نديدايه كو فرهرامان و په ر فه كرى بيت، كو ههر خوانده فانه ك ل گوره ي رهوشا خوه يا دهروونى و پاشخانا خوه يا نه پستمى بخوينيت و تى بگه هيت. مه رها من يا سهره كي د فان جوړه شوځه كرناندا، نه نه وه كو رو ماني ب هه لسه نكينم، خالين پوزه تيښ و نيگه تيښ (ل گوره ي ديتنن خوه) ژى ده رب يخم، يان ب پيشه رى قالبه كى ديار كرى ره خنى ب پيشم. مه رها من تنى نه وه كو ده رگه هى هندهك هه شو كين ده براندى و تيگه هين پيشكيشكرى فه كه م و بهيلمه ل تاق، كو هه فالين دى ژى بهين و پيكفه ل گه نجينه يين فه شارتى يين ل پشت ريژكان بگه رييين.

*

تيرۆستين ئىسلامى

د رۆمانا (ئالى دى يى پرى) دا

ئالىي دى يى پىرى

زەلامەك ب نائى خواستى، ھەتا پولا دووى نائىجى خواندىيە و نەقىيى ھىزەكا كوماندۆيە، دوو كچ ھەنە و ژنەكا نقىسەر و چالاكشان د بىائى مافىن ئافرەتېدا، كابانى يا مالا ويى، كو ب عەشق و ئەئىنى ئىنا بوو. ئەف نەقىبە رەشەكى بەرپرسەكى ھىزا كوماندۆيە و كۆمەكا سەرپىچى يىن نەياسايى بو دكەت. كچا وى تۆشى نەخۆشيبەكا ب زەحمەت دبىت، داىكا وى نەچار دبىت بىتە باژىرى مووسل (باژىرى پىران) ژبو وەرگرتنا چارەسەرى يا كىمىاوى. ژ لايى ھندەك چەكدارىن تىرۆرىستىن ئىسلامىقە، ب كچقە دەھىتە رەفاندن و پىشتى ئەشكەنجەدان و ئىغىتصابكرنى، دەھافىژنە دناف گلىشىدا. خىرخوازەك دبىنىت و قەدگەرېنتەقە دەھۆكى، بىي چ پىزانىنان ژ چارەنقىسى كچا خوە بزانىت. د ھەقركىيەكا دەروونى يا دژواردا، كو باركرىيە ب ترومايى و خەمگىنىي و ھەستكرنا ب گونهباريى، بىپارا خوە كوشتنى ددەت و مينا پىرانييا كرىارىن خۆكوشتنا ئافرەتان ل كوردستانى، خوە دسۆژىت. بەرى خوە بسۆژىت، نامەيەك ب كاسىتتى ل دويف خوە ھىلا بوو كو سەرەداقەكى بكەتە د دەستى پۆلىساندا ژبو دويفچوون و گرتنا بكەرىن وى كرىارا نەمرۆقايەتى. مېرى وى يى مەيىقەخۆر و قومارچى و چاف ل دەر، رەشەكى جەمشىد قەلغانى يە (بەرپرسى ھىزا كوماندۆ)، كو كۆمەكا گەندەلى و سەرپىچى يىن ياسايى بو دكەت. پىشتى دەمەكى كىم ژ مرنا ژنى، ھەز دكەت ژنەكا دى بىنىت. لى كەسوكارىن وى قەيرەكچا چافىن وى كەفتىنە سەر، ل دژ رادووستىن. پاشى دلەبرا وى د سەقايەكى مژداردا دەھىتە كوشتن، پىشتى ھندەك لەقتە يىن وى يىن

سیکسی ل سەر موبایلێ هاتینه دیتن و به لاقکرن. ئەڤجا خواستی ژ ترسا که یسی کوشتنا وی و هندهک که یسین دی یین ههڤه نەب پيشیلکاری یا یاسایی و گه نده لیهه، ژ وهلاتی دهردهک فیت و به رەف ئورۆپا دره فیت. ل ویی ژ، د ئەتموسفیره کێ بارکری ب هندهک مینا کین پولیسی، دهیته کوشتن و تهرمی وی فه دگه رینه فه کوردستانی. ژ ئەگه ری بهیستنا چیرۆکا رهوشه نی، ئەوا ب کاسیته کا دهنگی ل دویف خوه هیلا، پولیس ب سەر وی گرۆپی تیرۆریستی هه لدین و ئەندامه کێ وان دهستگیر دکەن. لی بهری ئەوین دی ژ ی بگرن، ئەوی گرتی دره فیت و دهیته کوشتن. ب فی چه ندی ژ، تیرۆرستین رهوشه ن و کچا وی رهفاندین، ناهینه دیتن و گرتن. ههروه سا بکوژین خواستی ژ، ناهینه دهستیشان کرن و گرتن. هندهک به لگه ل سەر گه نده لی و پیشیلکاری یین جه مشید قه لغانی ل سەر سائین ئەنته رنیته دهینه به لاقکرن، لی لیژنه یین دویفچوونی وان به لگه یان ب نهوه یی دهرده ئیخن و دبیزن کو ئەفه پیلانه کا دهرقه ییه! ل دژی خه بات و چالاکی یین به رپرسه کێ هیزا کومان دۆ هاتییه کرن. ئانکو سه ره رای هه موو هه ولین یاسایی، هه موو لایه نین تاوانبار ب فه شارتی دمیینه دناڤ جفاکیدا و به رده وامن. ئەڤ رۆمانه چوار چیرۆکین ئەڤینی ب خوڤه دگریته: چیرۆکه کا سه ره کی و ئیکا لاوه کی و دووین ناماژه پیدایی، دگه ل سه ربۆره کا ئەڤینی کو ب شیوه یی خه به ره کێ گه هاندی دگه هته خوانده فانی، بیی کو چییاتی و چه واتی یا وی ئەڤینی بزانیته. ئەفه هندهک هیلین گشتی یین رۆمانا (ئالی دی یی پری)* بوون، کو ژ لای

* ته حسین نافشکی (۲۰۱۰). ئالی دی یی پری. رۆمان، ژ وه شانین ئیکه تی یا نفیسه رین کورد، ژماره (۱۹۵). چ، چاپخانا هاوار- دهۆک.

رۆماننقېسى دھۆكى تەحسین ناڭشكىڭە ھاتىيە نقېسىن و ئىكەتيا نقېسەرېن كورد/ دھۆك، ب ئەركى چاپ و بەلاڭكرنا وى رابوويە.

سەردەمى رۆمانى ساللا ۲۰۰۷يىە (ئەو ساللا رەوشەنى خوە تىدا سۆتى). جھى رۆمانى ژى دناڭبەرا ھەردوو باژېرىن دھۆكى و مووسلدایە، دگەل ھندەك لەقتە يىن ئورۇپا. ئەم دېژىنى لەقتە، چونكو نقېسەرى ب مىناكى لەقتە يىن سىنارىيۇيە كا فلمىن سىنەمايى يان زنجىرە يىن درامايى نقېسىيە. ھەر ھونەرمەندەكى سىنەمايى ھەز بكت، دى شىت قى رۆمانى ب ساناهى كەتە بەرھەمەكى درامايى، چونكو گەلەك ئەلەمىتتىن درامايى ب خۇڧە دگرىت. رۆمان ژ بىست و شەش لەقتە يىن درامايى پىك دەيت كو ھەر لەقتە يەك دەربىن و تەواوكەرا لەقتە يىن بەرى خويە. لى ب شىيويەكى گشتى، رۆمان ژ دوو بابەتتىن سەرەكى پىك دەيت: بابەتتى تىرۇرسىتىن ئىسلامى و رەخنە يىن كەتواری يا سروشتى ل سەر جقاكى كوردى (د سەردەمى رۆمانىدا).

كليلا دەرگەھى رۆمانى

مشە جاران تایتل، پشكەكا زۇر ژ ناڧەرۇكا بەرھەمى دەرەھى دكت. گەلەك رەخنەڭان ب كليلا ڧەكرنا دەرگەھى رۆمانى ددەنە نياسىن. د قى رۆمانىدا ناڧەك ھاتىيە ھەلبىزارتن كو د شىاندايە مرۇڧ پىچەكى ل سەر راوہستىت و ھزرا خوە تىدا بكت. لايى دى يى پرى، ئانكو پەرەكە و دوو لايىن باژېرەكى پىكڭە گریددەت، ھەر لايەكى تايپەتمەندى يا خوە ھەيە، لەوا ئاماژە ب لايى دى كرىبە (نە ھەردوو لايىن پرى). ھەرۋەكو ژ بۆيەران ديار دبىت (مەرەما وى ب لايى دى يى پرى)، بەحسى لايى دى يى پرى كا باژېرى

مووسل دکەت. ھندەک جاران ژى، ب ناڤى باژيرى (پران) ب ناڤکرييه. ئەگەر ئەف دیتنه وەسا بیت، نڤيسەرى باژيرى مووسل کرييه دوو لا و ھەر لايەكى تايه تەنديبەک داى: "ھندى ئەم ل قى رەخى پرى بين، قەت نەترسن... خودى مە ژ رەخى دى پپاريزيت... بپا ۱۳۲". ئەنکو لايەک تەنايە و يەک ب ئاريشەيە، لايەک ئاشتبخوازە و لايى دى شەرانگيزە، لايەک موسلمانين ھەچکوهەبينە و لايەک موسلمانين توندپەون، لايەک بەھەشتينە و لايى دى جەھنەمينە، ئەف دووانى يا ئيرۆسى و تاناتۆسى دناڤەرا ڤان ھەردوو لايين پريدا، کرييه دووانيبەکا گەريان ل ژيان و مرنى، لايەک ل ژيانى و لايى دى ل مرنى دگەرييت. ل داويى ژى، ئەم د کارين بيژين کو لايەک کورده و يى دى عەرەبە. ئەفە ژى، بەرى مە ددەتە ديروکى و داخوازکەرين مافين رەوايىن مللەتى کورد کو رەخەكى باژيرى مووسل ب کورد و کوردستان دبين. وەسا ديارە کو نڤيسەرى ژى باوهرى ب کورديني يا رەخى چەپى يى باژيرى مووسل ھەيە، لەوا باژير کرييه د قى دووانى يا ھەڤدژدا. ئەف دووانيبە ژى، ئامازەيەکە کو ديباڤى تيروريزما ئيسلاميدا، دى سەرەدەريى دگەل بابەتى کورد و عەرەبان، يان موسلمانين توندپەو و ميانرەو کەت. لى ئەگەر ئەفە ب تنى بيت، پا بوچى نڤيسەرى نەدگۆت: (لايى دى يى پرا مووسل؟).

پشتى ئەم ب ناڤ رۆمانيدا چووينە خوار و مە پەيامين ئاشکرا و يين قەشارتى ژى بەلى کرين، وەسا خويادبيت کو مەرەم نەتنى پرەکا باژيرى مووسلە، بەلکو مەرەم پى پرەکا دى يا باژيرى دھۆکيبە کو باژيرى ل سەر دوو لايين رۆژھەلاتى و رۆژاڤايى دابەش دکەت. لايەک ژى ھەژار نشين و شورەشگير و خەلکى ھەچکوهەبيە، لايى دى ژى فەرمانبەرين حکومەتى و

دوله مه نديڼ باژيرينه. کاراکته ره کي روماني د مالخولياني يڼ خودا هزارا سهرده ریکرنا خوه و بنه مالا خوه دگه ل لايي دي يي باژيري دکته: "ههر دنژني و دهه رافت، کاني دي چاوا بيژته بابي خوه، هه که نهف ساله ب داوي هات و نهز ده رچووم، دي وهکت نهز کچه کي ژ روژه لاتي باژيري داسنيا بهينه... بپ ۱۱۹". ههروه سا دده ته خويا کرن کو لايه ک داردهسته و يه ک زالدهسته: لايي هه ژار هه ردهم، سوته مه نيي هه فرکيبانه و ژبو مه رهمين هه مه جوړين دهسته لاتي دهينه بکاريان، پتر ب ثابيني و خورافات و عورف و عهده تين جفاکيه دگريدايينه. لي لايي دي ئيستغلالکهر و ئاراسته کار و هه لپه رستن، ل سهر خوينا لايي هه ژار د ژين و گه شه دکهن و په رلاختر لي دهين. ده مي لايي روژاقاي شاشي و گهنده ليان ژي دکهن، لايي روژه لاتي باجا وان شاشيان ددهن.

ههروه سا هم د کارين دوو پرين دي ژي دناف بويه رين رومانيدا بينين. پره کا دهرووني دناف ناخي مروثيدا و پره کا جفاکي دناقبه را مروثي و دهو ربه رين ويدا. لي هه ردوو پر ب رهفتارين دهروونجفاکي يڼ مروثيه هه قبه ندن. پرا دهرووني يا خوه يي مروثي، نهوا حز و پالينه رين خوه رسکي و رهفتارين قه بولکري يڼ جفاکي پيکفه گريدهت. نهو پرا (ئهو- Id) دي، بهرف (ئهز- Ego) مروثيه دثينيت. ئانکو پر دانايه ل شوينا وژدانا مروثي (ئهزا بلند- Super Ego). لايه ک ژي مروثي جفاکيه روه ره و ب نهزي دهيته ده براندن، کو لايي ته نا و قه بولکريه دناف جفاکيدا. لايي دي، ژ خوه رسکين سروشتي يڼ مروثي پيک دهين کو هه ستين دژمنکاري و حه زين نازه لي يڼ مروثينه، ب (ئهو) دهيته ده براندن. نقيسه ر ب مينا که کي به حس نه کريي جفاکي، خوه ل شي بابته ي به زندنا لايي دي يي پرا مروثي ددهت، ده مي

به حسی هه ولدانا زنايا مه حارمان دکهت: "ب راستی خوناف فهرقا ته و دایکا ته نینه. ئه ری دی، نهو سوّت ته جهی وی جواتر گرت... باب، به ختی خودی، توچ دیبزی، ته هه تکا مه بر... بپ ۷۵". ئەف حەزین ئازەلییانە ژ لایین جفاکیی پری بهر ب لایین تابویی لایین دیقه دچن، کو ب هه ولا ئەنجامدانا کریاره کا حەرامکری دهیته دەر براندن: "به روبنگوهین وی وهکا عاشقه کی ژ دەرگرا خوه دوورکەتی، ته وافکرن! پشتی زانی ئشینین وی یین کوره، ژ سوره سینۆرین کچ و بابان دەرکەتن، ئیدی پاشقه هافیت و جاره کا دی، مینا زه لاهمه کی هه چکوهه یی روونشتی،... بپ ۷۶". پرا دووی ژی، ئەوه یا دناقههرا مروّفی و عورف و عهده تین جفاکیدا. مروّف دناف سیسته مه کی قه بوولکری یی جفاکیدا دژیت و هه موو پایه داری و هه ژیتی یا خوه ژ قی قه بوولکرنی و هردگریت. هه رده می وی پی ل عورف و عهده تین جفاکی دانا (ژ بهر هه ر سه ده مه کی هه بیت)، دی هه ژیتی و پایه داری یا خوه ژ ده ست ده ت. ئەو ژ لایین قه بوولکری یی جفاکی، بهر ب لایین دی یی نه قه بوولکریقه دچیت، ئەفجا جفاک ب وی چافی بهری لی نانی ریت. باشتین نموونه ژی گه نده لی و سه ریچیا یاساییه، ئەو قه هه مانین گیانی وان ل سه ر ده ستی ژ بو رزگارکرن و پاراستنا ژیان و بهر ژه وه ندی یین خه لکی، جهی ریژگرتن و شه هنازی یا جفاکینه. لی ده می ده سته لاتین خوه بکار دئین ژ بو بهر ژه وه ندا خوه یا تایهت و ده ستیوه ردانی د مافی خه لکی باوه رداردا دکهن، هینگی ل پیش چافین جفاکی رهش دبن و ئیدی سه ره ده ری یا لایین دی یی پری دگهل وان دهیته کرن:

– ئها جه نابی وی جه مشید قه لغانی ژ مه یموونان نابورت. تو دزانی وی شکه فتا میرووی ب دو بلوکین دولاری کرییه؟! یا ژ ویقه دی ل سه ر نافی ئیکی دی تا پوکەت و بهرزه کهت... بپ ۷۳.

- مهسئولهكان هه موو كاتيک فيلبازى لهگه ل قوربه سهرى وهكو ئيمه دهكهن...
بپ ۱۴۴.

- ههكه بدته دلى خوه، دو رۆژين دى، جهنازى وى دى هينت و فلسهك ژى لى
ناچت، بهس ناكت. / بۆچى ناكت؟! / خوناڤ، ما تو فان نانياسى؟! / بهلى وهلا
ئهز باش دنياسم، بهلى پا شۆل هه موو ددهست فان تۆفاندايه... بپ ۲۰۹.

- ما براى من يى ناڤ كوفرى بوو، بهلى وى خودى جهمشيد پيڤهكر و گورى
خوه كر، بهلى كهس ژ خودى مهزتر نينه... بپ ۲۱۹.

ئوو مادهم د ئى رۆمانيدا، ب بهرفرهه بهحسى كهلتور و ئاييرده يين ئايينى
ئىسلامى دكهت، نه دووره مههم پى لايى دى يى پرا سيراتى بيت، كو مروڤ ل
سهر پرا سيراتى دهرباز دبیت هه تاكو دگههته لايى دى يى خوشيى و
رزگار بوونى. لى چونكو لايى دى جهى باوهر دارين ئىسلامينه (ل گورهى ديتنا
موسلمانان)، ئه و ئىسلامى يين مهژى مروڤان چوارچوڤه دكهن و خهلكى ب
ناڤى پهياما پيروژ تيرور دكهن، گومانهك دكههته سهر لايى دى يى پرا سيراتى
ژى. دبیت ژى، مههم پى ئه و بيت كو ههكه ئه م خوه ژ شاشى يين دنيايى
دوور نهكهن، مهحاله بگههينه لايى دى يى پرى. ل ئيره ژى، لايى دى يى پرى
دبیته ئارمانجهكا ههژى و خواستى بو ههر كهسهكى باوهرى ب پهياما
مروڤدوستى يا ئىسلامى ههبيت. ههروهسا ئه م د كارين ئاماژهيكه دى ژى بدهينه
پرى. دهمى نقيسه ر باژيرى مووسل ب باژيرى (پران) وهسف دكهت، دبیت
مههم پى ئه و بيت كو كومهكا پرين هه مهجور خهلكى ئى باژيرى ل سهر دوو
لايين پرهكى دابهش دكهت: ئه و پرا دناڤهرا كهسانين عيراقى و عروبهويدا
(ئانكو دناڤهرا مهسهبى شيعه و سوننه دا)، ئه و پرا دناڤهرا نهتهوا كورد و
نهتهوا عه رهبيدا، ئه و دناڤهرا كهسانين مروڤهروه ر و ئيديولوژيستين

ئىسلامەويدا، ئەو پرا دناقبەرا خەلكى ھەچكۆھەيى سقىل و دەستەلاتدارىن گەندەل و خوينمىژدا، ئوو ئەوا دناقبەرا ژىندۆستىي و مرنخوازىيدا... ھتد. ب ئى چەندى ژى (ئالى دى يى پرى)، نە تى پرىكە و ب جھ و سەردەمەكى دياركريفە گرېدايە. بەلكو كۆمەكا پرىن ھەقبەندن ب ژىن و ژيارا مروفىقشە و دبىت ل ھەموو جھ و سەردەمان ھەبن.

تيرۆريزما عەرەبى – ئىسلامىي

بابەتى تيرۆريزمى، گرى يا سەرەكى يا ئى رۆمانىيە. ھەر رۆمانەكى گرىيەكا سەرەكى ھەيە كو ھەموو بۆيەر ژى دەردكەفن و ل دۆر دزقرن و ل دوماھىي دگەھنە خالا بنگەھىنا بابەت و ناقرۆكى. د رۆمانىن كەتوارى و جفاكئامىژدا، دبىت كۆمەكا گرىيان ھەبن و بۆيەرپىن ھەمەجۆر ژى دەر بگەفن و د بازنەيى عورف و عەدەت و رەفتارىن كەھى و نەكەھى يىن دناف جفاكيدا دگەھنە ئىك. رۆمان نە وەكو چىرۆكەكا ساكارا شەش پارچەيە كو د پرائىيا جاراندا وەكو تەكنىكەكا چارەسەرىي ژبو زارۆكىن ترۆمادار دەھىتە بكارئىنان (پەھلەوان، ئەرك و ئارمانج، ئاستەنگ، لايەنى ھارىكار، چارەسەركرن، دوماھى يا خۆش). بەلكو كۆمەكا چىرۆكىن شەش پارچەيى يىن پىكشەگرېداينە كو ھەردوو پارچە يىن ئاستەنگ و ھارىكارىي ژ جفاكى كەتوارى و دەروون و ئەزىن مروفان دەھىنە دەرىخستن، ھەتاكو بگەھنە دوماھىيەكا خۆش يان نەخۆش، ب دلى خواندەفانى بىت يان نە ب دلى وى بىت. د رۆمانىدا كۆمەكا تىگەھ و پەيامىن ل پشت رىزكان دەھىنە ئازراندىن كو خواندەفان ل گورەي سەربۆر و پاشخانا خوە يا پەروەردەيى و رەوشەنبىرى بىنىت و ھزرا خوە تىدا بگەت، داکو ھەلوئىستەكى كەتوارىي دەروونجفاكى ژى وەرگريت.

تیرۆر یان تیرۆریزم ژ په یفا ئینگلیزی (Terror) هاتییه وەرگرتن کو مه رهم پئی ترساندن و ب ئارمانجکرنا هه فولهاتی بین سقیله. ئانکو ریکه که ژ ریکین ترساندن و فه چغاندا خه لکی کو باوهری ب تشته کی یان ئیدیولۆژییه کی بین، یان ژبو هه ر مه رهمه کا دی یا د چوارچۆفی خورتکرنا دهسته لاتی و کونترۆلکرنا جفاکیدا دهیته بکارئینان. محهمه د مه هاتیر دده ته خویاکرن کو تیرۆر شه ری لایه نین لاوازه ل دژی لایه نین هیژدار، ئانکو ده می لایه نه ک هه ست ب بیه یزی و بیچاره یی دکه ت ل به رانبه ر پیشکه فتن و دهسته که فتن زانستی بین سینۆرپر، دی په نا بو تیرۆری به ت ژبو فه گه راندا هیژ و پایه داری یا خوه (ب کی می ژبو ئاگه ه دارکرنا لایه نین سه رکه فتی کو ئهم ژی هیشتا هه نه). ههروه سا هه رمه ندی میسری یی تیرۆرکی (فه رج فۆده)، ب هه فۆکه کا جوان ده برینی ژ فی کریاری دکه ت و دبیزیت*: بکارئینانا کلاشینکۆفی نیشانا لاوازی یا تیپانه و دهنگی گولله یان ده برینا ته سلیمبوون و کهفتنا په یقانه. هه موو کریارین تیرۆریزمی، ب دریزاهی یا دیروکی، ب شیواز و مه رهمین جودا جودا هه بووینه و هه ر هه نه. لی پشته شورشا به لشفی یا ۱۹۱۷ی، ب شیویه کی ریکخستی هاتییه دنا ف جفاکین ئیسلامیدا. ل ده ستییکی ب شیویه یی گروهه کا ریکخستی ژبو به رسینگگرتنا هه ر و تیگه هین چه پره و هاته دانان، پاشی گه له ک گرۆپین دی بین سه له فی و ته کفیری ژی ده رکه تن و بوویه شیوازه کی ب دهسته ئینانا دهسته لاتی و ههروه سا وه کو کارته کا فشاری ل سه ر دهسته لاتداران دهیته بکارئینان. تیرۆری چ دین و باوهری نین، تنی پاشقه برن و ترساندا خه لکی سقیله، ئوو ده می خه لکی سقیل دکه فته دنا ف ترس و ئالۆزییه کا به رده و امدا،

* ژبو پتر پیزانینان سه حکه سائیتی: (ارهاب www.ar.wikipedia.org/wiki).

هه موو جفاک پي ئالۆز دبيت. ترساندن و هه لوه شاندا که سایه تي يا مروڤي، ريخوشکه ره کي ب هيزه ژبو ترساندن و كونترول کرنا هه موو جفاکي. لهوا به رسينگرتنا وي، نه کرياره کا ب سانا هيه. لي د هه مان ده مدا ژي، نه کرياره کا موسته حيله: جفاک.. ب فيرکړني و په روه ده کرنا مه ده ني، به رسينگرتنا ناريشي و ئيکگرتنا هيزين نيشتماني، دي شيت هه څرکي دگه ل څي چه کي جفاکي بي مه ترسي دار که ت، کو ب مه ترسي تره ژ چه کين ئاگر- ئاسني و نه تومي و بايولوژي. نه و ده مي نه ف رومانه تيدا هاتييه نفيسين و وه شاندا، هيشتا گروپين تيروريزمي نه گه هشتبوونه ده سته لاته کا ره ها ل باژيري موسل. نه فه زي نيشانا پيشيني يا نفيسه ريه کو نه گه ر بله ز هه ولدانين ره قاندا که سين سڅيل و ترساندا خه لکي جفاکي، نه هينه چاره سه رکړن، دبيت خرابتر لي بهيت. پالدا نا بويه ر و په يامين روماني بو پيشيني و هووربيني يا نفيسه ري ل سه ر ره وشا جفاکي، هه ر ژ بويه رين روماني هاتييه وه رگرتن. نفيسه ري نه ف کرياره نه فه گه راندينه سه ر گروپه کا څارپووي و د سه رداچووي (وه کو گه له ک ژ ئيسلامخوازان) بو دچوون، هه روه سا ب که سایه تي يين سايکوپات وه سف نه کرينه. لي سه ره ده ري دگه ل گروپه کا ريکخستي يا نارمانجدار کريه و ب کومه کا ئاماژه يين راسته وخو و نه راسته وخو ره سمکرينه.

خيزانه کا هه ژار ل روژه ه لاتي باژيري داسنیا (لايه ني هه ژار نشينين باژيرييه)، ژبو چاره سه رکړنا که چه کا نه ساخ به ره ف باژيري موسلقه (باژيري پران) دچيت. د ره وشا ناله بارا عيراقيدا، هنده ک گروپان خه لک دره قاندا و دترساندن و پاره کي زور وه کو به ده لا به رداني (فديت) ژي دخواستن. هه تاکو پاره بو ده اتن، کومه کا کريارين نه روه وا و هوڤانه دگه ل دکړن. ئوو نه گه ر پاره

نه بان، دا کریتکه ن و کورن: "هه موو ژبه ر خووشکا من خووسار، به ر ه ف وی ناگری چوون. نه و ساله ک بوو نوژدار و هه کیمه ک ل ده قهری نه هیلا و خووشکا من نه بریبه ده ف و نه شیان که مباحه کولکا دله شی ره هاتی ساخ بکن!... بپا ۱۰". ئوو هه کو ده می وان یی چاره سه ریی دهیت نه دشیا دگه ل هه قالا خوه بچیت، چونکو (هیشتا من راتبی خوه وهرنه گرت بوو... بپا ۱۴۸). نه قه ژی نیشانا هندییه کو سه ره رای خوه زلدیتنا هه قزینی وی کو ره شه کی به رپرسه کی باژی ری بوو، ئوو سه ره رای وی چه ندی کو دایکا خوه سو تی، کاره کی سه ره رای زی دکر، هه ر هه ژار بوون و چ پاره یی پاشکه فتی ل مال نه بوو کو ل چاره سه رکرنا کچا خوه بمه زیخن. هه ر قی هه ژاریی وه کر کو نه شیان بیه نه جهه کی دی، یان به ده لا به ردانا وان، پاره یی بدن و بو به نیرن: "ما دیناره ک دونه؟ هوون هه موو دزانن، نه ق تیرورستین گاور، ژ نه زمانن کوشتنی و ره قاندنی و ده قته رین دولاری پیقه چو نه زمانین دی نزانن!... بپا ۱۱".

به ری کریارا ره قاندنی ده ست پی بکه ت، نفیسه ر ساخله تین تیرورستان ب هنده ک که سانین ئیسلامی ده ستنشیان دکه ت: "هه ر دبه ربه دبوو پسته پستا ئیقین وی وی ب ره خفه و نه سه ته غفار و ناقی خودی و پیغه مبه ران و چوار نه سحابی و وه لییان دهینا! کچا من گو ت: باشه دادی، خودی نه م داینه دگه ل نه قین بسلمان و ته قوا، دیاره خودایی مه زن خیرا مه قیایه... بپا ۱۲۹". نه قه پتر به ر ب دینداری یا ملله تی کوردقه دچیت (نه یا عه ره بان)، کو هه رده م خو شباوه ر و دلسافینه. لی د هه مان ده مدا ژی، ناماژه یه که کو نه وین تیرورست خوه ل بن په ردا ئایینی ئیسلامی قه دشیرن، چونکو نه و ژی دزانن خه لکی ساده و ئیماندار زووتر د سه ردا دچن و باوه ر ژ ئاییره دیان دکه ن. نه ق کونترولکرنا خه لکی ساده ب ناقی ئیسلامی، بو ماوه یی چه ندین سه ده یان گو تارا سه ره کی یا هه موو ده وله تین ئیسلامی بوو

ژبو داگیرکنا وهلاتین دی یین ته نا و باوهردار. هر دگهل ئی شاره تا
 سه رنجراکیشانا باوهرداری یا ئایینی، ئاماژه یه کا دی یا نه ته وهیی ژی دهاقیته
 سه ر، کو په یامه کا فهشارتی بیخته بهر به حس و لیکۆلینی: ئایینی ئیسلامی،
 ههردهم پیرینه یه کا کاریگر بوویه ژبو بوهرژاندنا وهلات و نه ته وه یین دی دناڤ
 نه ته وا عه ره بیدا: "پشتی من ئالایی خویناوی، یی ب ناڤی خودی هوقاتییا وی
 داپوشگری دیتی، ئیکسه ر بیرا قوتبیرنا نه نفالکرا باب و برا و پسمایین من، دگهل
 دهان هزارین دی هاتنه بیرا من.. بپ ۱۵۱". ئەف ئەنفالین ل دژی ملله تی کورد
 هاتینه ئەنجامدان، نه ژبه ر هندی بوو کو ملله تی کورد نه دیندار و ئاریوویی
 بوو، لی ژبه رکو ملله تی کورد داخوازی یا مافین خوه یین ره وا دکر. ئەڤجا
 ئایه ته کا قورئانا پیروژ کره به هانه و ب ناڤی ئایینی پیروژی ئیسلامی قوتبری یا
 ملله تی ئینا کو نه ته وه یا عه ره بی پی خورتتر لی بکه ت. ئوو ده می نفیسه ر
 شوفیری کریارا ره ئاندنی ئەنجامدایی، ب که سه کی تورکمان دده ته نیاسین و ب
 کوردییه کا سه قه ت دئاخقیته، ئاماژه یه کا دییه کو هه موو داگیرکه ران، هه مان
 پیرینه ل دژی کوردان بکارئینایه: "خۆش گه لده.. ئیه هه که وه شۆلا دی ژی هه یه،
 دی ئەز کم بو وه.. بپ ۱۳۱. قیزم، ئەز هه سه سه، خه بهر وه رگرت، ل وی شارعی عبوه
 ناسیفه ک فه جر بوویه... بپ ۱۵۲. یا مه تلۆب، بهری دهوامی وه ب دختوری وه ره
 بگه هینم... بپ ۱۵۳. باجم، مه دینه هند مه زنه، مه رات دهه ترومبیل دیه ک سه عه ت دا
 ته فحیر دبن و مه ل مالین خوه نازان!... بپ ۱۵۴". شوفیری تورک یان تورکمان،
 ئیشاره ته که کو ئیمپراتوری یا تورکان ژی (ب هه مان شیوازی بکارئینانا ئایینی)،
 زۆلم و سته م ل کوردان کرییه و وه لاتی مه کونترۆل کرییه. ههروه کو گه له ک
 ره وشه نبیرین نه ته وه خواز دبیژن کو ئیسلام ل ده ف کوردان باوه ربیه و ل ده ف

پاریزهرین ئیسلامی پیرینهیه، ل دهف مه باره ل سهر ملان و ل دهف وان بارگیره ژبو هه لگرتنا خه ونان و چه ماندنا ملان.

کریارا رهفاندنی، مینا ئوپه راسیوئین پولیسی یین هولیودی هاتییه ره سمکرن. شوفیر کاسیتا کوردی ژ دهنگری دکیشیته دهر و ئیکا عهره بی ددانته سهر، ژ جاده یا هه رجار چه پددهت و بهر ب رهخی دی یی پریقه دچیت (دادی نهفه نهه د ریکا جارا دی ره نه برین... بپا ۱۵۱، برا بهختی ته و خودی، مه دهر بازی لایی دی یی پری نهکه... بپا ۱۵۳). وی ژی، هه ر ب کوردی یا خوه یا سهقهت بهرسفا پرس و ترسا وان ددا، هه تاکو ژ جاددی لادایی و بهر ب باکوری پریقه چوویی. دهمی قیژی و هاوار ژی بلند بووین و هه ولدانین فه کرنا دهر گههی ترومیلی دکهت، شوفیر ده بانجا خوه دهر دئیخیت و گه فین کوشتنی لی دکهت: "ئیکسه ر من و جوانا خوه، د وی رهوشا بی رهوش دا، خوه د هه ف وهرکر و قیژیین مه د سینگی مه دا زیندان بوون... بپا ۱۵۶". د فان رهوشین بیچارهیی و بیئومیدییدا، هه ردهم مروئین دیندار هه وارا خوه ئاراسته ی خودی و پیغه مبه ران دکهن (چونکول گوره ی باوه ری)، خودی پشته فانی مه زلومانه ل دژی زالمان. لی د پرانییا جارین ژ فی ته رزیدا، خودی د هه واری ناهیت و قیژی و هه وار و رجایین سته ملیکرییان دگه ل بای تیکه ه ل دبن و بهرزه دبن: "مه هه وارا خوه گه هانده خودی و پیغه مبه ران، لی ژ فه ستا بوو... بپا ۱۵۷". ترومییل ل بهر کومه لگه هه کا کوشک و که پرین چینکویی رادوه ستیت و ژ لایی کومه کا چه کدارین نهفه پۆشکری دهینه فه گوهاستن بو جهه کی دی. نه فجا ژنه کا پینجینی یا مشتی شه هوهت و کچه کا د ژیی نیرگزاندا، که فتنه دناف دهستی زه بانی یین جه هنه مییدا. د فی وه غه را جه هنه مییدا، کوب دریزی به حس ژی دکهت و ب هووری وه سف دکهت،

نقیسہر ب معراجہ کا دی و قارہمانہ کا دانتی دشوبہینیت. ہہ تاکو ئہم تی بگہہین کا شوبہینہر چبیہ و چہوایہ، فہرہ د ئہوی پی شوبہاندی بگہہین. میعراج وہ غہرہ کہ بہر ب ئاسمانیثہ، ئانکو ژ جیہانا عہردی بلند دپیت ہہ تاکو دگہہتہ (سدرۃ المنتہی)*، پاشی بہرہف مزگہفتا حہرام فہدگہریتہ فہ سہر عہردی (المسجد الحرام). بابہ تی ئیسرا و میعراجی، ئیکہ ژ بابہ تیئن سہرنجراکیشین ئیسلامی و گرنگیہ کا تابیہت پی ددہن. پشتی وہ حیی و بہری مشہختبونی ہاتیہ کرن کو پیغہمبہری خودی ل سہر (پشتا بؤراق)ی، دچیتہ قودسی و پاشی فہدگہریتہ فہ. دہمی نقیسہر رہوشا رہفاندنی ب فی بؤیہری دشوبہینیت، ئامازہیہ ب سہرنجراکیشی و دہرکہفتنا ژ وی عہردی مروّف ل سہر د ژین (ژبہر دیتن و سہربؤرکنا وی ہؤقاتی یا نہ ہاتیہ دیتن و بہیستن). پیغہگریڈانا ہہردوو بؤیہران ب زمانی خودی و پیغہمبہری دہرہمی دکہت:

- گہفین تژی خہبہر و کریتاہی، ب زمانی قہسین نقیژان و فہرموودہیین پیروژ پی دہین گۆتن، ئہم تہوزاندین... بپ۱۶۹.
- کہنیا وان یا دچتہ بہرپہرین ئاسمانان و فریشتہیین پرسگہہا خودای ژی بہرسقی نادن!... بپ۱۷۰.
- من دیت زہرہ زہلامہکی خولکی مروّفین بہہشتی ددتا، ل سہر کورسیکہکی روونشتییہ و پرتووکا پیروژ نیژیکہ ہندی نیقہکا دیواریہ... بپ۱۷۵.

* سدرۃ المنتہی: دارہکا مہزنہ ل بہہشتی دکہفتہ ئاسمانی حہفتی، لی رہہین وی ل ئاسمانی شہشینہ، ہند یا جوانہ کو مروّف نہشین و ہسف کہن. نافی وی د قورٹانی و فہرموویہ داندا ہاتیہ و زانایین ئیسلامی بین پشتی سہردہمی ئیککی، گہلہک ل سہر ناف و شیوہ و ہہ بوونا وی راوہستاینہ.

- ب زمانى قورئانى گوت: ئەز باوهر دكم، دبهارا ژيى خودا، نوکه توژ وان
حهفتى حوريان خواهشتر بووى، بهس نوکه ژى هيشتا ميياتيهكا باش يا د ران
و کهماخين ته مايى... بپ ۱۷۶.

د قى وهغەرا سهيرا مينا ئيسرا و ميەراجيدا، كو قورئانا پيروژ (ب زمانى
خودى تهعالا) بهحس دکەت و مەزناهى يا خودى و پيغەمبەرى پى نيشا
خەلکى ددەت، پەهلەوان ژى د وهغەرهكا هەمان شيوهدا بوړيبه. لى ل شوينا
بگههته سیدرهتولمونتەها يان بچيته قودسى، ئەو جههنهما تولداران بو
بهحسکرى (هەر ژبو ترساندنا وى ژ خودى)، ب چاف دبينيت و تيدا دژيت.
ب هەمان شيوه ژى، قى سهفەرا خوه يا بو جههكى نه ل سەر عەردى، ب
دۆزهخا دانتي دشوبهينيت: "من د مهژيى خودا وينهکر، ئەز يا د ئەسرا و معراجەکا
دى دا وهغەرى دشهقينم، يان ئەز قارهمانەکا دانتييى شاعرى نەمرى ئيتاليهه،
دکوميديا وى يا خودايى دا، ئەز گەريانهكى ل بن دنيايى دکم و نزا ئيدى چ ل من
هات... بپ ۱۷۵". دانتي شاعرهكى ئيتاليه ل داوى يا سەدى سيزدى و دەستپيکا
سەدى چواردى ل فلورهنسا ژيايه. وى کتپهک ب نائى کوميديا خودايى ژ سى
پشکان نفيسى بوو: دۆزهخ، تافيلکەر و بههشت. ئەف داستانه دناقبهرا سالىن
(۱۳۰۸-۱۳۲۱) دا هاتيه نفيسين و ژ سەد سروودين کاملان پيک دهيت (۳۴)
سروود بو دۆزهخى و ۳۳ سروود بو هەر ئيک ژ هەردوو پشکين دى). ل
دەستپيکى وهغەرهكى د جههنهميدا دکەت کو ل بن عەرديه و دووره ژ ئاسمانى
خوداى. گيان وهکو بهلگهچليى وهريايى دکەثنه دناف نهالين تارى و
ئەشکه نجهدانهكا ب ژاندا. پاشى ل بنى بنى، ل دۆر ژينگهها شهيتانى خرغه

دبن کو دوورترین خاله ژ دلوقانی یا خودی و دبیزنی زهمه ریر* . پهله وانا
رومانی ژی، د ناف وان نهالین تری بین ل بن عردی را دبوریت و ب چائی
سه ری خوه، هموو شیوازین نه شکه نجه دان و ترساندن دینیت:

– من دیت ل بهر چاقین من زاروکه کی دکتہ قیزی... ژنه کا چپلاق فله له قه ددن! ل
ویقه تر من دیت یی لاشی زه لامه کی ددنه بهر گووزانان و یی نیکی دی ب
ره خقه، نامیری وی یی نیراتییی دبرن و دکه نه ددهقی دا... ل ره خی دی، من
دیت یی زه لامان ل بتلا ددن و نامیرین وانین نیراتی ب تیلین کاره بیقه
دهه لایسن، ... بپ ۱۷۴-۱۷۵.

– من هند دیت که نیبه کا چقیل تری سینگی من کر، ده می من دیتی یی پورتی
ژنکه کی و زه لامه کی ل بهر چاقین دو زاروکان ناگری بهر ددن و قیزیان
راهییلن! ب وی ده ستوداری، من هند دیت نه ز ژ چهند دیمه نیی دی بوراندن و
که هاندنه بهر دهروکه کی، کومه کا زه بانینی ژ یین بهری هینگی د زه لامه اشتر
دیتین و نیدی نه ز کره د ده ستین وان دا... بپ ۱۷۵.

– هندی نهو زه بانی یین من دیتین، هه که نهزا سه هوا نه بم، من ناگه ژ خوه
هه بوو، هه تا هه فت نه فهران ژی مه هه ستیپکر دکه له خی من دچهرین...
بپ ۱۷۷.

ههروه سا ده می په یکه ری ئا قاهی جهنه ما تیرورستان وه سف دکه ت، هه مان
شیوازی په یکه ری دانته به (دپشکا نیکی یا کومیدیا خوداییدا- دوزه خ): "ل گوره ی
پیزانین شوفیری داینه مه.. ب تنی مه هه رقتییی خانیی جارا نیکی، ل ره خی دی یی
پری دیت... پستی مه پیزانین داینه هه قبه یمانان کو قاته کی دی دبن ئا قاهیقه هه یه.

* ژبو پیزانینان ل سهر دوزه خا دانتی سه حکه سایتی
(www.shaikha25.blogspot.com/2015)

شهفهل و نامیرین دی یین میکانیکی هینان و کولان و ب کریار دهرکه ت قاتهکی دی، دو
 جاران هندی قاتی ههراقتی دبن ویریهه و جهین زیندانکرن و تهعزیدانا جههنه می
 لی ههنه. هه ر ل دووفا گوتنا وان، قاتهکی دی یی دبن وی دا هه ی، ب دهرهجهیان پیدا
 دچنه خوار، نه م نیزیکی دو سه د متران، ب هشیاری و ترس دبنقه چووین... بپ ۲۴۸".
 ئەف دۆزه خال بن عهردی و ب دهستی بهنی یین خودی هاتییه چیکرن،
 چاقلیکرنه کالای دی یی پرا ئاینیه. ئەگەر ئاین ژبو خوشگوزهرانی و
 دادپهروهیری و وهکههثیی هاتیت، لای دی یی وی جههنه م و سۆتن و
 داخکرنه. د پرائیا جاراندا، ئالا هه لگرین ئاینی، ب ترساندنا ژ ئاگری
 جههنه می و ته ماحی یا حوری یین بههشتی، خه لکی هه چکوهه یی رادکیشنه
 دناف رهفا باوهرداراندا. ئوو مادهم ههردوو لای ب پرهکی پیکه گریداینه (پرا
 سیراتی!)، ئەفجا ههردوو کریارین ترساندنی و خوشی وهگرنا ژ حوری یین
 بههشتی پیکه دهینه کرن. لهوا دگهل ترساندنی، کریارا سیکی ژی دگهل
 قوربانیمان دهیته کرن، کو ئەو ژی جوهرکی ترساندنی و ته سلیمکرنی و
 دلره شکر نییه ژ ژیانای فانی. ئەفجا جفاک ب هه موو تهخ و ئاستین خوه یین
 رهوشه نبیره، دکه فنه دناف ترسه کا دژواردا و خوه ژی ددهنه پاش. ژ لایه کی
 دیشه ژی، دهنگوباسین ترساندن و ئەشکه نهجهدان و ئیغتصابکرنا ئافره تان، زوو
 به لاف دبیت و هه موو خه لکی دوور و نیزیک فه دگریته. ده می ژ خواستی
 پرسیار دکهن کا چ ژ کچا خوه نه زانییه، دبه رسفیدا دبیزیت: "ما کی چو ژ زه لامین
 خوه زانییه، هه تا ئەز ژ کچا کچین بزانه... بپ ۵۰". ئەفه ژی وی رامانی ددهت کو
 هه ر که سی بکه فته دناف دهستین تیرۆرستاندا، نه ب ساناهی ژی رزگار دبیت
 و هه موو خه لک ب وی راستی دحه سین و ژ بیچاره یی خوه بیدهنگ دکهن.
 هه موو دهوله تین ئاشتیخواز و مه دهنی ژی، فی چهندی دزانن: "خاله خواستی،

چاک بزانه، ئیستا ناسنامهیان بۆ هه موو جیهان ئاشکرا بووه، که چیین و چی له ناو
خه یالیاندایه... بپ ۱۶۲". لی کا چهوا مرۆف ب سروشتی خوه بهرزه وه ندخوازه و
هه تا ئاریشه نه هیته بهر ده رگه هی وی، خوه تیناگه هینیت، ده ولت ژی وه سانن.
هه تا گه ل ئاسایشا نه ته وه بی یا ده وله تان نه هیته کرن و هه قوه لاتی نه که قنه
دبن مه ترسییا تیرۆریدا، وه لات خوه لی ناکه نه خودان و ل دژ نا راوهستن
(جار ب نائی سروشتی ئایینی و جار ب نائی ده ستیوه رنه دانا کاروبارین
نافخوی یین وه لاتان). هه تا کریارین تیرۆری نه که هشتینه بهر ده رگه هی
ئه میریکا و پایته ختین ئورۆپی نه کرینه ئارمانج، ئەف شه ری ل دژی تیرۆژی
نه هاته راگه هاندن. نفیسه رب هه قوکه کا کورتا ژ زارده فی پیروتی، ئاماژه ب فی
ئاریشی ددهت: "مرۆفی ئەم زه مانه و هه موو زه مانیک، به سروشتی خوی که سیگی
(پراگماتی) و (میکافیلییه)... بپ ۱۶۶". مادهم مرۆف و گرۆپ ب سروشتی خوه
پراگماتی و میکافیلینه، ئەفجا هه ر لایه ک دی خوه ب لایه نی راست و رهوا
دانیت. تیرۆست دی کریارین خوه ب نائی جیهادی و به لافکرنا په یاما
ئیسلامی به هانه کهن. ههروه سا ئەوین دژ ژی، دی ب نائی پاراستنا مرۆفایه تی
و مافین مرۆفان ل دژ راوه ستین. د له قته یه کا دی یا ژده رفه ی وه لاتیدا، ئەو
که مپ و مزگه فتین وه لاتین رۆژاقایی ژبو که سین موسلمانین ژ دهسته لاتا
ئیسلامی ره فین و په نا بۆ جهین دیموکراسی و مافین مرۆفی بری، هه ر ئەو
موسلمانن دبنه ستی و ژهه را ناف جفاکین وان یین ته نا. ئەو ل هه مبه ری
وان جفاکان دده نه خویاکرن کو: "بلا هه موو کافر و خاچه ریس بزانه، دینی مه دینی
لیبۆرین و براینی و پیکه ژیان یه، چو جارن جهی وان مه یه مون و به رازان دناقتا
نینه... بپ ۱۷۸". ئەفه گو تارا تیرۆرستانه ل دژی وه لاتین نه تیرۆرست. ژبو ئەو
موسلمانین فی تیگه هی نه په ژرینن، هه مان ره فنارا دژمین ئیسلامی دگه ل دکه ن

و ب چاره نغیسه کی نه دیار دترسینن: "بلا نهو باش بزائن، نهو کافر و مورته دن و چو جودایی دناقبه را وان خاچپه ریسان دا نینه... وهکی فان ههردوو کافران، وی روژی نایینی مهیی حه نیف ئیهانه دکر... بپ ۱۷۹". مادهم نهشین رکابه ری یا زانست و زانین و ئاقه دانی و ری کوپیکی یا وه لاتین وان بکه ن، دی ترسینن و ژناقبه ن، چونکو وه سا یین هاتینه تیگه هاندن کو تنی ئیسلامه ژیانی ژبو به نی ئاده می جوانتر و خوشر لی دکه ت. ل قیره ژی، دی دوو چه پهرین دژ یه ک پهیدا بن کو خوانده فان ب تیهرزینه کا ریژه یی سه ره ده ریی دگه ل هه ر لایه نه کی بکه ت.

د هه ژکیاندا، هه ر لایه نه ک وه سا ددانیت کو هه لگری راستیییه و به ره فانیی ژ هه لویستی خوه دکه ت. ده می هه موو په یف و دانوستاندن ته سلیم دبن، نه دووره هه ردوو لا، هه مان چه ک بکارینن. دله قته یه کا هه لچوونی دا، قه ره مانا رۆمانی حه زا خوه یا تۆلقه کرنی ب هه مان توندی یا تیروستان ده ردبریت: "دی بلا نوکه نهو تاوانبار که قتبانه دهستی من، دا من وهکی هندا نه بو سفیانی خوینا وان فرکربایه و میلاکین وان خواربانه!... بپ ۲۴". هه رچه نده، ئەف هه فۆکه ب شیوه یی هه لچوونه کا که ربگرتی ژ ژنه کا خه مگین و ترۆماییی ده رکه فتیییه، لی فرکنا خوینی و خوارنا میلاکین مرۆشان (خو ئه گه ر ژبو تۆلقه کر نه کا رهوا بیت ژی)، کریاره کا هۆفانه یا تیرورییه. ئەف هه ستین هه لچوویی، به ری مرۆفی دده ته وه رگرتنا هه لویسته کی ره هاییی کو ئیدی مرۆف ل دژی نایینی یان ل دژی هه موو عه ره بان راوه ستیت. هه روه سا ده می که سه کی عروبه ویی باژی ری پیران، هه ررا خوه د فی کریاری دا دکه ت، دی وه دانیت کو یی به ره فانیی ژ مانا دهوله تا خوه دکه ت. د دانوستاندنه کا ل سه ر خوه یا دناقبه را دوو کورداندا، ئیشاره ت ب فی هه ژکیی دهیته دان: "بهس مه بابی وان نه کوشتییه!/"

به لئ هه كه مه نه كوشتبان وه نه دكر، / مه ژئ كوشت بن ژئ، هه قئ مه يه، نه و داگیركه رين ناخا مه يا پيرۆزن. / نه و ژئ بو خوه وه دببئژن... بپا ۲۳۹". هه له بهت، نه فا گوتئ نه به هانه كرنا كريان تيرۆريه (چونكو ناهيته به هانه كرن). لئ داخوازيه كا نفيسه ريه كو ئيدئ فهره تيهزينا مه د هه موو با به تاندا شيوازه كي ريزه بي وه رگريت و نه تنئ ره هايي بيت. ل جهه كي ب ئاشكرايي ئامازه ب قئ هه لويستئ ره هايي ددهت: "بوچي به و ره قتاره ته سجيله كه ت كوژاندا؟!... دئ بو من مه دحئن وي گه وادي كت، نه وئ ژ كه پسولا گيئشي هينا يه دهر و بريه مالا خوه پاشي زفراندي. نه ز باوهر ناكم شهريف دناف وان دا هه بت... بپا ۱۷۸". نه مه رجه هه موو كه سين عه رب يان ئيسلامي تيرۆرست بن. نه مه رجه ژئ، هه موو كورد په روهر دپاقر و دبه رژه وه ندا خه لكيدا بن. دببت هنده ك خرابي د باشييدا هه بن و نه دووره هنده ك باشي ژئ د خرابييدا هه بن. وه كو هه موو رومان نفيسين گه شبين دكه تواري يا سروشتيدا، رومان نفيس به ري خونا ئي دده ته دامه زراندا ريكخراوه كي ژبو هاريكاري يا قورباني يين تيرۆري: "دقين ريكخراوه كي فه كن كو هاريكاري يا زاروكين سه ميانين وان بووينه قوربانين تيرۆر و دژواري بكن.. بپا ۲۵۲". نفيسه ري نه گوت ژبو هاريكاري يا زاروكين كورده، به لئ گوت ژبو هاريكاري يا هه موو قورباني يين تيرۆريه. نه فه ژئ گه شبنيه كه و نه جامه كي قه بوولكريه د هه موو جفاكين مروفايه تييدا.

ميناكين كه تواري يا سروشتي

ريازا كه تواري، نه وا ژ رياليزما ئينگليزي و (الواقعية) يا عه ربه بي هاتييه وه رگرتن، ريبازه كا هزي، ماددي، ويژه يه كو ژيارا جفاكي ب هه موو بها و تيگه هين خوه فه ره سم دكهت. ئانكو ژ توخمين جفاكي وه ردگريت و ب

شیوه‌یه‌کی ویزه‌یی بارکری ب هندهک ئەله‌میتین جوانکاری، دده‌ته جفاکی کو خوانده‌فان خوه تیدا بینیت و پاشی هه‌لو‌یسته‌کی ل سهر ری‌ره‌وا ره‌فتار و هه‌لچوون و هزرین خوه یین پیشاندایی وەرگریت. نفیسه‌ر هه‌موو هزر و تیگه‌ه و کاراکته‌رین خوه ژ ژین و ژیارا گیانداری یا جفاکی وەر‌دگریت. سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل که‌سین خه‌باتگه‌ر و پیگیر دکه‌ت، د هه‌مان ده‌مدا، سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل پیشیلکار و گه‌نده‌لکار و تاوانباران ژی دکه‌ت. د ثی خواندنا خوه‌دا ل سهر رۆمانا (لایی دی یی پری)، دی هندهک تیرۆژکین رۆناهیی به‌رده‌ینه سهر هندهک به‌ره‌ژه‌نگین که‌تواری یا سروشتی دقه‌گیرانا بویه‌راندا.

که‌تواری یا سروشتی پشکه‌کا که‌توارییه‌ کو مرۆف و دهر‌دۆرا وی، وه‌کو هه‌یی ده‌ینه وه‌سفکرن. بویه‌ر و چالاکی یین جفاکی (د سه‌رده‌مه‌کی دیارکریدا ده‌ینه دوکیۆمیتکرن)، بیی کو نفیسه‌ر ده‌ستیوه‌ردانه‌کی تیدا بکه‌ت یان خوه دابه‌یلپته د ناف کووراتی یا ده‌روونجفاکی یا په‌هله‌واناندا. ب ثی چه‌ندی ژی، سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل شاشییان دکه‌ت، کو به‌ره‌می ره‌فتارین که‌سی ب خوه‌نه و که‌سی چه‌وت دئیخته به‌ر حوکمین ره‌خنه‌یه‌کا توند کو ئەو ب خوه، ره‌خنه‌یا جفاکییه‌ لی ده‌ینه‌ گرتن. د ثی شیوازیدا، نفیسه‌ر لایه‌نگری شروقه‌کرنین عه‌قلانی و ماددیه، خوه ژ ئیدیالی یا کاملان (کلاسیزم) دده‌ته پاش و هه‌روه‌سا قه‌هره‌مانان ژی، هند نائیخته دناف قه‌ده‌ری و گوشه‌گیرییدا کو به‌ر ب ریازا رومانسییته‌ بچن. هه‌موو هه‌لو‌یستان ب ئاشکه‌راییی وه‌سف دکه‌ت و ل دژی گه‌نده‌لی و هه‌لوه‌شیانا سنجی قه‌بوولکری یی جفاکی رادوه‌ستیت. گرنگیی ب هه‌موو هووره‌ووورکین ژیان جفاکی یا په‌هله‌وانان دده‌ت، چ دکه‌نه به‌ر خوه، چه‌وا دکه‌نه به‌ر خوه، چه‌وا رادبنه‌فه و چه‌وا د روونین... هتد. هه‌روه‌سا ب

گەشبینی سەرەدەریی دگەل ئەئینی و زانستی و سەرۆهری یا یاسایی و ئازادیی و وهکەهئیی دکەت. لی چونکو نقیسەر ژی، پشکەکه ژ فی جفاکی دانایه بهر چاڤکی کامیره یا خامهیی خوه، ئەو ژی مینا جفاکی مایی خوه د رهوشیدا دکەت و ب گله و گازنده یین رهوشه نیبره کیشه، سەرەدەریی دگەل هندەک بابەتان دکەت. ژبو کو ئەم بشیین سەرەدەرییه کا دەر وونجفاکی دگەل بۆیه ر و رهفتارین په هله وانان بکهین، دی ل سەر کۆمه کا بابەتان دابه شکەین:

• خۆکوشتن:

خۆکوشتن کریاره کا کهفنه و د هه موو جفاکین دنیایدا هه بوویه و هه ر هه یه. خۆکوشتن "ته و حاله تی ئالۆز و مژداره کو نه ژ ئەگه ری هۆکاره کی ب تنی دهیته ئەنجامدان، به لکو ژ ئەنجامی کۆمه کا هۆکارین بایولۆژی، قنیتی، دەر وونی، جفاکی، کهلتۆری و ژینگه ها ده دۆر... دروست دیت".* د ده مین بیزاری و خه مۆکییه کا توندا، مروف په نایی دبه ته بهر خۆکوشتنی کو هه ست ب تنیاتی و بیئارمانجیی و بیمفایی و گونه هباریی و نه بوونا که سین هاریکار و پالپشت دکەت. ب فی رهوشا نه خواستی، دی دوماهی ب ژیا نا خوه هینیت کو بونه وه ره کی زیده یه ژ کۆما بونه وه رین پشکداریی د دۆماندا ژیا نیدا دکەن. بهری برپارا خۆکوشتنی بدهت، رهوشا رهوشه نی ژ ئەنجامی ترۆمایه کا توند و خه مۆکییه کا زه بییری، بهر ب وه رگرتنا هه لویستی خۆکوشتنیقه دچوو. هندەک نیشانین خه مۆکیی ب ئاشکراییی لی دیار ببوون، کو ژ ژیا نی بیئۆمید بوو،

* ژبو پتر پیزانینان ل سەر خۆکوشتنی، سه حکه هه ر چوار نامیلکه یین دەر باره ی ریگریکردن له خۆکوشتن. ژ به لافۆکین ریخراوا (WHO)، وه رگیران ژ ئینگلیزی: د. عارف حیتۆ (۲۰۱۲). چ، چاپخانه ی ماردین - هه ولیر.

ههروهسا ههستا ب گونههباریی ژی، پهرگالا وی بهر ب تیكچوونهكا پترقه دبر: "ههما ههريا دامایی بوو و خوارن ب زوری دخوار، ههروهکی ل قی دنیايي نهیی. دا هند بینین پشتا خوه دا دیواری و رۆندکین وی دهاتنه خواری. هندی مه دگۆتی: دایکی رهبنی، بهس بو مه بیژه کا چ ب سهری ته هاتییه: ... ههما سهری خوه باددا و رۆندک دهینانه خوار، ههروهکی لال و بی نهزمان کری؟! پاشی داچته د ژورا خوهقه و دهروکی ل خوه گرت... بی ۸".

ئهف نیشانین بیزهوقی و گیولی خه مگین و روندکباراندنی، نه مانا شههییبه تا خوارنی و نه ئاخفتن و نه ته رکیز کرن، خوه فهدهرکرن و قورنه تگیری و گه له ک نیشانین دی یین نه ژ ساخله تین رهفتارا وی یا گه شبین و سوحه تچی و چالاک، بهر ب خه مۆکییه کا تونده دبر. ده می که سه ک ههست دکهت کو زیدهیه ژ ژیاننی و چ هیقی و سه متین فهگه را چالاکیی ل دهف نه مینن، دی برپارا خۆکوشتنی دهت. که سین خوه کوژ، بهری ب جهئینانا برپارا دو ماهیی، دی نامهیه کا راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ هیلن کو که سین دهردۆر ب برپارا خوه ئاگه هدار بکهن. د پرانییا جاراندا، نامه یین نه راسته وخۆ وی ههستی ددهته دهردۆران کو نه دووره بهر ب باشیقه چوو بیت، لهوا ب دلخۆشی پیشوازیی ل وان نامه یان دکهن. بو نمونه: برایی خۆکوژه کی بو من فه دگیرا کو بهری برایی وی خوه بکوژیت، سهری خوه شویشت و قاته کا جوان کری و هاته دهف هه موو نه ندامین بنه مالی و داخوازا لیپۆرینی ژ هه موویان خواست کو بهری نوکه ئیزعاجا وان کر بوو. که یفا بابی وی گه له ک یی دهیت و گوشتی خیری ل سهر دهردۆران به لاف دکهت (ب ساخبوونا کوری وان ژ وی ئیشا دهروونی یا جهرگپر). لی هیشتا د وی دلخۆشییدا بوون، دهنگی ته قینه کی ژ ژوورا کوری

وان هات کو دوماهی ب ژيانا خوه ئینا بوو. ئەڤه نمونە یەکا گیانداره ل سەر نەزانینا پیزانین دەر باره ی نامە یین نەراسته و خۆ یین خۆ کوشتنی. مخابن رهوشه بیری یا دەر وونی دناڤ جفاکی مه دا نه گه له ک که هی و به رنیاسه. ئەگەر وان زانیا کو ئەو رهفتارا وی، نامە یین نەراسته و خۆ یین بریاردانا خۆ کوشتنینە، دبیت شیا بان هاریکاری یا وی بکه ن کو خوه نه کوژیت. د حاله تی رهوشه نیدا ژی، ئەڤ نامە یین نەراسته و خۆ یین بریاردانی ئاراسته ی خیزانا خوه کرینه. ده می ئەو که سا بیزه وق و کیمئاخفتن و کیمخوارن، داخوازی یا خواریه کا دیار کری دکه ت، نیشانا گه هشتا بریاری دده ت و دقیت دوماهیک حەزا خوه ئەنجام بده ت: "کچا من خوناڤ، ئەڤرۆ دلّ من یی دچیته دهوینکی، دی شیی بو من لیئی؟ دهوین و دانقوت و خوارنن دی یین خومالی هەر ئەو بوون یین وی دایکا جهرگسۆتی بو مه دلینان!.. بپا ۸". ئەگەر رهوشا وی باشتر بایه، دا ئەو وی خوارنی چیکه ت (یان د خرابترین رهوشدا)، دا داخوازی ژ کچا خوه که ت کو هاریکاری یا وی بکه ت. لی وی حەزا خوه یا داویی ژبو کچا خوه به لی کر. نامە یا دووی ئەو بوو، ده می چووی نقیژ کری و ده ستین خوه سه ره ئەڤراز کرین ژبو لیخۆشبوونا خودی، چونکو وی ژی وه کو خه لکی جفاکی دزانی کو خودی نه دگه ل خۆ کوشتنییە: "مسۆگەر، ئەوی هه تا قیامه تی دئاگری جههنه می دا سۆژت.. بپا ۶". د حاله تی خه مۆکییدا (به روڤاژی هزرا خه لکی هه چکوهه بی)، که سی خه مگین زه وقی نقیژ و تاعه تی ژی نینه، چونکو هه موو دنیا ل به رهش دبیت و بو وی / وی نه گرنگه کا خودی ژی رازی بیت یان رازی نه بیت، کا به هه شتی بیت یان جههنه می؟! له وا ئەم کریارا وی یا نقیژ کرنی و دو عاکرنی ب نامە یه کا نەراسته و خۆ یا بریاردانا خۆ کوشتنی ددانین: "پاشی بوو پسته پستا لیقین وی یین قه شافی و رابوو چوو د ژورا خوهڤه... دو نقیژ کرن و بوو نه نما وی و قورئان

دخواند... من هند دیت وهکی سیتافکی، ههروهکی دا چته هه جی وهسا یا پیچای بوو و ده رکهتا!.. بپه". ئانکو ئاماژه یین رهفتارا خو کوشتنی دیار دکهت.

لی پشتی نفیسه ب ناف بویه رین رومانیه دچیت، ب میناکه کی درامایی، بو خونائی دیار دبیت کو دایکا وی نامه یه کا دی یا دوکیومیتتکاری ل دویف خوه هیلایه، دا بیته سه ره دا هک ژبو پولیسان کو تاوانبارین تیرورست بگرن و بگه هیننه سزایین وان. نهو ب خوه (نه به رئاقله رهوشه نا تیگه هشتی و دژی خو سووتنی و عادات و ته قالیدین به ری، دژی خوه راوه ستیت و قی چامی ژ خوه چیکه تا؟!.. بپه ۶). لهوا رهوشه نا نفیسه و چالا کشان دیبائی پاراستنا مافی ژاندا، کو خودانا سی کتیبین چاپکریه ل سه ر دوزین ئافره تی (ئه ری مه میانه کرنا دهسته لاتی هه یه؟، کی دی لیهمشتا خوه سووتنا ژنی راوه ستینت؟، خه ونین کچه کا قهیره.. بپه ۱۸۱)، نه هیلا بی نامه یه کا راسته و خو یا مفادار ژبو ده زگه هین فهرمی یین یاسایی، ل دژی باوه ری و تیگه هین خوه راوه ستیت. مینا فلم و زنجیره یین درامایی، خونا کا کچا رهوشه نی دچیته ژوورا ویقه و سه ح دکه ته کتیب و دهفته رکین وی یین تو زگرتی. ژنشکه کیقه نامه یه کا ب دهستی وی دینیت: "بو هه ر که سی پشتی من فان ریزکان دخونیت... یا باشتر نه وه نه ز روودانین قی ته راژودیا که س نه دیتی، ب دهقی ل سه ر کاسیتا تو مار بکه را خوه یا که سوکی تو مار بکه م، دا نه ز ژ ده ره ق ده رکه قم و هه ر تشتی من دیتی، ژ بن قافی سه ری خوه بینمه ده ر و ب تنی بو خوه د قی کونجیقه ده ره ی کم!.. بپه ۱۰۳". لی نه ف نامه چ تشتان خویا ناکه ت و به ری لیگه ریا نا خونائی دده ته کاسیته کا تو مار کری، کو هه موو تشت دی ب دریزی تیدا هینه ئاشکرا کرن: "چه کما میزه یا وی کیشا و کلیلین وی ل سه ر که لوپه لین وی که تنه به رچاقان... پاشی ده روکی بنی پرتو و کخانه یا وی یا لاکیشه یی قه کر و تو مار که را روژنامه فانان که ته به رچاقان... کاغه زا ب سترکی پیقه کری و ل سه ر

نقیسی: بۆ ھەر کەسێ ئی کاسیتێ بخوینیت.. چاقین وی زلتر لئ کرن.. بپا ۱۰". پشتی ئەف نامەیا راستەوخۆ ھاتیە دناف بۆیەراندا، نقیسەری ژى ب ئاوايەکی دراماتیکییەکا سەرنجراکیش و ب شارەزاییەکا ھونەرییانە بکارئینا کو خواندەفانی ب رۆمانیئە گریدەت و وی بگەھیتتە وی داوی یا نقیسەری دانای (داوییەکا بی داوی)، کو بکەتە نیشانا پرسى و تیھزینى ل دەف خواندەفانان. لئ بەری ژ بابەتی خۆکوشتنی دەرباز ببین، ھەژى ئاماژە پیکرنیە کو پرائیا ژنن کوردستانی، شیوازی خوەسووتنی ژبو ئەنجامدانا کریارا خۆکوشتنی بکار دئین. فەکۆلەرین کورد گەلەک ھۆکار و سەدەمین گریمانکی ژبو ئی دیاردی خویاکرینە، وەکو بەردەستترین ئاویزی خوەکوشتنی، یان ژبەرکو ژنا کورد ھەردەم د لینانگەھیئەیە و ب مشەیی سەدەریی دگەل ئاگری دکەت، یان چونکو نزانیت چەکی بکاربینیت، یان دبیت ژبەر وی چەندی بیت کو دلینیەکا گەرم ھەیە، لەوا کەربوکی و ھەلچوونین وی ژى گەرم و توندن، یان دبیت وە ھزرکەت کو مرنا ب ئاگری یا مسۆگەرە، نەدووورە ژى بقیئە ب ھیزترین و ب ترستین پەيامی بگەھیتتە زەلامی... ھتد. لئ ھەتا نھۆ چ شرۆفەکرین زانستی بین بەرئاقل بۆ ئی دیاردا سەیر نەھاتینە دیتن.

• چیرۆکین ئەفینداریی:

ئەفینداری پرۆسەییەکا گرنگە ژبو خۆگونجاندن و دۆماندانا ژیانى د ھەموو بارودۆخین لەبار و نالەباردا. چ جفاک نینن بیی کو کۆمەکا چیرۆک و سەرھاتی بین ئەفینیی دنافا نەبن. ھندەک چیرۆکین مشت دلینی و ئاستەنگ ژى، دبە داستانین گەلیری و جفاک شەھنازیی پی دبەت و دکەتە نمونەیین چاقلیکرنی و ئاماژەپیدانی. پرائیا ویژەفانان و ب تاییەتی رۆماننقیسان، ئەف

رفتارا پراوپر ژ ههستین مرۆشایه تیی کریبه هیئینی گه له ک ژ نفیسین و داهینانین خوه یین و یژهیی. ههروه کو مه گوئی چوار چیرۆکین ئەفینداریی د ئی رۆمانیدا هه نه (یه ک سه ره کی و یه ک لاهه کی و دوو ژى ئاماژه پیدایی). ههروه سا به حسی چیرۆکه کا دی یا ده می بۆری دکه ت کو دناقهه را خواستی و رهوشه نیدا بوو. چ هوورهوورکین ئی چیرۆکی دناف بۆیه رین رۆمانیدا نینه، ته نانه ت ب فلاشباکه کی ژى ئاماژه پی نه هاتیبه دان، لی وه کو خه بهر هاتیبه فه گیران. دبیت نفیسه ری ب پیدئی نه زانی بیت، کو ب کووراتی بچیته دناف بۆیه رین ئی ئەفینیدا، چونکو چیرۆکه کا دی یا سه ره کی هه یه و بۆیه رین رۆمانی پی ئاقداینه. د گه له ک جهین رۆمانیدا، ده می کچا رهوشه نی گزنده یان ژ بابی خوه دکه ت، چیرۆکا عه شقا وان دووباره دکه ت: "ئى باشه پا هه که ب عه شق و ئەفینی دایکا من نه هینابا دا چ که ت؟.. بپ ۱۷، و هوسا زوو ژبیر بکت.. بپ ۶۸".

ههردوو چیرۆکین ئاماژه پیدایی ژى، ب ئیشاره تین بهلز و سه ریپی هاتینه دناف رۆمانیدا. یه ک ژى چیرۆکا کچا دادوه ری په رله مانتاره (حاکم بایز) کو دگه ل مه تینی کورئ قونته رچیبه کی هه یه، ب ریکا ته له فۆنی دگه لیک دئاخفن: "مه تینی من، ته نه ز خه ربیکرم ژ نیفرۆ وه ره ئەم دگه لیک نه ئاخفتینه.. بپ ۱۲۳". چیرۆکا دی ژى، دیسا ب په یوه ندیبه کا تیله فۆنی دهیته دیارکرن، دادقانی کورئ په رله مانتاری، دگه ل هه قاله کا خوه دئاخفت: "حه بیبتی، ئەفه نه ز گه هشتمه مانی، سوهای من ئیمتحن هه یه، دقیت نه ز ئەف شه فه بخوینم.. بپ ۱۲۴". لی ژ دانوستاندنا وان دیاره کو ئەو په یوه ندیبه نه گه له ک یا موکمه و دبیت په یوه ندیبه کا بهروه خت بیت. ههروه سا ژ شیوازی ئاخفتنی دیار دبیت، کو هه قالا دادقانی عه ره به و دبیت هه قالینیبه کا ده مپۆراندنی بیت: "سپیدهی بخوینه، ئەف شه فه ل

جہی شہ فا دی دقیت ہر تہ ببینم... پاشی دی ژ دھئی وئقہ پھیوہندیہ کی ب تہ کم... گود بائی.. بیپا۱۲۵". دیت مہرہما ئینانا شان ہردوو چیروکیئن ناماژہ پیدایی، بابہ تہ کی جفاکیئن ہنوکہ یی بیت، کو ژ ئہ گہری موبایلی و نازادی یا دہرکہ فتن و قیکگہ ہشتنا کور و کچان، ئەف جوړی پھیوہندی یا دناقبہ را نیر و میاندنا پتر لی ہاتینہ. ئەم دیبیرین مہرہما جفاکی پی ہہیہ، چونکو راکرنا شان ہردوو چیروکیئن ناماژہ پیدایی، چ کاریگہریی ناکہ تہ سہر ریروئی بویہرین رومانی.

چیروکا لاوہ کی، ب بویہر و سالوخہ تdana پھلہ وانئی رومانیقہ ہہقبہ ندہ. ہند حہز و ہہستین ئەفینیی دہرنا بریت، ہندی ب بویہرین رومانی و پھلہ وانین وئقہ گریدایی. ہردوو پھلہ وانین ئی چیروکا لاوہ کی، نہ دوو گہنجین خوینگہ رمین مشتی ہہستین ئەفینیی و عہشقا پاکیزہ نہ، لی یہ ک ژنمریہ و خودانی دوو کچین ل ژیی زانینگہ ہیہ، یا دی قہیرہ کچہ کہ دگہل دایکا خوہ ب تنی دژیت و پیدئی یا ب زہ لامہ کی ہہی کو مالا وی بی سہ میان نہمینیت. ئانکو ئەف چیروکہ پروژہیہ کی زہواجییہ ژبو دوو کہ سان کو پیدئی ب پیکفہ ژیانئی و کریارا سیکیسی یا حلال ہہیہ. لەوا ئەم د کارین بیژین، ئەف چیروکہ ہاتییہ دانان کو بیتہ ئەلہ مینتہ کی ب ہیژ ژبو راجاندنا گری یین رومانی، داکو بویہر و پھیامین سہرہ کی بہر ب سہمتہ کی دیارکری یی پلانریژکریقہ ئاراستہ بکەت. ئەگہر ئەم ئی چیروکی ژ ناف رومانی دہریخین، دی پئفاژویا بویہران و گری یین رومانی تیچیت و نہ دوورہ بہر ب ہندہ ک سہمتین دیقہ بہیتہ ہاژوتن.

پشتی ہہثرینا خواستی دمریت، چائی وی دکہفتہ سہر قہیرہ کچہ کا دہولہ مہند ب نائی مہیاسہت. ئەگہر ل رابردووی پھلہ وانین ئی چیروکا

لاوه کی فه گهرین، دی بینین کو ئەف قهیره کچه د ده می گه نجینیا خوه دا،
 خانمه کا خوشه ویست و جوان بوو (هژماره یه کا گه نجین ل ژیی وی و دبت بچوو کتر
 ژ وی، داخواز ژئی کری شوو پی بکن، ژبلی یین ویره کی نه ددا خوه، مژاری ل جه م فه کن
 و وی رت دکر.. بپ ۳۶-۳۷). لی ئەو گه نجی دلج وی که تییی و بریارا هه ژینییی
 دگه ل دای، وی دهیلت و ژئی دوور دکه قیت: "د ده مه کی کیم دا خوازت و تشتین
 نیشانییی کرین، ب چه ند ده مژمیره کان بهری نیشانییی بینن و داوییی کورکی هیلا..
 بپ ۳۷". نفیسه ر ب ناف فی چیرۆکا بۆریقه ناچیت کو سه ده می ژیکفه بوونا
 ههردوو عاشقان، بۆ خوانده فانی خویا که ت. ئەم نزانین کا سه ده می
 ژیکفه بوونی کورک بوو یان بنه مالا کچی؟! لی دبیت مه ره ما وی ئەو بیت کو
 قهیره کچه کا داکه فتی ژ ئەفینییه کا بۆری نیشا بده ت، کو پیدفی ب ئەفینییی و
 پیکهینانا خیزانه کییه. د له قته یه کا رۆمانیدا، دبیزته پسمامین خوه: "پسمام، ئەف
 چه ند ساله رهحه ته تی بابی من یی ساخبی و ئەز دماندا، هه وه ئەز نه خواستم: نوکه ئەز
 که هشتمه چل و چوارسالیی ژئی هه لبه ت که سی ژ وه ئەز نه قیم.. بپ ۳۳". لایه نی دی یی
 فی چیرۆکی، خواستی یی بویمیری ره وشه نییه. خواستی، نه قیبی هیزه کا
 چه کداره و ره شه کی بهرپرسی وی هیزییه. بۆ خوه ل ژنه کی دگه رییت و
 هه فالین وی یین فه خوارنی و قوماری، وی هاندهن و ههرده م بپرا وی دئینن
 کو فه ره ژنه کا دی بینیت: "برا هه ما هنده، گاڤا ژنمیری چلینیا ژئی کر، ئیدی دی
 چاف گیر بت.. بپ ۴۸". پاشی هه فاله کی وی به حسی مه یاسه تی بۆ دکه ت و
 سه رنجا وی رادکیشیت. کا چه وا مه یاسه تی دبینیت و چه وا پیکدهین، ئەو
 هه می یا بهرزه یه. لی ئەوا پتر پیش چاف دبیت، گه ریانیین ههردوووانن و دژاتی
 یا که سوکارین مه یاسه تییه ل سه ر فی پرۆزه ی (چ ژبه ر مال و سامانی وی بیت،
 یان ژبه ر هندی بیت کو خواستی که سه کی فه لیته و نه خانه دانه). پسمامه کی

مه یاسه تی ب هه لچوونقه دبیرتی: "شووکرنا ته ب نه فسه ری توزوبا، باش بزانه ب مرنا مه یه.. بپ ۳۳". ژبو هندی کو ئەف چیرۆکه بیته ئەگه ری گری یین نه فه کری یین رۆمانی، ب ریکا فلاشباک و ئینسیرتین درامایی، هندهک له قته یین فیکه هشتتا ههردوو عاشقان نیشاندهت:

- ژ جادهیا تیر هاتنووون و رهخ و روویین وی هه موو دارکاژ و داروباری دی، قاریبوونه جادهیا کیم هاتنووون... ئیدی چاقین وان که تنه ئیک و دهستین زفر و نه رم که تنه شه ره نیخه کا سه ودا و لیقین وانین کاسو، هه قهو که قل کر... مه مکین بووینه پزدان ب سهر سیخه می که تن و ئیدی دو تایین وان شه ره نیخه کا کوره شاراند! بهری هه موو لاشی وان... بینه لاشه کی دناقئیکدا بوهراندی... بپ ۳۸.

- ئیدی قوچکین وی قازی کرن و جوتی مه مکین سه رکین وان ژ سینوری خوه پتر رهنگی فه هوایی یی تاری گرتین ته بیسین... بپ ۶۱.

- نه خواستی دلی من، بهس وی نوکه دگهل من نه که ی! / ... بزانه هه که نه فه مه کر، خلاس تو یا منی. / تو ب خودی قی جاری نه، هه تا هزرا خوه دکم، / ... یا پشتراست به دی هه ر ته هینم. / ئەز دزانم، بهس پاشی پاشی... بپ ۶۲.

ئەف له قته یین بارکری ب ئیروتیکی، نیشانا هه فقه بوولکر نیبه و ریخوشکر نه که ژبو بلندکرنا کیشه یا دناقبه را که سوکارین مه یاسه تی و خواستیدا. د قی وه سفکر نیدا، نفیسه ر دکه فیه دناق شاشیه کا زانستیدا، ئەو ژی ئەوه ده می رهنگی مه مکین مه یاسه تی وه سف دکهت (سه رکین وان ژ سینوری خوه پتر رهنگی فه هوایی یی تاری گرتین)، ئەفه یه ک ژ نیشانین ژنا دوو گیانن. لی د هه مان دم و د هه مان له قته دا، ئاماژه یه کی ب کچینی یا مه یاسه تی ددهت (بهس وی نوکه دگهل

من نه که ی! / بزانه هه که نه فه مه کر، خلاس تو یا منی، کو نیشانا کریارا سیکیسی و نه هیلانا پهردا کچینییه. نه گهر هیشتا کچ بیت، چهوا نیشانیین دوو گیانیی ل دهف هه نه، نه گهر ژی ژ کچینیی هاتیبته ئیخستن (کو د هنده ک لهفته بین دیدا، ئاماژهیه کا وهسا ددهته په یوهندی یا وان)، پیدفی ب داپیشا داویی نه دکر (یا پشتراست به دی هه رته هینم). دبیت نفیسهری هزر د هوکاری تاریبونا سه رکین مه مکاندا نه کر بیت و وهکو شیوازهکی جوانیی لی نیری بیت. دبیت ژی، ئازراندا وهرگری بیت کو پتر هزرا خوه د بویره ری و توخی یا چچکاندا بکهت (ئیروتیک). د لهفته یه کا دیدا ژی، ئاماژه ب کچینی یا مه یاسه تی ددهت، ده می هه قاله کی خواستی دبیریت: "ب شهرت، سوباهی چامه کی ژی چیکه و بره فینه مالا ئاغای، هه که نه هاتن هیفی ژ ته رکی ته کرن و ب تایی که زیی نه دا ته.. بپ ۶۳". سه ره رای کو نیشانه که ژبو هندیی کو هیشتا چ چام ژی نه هاتینه چی کرن (ژ کچینی نه هاتیبته ئیخستن)، هنده ک ئاماژه بین جفاکی ژی تیدا هه نه کو بابه تین ب فی ته رزی، ل مالا ئاغای دهینه چاره سه ر کرن، نه ل دادگه هی. نه فه ژی وه سفه کا مه جازییه، مه ره م پی ره خنه گرتنه.

هه رچهوا بیت، مه یاسهت د سه قایه کی مژداردا دهیته کوشتن، پشتی هنده ک لهفته بین سیکیسی بین وی ل سه ر موبایلان هاتینه دیتن: "دبیرن مانئ پسمامه کی وی شولی موبایلان دکت و وی ته سویره کی وی یی نزا چهوا دموبایله کی دا دیتبوو... بپ ۷۱". نه فجا خواستی ژی دره فیت و دچیته ژ دره فه ی وه لاتی، کو نه و ژی ل که مپه کا بیانی دهیته کوشتن. ب فی چه ندی ژی، نه ف چیرو کا خواستی و مه یاسه تی ب دوماهی دهیت، لی دبیته گرییه کا درامایی و که یسه کی پولیسان کو ل دویف بکوژین مه یاسه تی بگه ریین. د فی لیگه ریانیدا، هه له بت دی

کۆمهكا كهيسين دى پى هينه ئاشكرا كرن. لى نه وهكو درامايين عه ره بى، كو هموو بكوژ ئاشكرا د بن و دگه هه سزايى خوه يى دادپهروه رانه. لى بكوژين ههردووان ناهينه ئاشكرا كرن و بابه تى ليگه ريانى بو خوانده قانى دهيليت.

چيروكا سه ره كى يا شى رومانى، دناقهه را دوو گه نجين قوتابى يين زانينگه هيدايه، خونافا كچا خواستى و كفانى كورى په رله مانتارى. ئەف چيروكه رۆله كى هاريكار دگيريت ژبو پيگه گریدانا بويه رين رومانى و ئاراسته كرنا سه متا گرى يين چيكرى. ئەئينيه كا پاقر و بيگه رده، يا مشته ژ ده ربراندا ههستان و ههستكرنا ب بهرپرسيارى. دل به را كفانى توشى كاره ساته كا خيزانى دبیت و كفان وه كو هه ر په هله وانه كى چيروكين ئەئينداريى، هه ردهم يى به ره هه فه ژبو هاريكاريا دل به را خوه. لى داکو ئەف چيروكه رۆلى خوه يى هاريكار بگيريت، دى بينين كو چ جارن به حسى هه ز و خوه رسكين خوه يين كه سوكى ناكه ن، هموو دانوستاندنين وان د چوارچوڤى بويه راندايه و هه لويستى هاريكارى كفانى پيش چاف دكه ت. دبیت ئامازه يه ك بيت ب بهرپرسيارى يا دلداران د جفاكه كى نيرسالاردا؟! پشتى كاره ساتا خو كوشتنا دايكى و ديتنا له شى وى يى سوتى، خوناف دكه فته دناف ره وشه كا دهروونى يا ناله باردا و نقشه ر ب ترومايا دهروونى دده ته نياسين (پرانيا ژنان ب كارتينكرنا قان رهنگه ديمه نان تووشى فه جنقين و نه خوشييين دهروونى دبن!.. بپا). ب هه ررا من، نقشه رى فه جنقين بو ترومايى هينايه (هه رچه نده فه جنقين نيشانه كه ژ نيشانين ترومايى يان ئەوا هنده ك زمانزان دبىژنى هه لنگفتنا دهروونى)، لى شاشى يا زانستى ئەوه كو وه سا دده ته خوياكرن، تنى ژن توشى قان حاله تان دبن. ئەو ب خوه هه ر مروڤه ك توش دبىتى ده مى سه ربوره كا توندوتىژ دبىنيت، يان د بهيسيت،

يان ب سهرى دهيت، يان ژى خوشتشييه كى خوه ژدهست بدهت. ئەو زيدهرۆيى يا ژن خەم و ترۆمايىن خوه پى دەرەهى دكەن، پتر ب عورف و عەدەت يىن جفاكيشه هەقەبەندە، نە ب خوه يى بۆيەرى ترۆمايى يان ب لاوازي يا ژنيقه. نە دووره سەربۆرىن ترۆمايى يىن بۆرى يىن زەلامى، هاريكار بن كو هيزه كا پترا بەرگريى ل دەف پەيدا كر بيت. لى ژن ب سروشتى خوه يى جفاكى و جيئدەرى پتر خوشيى ژ خەم و گريانى ديئىن. هەرچەوا بيت، نفيسەر خونائى وەسا رەسم دكەت كو هەردەم يا خەمگينە و نيشانيىن خەمۆكيى و هەندەك سەرباركين ترۆمايى ل دەف هەنە وەكو: هەردەم گريان و هەستداری يا زيده و نەچوونا وانەيان و كيئخوارن و گەلەك نيشانيىن دى:

- خونائى ب ديئەكى بى هيقيياتيى ئەنفالكرى ل ديئى بابى ژنوو گەنج دبت نيپرى و ب زۆرى قورچا خوه داعوورا.. بپ١٦.
- خوناف ئەقە ئيعلانا مرنىيه، خوهرى خودى گوھ ل دەنگى تەببيت.. بپ٦٩.
- تە خيىره! هەتا تو ژ خوارنى ژى دلرەش بووى؟... تو دى هوسا خوه كوژى... كچى تە خيىره تو هندا ل مرنى بلەز.. بپ٧٢.
- يا باش ئەوه ئەز بەرى وى بدەمە نوژداری و خوه چاره كەت.. بپ٧٩.

شان نيشانان وە ل جفاكى دەر دۆرا وى كر (كشان و دەولەتە مەتا وى- ب شيوەيه كى سەرەكى)، ئەركى پالپشتى يا دەروونى يا وى ب ستوويى خوڤه بگرن (لى مەتى هەر هەول دا گەشيبينيى ل بەر چافان كەهى كەت.. بپ١٠١). پالپشتى يا دەروونى و تىكەه لىيا جفاكى، كاريگەرترين تەكنيكا چارەسەرييه د حالەت يىن خەمۆكيى و ترۆمايىدا. كشان ب هەموو شيانيىن خوه يىن بەرەهەست و نە بەرەهەستقە، هەولا پالپشتيكرنا خونائى دكەت (بابى خوه يى پەرلەمانتار ژى د قى كرياتا پالپشتيكرنيىدا پشكدار دكەت). د قى پالپشتيىدا، هەر ئىك ژ لايى

خوه ڦه سه خبيري يا خونائي دکهت، مهت ديپژتي: "کچا من ژيان خه باته، مروقي سهرکهفتي نه وه ل سهر خه باتا خوه بهردهوام بت و خوه ب دهست رهشيني و نالوژي ڦه بهر نه ددهت... بپا ۱۸۲". کښان ب نه ڦيني ديپژتي: "تو ديني نه ڦ برينا بهري دهه سالانه، نوکه هه کو نه و برين ههر وهکي خوه مابايه، نوکه ژميژ بوو نه ز نه ما بووم.. بپا ۲۳". ب فان پالپستي يين ڦاليکي و هندهک جاران زانستي، رهوشا خونائي بهرهف باشريښه دچيت و ڦه دگه ريته ڦه زانينگه هي. د له قته يه کا کورتدا، ناماژه ب ڦي چاکبووني ددهت و رهوشا وي يا بهرهه ڦ ژبو تيکله لي خويا دکهت: "خيږه دلي من، خوه تو نه يا نه ساخي/ نه نه نه ز نه ساخ ژي به، توکه نه ز ساخ بووم.. بپا ۱۱۶".

ل دو ماهيي ژي، ژنشکه کيښه کښان وي دهيليت و خوه بهرزه دکهت. دبيت ژبه رهندي بيت کو ههر دوو هه لگرين تالاسيميا ماینه رن و نه دووره هندهک ژ زاروکين وان، توښي نه خوښي يا تالاسيميايي بن: "ژنشکانښه ديار بوو جوړين خوينين وان ناکه ڦنه نيک و ههر دوو ژ جوړي "ماینه رن" و هندهک زاروکين وان دي تووښي نه خوښيا سه لاسيميايي بن و دادوهر مههر ناکت! دسهر هندي را، زانينا ڦي په يامي، نه بوو ناسته نه کا مه زن د ريبا عه شقا وان يا دژواردا ... بپا ۲۳۸". دبيت ژي، ل بن فشارا خيزاني هيللا بيت (ب تايه تي بابي وي دادوهره و دزانيت کو مههره کرنا فان ههر دوو وان نه گه له ک هيښانه). دبيت ژي نفيسه ري چ کارين دي پي نه مابن، چونکو هه موو به ندکين گه هشتنا گري يين روماني ته ڦاڦ بوون. لي ژيکښه کرنا ههر دوو عاشقان ب ڦي ريکي، ناماژه يه که کو ل بهري پيکئينانا پرؤسا هه ڦريني، پشکينين نوژداريي بو ژنوميړين پاشه روژي دهينه کرن و نه گه ر دروست دهر نه که ڦن، دادوهر مههر ناکهت. نه ڦه ژي نيشانه کا گه شيبه ژبو چالاکي يا دادگه هان د جفاکه کي ديندار و عه شيره تيدا.

• قوتابی یین زانینگه هی:

نقیسه ری، ههردوو چیرۆکین سهره کی و لاهه کی یین ئەفینیی، ب شاره زایی بکارئیناینه ژبو هاژوتنا بویه ران و فه کرنا ته لیسمین گرتی. د هه مان ده مدا ژی، چیرۆکا سهره کی یا دناڤه را خونائی و کفانیدا ژبو خویاکرنا رهوشا قوتابی یین زانینگه هی بکار ئینایه. داکو هنده ک ژ سهروبه ری زانینگه هی و پرۆسا هه ژینیی د جفاکی کوردیدا خویا که ت. ل سهر ئاستی جفاکی، ئاماژه ب شیوازی پرۆسا هه ژینیی دده ت کو فه ره بابین ههردوو لایه نان رازی ببن. دلته هیه کا مالخولیانی یین خوه دا، کفان هزرا بابی خوه یی حاکم و په رله مانتار دکه ت و ژ خوه دپرسیت: "کا دی وهکت نه ز کچه کی ژ رۆژه لاتئ باژیری داسنیا بهینم.. بپ ۱۱۹". ئەفه ژی وی بۆچوونی دپه ژرینیت کو ئالی دی یی پری ئەو پریه یا دناڤ باژیری دا و کریه باژیری دوو ته خین ژیکجودا (هه ژارین هه چکوه یی و دهوله مه ندین کار ب ده ست). د ئاماژه هیه کا دیدا، به حسی سنسله کرنا مافی کوران دکه ت ژبو ژنهینانی: "نوکه دادقانی ژن هینابایه، ژبه ر ریژی چووبایه، دا نه ز شیا بام پشتی ده رچوونی ئیکسه ر من خوازتابایه... بپ ۸۱". ئوو بابته یی باوه رنامی و ئاستی جفاکی و رهوشه نیبری، مژاره کا دیه نقیسه ری ل سهر ده فی ئاڤانا کچا حاکم بایزی ئینایه دناڤ به حس و خه به راندا، ده می دگه ل مه تینی هه قالی خوه دئاخفت: "ئی دلی من، نه ز ته بیعه تی بابوی دزانم، به ری هه موو تشتان دی به حسی شه هادی که ت، ده می ل سهر خیری ته نه ز خواستم.. بپ ۱۲۴". ل به رانبه ری فان حاله تان ژی، ئاماژه ب بابته کی دی یی هه قبه ند ب مافین ژنی دده ت کو خودانا خوه و برپارا خوه یه د هه لبرارتنا هه ژینیی خوه یی پاشه رۆژی دا (ب تایبه تی ئەوین دچنه زانینگه هی): "هه قی منه، وهک هه ر کچه کا مۆدرن نه ز هه قالی ژیارا خوه هه لبرێرم، یا ژمنقه تو باش دزانی ل زانکۆیی ئەفه دیارده یه کا

نورماله.. بپا۱۴". هه لبهت نقيسه ر دشيا وهسا دانيت كو بابي خونائي په يوه ندى يا وي نه بهيستيه و چ ژ ريروا بويه ران نه دهاته گوهورين . لي ثيايه په يامه كي ل پشت في هه فوكي بگه هينته وه رگري، كو تمام كرنا خواندنې، هيز و شيانين پتر دده ته كه سايه تي يا كچي كو بكاريت بيته خودانا بريارا خوه و برياري ل سهر گرنگترين بابه تي هه ثبه ند ب ژيانا خوځه بدهت. زيده باري خواندنې، رهوشا ئابوري و داهاتي كچي د خيزانيدا، هيزداري و دهسته لاتا پشكداري كرنا د بريارين خيزانيدا دده تي. دبیت ئاماره ييه كا دي ژي پي هه بيت، كو ده مي باب يان سه ميانې مالي د رهوشه كا لاوازا بيت (ب ديتنې جفاكي)، دهسته لات و نازادي يا كچي پتر لي دهيت. باب كه سه كي مه يقه خوړ و گه ندهل و قورماچي و چاف ل دهره، ئه ثجا نه گه له كه كو چاځين خوه ل په يوه ندييه كا بيگونه ها كچا خوه بنقنيت. ئانكو ئه گهر باب (سه ميان) ي بقيت بريارده ري سهره كي و ئيكانه بيت، فهره بيته نمونه يي باشي و جوانميري ل هه مبهري زاروك و خيزانا خوه. ل سهر ئاستي زانستي ژي، نقيسه ر دده ته خوياكرن كو قوتابي يين زانينگه هي ژ جفاكي دهردور هاتينه و سروشتيه كو تيگه هين جفاكي بينه دناف زانينگه هيدا و تيگه هين زانستي ژي ببه د ناف خيزانين خوه دا. ئانكو يقه گريدانه كي دناځه را ژيانا جفاكي و ژيانا خواندنا زانينگه هي دروست دكهن. ده مي ماموستا داخوازي ژ قوتابيان دكهن كو بابه ته كي ل سهر ميكرنا دهسته لاتي بنقيسن، قوتابي ب كووره هي ل ژيده رين روژئاقايي و تيوري يين في بابه تي ناگه ريين، بهلكو بهري دهست ب ئه نجامداني بكن، دانوستاندني ل سهر تيگه هي بابه تي دكهن: "مه چو په يوه ندي ب ميكرنا دهسته هه لاتي فه هه يه؟ ب راستي نيرنيا مه ب دروستي نيره؟! هه تا ئه م بچينه نه كاديميا ميانه كرنې؟ هه رو دوسي ژنكين باژيري يي خوه دسوژن، مه ئاگه ه ژ چ هه يه؟... بپا۱۸". ئه ف

ئاگەھدار بونال سەر رەوشا ژنى و خوسوتنا وى، پاشى پېقەگريدانا وى دگەل بابەتېن خواندنا زانینگەھى، گەشېنىيەكە ژبۇ وەرارا ھزر و رەفتارا جفاكى و زانستى ھەردووان. ئەگەر ئەو زانستى ل زانینگەھى دەيتتە وەرگرتن، چ ئاكامى نەكەتە سەر جفاكى و كەتواری ژيانا رۇژانەيا خەلكى، دى زوو ھيتتە ژبېركرن و چ مفايى بەرچاڧ تېدا نامىنيت. ھەروەسا ب دريژى بەحسى وان ھەقبەندى و سەرەدەرييان دكەت، ئەويىن دناڧ ھەرەمى زانینگەھىدا دقەومن. پرائىيا قوتابى يېن كچ موھەجىبەنە، لى نە ئەو ھىجابا ەرەبېن موسلمان ددانن، بەلكو ھىجابەكا دى يا مودېرنە (سەيرانا دېمى وى دناڧ كەفېكى دا... دەھەنېن ئېلەكى ب سەر پەنتەرۇنى كاوبۇيدا كېشان.. بپ۴۳). دىت مەرەم پى موفارەقە و نە تىگەھشتنا ئىسلامى بىت كو كەفېك و پەنتەرۇنى كاوبۇى د عورفى ئىسلامىدا دگەل ھەڧ ناگونجن. دىت ژى، بەرىخودانەكا دى بىت ژبۇ كرىارا خوە ھىجابكرنى كو عورف و ئاىردەيېن ئىسلامى ژ وى چەندى ب ساناھىترن، ئەوا ژى دېژن. يان ژى نەدوورە ڧيا بىت بېژىت كو ئىسلام ئاىنەكى گياندارە و دىت دگەل ھەموو سەردەم و رەوشاندا بگونجىت. ژ لايەكى دىقە، ئاماژەيەكا ب جۆرەكى نوو يى غەشى ددەت، كو ژ ئەگەرى تەكنەلۇژيا نوو پەيدا بوو: "ئەز حازرم ھەموو جارار ب بلۇتوسى ھارىكارى يا تە بكم!... بپ۷۰".

دانوستاندىن قوتابىيان ژى، مژارەكا دىيە نڧىسەر خوە دادەيىلتە دناڧدا. بەحسى وان دانوستاندىن گريدايى ب پرسىن ھەنۇكەيى يېن ھەقبەند ب رەوش و ژيارا جفاكىقە دكەت. ل وى دەمى سايتەكى ئەنتەرنېتى ھندەك بەلگە ل سەر تاوان و گەندەلى يېن جەمشىد قەلغانى بەلاڧكرىن، ھەوالى رۇژەشى يا دانوستاندىن ھەموو قوتابىيان بوو. ھەروەسا بەحسى رېكخستىن دناڧ

قوتابییاندا دکهت و ئاماژه ب ئابۆنهیان ددهت. هه‌رچه‌نده دیار نه‌کریه کا ئه‌و ئابۆنه یین چنه، لی دیاره کو ئابۆنه یین هه‌یفانه‌نه و نه‌گه‌له‌ک ب دلی قوتابیانه: "مه‌ وی رۆژی داینه، ما دی هه‌ر ب ئابۆناشه‌ بین؟.. بپ ۱۸۵" یان "ئه‌ری پرس دبئ عیبن، که‌کو ئه‌فه‌ یین کیژ هه‌یفی نه‌؟.. بپ ۱۸۶". ئه‌فه‌ نیشانا سیاسی کرنا هه‌رمی زانینگه‌هییه‌ و نه‌چار کرنا قوتابیانه کو لایه‌نگیری یا ده‌سته‌لاتی بکه‌ن. ل به‌رانبه‌ری ئی کونترۆل کرنا ب خوه‌ویستی ژی، کارگیری یا قوتابیان به‌ره‌فانی ژ ده‌سته‌لاتی دکه‌ت و ل ده‌می بابه‌تی گه‌نده‌لی یین جه‌مشید قه‌لغانی ل ناف زانینگه‌هی به‌لابووی، ده‌سته‌کا ریکخستی یا قوتابیان ب هه‌وه‌کا به‌ره‌فانی کرنا رابوون و دئیان، ب وه‌نه‌یی ده‌ربیخن: "ئه‌و ئه‌یسارا وی سائتی کریگرتی، ل سه‌ر به‌رپرسین مه‌ یین هیژا و خه‌باتکه‌ر به‌لافکری، چو راستی بو‌نینه... ما هوون باوه‌ر دکن، خه‌باتکه‌ره‌کی مینا جه‌مشید قه‌لغان، دی قان تاوانین ژ بیبه‌ختی ب دووقه‌ناین، ل باژیری داسنیان کتا؟!... بپ ۱۹۲". په‌یاما هنارتی ئه‌وه‌ کو بیژیته‌ کاری قوتابیان خواندنه‌ و ده‌مان ده‌مدا ژی پشکداریکرنه‌کا چالاکه‌ ده‌وشه‌نیر کرنا جفاکیدا. ده‌می قوتابیان خوه‌ ژ ئاگه‌هداری یین ریکخستۆکا خوه‌ نه‌رازی کری، پۆلیس ده‌ینه‌ دناف هه‌رمی زانینگه‌هیدا، داکو نه‌هیلن قوتابی چ خۆنیشاندا یین ل دژی داخویانی یین ده‌سته‌لاتی بکه‌ن: "ئیدی ده‌نگی خوینداکرین بیه‌نا خوه‌ نیشاندا یین رژیمی دکتاتوری ب غه‌وغا و ئاژاوه‌چی ددنه‌ نیاسین ژ کافتیریای هات و هند نوونه‌ری خوینداکاران گه‌هشت، ل ده‌رۆکی دا و ده‌رکه‌ت... د وی گاقیدا، ده‌نگی هیژین پۆلیسان، ژنشکاته‌ دا سه‌ر هه‌موو ده‌نگان و قیجا لیهمشتا خوینداکاران ب سه‌رئیکدا چوو... بپ ۱۹۳". ئه‌فه‌ ژی ئاماژه‌کا دی یا په‌روه‌ده‌یی و ئاراسته‌کاریه‌ کو ره‌وشا جفاکی مه‌یی نۆکه‌ ئازاد، نه‌گه‌له‌ک جو‌دایه‌ ژ ره‌وشا سه‌رده‌می رژیمی دکتاتوری، ب نه‌مازه‌یی ئه‌گه‌ر پرس ب ده‌سته‌لاتی و ده‌سته‌لاتدارانه‌ هه‌شه‌ند

بیت. ژ لایه کیفه ره خنیه ل دهسته لاتا جفاکی دگریت و ژ لایه کی دیشه ژی، داخویانییه که کو قوتابی هیزه کا کاریگر و چالاکن. هه رده می بقیته، دی شیت بیته کارته کا فشاری ل سهر دهسته لاتا هه بی.

• رهفتارین قه بوولگری و نه قه بوولگری د جفاکیدا:

ههر رۆماننقیسه ک، ب نه مازه بی ئه ویین سه رده ری دگهل که تواری یا جفاکی دکهن، ئماژه ب گه له ک تیگه ه و رهفتار و هه لویستین جفاکی ددهن. مشه جاران خوه ل هنده ک تیگه هیین که قنن زهمان ب سه رقه چوویی ددهن و رته دکهن، کو هنده ک تیگه هیین دی بین سه رده میبانه بکه قنه دناف هه قبه ندی بین جفاکیدا. هنده ک جاران ژی، رهفتارین نه قه بوولگری دئازرینن و ئاکامین وان ب ئاوایه کی نه ریئی بهرچاف دکهن، کو خه لک خوه ژی بده ته پاش، یان د زیانین وی بگه هیت، یان ژی ب کیمی هزرا خوه تیدا بکته. هنده ک رهفتار ژی هه نه وه کو تابو یین جفاکی دهینه هژمارتن (ئه گهر هه بن ژی)، هه موو رۆماننقیس نه ویین خوه لی بدن یان به حس ژی بکهن. ل بهرانبه ری ئان رهفتار و تیگه هیین نه قه بوولگری، کو د پرائیا جاراندا شیوازه کی راسته وخو یان نه راسته وخو یی پهروه ده بی و رهوشه نبیر کرنی ب خو قه دگرن، هنده ک رهفتارین دی بین که لتوری هه نه، پشکه کن ژ پیکهاته یی رهوشه نبیری یا جفاکی و خه لک ب شیوه یه کی هه چکوهه بی سه رده ری دگهل دکته (وه کو رهفتاره کا نۆرمال، یان ساخله ته کی تایبه تمه ندی یا که لتوری). یه ک ژ ئان رهفتارین هه بی دناف که لتوری جفاکیدا، بابه تی به هی و به هیدارانه. ده می که سه ک دمريت، هه موو ده روجیران و که سوکار ل مالا خودانی مری به رهه ف دبن، پاشی ل سی رۆژکی و پاشی هه فنیی و جارنا چلینی یا که سی مری ژی دهیته کرن (ب تایبهت

ئەگەر كەسەك بەرنىاس و كارىگەر بىت دجفاكىدا). ھەروەسا رەفتار و شىۋازى
 بەھى يىن ژن و زەلامان ژھەفجودانە. دناڧ زەلاماندا خودانى بەھىيى دى
 ھەولەت باشتىن خوارن بۇ پترترىن مېثانىن بەرھەقبوويى ئامادە كەت، ژبۇ
 نىشانانانا پايە و پلەيا خوە دناڧ جفاكىدا. چەند بەھى مەزنتىر بىت و خوارن
 بەرفرەھتر بىت، نىشانانا پلەبەرزى و ھەژىتى يا خودانى بەھىيە. ل گورەى
 عورڧىن جفاكى، ئەڧ عەدەتە وەكو پالپشتىيەكا دەرۋونىيە ژبۇ خوە ژبىرڧەكرنا
 خودانى بەھىيى (تازىيى). ئەڧجا خودانى بەھىيى خوە ژبىرڧە دكەت و
 ڧەدگەرېتەڧە سەر ژيانا خوە يا سروسىتى. د رەسمكرنا رەوشا ھەڧتى يا رەوشەنا
 خوەكۆشتىدا، نڧىسەر ڧى مېناكى پېشچاڧ دكەت: "وہسا خوارنىن حەڧتىيا ھەڧژىنى
 دخوارن و سوحبەتا جۆرېن خوارنان دگەل روونشتىيان گەرم دكر، ھەروەكى بەرى
 حەڧتىيەكى كابانىيا ئىكى ژوان، دوورى وى خوە سوۆتى و پرائىيا روونشتىيان ب چاڧىن
 تژى پرس و حېبەتى! تەماشەڧانىن رەڧتارېن وى يىن ژنوو دىتىن بوون... بپە".
 ھەلبەت نڧىسەر كورې ڧى جفاكىيە و ئەو ژى دزانىت كو رەڧتارا ھەڧژىنى تا
 راددەيەكى سروسىتىيە و مەرەم ژ كۆمبوونا كەسوكاران گەھشتنا وى رەڧتارىيە.
 لى دىبىت، كرېتە رەڧتارەكا حېبەتىئامېز كو ئامازەيەكى بدەتە خواندەڧانى، ئەڧ
 ھەڧژىنە كەسەكى ڧارې و نەڧەبوولكرىيە د جفاكىدا.

دناڧ ژناندا، ھەمان كرىار ھەيە، لى دگەلدا روندىك باراندن و خەم و
 پېڭوتن ژى ھەيە. ئەڧە ژى ب رېكەكا دلدەرېژكرنى و خوە گۆنجاناندا خەمى
 دەھىتە ھژمارتن (ب كىمى ژ لايى دەرۋونىڧە). پرائىيا ژنىن ل تازىيى بەرھەڧ
 دىن، روندىكان دبارىنن. لى نەمەرچە بۇ كەسى مرى بىت، چونكو ھەر ئىكى
 خەمەكا بۆرى ھەيە و ب پېڭوتنى دەھىتە بىرا وان و ھەروەكو عەرەب دىپېژن

"هەر کەسە ک ژبۆ لە یلا یا خوە دگریت". دلەقتە یە کە ژ دەرڤە ی وەلاتیدا، دەمی هەڤالە کێ خواستی چیرۆکا هەڤرینا وی دبهیسیت، ئەو ژ ی بۆ دکەتە گری. لی گریا وی ژبۆ دایک و خووشکین وی یین بووینە قوربانی یین کیمیا بارانکرنی: "سەرەرای شیوازی هەچکوههییی ڤهگیرانا چیرۆکا هەڤرینا خوە سۆتی، روندکان دچاقین پیروتی دایکا و دوو خووشکین وی ژ ی بووینە ژ قوربانینی هەمان هۆقاتییی هاقیت... بپ ۱۴۵". د ڤان کۆمبوونین جفاکی و سەرەخۆشییدا، پرسیار گەلە ک دەینە کرن و هەر ئیک رهئیا خوە ل سەر ددهت، هندە ک جارن ژ ی بابەت دچیتە سەر سیاسەتی و ئابوری و ئایینی و زانستی کو هەموو پیکڤه وەکو کۆمبوونەکا جفاکی یا رهوشەنبیرکرنی لی دهیت. دەمی ئەز زارۆک، پرائیا پیزانینین من یین ل سەر ئایینی و سیاسەتی، من ژ دانوستاندین بەهییان بهیست بوون. لی نەمەرجه کو هەموو گۆتن و پیزانینین دەینە دەربراندن راست بن، یان ب دلئ مروڤی بن، یان ژ ی مروڤ ژ ی باوەر کەت. ئەگەر ب دلئ مروڤی بن، دی کەتە بەلگه و بکارئینیت، لی ئەگەر هندە ک ئاخفتن گەلە ک توند بن و ئاکامی بکەنە سەر پیکههئ جفاکی و دەروونی مروڤی، هینگی فەرە پشتگوه پاقین و گوهی خوە نەدەنی، ئەڤه بوو کمان پالڤای کو بیژتە خونائی: "هەکە گوهی تە ل ئاخفتین خەلکی بت، تو دی بۆ خوە رهڤی!... بپ ۲۱".

هەر وەسا دەمی کارەساتە ک ب سەری خیزانە کێ یان کەسەکی دهیت، هەموو خەلک و دەردۆر د هەواری دهین و هاریکاری یا وان دکەن. ژبەرڤی عەدەتی سروشتی یی جفاکی بوو، خوناف ب حییه تیڤه بەحسی ریکخراوین پاراستنا مافین ژنان دکەت و دیژتیت: "ب راستی من وەسا هزر دکر، دەمی ئارێشەک بهیتە سەری مە، ئەڤ منەزمین پرسا مافی ژنی و جفاکی مەدەنی و رهوشەنبیری دکن،

کانی دى بۆ مه دنيايى خراب كن، دى چ كن، پاشى دهركهت هه مى فشه... بپه ۵. ئەو ب خوه (ژ روويى جفاكيه)، وان ريكخراوان بۆ تهخسيري نه كر بوو. چليني بۆ كر و هاريكاري يا تازيا وان كر و پاشى ده مي بابى وي ژى ده يته كوشتن، هاريكاري يا فه گهراندنا تهرمي وي دكه ن. لى دلى خونائى وه نابيژيت. وي دتيا هه موو پي كفه هه موو كارين خوه بين دي بهيلن و بكه فنه د كاريدا، ژبو ديتنا تاوانبارين رهفاندنا دايك و خويشكا وي. ئەفه ژى رهفتاره كا سروشتى يا كه سه كا خه مگين و هه لچووويه (ژ لايى دهرووني فه)، كو تنى تهركي زي ل سه ر ئاريشا خوه دكه ت و ژ هه موو چالاكي بين دي بين جفاكي ده يته فه قه تاندن.

بابه تى دي يى قه بوولكري و هه فه بند ب مرنا هه فژيني فه، ژئينا نا دووى يا كه سى ژنمريه (بويمير). د جفاكي كورديدا، ئي مانا زه لامى بيژن نه يا كاملانه (چ زگورد بيت يان بويمير بيت)، له وا هه رده مي چليني يا كه سا مري ته قاف دبیت، كه سوكار و بنه مال، هه ولددهن كو ژنه كى بۆ كه سى بويمير بينن. د پرائيا جاراندا، ب دلى زاروكين زه لامى نينه كو كه سه كا دي جهى دايا وان بگريت (نه دووره ژبه ر سه رده ري يا خرابا ژنابى بيت، يان ژبه ر ميراتى بيت كو به لاقه نه بيت). لى هه موو جفاكي ده ردۆر، كريا را دووباره ژئينا نى په سه ند دكه ن. كشانى ده زگرى خونائى ژى پالپشتى يا دووباره ژئينا نا بابى ويه: "بابى ته هيشتا زه لامه كى كه يسماقوول و ل سه ر خوه يه، دقيت ئەم زۆر عادى رهفتارا وي وه گرین، هه كه هات و ژن ژى ئينا... / تو ژى پشتا وي دگرى؟ / ئەز پشتا راستى دگرم. سيسته مي جيهانى يى نوو، ئەقرو ل سه ر قى راستى ب ري فه دچت... چه رخی ئايدلييان و ما ئايدلييان قه شيا، نو كه مفا پتر د كوورى را هه يه، دقيت ئەم وي تايى بگرين. / ئەفه گوپيتكا پراكماتيه تى يه! / نى ئەم ژى يى وه دببژين... بپه ۲۲."

رهفتاره کا دی یا قه بوللکری دناف جفاکیدا، ئاییرده یین ئاینینه و باوهرئینان
 ب هنده ک هزر یان خورافه یین هه قه نند ب ئاینیشه. ئەم دبئیرئیی خورافه،
 چونکو ئەو گۆتن و بیروباوهره د قورئانی و فەمووده یاندا نه هاتینه به حسکرن.
 بۆ نموونه ئەو نئیژکرنا بیی زوهاکرنا ئاڤا دهستئییژئ ب خیرتره، باوهریه که
 دناف خه لکی هه چکوهه ییدا، لی جفاک ب ریزگرتن و قه بوللکری لی
 دبئیرت: "مه تی ههیران، خیرتره مروڤ دهست و چاقین خوه زوها نهکت و نئیژئ پی
 بکت... دبئژن هندی له شی مروڤی ب ئاڤا دهستئییژئ ته رتربت، مروڤ دی پتر
 خوه شیئ ژ رووبارین به هه شتی بینتا!.. ئەری راسته دایکا من ژئ هه ر وه دگۆت... بپ ۹۸-
 ۹۹". ئوو باوهری ئینان ب سه رمه زار و وه لیان کو بنه مه هدر ژبو دوعایین
 خه لکی، رهفتاره کا دی یا خورافی و قه بوللکرییه د جفاکیدا: "مه ژئ شفشین مه زاری
 هه مبیژکرن و دهستین خوه، پشتی خواندنا فاتحی، سه رئه قرازکرن و هنده ک پاره دناڤ
 نه خشه یئ شفشین وی را هاقیتنه سه ر پاره یین تربا وی نیژیکه به رزه کری و ئەم
 زقیرین... بپ ۱۳۳". هه رچه نده وه کو رهفتاره کا قه بوللکری یا جفاکی ئینایه، لی
 ئامازه دان ب وان پاره یین (نیژیکه تربا وی به رزه کرین) به ری چاڤکی کامیری
 دده ته مه ژیی خوانده قانی کو پتر هزرا خوه د بابه تی سه رمه زاراندا بکه ت،
 ئەگه ر خیره و ئاییرده کی ئاینیه، پا بۆچی فه ره پارا پاڤیژنه سه ر تربا وی؟ کی
 وان پارا رادکه ت و بۆ چ دهینه بکارئینان... هتد. هه روه سا پرانییا کاراکته رین
 ئی رۆمانی (ژبلی خواستی و هه قالین وی و جه مشید قه لغانی)، نئیژکه ر و
 موحه جیه نه، ئانکو ب ئاینیشه گریداینه. ده می ره وشه نی نه دڤیا کچا خوه نیشا
 دختوره کی زه لام بده ت (پشتی کولکه کا پیس ل جهه کی وه سا ل لاشئ کچا من
 خووساری هاتی کو شه رما وی نه هیلا، نوژدارین زه لام بینن... بپ ۱۲۶)، ئامازه کا دی
 یا خورافه یین ئاینیه، چونکو پیغه مبه ری خودی به رسقا هه موو پرسیارین ب

شهرم و بی شهرم ددا و وهکو دیژن (چ شهرم د زانستیدا نینه). ئەڤه ژی، رهفتارهکا قه بوولکری یا پیدئی ب گوهۆرینییه. د لهقتهیهکا دیدا، ریڤهچوونا خونائی وهسف دکهت: "ب جادیڤه ب سهرهکی چه میایی ژیههه دچوو... بپ ۱۴۷". ههرچه نده دبیت، نیشانا خه مگینی و ئالۆزی یا وی بیت، لی وهکو رهفتارهکا قه بوولکری یا جفاکییه کو فه ره کچ د ده می ریڤهچوونیدا، سه ری خوه بلند نه کهت. ئانکو نیشانا ئەدهب و توره یی کچا کورده. ئەڤه ژی مه دگهل خورافه یین ئایینی ئینا، چونکو ههردهم کچا کورد هاریکار و پشته قانا زهلامی بوویه. مل ب ملی زهلامی پشکداری د هه موو کاراندا کرییه، نوکه پشکداریی د شه رین بهرگرییدا ژی دکهن. لهوا ئەو ژی رهفتارهکا قه بوولکری یا هه ژی گوهۆرینییه. پرانییا قان رهفتارین قه بوولکری یین مه ب خورافه یین ئایینی داینه نیاسین، هه لویستین جفاکینه و ب ریکا جیندهری هاتینه دناف خه لکیدا.

لی رهفتارین نه قه بوولکری د جفاکیدا، ئەون یین جفاک و ئایین و مروڤایه تی رت دکهن و ل دژ رادوهستین. یه ک ژ قان رهفتاران مه یڤه خوارنه. د پرانییا رۆمانین خوه دا، نقیسه ر ب توندی ل دژی مه یڤه خوارینییه، چونکو ههم ژ لایی دینیڤه حه رامه و ههم ژ لایی جفاکیڤه ژی، رهفتارهکا کریت و نه قه بوولکرییه: "مه نه دیتییه، به لی وهکی دیژن: ده می مروڤی ئەو گوو قه خوار و سه رخۆش بوو، حاشا وهکی که ری حه مشه ری لی ده ییت.. بپ ۸۳". ئانکو مروڤ مه ژی خوه ژ ده ستدهت و بهر ب خوه رسکین خوه یین سه رهکی یین دژمنکاریی و حه زین ئاژه لیڤه دژقريت. هه کو خواستی ل کوردستانی، ههردهم ل جه یین قوماری و مه یڤه خوارنی بوو، ده می مه یاسه تی دبه ته باژیرکی کاژان ژی، دبهت داکو مه یی بده تی. ههردهم سه ح دکره که نالین سیکی و ده می کچا وی ژی نیژیک دبوو،

دا كه نالی گوهوريت و به ته سهر كه ناله كي ئاييني: "پاشي فرهك ل قوديكي دا و دگهل بهردانا برکهكا دريژ ب سهرقهكر، وي رۆژي ههقالهكي دگۆت: نهف كه نالي ئوحدئ هندهك جارن نهوين بهرزه نيشا ددت و مهرجين بهردانا وان بو خودانا ديار دكن.. بپ۲۶". ئانكو ب رهفتارهكا قه بوولكري، ئيكا دي يا نه قه بوولكري قه دشيريت. ليگهريان و دويفچوونا رهوشا كچي، رهفتارهكا قه بوولكريه، لي ل دهمي قه خوارني وي كاري دكهت، جهي گومان و نه باوهرييه. ههروهسا نهف رهفتارا نه قه بوولكري ب رهفتارهكا دي يا (تابو) قه گريدهت، كو رۆمانئيسيئ كورد و عه رب هيشتا ب ئاشكه رايي نه ويراينه خوه لي بدن. نه و ژي رهفتارا زناكرنا دگهل مه حرمانه. نقيسه ر ئي كاري دكه ته نه جامي مه يقه خوارني كو مروف مه ژ و هوشي خوه ژ دهستدهت و بهر ب خوه رسكين خوه يئ نازه ليقه دچيت. بهري خواستي ههولا دهستدريژي بكه ته سهر كچا خوه، بو وي به حسي جه مشيد قه لغاني دكهت كو برازا خوه يا ئيغتصابكري: "نه ه پا مروقه كي هه رميه، ته ديتيه مروف قون و دهقا بگيت؟! هه موو چ نه، باشه ته ديتيه ئيك برازا خوه ئيغتصاب ب كت؟!... بپ۷". نهف له قته يئ نه قه بوولكري ژ لايي جفاكيه و حهرامكري ژ لايي ئايينه، بابه ته كي جهرگبر و سه رسوره يئنه كو كه سهك نه شيت ئاشوپ ژي بكهت. لي د جفاكيذا هه نه و پرانيئا نقيسه ر و راگه هاندنكاران خوه ژي دده نه پاش. نهركي نقيسه ري نه وه كو خوه ل بابه تيئ نه گوتي بدهت، ب تايبه تي نه گهر ئاكامه كا نيگه تيف بكه ته سهر گيول و تيه زريني خهلكي. د هه مان رهوشا پر دلئيش و ب مه ترسيذا، ده مي خونائي فياي په يوه ندي يئ ب كه سه كي بكهت كو د هه واري بهيت، په يوه ندي يئ ب مه تا خوه دكهت (نه ده زگري خوه): "مؤبايل قه كر و بره سهر نافي ده زگري، بهري په يوه نديي بكت، د چركه يا داويي دا راوه ستيا و په يوه ندي ب مه تا خوه دهوله تي كر..

بپ ۷۷". ئەفە ژى، رەفتارەكا قەبوولكرى يا جفاكيبە كو مروڤ ئاريشەيىن خوه دناڤ خيزانيدا هەلگريت. دبیت ژى، ترسيا بیت كو ژ ئەگرى ڤى رەفتارا نەجفاكى و حەرامكرى، دلې دەزگرى ژى سار ببيت. ئەفە ب خوه ژى، هزرەكا جفاكيبانەيه، چونكو د پرانيبا جاراندا ئەندامين خيزانى ب رەفتارين دايباب و بنەمالى دهينه هەلسەنگاندن.

ئوو دەمى خواستى دچيته ژ دەرڤهى وهلاتى ژى، هەردەم ل بار و جهين مهيقەخوارنى دگەرييت. هەردەم ب كار و كريانين سيكسى و دەمبوراندينه مژووله، د لەقتەيه كيدا نفيسەر چاڤكى كاميرا خوه ددانته سەر خوارنا وى و هەڤالى وى: "وى بەرمایيكن خوارى ل سەر رۆژنامەيهكا وينهين ژنين رووت ل سەر پيڤڤه وەرپيچان و كرنه دتەنهكا گليشى دا... بپ ۱۶۱". ئانكو كەسەكە ل هەموو جە و هەموو رهوشاندا هەر چاڤى وى يى ل كريان سيكسى. دبیت مەرهم پى ئەو بیت كو هەموو رۆژنامە يين ئورۆپى ژى مشتت ژ سيكسى. ئەڤ هزرا كو سيكس ل ئورۆپا يى سەربەرداييه، ل دەڤ پرانيبا گەنجين موسلمان هەيه (هەروەكو وان چ كار نەبن ژبلى پيشكيشكرنا سيكسى بو موسلمانين مەحرووم و چاڤرسى). ئەگەر وەسا با، پا ئەڤ هەموو پيشكەفتنا زانستى يا د هەموو بياين ژيانيدا ژكيقە ئينايه؟ سيكس ل ئورۆپا بريارهكا كەسوكيبە و كەسەك ماينى خوه د ڤى برياره كەسوكيدا ناكەت، ئەگەر كار نەكەتە سەر پرۆسا بەرهمهيناننى. سيكس ل دەڤ ئورۆپيان ب سنج و رهوشتيقه نە هەڤەندە، رهوشت ل دەڤ وان پيگيريكرنە ب ياسايى و داهينانە د بەرهمهينانيدا. هەر ژبەر ڤى چەنديه، مافى پەنابەريى ب ساناهى ددەنە گەنجان و گەلەك ب زەحمەت ددەنە كەسین دانەمر (ژبلى حالەتین تايهت

و ئەوین ھەبەند ب کۆمکرنا خیزانیڤه، چونکو گەنجان شیانی کارکرنی و خوگونجانی و بەرھەمھینانی ھەنە: "باشە من نەگۆتە خو، ئەو چ لڤوئە دی دنە کەسەکی ژ پینجی سالیی دەرباز بووی؟!... ھەتا ھەقەکی ئینسانی ددە گەنچەکی، ھزار تەحقیقا پی دکن... بپا ۱۴۱". د ھەبەرکرنەکا مەرھمداردا، نقیسەر خواستی دئیحتە ل بەرانبەر مزگەفتەکی و سەماخانە یەکا ب رەخڤە، ئەو بەرەف سەماخانێڤە دچیت: "مزگەفتا منارە بلندا ب دەھان تھیژکەرین پراپیا وان خولکی رۆژھەلاتی ددە... بپا ۱۰۶-۱۰۷". ھەرچەندە بابەت ل سەر خواستی و ھەلبژارتنا وی یا سەماخانێڤە، لی ئینانا مزگەفتی ل وەلاتەکی کوفری (ل گورە دی تینا ئیسلامیان)، ئاماژە یە ب ریزگرتنا باوهری یین ھەمەجۆر و گرنگیدانە ب ھەموو مرۆڤان و کەلتوری مرۆڤایەتی. ئوو دەمی ل سەماخانێ ژێ (ئاف کرە سەر شووشەیا ویسکی و ب سەر قودیکا سیی یا بیرێ دا کر.. بپا ۱۱۱)، کو زیدەرۆییە کە د شیوازی ڤەخوارنا مەیدا، گارسۆنی وی سەماخانێ ب گرئین و ریزگرتنڤە دیژتی: "تە دەستین خو ب سابوونی نەشوشتن... بپا ۱۱۲". ئەف ھەبەرکرنە دناڤبەرا دوو جفاکاندا، د گەلەک لەقتە یین دی دا خویا دکەت، دەمی کڤان پرسیارا ئەنجامین تویراندنی ژ پیروتی دکەت، د بەرسقیدا دیژتی: "بپا ناکەم، کاک کڤان، چونکە ئەزانی موشکیلە چیبە، لیڤە کەس تەعزيب نادەن... بپا ۲۰۶".

رەفتارا دی یا ئالیسەنگ دناڤبەرا قەبوولکرنی و نەقەبوولکرنیدا، رەفتارا دووانیزمیە. پراپیا کەسان د جفاکین موسلماندا دوو رەفتار ھەنە: یەک ژبو بەرژوھەندا خو و خوهرسکین خو ئەنجامدەت، کو یا ڤەشارتیە و ئەگەر ئاشکرا بیت، ب نەقەبوولکری دەیتە ھژمارتن. رەفتارا دی ژێ، ئەو یە دیژیت و ناپیژیت. ئانکو دی ھندەک قەبوولکری یین جفاکی ئەنجامدەت ژبو

فهشارتنا رهفتارين خوه يين راسته قينه. ب ئي چهندي ژي، جفاک پر دبيت ژ
 رويمه تيي و مه لاقبي و دره و کرنی و نه زئه زوکی و هه لپه رستيي. دله قته يه کيدا،
 خوناف ئاماژه يه کا بله ز ب ئي رهوشي ددهت و ديپژيت: "موشکيله ئەف داسنييه
 سه رشورن، هه موو به ران بهر قه لغاني گه واد نه ز به نيبي دبه نه زيړي و ل پشت نه زمانئ
 خوه ميتره کي دريژ دکهن! تف نفشي ناموس ژي چينه بيت... بپ ۱۷". هه ر د ئي بيا ئيدا،
 ده مي تهرمي بابي وي دگه هته کوردستاني کومه کا مروشان ل پيشوازي بوون:
 "من قهت باوهر نه دکر، مه هنده مروفا هه نه! بهس مخابن، مروفا مروفييني پشتي مرنئ،
 ژنوو دهه وارا مروفي بهين، يا ژمنقه، چو جودايي ل ناقبه را وان يين بياني نينه...
 بپ ۲۴۷". هه روه کو مه گو تي، ل ده مي مرنئ و به هيئ، پرانييا خه لکي نياس
 پشکداريي دکهن (دوست و دژمن). ده مي که سه ک ب ساخي يا مروفي
 هاريکار نه بيت، ما دي ل به هيئ چ مفا ژي هيته وهر گرتن؟ ئەفه پرسيارا پرانييا
 وان که سين ئاريشه داره، يان ئەويين هزرا هه بوونا که سي هاريکار نه کهن. لي
 چونکو به رهه ثبوون ل به هيئ، يان پشکداريکرن د پرؤسه يا پيشوازي و
 فهشارتنا تهرماندا، رهفتاره کا قه بوولکري يا جفاکيه کو وه کو ريژگرتنه کيه ژبو
 که سي مري، پرانييا که سين پيشتر نه هاريکار ژي، د ده مي مرنيدا به رهه ف دبن.
 لهوا ئەم د کارين بيژين کو ئەف رهفتارا پشته فانييا دره نگ، بهر ب دووانيزما
 که سايه تيئقه دچيت، چونکو د ده مي ساخييدا هاريکار نه بوويه و نوکه ژي ژبه ر
 خوه شرينکرن دناف جفاکيدا، پشکداريي دکهن. دبيت ژي ژبه ر هندي بيت کو
 چ زه حمه تي و خه رجي تييدا نين، چونکو ئەگه ر ل ده مي ساخي هاريکاري کر
 با، دبيت زه حمه تي پيئقه ديتبا و پاره بو خه رج کربان. هنده ک جارن، مروفا
 دزانيت کو يي رهفتاره کا نه قه بوولکري دکهن و رهفتارا ل هه مبه ر وي ژي
 دزانت، لي ژبه ر هه ر ئەگه ره کي دهرووني يان جفاکي، به رده واميي ب رهفتارا

خوه يا نهقه بوللكرى ددهت. دهمی خواستی و پیرۆت ل سهر ههڤبهندی یین سیكسی و ژيانا ل ئورۆپا دئاخفن، پیرۆت ئامازه ب ههڤاله كا خوه يا ئورۆپی ددهت (ب ناڤی جولیت) كو ب بهردهوامی ل دهف دنڤیت و ههردهم خوه ب وئ تیر دكهت، خواستی ب شیوهیهكی نههۆشیی و ئوتۆماتیکی دبیژتی: "بلا نیشانا پینج هزارا شههیدان ژى ب ههروه بچیت... بپ١٦٤". ئانكو ل گورهی ههلویت و تیگههین جفاکی، فه ره ب دويف تۆلهه لدان و دوکیۆمیتتكرنا شههیدین باژیری خوهڤه بیت. لی ئه و یی ب دويف سیكسی و خوڤیا ژيانیڤه. دبیت ئهڤه بههانه كرنهك بیت ژبو رهفتارا خوه يا چ گرنگی نه دایه دويفچوونا كچا خوه يا بهرزه (ژبه ر مژوولبوونا وی ب مه یاسه تیڤه). دبیت ژى كارڤه دانه كا پهروه دا جفاکی بیت كو ب شیوهیهكی نههۆشیی ژى دهركهفتی، یان قییا بیت ئیشاره تهكی بدهته خواندهڤانی كو مروڤ ل غه رییبی پتر هزارا خوه د بابه تین جفاکی و وهلاتیدا دكهت. ههروه سا د لهڤته یه كا دیدا، دهمی رهوشه ن وان هه موو ئه شكه نجه دان و زۆرداریی دبینیت، دیسا ب كارڤه دانه كا نههۆشی یا ئوتۆماتیکی دبیژیت: "دلئ كافرین قوره یشییان پی دسۆت... بپ١٧٣". ما كه نگی كافرین قوره یشییان ژ وئ چه ندی پتر کرییه، ئه وا وئ دیتی؟! لی وه سا یا بهیستی كو ئه وا قوره یشییان ب سه ری موسلمانین ئاشتیخواز ئینای هند یا مه زنه كو ناهیتته وه سفكرن. ئه و ب خوه (دیروكا ئیسلامی)، د سه رده می عه باسییاندا هاتییه نفیسین و پرانییا بۆیه رین وئ جهی گومانینه. لی ئه وا هاتییه گۆتن و تۆماركن وه كو به لگه نه ویست د سه ری خه لكی هه چكوه ییی موسلماندا هاتییه چاندن و هه ردهم ئامازه پی ددهن. ئانكو رهفتارا وئ یا باوهرداری دكهڤتته بهر سه ربؤرا وئ یا مشت توندوتیژی و ئه و ب باوهرداری یا خوڤه گریدایه. دیسا وه سفكرنا تبلین وارخوازی كو مشتی گوستیركین

زیرینه، رهفتاره‌کا دی یا دووانیزمیه. ئەو ب خوه چالاكفانه‌كا دۆزا ئافره‌تیه و هه‌مان رهفتارا ئافره‌ته‌كا دی یا هه‌چكوهه‌یهی دكه‌ت كو‌حه‌ز ژ زیر و زینه‌ت و مه‌زاهرا‌ن دكه‌ت: "وارخو‌ازێ پشته‌خوه‌دا كورسیكێ و ده‌ستێن تژی گوستیركێن زیری تیکراس كرن... بپا‌٢٤٩". هنده‌ك زانا یین ده‌روونی دی‌یژن: ئەو ژنێن باوه‌ری ب خوه‌هه‌یه‌ی، گرنگی‌ی ب زیر و زینه‌ت و مه‌زاهرا‌ن ناده‌ن. لێ ئەوین هه‌ست ب خوه‌كیمدیته‌ی دكه‌ن، وێ هه‌ستا ئالۆز ب زیر و زینه‌تان پ‌ر دكه‌ن. دبیت ژێ نقیسه‌ری وه‌سا په‌سن دابیت كو‌هه‌موو ئافره‌تێن كورد‌حه‌ز ژ زیری دكه‌ن و شه‌هنازی‌ی پێ دبه‌ن. لایه‌كێ دی یێ ئایینی ژێ تیدا هه‌یه، ئەگه‌ر مرۆف زیری خوه‌بكار بینیت، زكات لێ ناكه‌فیت. لێ ئەگه‌ر د مالقه‌ یێ دانایی بیت، هینگی فه‌ره‌زكاتا وی مالی به‌یته‌دان.

ل داوی‌ی ژێ، دی ئاماژه‌ب رهفتاره‌كا دووره‌دینی (لێ نه‌قالا ژ زانستی) ده‌ین. ئەو ژێ رهفتارا جه‌مشید قه‌لغانیه‌ دگه‌ل كه‌سوکارین خواستی، ده‌می داخواز ژێ کرین كو‌ته‌رمی وی فه‌گه‌رینن كوردستانی. ژ لایێ دلینیه‌قه‌ مافه‌كێ ره‌وايه‌ كو‌ مرۆف گورپی خوشتقی یین ژ ده‌ستدایی بزانی‌ت و ده‌م بۆ ده‌می سه‌ره‌دانا گورپی بکه‌ت (وه‌كو ئارامی و هه‌ستكرنه‌كا ئه‌ریتی بۆ كه‌سین مایی). لێ ژ رووی‌ی زانستیقه‌، ده‌می مرۆف دمریت، چ هه‌قه‌ندی ب ژیانیه‌قه‌ نامین و پیکه‌اته‌یین جه‌سته‌یه‌ی وی دی فه‌گه‌رنه‌قه‌ سه‌ر ئەله‌میته‌ین خوه‌یین سه‌ره‌کی دناف ئاخ‌ی را: "هه‌كه‌ مرۆف مر، دناخ‌ی را بت، یان ل سه‌رگوفکی بت، هه‌ر مرۆف خو‌ارنا كرم و کیزایه‌... راسته‌ سه‌یدا به‌س دلێ جفاکێ رۆژه‌لاتی وه‌ نابیزیت... بپا‌٢١٤". دبیت مه‌ره‌ما نقیسه‌ری وه‌سفکرنا خوه‌په‌رستی و ئەزئه‌زۆکی یا جه‌مشیدی بیت، كو‌نه‌دقیا هاریکاری یا وان بکه‌ت. لێ جه‌ختکرنا كه‌تواری یا

سروشتی ل سەر هزرین زانستی، شیوهیهکی مهجاری ددهته ئی لهفته یا کو هزر و دلینی و رهفتاری ل خوه خرڤه دکهت.

• هزر باراندن – باهۆزا هزران (Brain Storming):

هزر باراندن (هندهک دیپژنی باهۆزا مهژی، یان باهۆزا هزران)، تهکنینهکا راهینان و فیکر نییه ژبو دهستنیشان کرن و چارهسه رکرن ئاریشه یان دهیته بکارئینان. گروپهکی مروڤان دی ل جههکی بازنهیی خرڤه بن و ههر ئیک دی دهر برینی ژ هزرهکی یان بوچوونهکی کهت، بیی کو هزر د دروستی یان شاشی یا وی بوچوونیدا بهیته کرن، هه موو هزرین دهر براندی، دهینه وهرگرتن و پاشی دانوستاندن ل سەر دهیته کرن، هه تاکو هه موو پیکڤه دگه هه وی ئارمانجا دانایی. نفیسه ری د دوو لهفته یاندا، میناکهکی ژ فی ته رزی ئیخستیه بهر تیهرزین و دویفچوونی. د لهفته یا ئیکیدا، دهمی به هیشان ل مالا خونائی کۆمبووین و ههر ئیکدی هزرهک یان پرسیارهک دهریژکری. ئەو ب خوه، هه ردهمی به هی بهرته نگ دبیت و تنی که سوکار و خه لکی نیزیک دمینه ل دهف خودانی به هی، زنجیره یا پرسیار و تیدیتن و شوڤه کرنا بابه تین هه مه جور ل سەر پرسگریکن هه مه جور دهیته کرن. ئەگه ره سه حکه یه هزرین دهر براندی یین دناف به هییا ژاندا، دی که قینه به رانه ر کۆمه کا هزرین جودا جودا:

– نه به رناقله ره وشه نا تیگه هشتی و دژی خوه سووتنی، فی چامی ژ خوه چیکهت..
بپ ۶.

– بوچی به ری خوه ب سوژیت: هه وه نه دبره دختورهکی نه فسی؟... بپ ۶.

– کی دیپژیت ل باژیری پران ره قانیدییه؟.. بپ ۷.

– بوچی هوون نابیژن: بی لومه خودی ژ که سی نه ستینیت؟... بپ ۷.

- **والله كچا من، پانقه بو بابی ته شۆل بكت قیره ناگههت! مروفا چول سهر
دلی خوه نه هیلیت و ب دووفا هه وایی نه فسا خوه بکهفت: ما دی چ دراف تیرا
مروفی كت... بپ۱۲.**

د فی لهفته یا دناف به هییدا، پرانییا خه لکی رهوشا دهروونی یا خودانی به هیی ل
به رچاف وهردگرن، هزرین توند و نهقه بوولکری پیشکیش ناکهن. لی د لهفته یا
دوویدا، دهمی بابه تی گرنتا رهوشه نی و رهینا تاوانباری دکه فیهته دناف
دهزگه هکی میدیاییدا، ههمان پرۆسه دهیته نه نجامدان، بیی ل به رچاف وهرگرنتا
رهوشا خودانی به هیی یان خودانی بابه تی. نه و ب خوه، ئاماژه دان ب دهزگه هی
میدیایی، ئیشاره ته که ژبو هه بوونا هنده ک رهفارین نووین قه بوولکری دناف
جفاکیدا. ل سهردهمی ئازادی یا میدیاییدا، چ تشت فهشارتی نامین، د شیاندایه
ههر هزر و بوچوونه کا ههی، بکهفته بهر لیکۆلین و ل دویفچوونی. د راپورتا
دهزگه هی (نه وادا)، کومه کا هزر و بوچوونین دی یین هه قه بند ب یاسا و
گه نده لی و دوژا ئافره تی و پرسین جفاکیشه دهینه ده براندن. هه له بهت ئه ف
ده براندنه ژبو خوانده قانی هاتینه پیشکیشکرن کو کوورتر و دوورتر هزرین
خوه د بویره رین قهومی یین فی رۆمانیدا بکهت:

- **ئه ز قهت باوه رناکم، مه سئۆله کی دهست دگهل نه بت، ئه ف زره مجرمه بشین
وهسا ب سانا هی برهفن... بپ۲۴۴.**

- **کی دیبژیت رهقینه و وان شانۆگه رییه ک بو خوه چینه کرییه، دا زیره کییا خوه
یا دۆنکیشۆتی بو خه لکی دیار کن... بپ۲۴۴.**

- **رهوشن کییه؟... بپ۲۴۴.**

- **نزا، ژمنقه گه له کا ب زه حمه ته ئیک بشیت ژ وی زیندانی برهفت... بپ۲۴۴.**

- **برا ببۆره، ئه ز چه ز ژ سیاسه تی ناکه م... بپ۲۴۴.**

- خودی ههقی کهسی بهرزه ناکت... بیپ ۲۴۴.
- بلا وه ل رهوشوکی بکن، ژنین زناکه ره هموو ل دهف خوه دقهشارتن! چه ح، یا ژویقه دی بو وی مینت... بیپ ۲۴۴ - ۲۴۵.
- ههکه راسته گرتنه و کوشتنه، بوچی ل سهر ته له فزیونی نیشا مه نادن.. بیپ ۲۴۵.
- ئەز نه دگهل ویمه، عهرزکرن ب ریکا راگه هاندنی، رهنگه خه رقه کا مافی مروقییه... بیپ ۲۴۵.
- پرسا جه مشید قه لغانی و دهسته کا وی بکه.. بیپ ۲۴۵.

ئهف هزر و بوچوونین دهر براندی، کللهکی دکه نه دهستی وهرگریدا کو ب هزر و دیتنین خوه یین که سوکی ب سهر بکوژین مه یاسه تی و خواستی ههلبیت. د هه مان دهمدا ژی، هزرین خوه د کریارین تیروستی یین هه ییدا بکه ت. ئەگه ر بابه تی ره فاندنا که سین سقیل، تنی وهرگرتنا پارا بیت، بوچی ته رکیز ل سهر دهوله مه ندان ناهیتته کرن؟ ئەگه ر بابه ت ترساندنا جفاکی بیت، چ مفاپی دهسته لاتی تیدا هه یه؟ ما ئەو ترسه ژ وان ژی ناگریت؟ بوچی دهسته ک و تاگیرین تیروستان بهیزن، هه تا وی رادهی کو تاوانباره کی مه زن دشیت ژ زیندانی بره قیت، لی خه لکی دی نه شیت بهرده رازینکا وی بینیت؟... هتد.

• سیبه را خودی ل سهر عهردی:

ههردهم ئاین هاتییه بکارئینان و دهیتته بکارئینان ژبو خورتکرنا دهسته لاتداران و سه رگونکرنا جفاکی. کهسی دهسته لاتدار د هه ر جفاکه کی ئیسلامیدا، خوه فیری دوو رهفتارین هه فدلژ دکه ت: یه ک ژبو قایلکرن و سه رنجراکیشانا خه لکی، ئەوا دی ژبو خورتکرنا دهسته لاتی و پاراستنا بهرزه وه ندین تایبه ت ب هنده ک که سین دهستنیشان کریشه. د رهفتارا ئیکیدا، دی

دگه‌ل جڅاکی بیت و وان گوتنا کهت، نه‌وین جڅاک پی دهیته نشانن. د رفتارا دوویدا، یی توند و دلره‌قه دگه‌ل خه‌لکی، ب تایه‌تی د وان حاله‌تین هه‌فدژ دگه‌ل به‌رژه‌وه‌ند و ده‌سته‌لاتی. نوو چونکو جڅاک ب ساکاری و دلسافی یا خوه سه‌رده‌ریی دگه‌ل بابه‌تین گیانی دکه‌ت، هه‌رده‌م ناین دپیته ماسکه‌کا کاریگر ژبو رازیکن و هاویشکرنا خه‌لکی (نوکه تاوانبارین مه‌زن نه‌ون، نه‌وین خوه ب ماسکی وی به‌ری داپوش دکن... بی‌پ‌۲۲۷). له‌وا به‌رپرسی ناث ده‌سته‌لاتی (ژبچووکتین به‌رپرس بگره تا دگه‌ته یی ژ هه‌موویان مه‌زنترا)، خوه ب گوتین خودی و فهرمووده یین هه‌بیی ویشه‌گریددن و وه‌کو بریکاری خودی و پیغه‌مبه‌ران سه‌رده‌ریی دگه‌ل جڅاکی دکه‌ن.

زانا یین ئیسلامی دده‌نه خویاکرن، کو دلوثانی یا خودی هندی عهد و ناسمانایه، د هه‌مان دهمدا ژی دبیت گیرو کهت لی چ جارن پشتگوه‌ناهاثیت (یمهل ولا یهمل). ئانکو هه‌م دلوثانه و هه‌م دلره‌قه ژی، هه‌م خیرخوازه ل هه‌مبه‌ر که‌سین پیگیر و گوهدار، هه‌م شه‌رانگیزه ل هه‌مبه‌ر خه‌لکی یاخی و قاریوویی. به‌رپرسی دنیایی ژی، هه‌مان رفتارن ل هه‌مبه‌ری خه‌لکی خوه دکه‌ن، ده‌ستی وان یی فه‌کریه بو هنده‌کان و چویقی وان یی ستوره بو هنده‌کین دی. نه‌ف رفتار، خه‌لکی به‌ر ب دووانیزما که‌سایه‌تیغه‌دبه‌ت. کا چه‌وا تیرورست و ئیسلامخوای سیاسی، هز و پلانی خوه یین راسته‌قینه ل پشت ناثی خودی و ریبارا ئیسلامی فه‌دشیرن، که‌سانین گه‌نده‌ل و دکتاتور ژی، رفتارا خوه یا راسته‌قینه ل پشت ماسکین ئیسلامی و جڅاکپه‌روه‌ریی فه‌دشیرن. جه‌مشید قه‌لغان د سیمیناره‌کا خوه‌دا دبیریت: "نه‌وی ده‌ستدریژیی ل سه‌ر مافی ژنی و زاروکی بکت، جهی وی دناف مه‌دا نابت، هوون هه‌می دزانن ژن نیغه‌کا جڅاکییه، هه‌که

پتر نہ بت، دقت مینا بیبیتکا چاقین خوه ئه م مافی وی پاریزین... بپ ۸۶". د هه مان دهمدا ژی، دهمی خواستی به حسی وی دکه ت (کور شهک و نهینی پاریزی ویه): "ئه ه پا مروقه کئی پیسه، ژ سینگی تیربوویه، قیجا گانین وی هه موو ژ پشتینه. وی روژی دکونا کیلی را من دیت، دهقی وی ژی دگا... یی نه شاره زا دی هزر که ت جهمشید ناغایه، نزانن جهمشید نه فیونه! سهققین تریاک و قوزلقورتی بو ژ پاکستانی دهین... بپ ۷۴". ئه ف رهتارا دووانیزی، سه ری سه به بی هه موو رهتارین دی یین نهرهوانه کو دگه ل جفاکی و ب نافی یاسای دهینه کرن. ل دهستیکی خه لک دهینه د سهردا برن، پاشی دهمی بابه ت خویا دبن و کیسه یین جفاکی پتر لی دهین، دهینه ترساندن و چ جارن باوه ری دگه ل ترسی نابنه جووت. ئه قجا خه لک بیباوه ربیت و هه ر تشته کی خرابی ل دژی دهسته لاتی بهینه گوئن، دی باوه ر که ن و هه ر تشته کی ژبو دهسته لاتی بهینه گوئن، دی ب چاقه کی گومانکی سه رده ری دگه ل که ن. دهمی هنده ک گنده لی وتاوان و باوه ر ناما سه خته یا جهمشید قه لغانی ل سه ر سایته کی ئه نته رنیتی دهینه به لاکرن (هه تا باوه ر ناما وی یا قانونی ژ دهرفه هینای، توزوبا ده رکه ت.. بپ ۱۸۷)، هه موو خه لک باوه ر دکه ت و دبیته دابیشا روژه فی. هه رچه نده ئه فه ئاماژه یه که ژبو سه رده می پیگه هاندن و راگه هاندنی کو ئیدی هه موو تشت دی هینه ئاشکرا کرن، هه روه سا ئاماژه یه که ژبو هیز و کاریگه ری یا تاکین جفاکی. لی د هه مان دهمدا ژی، ئیشاره تی دده ته ریکارین توندین دهسته لاتی ژبو ته په سه رکرنا دهنگین یاخی و نه رازی: "وی روژی هه که زوو قواتین نه منی نه هاتبانه، چو نه ما بوو، دکولیا ئیقتسادی دا، مزاه ره کا مه زن چیت.. بو زانینا ته، نه و غه وغایین نه و فهوزه کری، نوکه ته حقیق پی دهینه کرن.. نه خیر، نوکه ل بن کیقل و توپزان ناله نالی ناکن؟!... بپ ۱۹۶".

د هه موو جفاکين شمولی و دکتاتوریدا، گندهلی و بی یاسایی لی زور دیت. نو هه رده مه کی گندهلی یا ئیداری و دارایی نه هیته راوه ستاندن و سزادان، جفاک دی به ر هف دکتاتوریی و شمولیه تیغه چیت. ده می به حسی رابردوویی جه مشید قه لغانی دهیته کرن، ب فی شیوازی دهیته وه سفکرن: "هه تا من ب خوه دگوت: شیقین شه لوائی وی هه تا بهر مالدوخینی دچوون و نه قرو خودانی قان خه دم و حه شه مان، بهس دیاره چ یی بو سلتا گه نی بته تاثیریی نیچیری دی وه کی قه لغانی لی که ن... بی ۶۹". نه ف ده وله مند بوونا بله ز و ژ نشکانه گومانه کی دئیخته سهر هه قبه ندی یا دناقبه را خه لکی و کار ب ده ستاندا. خو ده می تیروسته کی ده سته سهر کری ژ زیندانی دره قیت ژی، خه لک دیژن: "نه ز قه تا باوه رناکم، مه سئوله کی ده ست دگه ل نه بت، نه ف زره مجرمه بشین ب سانا هی بره فن.. بی ۲۴۴". نه ف ره وشا گومانکی یا دناقبه را خه لکی و پاریزه ری ویدا، به ری هنده ک هه لپه رست و به رژه وه ند خوازان دده ته خوگونجانا دگه ل ره وشا هه یی (خو نه گهر باوه ری ژی پی نه بیت). ئانکو ره فتارا دووانیزمی دبیته دیارده یه کا جفاکی و پرانییا خه لکی فه دگریت. نه فجا دی کومه کا دیارده یین هه لپه رستی و واسته کاری و نه ره وایه تی یا پایه و پله یان دناف جفاکیدا به لاقه بیت. نو ناریشا مه زن نه وه، ده می دبیته پشکه ک ژ پیکه اته یا که سایه تی و مرو ف ب شیوه یه کی نورمال سهر ده ریبه کا روژانه دگه ل دکه ت. نفیسه ر ئماژه ب هنده ک ژ قان دیارده یان دده ت:

- واسته کاری بو خزم و که سوکاران: "پلا رائیدی ژی نوکه گه له ک باشه و ده واما وی دی بته روژا دهیت معاشی وه ردگرت... بی ۹۲". ژبو خه لکی هه ژار و بیخودان ژی: "نه م ژی هاتبووینه ده ف سه یدایی، به لکی کورکی مه ژی ل

فیره قهید کت... پاشی گوت مه میلاک نینه. تشتی باش، ناقی وی ل دهف
خوه نقیسی، ههتا میلاک دهیت... بیپ ۵۰."

- مه لاقی: "تو دزانی جلکین لهشکهری چهند ژ ته دهینن؟!.. تو وه دبیری دا
خانی ته بگهورم.. بیپ ۹۴."

- روخسار و مهزاهر: "دی چینه ناف خه لکه کی، ههکه هوسا نه بت، دبت
خه لکه ک چ هزرا بو مروقی نه کت... بیپ ۹۵."

- گرنگیدان ب ره شه کین نه ههژی و تاوانبار: "سهیدایی هیژا سوژا دای، قی
جاری پلا مقه ده مییی بدهت من... برا هیشکو من شه هادیا دووی مته وهستی
ههیه، هندهکا شه هادیا کیری خوه و گیزه ری ژی نینه... بهس پا، وی ژبیر
نه که، نهوا من بو سهیدایی جه مشید قه لغان کری، دبت که سی زوو ب زوو ژیره
نه کرییه... بیپ ۶۴."

جه مشید قه لغان نمونه یی گهنده لکار و سه ریچکاری یاساییه د جفاکیدا،
هه موو ره فتار و پلانی وی یین ب ناقی باشی و هاریکاری، مه ره مه کا دی یا
خرابی یال پشت. لهوا نقیسه ری وهستی دده ته خوانده قانی کو وی دهست
دگه له موو تاوان و بویه ری قهومی ههیه. ده می خواستی دهنی رته ژ دهر قه ی
وه لاتی، دبیت مه ره ژی نه رزگار کرنا وی بیت، لی خوه ژی رزگار کرن بیت:
"دی وه فده کی مه ب شول چته نوروپا، پاشی ناقی ته ژی دی دگه له ته حه شی کین...
هه که ناقی ته نه بری، پاشی دگه له شانده بزقره. ژ خوه هه که ب دلی ته بوو،
پاسپورتا خوه بدرینه و خوه ته سلیم بکه، ب هه ر تشتی بت، دی هاریکاریا ته کم و
مافی په نابهریی وه رگری... بیپ ۹۱-۹۲". پاشی ل که مه کا بیانی دهیته کوشتن و
بکوژین وی ژی ناهینه دیار کرن. ل دهستی کی بالا وه رگری دچیته سه وان
شوفینی یین عه ره بین ئیسلامی، لی پاشی پیروت بو کفانی دده ته دیار کرن کو:

"وا بزانه، دو کهسی نه ناسراو بوون و هەر خه لکی مه نتيقه ی خۆتان بوون... بپ ۲۰۷".
 ئەف دوو کهسین نه نیاس دچنه کهمپی و پشتی کوشتنا خواستی غه واره دبن:
 "پاره لای نهوان وهک کارتۆن وا بوو! کهم جار، نه گهر زۆر مه جبۆر نه بوونایه نانی
 کهمپه کهیان نه نه خوارد. من زۆرم پی سهیر بوو!... بپ ۲۰۸". ئەف داخویانییه ژى،
 بهری وهرگری دده ته جهمشیدی کو نه دووره تاوانه کا دی یا وی بیت و ل سهر
 تاوانین بهری زیده کر بیت. ههر ئەف گومانه بوون کو خواستی ژ شیانین
 جهمشید دکر، دهمی پرسیارا بکوژین مه یاسه تی دکر: "سهیدا پسماین وی ژ
 هینگی وهره دبه رزه نه.. / ما نه و دی ژ کوردستانی کیقه رهقن؟ / ب راستی کونهک تنی ل
 تانی کوردستانی ههیه.. بپ ۸۹". ئەف بیئۆمیدی و بیباوهری یا ب دهسته لاتی ههیی،
 مرۆفی بهر ب ههستکرنا بیخودانی یا باژیریقه دبهت.

ب قی چهندی ژى، ئەم د کارین هزرکهین کو نه دووره جهمشیدی مه یاسهت
 کوشت بیت، داکو خواستی پی گونه هبار بکهت (ههرچه نده هه موو گومان بهر
 ب پسماین ویقه دچن). ما کی نابیژیت، پسماین وی ژى پشکدارین پلانا
 جهمشیدی نه بن؟! (هاتو چوو هوون پسین پسماینه.. بپ ۳۴). ههروه سال گوره ی
 داخویانی بین پیروتی ل سهر وان کهسین تازه هاتینه کهمپی و پارهیی زۆری
 دده ستاندا، نه دووره جهمشیدی دهست د کوشتنا خواستیدا ژى هه بیت (ب
 نه مازهیی کو پشتی روودانی، نه و ههردوو کهسه غه واره بوون). دیسا د
 له قته یه کا کورتدا، نقیسه ر چاککی گومانی دئیخته سهر جهمشیدی کو دهست د
 رهقاندنا تاوانباری تیرۆرستدا هه بیت. ئەف گومانه ب داخوازی یا جهمشیدی
 خورتتر لی دهیت، دهمی داخوازا گیروکرنا تویراندنا تاوانباری دکهت: "ئه ز چه ز
 دکم نوکه هوون ته حقیقا وی نه وافی شاییش پاشقه ببهن!.. بوچی سهیدا؟ من هندهک

شۆل پی ههیه... بپ ۲۳۵-۲۳۶". دبیت ئەف هه موو تاوانین بهرگومانگری، بهری خه لکی بدهنه ئالۆزی و بیزاری یا ژ رهوشا ههیی، لهوا پیروتی گهنج ب کووراتی یا ناخی خوه دبیریت: "ناخ رۆژه لات، با تا مردن ئیبه له ناو که پی هه ندهران بژین، باشتره، نهک له کوردستان که له زیندانیکی گهوره ده چیت، تف رۆژه لات.. تف رۆژه لات... بپ ۱۴۶". ئەف هه لچوونا دلسۆژ کو مروّف په نابه ری و دهر به ده ری ل سهر وه لاتی خوه بچیتربیت، ژ بیزاری به کا توند و نه رازیونه کا مجد دهر دکه ئیت. به لگه یه که ل سهر بیسه روه ری و نه داد په روه ری و نه جه گیری یا رهوشا سیاسی- ئابوری یا وه لاتی د سهر ده مه کی دیار کریدا. ئە گه ره کۆله ری ئیوری و زانستی، سهر ده ری دگه ل ژماره و ئامار و خوساره تی و قازانجین ئابوری بکه ن. رۆمانقیس و ده قین و یژه یی، سهر ده ری دگه ل هه ست و سۆزین مروّفی تاک دکه ن، جه فه نگ و مه جازی و هنده ک شیوازی دی یین رهوانیژی بکار دئینن، کو نونه راتی یا هه موو جفاکی پی بهیته کرن. ئە فه نه هاندانا چوونا ژ دهر فه یه، به لکو بانگه وازی به کا ئاشکرایه ژ بو هه موو تاکین جفاکی کو پشکداری د چاکسازی و ئافا کرنا وه لاتی دا بکه ن.

• سه روه ری یا یاسایی:

وه کو هه ر نفیسه ره کی دی یی که تواری یا سروشتی، ژبیرا نفیسه ری نه چوو یه کو گرنگی ب سه روه ری یا یاسایی بده ت و هه رده م یاسایی بکه ته پشکداره کی کاریگه ر د ریفه چوونا بو یه ران و چاکسازی یا جفاکی دا. د هه موو ئاریشه و بو یه ری قه ومیدا، چاکی کامیرا نفیسه ری به ر ب ده زگه هین پۆلیسانقه دچیت و یاسایی دئینته دناف هه موو با به تین دهر بران دیدا. ئە فه ژی، ئومیده که دناف به خچه یی تیهرزینا خوانده ئاناندا دچینیت و پیشینی به که کو

هه موو بۆيەر و کریار، دى شیوهی خوهی یاسای وەرگرن و ب یاسای دهینه چاره سهرکرن. حزوورا یاسای و پۆلیسان دناڤ پیڤاژویا هه موو بۆيهراندا هه یه. پۆلیس دویفچوونا بکوژ و تیرۆرستان دکهن و ههروهسا کونترۆلا خۆپیشاندانین قوتابیان ژى دکهن و دئىخنه بهر تویراندنى. پۆلیس پیگیری ب یاسایه کا دیارکری دکهن کول دهف وان مینا خه تی کتیبین پیروژه. هه بوونا یاسای و که سائین پیگیر (ئه گهر نه کاملان بیت ژى)، ژ بى یاسای و سه ره ردايى باشتره. چونکو هه ردهم دى کسه ک هه بیت، خوه ل پاراستنا خه لکی بکته خودان و یاسای ل سهر سه ریچکار و قاریوویان ب جهینیت.

ل بهرانبه ری واسته کاری یا جهمشید قه لغانی کو پلا رائیدی دده ته پسامه کى خوه و پلا مقه ده میی دده ته ره شه که کى خوه، حاکم بایز پابه نده ب یاسای و گرنگی ب باوهرنامه و شیانان دده ت: "باوهر بکه خالی وهیسی، مه خودان شه هاده دوسییه ک دقیان، هه که هه بانه دا وهرگرین... بیپ ۱۲۲". ههروهسا ده می جهمشید ژ ئه فسه ری پۆلیسان دخوازیت کو تویراندنا تاوانباری ره قاندنا رهوشه ن و کچا وی رابوهستین و پاش بیخن، ئه فسه ر گوهداری یا وی ناکه ت: "پشتی چیرۆکا وی ب کورتی ژیره دیار کری، ئه و هه ر ژد بوو بهیلنه ب هیفیا ویشه، لی که فر ب زمانى خوه یی له بله بان دانوستاندن دگهل درێژکر و گه هانده جره ده قى و ئه و بیاف نه دایى ئه و وهک له شکه ره ک مایى خوه د مایى وی یی پاراستنا ته ناھییا باژیری دا بکه ت... بیپ ۲۳۶". ئو ده می خونایى دویفچوونا که یسی دایکا خوه دکر و ل هه مبه ری ئه فسه ری پۆلیسان به ره هف بووی: "نه قیبی نه گۆتى: هیشتا کیسا مه یاسه تی و قوماری و کیشه یه کا دی ل سهر بابى ته ل دهف مه دتۆمارکرینه و باده کین

وان ب دروستی نه هاتینه گرتن... بپ ۱۹۸". کو ئاماژه یه که بو دویفچوونا به ردهوام و لیگه ریان و پیکه گریدانا بویه ران کو تاوانبارین دروست پی بینن. مشه جاران بویه ره کئی دیارکری دبیته سه ردهاف بو خویاکرنا گه له ک بویه رین دی بین شه شارتی. لهوا سه ره رای چوونا ژ ده رقه یا خواستی، هیشتا باده کا وی یا شه کری بوو ژ بو هر دویفچوون و تویراندنه کا دی یا پیدتی. وه سا دیاره پولیس ژی وه کو خودی، گیرۆ دکه ن لی پشتگوه ناهائین (یمهل ولا یهمل). هه تاکو چ به لگه بین گومانپر نه که فنه دده ستاندا، که سه کی تاوانبار و دهسته سه ر ناکه ن، چونکو تنی به لگه بین راسته قینه گروئی تاوانینه. ده می مه یاسه ت هاتیه کوشتن و پسمامین وی ره قین، هه رچه نده خواستی دگوته جه مشیدی بلا ل دویف بچن و بگرن: "خواستی قانون وه نابیژیت: قانونی ده لیلین گومانپر دقین، هه تا ئیکی توهمه تبار دکه ت.. بپ ۸۹". ئوو ده می پشتراست دبن کو نه واف ئه و شوفیره یی رهوشه ن و کچا وی برینه مووسل، هیرش ناکه نه سه ر مالا وی و چ پیرابوونان ناکه ن، هه تاکو ژ ئیفادین وی پشتراست نه بن: "یا ژ منقه ئه م خوه بگرین، هه تا ئه و شوفیر ژ جه جی دزقرت، دی گه له ک باشتر بیت... بپ ۱۹۷". هه رچه نده جه ج و هه موو ئایبرده بین دی بین ئایینی ژ پیروزی بین جفاکینه و د پرانییا جاراندا، خه لک پی ده یته د سه ردا برن، لی ئه فه ژ پولیسان ناگریت، چونکو ئه و هه موو ئایبرده و ره فتارین به رگومانکری دئرخنه دبن چاکی دویفچوون و لیگه ریانال راستی: "نه واف.. دی وه سا مه رازیکت، هه چیی چوو به ری رهش ماچی کر، خلاص دی بیته مه لائیکه ت؟!.. نوکه تاوانبارین مه زن ئه ون، ئه وین خوه ب ماسکی وی به ری داپوش دکه ن... بپ ۲۲۷". پشتی نه وافی دگرن و هه موو چیرۆکی بو شه دگیریت، ب ریکا هه قه یمانین باژیری پرا، ب سه ر ئافه یی ده ستنیشانکریدا دگرن و دوورپیچ دکه ن: "وه کی قاره مانین فلمین هولیویدی، مه هند دیت مه دقه سیسه کی کره دهر و ئه م ل

سەر رووبارێ دیجله نه، ژێهه ل ب دووری یا پینج سه د متران، پرا ناقبر كه ته بهر چاڤین مه!... بپا ۲۴۹". لئ مخابن تیروورست ل وی جهی نه مابوون و ژبلی كافله كئ نیف هه رفتی، كه سه ك ل ویرئ نه بوو (تشتئ باش مه كه له ك به لگه نامین موهم ب چالاكیین تیروورستانه گرتن.. بپا ۲۴۹). ئه و به لگه نامه دئ ب نه سه ره داڤ ژبو هنده ك تاوانین دی یین پاشه روژئ. لئ ئه و پیزانینن ژ هه شه یمانین باژیرئ پرا ن هاتینه وه رگرتن، ئه و بوون كو پرا نییا تیروورستان هاتینه كوشتن یان هاتینه گرتن، لئ دیار نه كریه كا چه ند ژ وان تیروورستان د زیندانانقه هاتینه دیتن؟! ئه ف چاره نفیسی نه دیاری تیروورستان و پاشی كوشتنا تاوانبارئ دهسته سه ركری دده مئ ره فینیدا، مژداریه كئ دئخته سه ر دو ماهی و ئاماژه یه كا به رده وامی دده تی. لئ ئه ف دو ماهی یا تو ماركری، ژبو راگه هاندنئ و هاویشكرنا خه لكیه كو بی ترس، به رده وامی ب چالاكی یین خوه یین روژانه بده ن. ئوو ژبو كه سوكارین قوربانیا ن ژئ، راكرنا كه فرئ خه مییه ژ سه ر دلین وان: "ئه كید كچا دایكا خوه، ده مئ مروڤ په یامئ تو لقه كرنئ ل نه یاری خوه دبھیست، هه موو تشت ژبیرا مروڤی دچن.. بپا ۲۴۷". ب ئئ چه ندئ ژئ، جفاك دئ ب ئارامی ژیانئ دو مینیت و دئ بیژن كو (خودئ یا قئ دهستی بو قئ دهستی ناهیلیت... بپا ۲۲۳). چاڤین یاسایی و پۆلیسان ژئ دئ د زل بن ژبو پاراستنا ته ناهیا وان. ئه ئه یه كه تواری یا سروشتی یا نفیسه ر ب شیوه یه كئ هونه ری سه ره ده ری دگه ل دكه ت.

ل داویئ ژئ ئه گه ر ب چاڤئ ده قه كئ ئیكگرتی ل رو مانئ بنیرین، دئ بینین كو كریارا تیروورئ و كو مه كا تاوانین مه ده نی ب خوڤه دگریت: ره قاندر، كوشتنا مه یاسه تی، كوشتنا خواستی، گه نده لی و سه ریچی یین یاسایی ژ لایئ جه مشید قه لغانیقه... هتد، هه موو ل پیرگی یاسایی ده یین و یاسا نه شی ت ب

دروستی بگه هینته دوماهی. هه چهنده هنده ک ئاماژه یین پۆلیسی هه نه کو
 دبیت جه مشید قه لغان ل پشت کوشتنا مه یاسه تی و خواستیدا بیت، لی
 بکوژین هه ردووان نه هاتنه ده ستیشان کرن، هه روه سا لیژنه یا بلندا دو یفچوونا
 کریارین جه مشید قه لغانی ژی، ب بیتاوانی یا وی ب دوماهی هات. ئەوی
 رهوشه ن و کچا وی ره ئاندین ژی د هه ولدانه کا ره ئینیدا دهیته کوشتن و چ
 که سین دی ل دو یف خوه ناکیشیته دنا ف زیندانییدا. جهی تیرۆرستان ژی، دهیته
 گوهورین و ژبلی به رمایکین تاوانان، چ تشتی دی ژی ناهیته دیتن (ژبلی
 داخویانییه کا ده زگه هین باژیری پران کو جهی گومانینه). د تویراندنا دگه ل
 نه وافی شو فیردا، تویرینه ر دیژتی: "ب راستی ته فنی ته ژ ته فنی فی وه لاتی
 ئالۆزتره! کومونیست، فاشی، شوره شگیر، شو فییر، سه له فی، جه جی، چ مایه تو
 نه بووی؟! .. به س هوون ماینه نه ز نه بووی... بی ۲۳۳". ئەفه ژی ئاماژه یه که ژبو
 پوخته یا پیقار ژویا رهوشا جفاکی د سه رده می رۆمانیدا، کو ره شبنیه کی دکه ته به ر
 هه رسی تیگه هین سه ره کی یین فی رۆمانی (جفاکی، ئە فینی، یاسایی). ژ لای
 جفاکیفه جه مشید قه لغان یی به رده وامه ل سه ر ئیکودووا خوه. دوماهی یا
 هه موو چیرۆکین ئە فینداریی ژیکفه بوون و سه تمین بوون: چیرۆکا خواستی
 دگه ل رهوشه نی ب خوه سۆتتا رهوشه نی ب دوماهی هات، چیرۆکا خواستی و
 مه یاسه تی ب کوشتنا هه ردووان (د دوو که شین مژداردا) ب دوماهی هات،
 چیرۆکا کفانی و خونائی ب ژیکفه بوونی ب دوماهی هات. ژ لای یاساییفه
 ژی، نه تیرۆرست هاتنه گرتن و دهسته سه ر کرن، نه تاوانبارین بکوژ هاتنه
 خویا کرن و نه ئەو شیان هه بوون کو به لگه یین گومانبر ژبو تاوانین جه مشید
 قه لغانی خویا که ن.

ته کنيکين ڦه گيراني و نه له مينتين هونهری و جوانکاري د رومانيدا، دى بو
 هنده ک پسرپورين دى هيلين. زمانى روماني، کو ب زمانه کى ده ڦه روکي پوخت
 هاتيه نفيسين و کومه کا شاشى بين خالبه ندي تيدا هه نه، هه ڦوکين دريژ و
 پيکفه گريدايى بکارئيناينه کو دبه نه گهرى مژداربوونا راماني، شيوازى نفيسينا
 تيرم و په يقان، هه مه جوړى يا بکارئينانا پيشگر و پاشگرين په يقان کو هه
 جاره کى ب ته رزه کى جودا نفيسييه و هنده ک شاشى بين ئيملايى ژى، دى بو
 پسرپورين زمانه ڦانى هيلين. سهره راي ڦان تيبينى بين ل سه لال، ئوو سهره راي
 هنده ک شاشى بين زانستى و زيده رووى يا ويژه يى د هنده ک بابه تين مينا
 شيوازى ڦه خوارنا مه يى و هه ڦه ندى بين جفاکيدا، رومانه که هه ژى خواندنى و
 ل سهر راوه ستانيه. نفيسه رى که تواری يا سروشتى، ميناک و بوپه ران وه کو
 هه يى د جفاکيدا ره سم دکه ت، بيى کو مايى خوه د گوهارتنا سهمت و
 ريړه واندا بکه ت. له وا هم د کارين بيژين کو نه ڦ رومانه ده برينى ژ جفاکى
 کوردى دکه ت، د جه و سه رده مه کى ديار کريدا. نه ڦ شيوازى نفيسينى،
 باشترينه ژبو ليکولينين دهروونجفاکى بين ل سهر ره ڦتار و دلينى و تپه زرين و
 تيگه هين تاکان د جفاکه کى ديار کريدا.

*

خەبات و دەردەسەرى يىن كوردان و كوردىنىي

د سىتكى رۇمانىن (صدقى ھرۇرى) دا

رۆمانا سیتک

صدقی هرۆری ئیکه ژ رۆماننقیسین کوردین دیاسپۆراییی، خهباته کا بی
راوهستان د بیائی و یژه و زمانی کوردیدا کرییه. ئەگەر ئەرکی هەر نقیسه رهکی،
گه هاندن و ئازراندنا هزره کی یان تیگه هه کی دیارکری بیت (ژبو تیهزرین،
به رگومان کرن، گوهورین و خورت کرنا تیگه هان)، نقیسه رین کوردین
دیاسپۆراییی، روو ب رووی ئەرکه کی دووانی دبن. ئەرکی پاراستن و فی کرنا
زمانی کوردی ژی دهیته سهر ئەرکی ئافراندن و داهینانا دهقین و یژهیی، داکو
زارو کین کوردان، زمانی خوهیی دایکی دناف پرۆسه یا پهروه دهیی یا زمانه کی
بیانیدا ژبیر نه کن. ب ئی چهندی ژی، و یژهیی دیاسپۆراییی کومه کا ئە له مینتین
هو شیار و دوکیومینتاری و پهروه دهیی و تیهزرینا ریژهیی و داهینان و
ئافراندنا تیگه هین پیشکیشکری ب خو شه دگریت.

وهکو پرانییا و یژه قانین کورد، که کی هرۆری ژی ب شعری دهست پیکرییه،
پاشی بهر ب چیرۆک و نقیسینا رۆمانانقه چوویه، چونکو چیرۆک و رۆمان
بیاهه کی بهر فره هتر دده نه نقیسه ری ژبو دهر برینا ههستین په نگیایی و فهزایه کی
بهر فره هتر ل بهر خوانده قانی شه دکن کو خوه دناف بو یه رین دهر براندی و
تیگه هین ئازراندیدا بینیت و سه ره ده رییه کا خورتتر دگهل بکه ت. ئەگەر شعر
هونه ری که تا بژاره یا جفاکی بیت، رۆمان هونه ری هه موو ته خین جفاکییه ب
هه موو ئاستین خوه شه، چونکو رۆمانا سه ره که فتی دبسته خودیکه ک، کو ههر
خوانده قانه ک ههست و نهست و هزر و رهفتارین خوه یین رۆژانه تیدا دبینیت

و دووباره هزرى تيدا دكهت. هه تا نفيسينا ئى گوتارى، ص. هرورى چوار رومان به لافكرينه، ههرسى رومانين وي يين ئيكهه بۆ چندين جاران و ل چندين وه شانخانه يان هاتينه چاپ و وه شاندىن. رومان چوارهم ئى ب بهرگى دووى يا رومان سىيهم هاتيه ب ناكرن. د شان ههر چوار رومانين خوهدا، به حسى خه باتا ملله تى كورد ژبو ئازادى و رزگارى دكهت. دهرده سهرى و ژيانا پر زهحه تا كوردان ل بن دهسته لاتا سته مكار يا داگيركه رين وه لاتى پيشچاف دكهت، كۆمه كا گافين دىروكى يين ره شبين و گه شبينين دۆزا ملله تى و بزاقين رزگار يخوازيى، ب نه فه سه كا بىلايه نگرى و كورد په روه رانه ددانته سهر مىزا دانوستاندين گه نجين نووه تى، كو ب چاقه كى ره خه يى هه لسه نگانده يى لى بىرن و پيداچوونى پيدا بكن، ژبو دانانا نه خشه يى ريكى و پلانين داها تى. هه روه سا ئماژه يه كا مه رمدار ب هنده ك تىگه هين جفاكى و ره فتارين په سه ندى ددهت (د جفاكى ره سه ن دا)، كو دگه ل سه رده مى نه و ناگونجن و پيدى ب پيداچوون و بهرگومان كرنى و گوهوريننه.

د ئى نفيسينيدا، دى سه رده رى دگه ل سىتكه كى رومانان كه ين، دى هه ولدين بۆيه ر و روودانين ههرسى رومانان، بكه ينه هيقىنى دانوستاندين شوڤه كارى و گرى يين هنده ك بۆيه ران، ئوو دى ل بهر تىروژكىن ره وشا دهروونجفاكى يا وه لاتى و كه توارى يا جفاكى فه كه ين، كو خوانده فان ژ دوخى وهرگه كى پاسيف بهر ب كارلى كرنى و دوخه كى نه كتىف فه بچيت. نه م دىپژنى سىتك، چونكو ههرسى رومان ب ناهه روك و په يامين ئاراسته كرى و روخسارين ده برينيه، تا رادده يه كى وه كه هفن. بياقى روودانين ههرسى رومانان دكه فنه دناف چوارچوڤه يى زولم و سته ما داگيركه راندا ژبو بوهراندنا

که سایه تیا که سی کورد، خه باتا نهیئی ل باژیان، شورشا چه کداری و بزاقین
 رزگار یخوازی ب ولاتپاریز و هه لپه رسته، تیگه هیئ جفاکی کوردی و ژیان ل
 دووره و ولاتیئی. کاراکته ریئ سهره کی یئ ههرسی رومانان ژ که سانین و ولاتپاریز
 و که سانین هه لپه رست و لایه نگرین پارتین کوردی و تا کین هه ردوو جفاکین
 (ره سەن و فه حەوینک) پیک دهین، کو بارکریه ب کومه کا هه ستین ملله تینیئی
 و مرو فایه تیئی. سهره رای وی چه ندی کو ئەف بابەتە د سی رومانین خوسەر و
 کاملاندا هاتینه دهر براندن، لی مرو ف و هه ساتی دئینه دهر کو ههرسی رومان
 هه فته مامکهرن، یان هه هه مان چیرۆک و بویه رن ژ لایه نین جودا جودا هه هاتینه
 فه گیران، یان ژی کومه کا چیرۆکین جودا جودا یئ هه مان جفاک و هه مان
 بویه رن کو ژ پاشخانین جودا جودا هه هاتینه فه گیراندن. ئەف تاییه تمه ندییه، سی
 رومانین خوسەر و کاملان دناف سیته کیدا کوم دکهت. دبیت مه ره ما نفیسینا
 سیته کان، ئەو بیت کو هه مان بابەتی بکه ته هیئینی دهر برینا کومه کا چیرۆک و
 فه گیرانین هه مه جۆر، یان ژی لیقه گه ریانه ک بیت ژبو شو فته کرن و روهن کرنا
 هنده ک بویه ریئ نه ته واوکری، یان ژی دبیت خوه دا هیلانه کا کوورتر بیت ژبو
 تیوریزه کرنا هنده ک هزر و تیگه هیئ هه فبه ند ب بابەتی ره فتار و هه لو یستانقه.
 هه رچه وا بیت، ل داویئ سیته کی رومانان په یدا دبیت، کو د هه مان ده مدا هه ر
 ئیک رومانه کا خوسه ره و هه ر سی ب هه فرا پیکه گریدا یینه ژی.

د شیوازی نفیسینا سیته کاند، نفیسه نه چار نابیت کو رومانان خوه مشتی
 خه ونرۆژک و فلاشباکان بکهت (هه رچه نده ههرسی رومان نه فالانه ژ
 خه ونرۆژک و فلاشباکان)، لی مشه جاران رومان نفیسی په نا برییه بهر چیرۆکین
 د هوندر چیرۆکیئا و چیرۆکه کا دی ژ مالبچویکی چیرۆکا سهره کی چیکرییه کو

بیته پاشخان و خویاکه را بویه ریڼ چیرۆکا سهره کی. هه موو چیرۆک ب شیوه یی (چیرۆکا شەش پارچه یی)* راجاندینه و مفاژ شیوازی فه گیرانا داستانیڼ دیرۆکی و گه لیږی وه رگرییه (بو نمونه شاهنامه یا فیردهوسی و ئیلیاده یا هومیرۆسی)، کو کۆمه کا چیرۆکیڼ خوه سهر د هوندری چیرۆکه کا سهره کیدا خرغه دین و چیرۆکا سهره کی پی دهوله مه ند و کاملان دبیت. خالا دی یا داستان و چیرۆکیڼ ئایینی (مینا چیرۆکیڼ ته وراتی و قورئانا پیروژ)، هه موو چیرۆکیڼ دناف خوه یی داستانا سهره کیدا، بهر ب یه ک په یاما ئاراسته کریقه دچن و ل داوی یا هه موو چیرۆکیڼ د هوندری چیرۆکا سهره کیدا، ئه و په یامه زه لالتر و روهنتر لی دهیت. نفیسه ری ژی، هه ر هه مان میتۆد په ییره و کرییه؛ جار لی دهستیکی سی رۆمانیڼ خوه سهر و کاملان بهر ب یه ک په یاما وه لاتپاریزی و ملله تینیقه دچن. د هوندری هه ر رۆمانه کیدا کۆمه کا چیرۆکیڼ لاهه کی یین بهر خودانی و خه باتا رزگار یخوازی هه نه کو دگه هه نه سهر ریژگه ها هه مان په یامی. ئه گه ر په یاما سهره کی یا داستانیڼ دیرۆکی، شه هنازی یا قه ره مانیی و هه فرکی یا ل سهر دهسته ه لاتداریی بیت و د چیرۆکیڼ ئایینیدا، پیقه گریدانا مروثان ب خوه یی خودیقه بیت، کو ل داویی دبیته هه فرکی یا دناقه را خیر و شه رییدا. په یاما سهره کی یا فان هه رسی رۆمانان دۆماندا خه باتا رزگار یییه. یان ب کیمی، ره وشه نبیرکرن و هۆشیارکرن ملله تییه ل سهر دۆزا

* شیوازه کی نفیسینا چیرۆکییه ژ شەش پارچه یان پیک دهیت؛ (په هله وان، ئه رک، ئاسته نگ، هاریکار، چاره سهری، دوماهییه کا خوش). د پرانییا جاراندا، چاره سهرکارین دهر وونی شی شیوازی راجاندنی ژبو دووباره ئافکرنا که سایه تی و چاره سهرییا ترۆمایین دهر وونی بکار دهینن. لی ده می نفیسه ر هه مان شیوازی ژبو هۆشیارکرنی و فه گیرانی ب کار دهینن، مه رج نینه کو هه رده م دوماهییا چیرۆکی یا خوش بیت.

رهوایا مافین وی، کول داویئ دی بیته هه فرکی یا دناقبه را خیرئ و شه پیدایا. تیگه هی خیرئ و شه ری تیگه هه کی ریژیه و هه لایه نه کی هه فرک خوه ب خودانی خیرئ دزانیته. ئە فجا ژبو ئیکلا کرنئ و ئالیسه نگی یا لایه نین هه فرک، نقیسه ر و رۆمانقیس خوه ل بابته تی هه فرکی ددهن و ژ جهه کی بیلایهن قالا هه ر دوو لایه نان دکهن، کو خوانده فان ژئ پشکداریی د ئالیسه نگرنا هه ر دوو تهره فین هه فرکییدا بکته و هه لویسته کی رهوایی مروفانه وهرگریته. پالدا نا خوانده فانی ژبو وهرگرنا هه لویسته کی دیارکری، په یامه کا دی یا نقیسه رییه، ل پشت ریژکین فه گیرانی دهیته دیتن.

۱. کوری زناری سهر بند

پشتی سهر نه گرنا به یاناما یازدهی ئاداری و شکه ستنا شوره شا ئیلونی، رژیمایا به عسی خه لک ژ سهر گوندین وان یین چیایی راکرن و بهر ب کومه لگه هین دهشتیقه ئینان. پیره ژنه ک و نه فیا خوه یا گه نج (به سنا) د زقرنه سهر ملکته و کافله گوندی خوه، ب شهف دکه فنه دناف بو یسه یه کا ره شه کین رژیمیدا و پشتی ته عدایی یا سیکیسی ل هه ر دوو ژنین بیده سته لات دکهن. شیرۆ دگه ل دوو هه قالین خوه ژبو هه مان مه رهمی ل ناف بیستانین گوندی بوون و ئەو بویره ب چاقین خوه دیتن. داپیر و هه ر دوو هه قالین شیرۆی دهینه کوشتن و پاشی شیرۆی ب هاریکاری یا هنده ک کاروانی یین قاچاغچی، به سنا رزگار کر و هه ولدان بگه هینه گونده کی داکو پاشی رهوانه ی دهۆکی بکهن. لی به سنا ژبه ر هه ر ئەگه ره کی دهروونی یان جقاک، یان ژئ وه لاتپاریزی، تهحه مولا وی فهیته ناکته و ب ریقه خوه دکوژیت. شیرۆ ژئ نه ویریت فه گهریته فه باژیری و دمینه ل وان گوندین ل سهر توخیبی. د فه گیرانا چیرۆکا خوه یا ل

مووسل و سهردهمپن زیندانیدا، بیرا وی ل هندهک چهکی شهشارتی دهیت. دگهل سی ههقالین دی دهست ب شورهشهکا نوو دکهن و نافودهنگی چالاکی بین وان ههموو دهقهری شهدگریت. لی دهمی پارتین سیاسی برپارا شهژاندنا شورهشهکا نوو ددهن و دگههنه دهقهری، دوو ههقال خوه ددهنه دگهل پارتیهکا سیاسی و شیرۆ و ههقالهکی دی وهکو بهرگری میلی دمینن، نهئین بچنه دناف ریزین چ پارتین سیاسیدا. چونکو پرانییا پارتان ب براکوژی و بهرژهوندها بهرتهنگا حزباتیقه د مژوول بوون. ئەو شهرین پارتین کوردی دگهل ههف دکرن، ب قاسی وان شهپان نهبوون بین ل دژی حکومتی دهاتنه دکرن. وهکو ههلویستهک ل دژی براکوژی، خوه ژ ریزین پارتان دوور دکته، لی وهکو کوردپهروه و وهلاتپاریزهک دمینه دناف بزاقا رزگاربخوازی یا کوردیدا. پشتی راههستاندنا شهپری عیراقی و ئیرانی، رژیما سهددامی دهست ب کریارا نهنفالی دکته و پرانییا پیشمههرگه بین پارتیان و بهرگری میلی و خهلکی سقیل ژی، بهر ب سنوورین ترکیقه چوون. ل داوی شهفتنه دناف هندهک کهمپین بیسهروبهرین پهنابهراندا. نامهیهکی بو ههقالهکی خوهی پهنابهری ئورۆپایی دهئیریت و داخوازی ژی دکته کو دۆزا گهلی کورد بگههیننه ههموو جیهانی و د ههمان دهمدای ژی، ههلبدن کو هاریکاری یا ئاکنجی بین کهمپان بکهن. ئەفه بوو پوخته یا رۆمانا کوری زناری سهربلند*. ئانکو رۆمانهکه سهردههری دگهل ههلویستی شورهشگیرانهیی وهلاتپاریز و ههقولهاتی بین کورد دکته،

* صدقی هرۆری (۲۰۱۷). کوری زناری سهربلند، رۆمان. ژ وهشانین دهزگههی نالبه ند یی چاپ و وهشان/ دهۆک. چ ۳، چاپخانا هیقی- ههلیر. چاپین پیشین (چ ۱- ۱۹۹۶، ب ئەلفابییا لاتینی، دهزگههی نووده- ستوکهۆلم. چ ۲- ۲۰۰۸، ب ئەلفابییا عه ره بی، دهزگههی ئاراس- ههلیر).

ههروهسا سهردههري دگهل ههردوو كريارين رهشين ديروكا بزاقا رزگاربخوازي يا گهلي گوردستاني دكهت، كو نه نفال و شهريين براكوژيينه دنابهره پارتين كورديدا، ئوو قالا رهوشا جفاكي يا وان ههردوو سهردهمان دكهت.

ئه گهر ئهم ژ نافي روماني دهست پي بكهين، كو نافي وي كرييه "كوري زناري سهربلند"، ئانكو كهسه كه كوري زناره كييه (چيايه كييه)، لي چونكو نابيت كهسه كي جاندار بيته كوري بيجهانه كي، ئه جفا ژبو شوبهاندن و وهسفرنا كهسه كي ب تشته كي دي يي نفش جودا دهيته بكارئينان. ئه فه زي دهسته وازه يه كا مينه ثيبه، كو هندهك ساخله تين وي تشتي پي هاتيبه وهسفرن دناف خوهيي ويدا هه نه. لي ئه ف وهسفرنه هندهك توند و بهيزه كو مينا ساخله تين بوماوهيي يين دايباب و زاروكان لي هاتيبه. كا چهوا هندهك ساخله تين بابي يان داكي دناف زاروكين واندا هه نه، هندهك سيفه تين زناري سهربلند زي، د وي كهسي وهسفريدا هه نه. نفيسه ر ئي تيكهه لكرنا جانين گهرم ژبو پهيدا كرنا هيزه كا مهزنتر ژ هيزا هه يي، ب فه لسه فه يا كراسگوهوريني دشوبهينيت: "جاني جانهمه رگ و مريان ژ كافلانكان، ژ لاشين وان دهين دهري.. دبالي ده دميين هلاويستي ل بهندا كو بكهفن نافا كافلانكنه دن.... بپا ۲۱۸". ل گوره ي فه لسه فه يا كراسگوهوريني، جانهك ژ جهسته يي جانداره كي دهر دكه فیت (پشتي مرنئ) و دچيته دناف جانداره كي ديدا، كو هه موو رهفتار و هزر و دليني يين كهسي مري ب نه مري بمينيت. لي نفيسه ر جاني زناري وهرناگريت، چونكو زنار نه مرييه و نامريت. بهلكوب ئاوايه كي جهفهنگي، هيز و بهرخوه دانا زناري دئيخته دناف جهسته يي په هله وانيدا داکوب هه مان هيزا خوه راگري رهفتاري بكهت: "ههست ب خوه كر كو هيزهك ژ وي چيايي سه همدار تيته نافا وي و وي

ژی وهک خوه لیدکه... بیپا ۲۱۸". ئەقە ژى وهسفرنه کا جه قەنکی- فەلسەفییە، کو فەر بوو ژبو ب سەر هه لبوونا خوانده قانی هیلا با. لی چونکو بابەتی رهوشه نیبرکرن و هوشیار کرنا ملله تی، په یامه کا دیار کری یا فی سیتکی رۆمانانه، ههردەم بابەتان و هۆدۆزی یا بۆیه ران ب ئاشکرایى دده ته خویاکرن کو خوانده قان مفايه کى هزرى و خوشییه کا دلینی ژ قەگیرانی وهرگریت و بیته سهده می چیکرنا هه لویسته کى دیار کری.

عەشقا مەرۆقی و ئاخى

هەر ژ سهرده می شۆره شا کشتوکالیی سهرگری و مەرۆق ل گوند و ده قەرین ده ستیشانکری ئاکنجی بووین، ب ئاخیقە هاتینه گریدان و ئەق پیقە گریدانه رفیشت بۆ رفیشتی توندتر و موکمر لی هاتییه، هه تاکو گه هشتیه ئاستی عەشقه کا ههردەم گەش و نه هیته قەمرانندن. ئەگەر به ره قانیکرنا ژ ئاخى، ل ده ستیپکی ژبو مه ره مین ئابوری و پاراستنا ژیانى بوو بیت، ل سهرده مین ژیکفارتنا نفسین مەرۆقان و ملله تینی و نه ته وایه تی، ئاخ یا بوویه پشکه ک ژ که سایه تی یا مەرۆقی و ب هه موو هه ست و نه ست و پالیته ر و خوه رسکین خو قە، دنا ق عەشقا ئاخیدا هاتییه بوهرانندن. مشه جارن، ئەق عەشقه جهی نامووسی دگریت و دبیت ئەقە بیت سهده می وى چەندی کو گوندی سهرا بهوسته کا عهردی هه قدوو دکوژن. مامی شیرۆی سهرا بهوسته کا عهردی هاتبوو کوشتن، کو نه دخوه ست وى بهوستا مولکی وى (نامووسا وى) ب ده ست که سه کى دنقه بهر بده ت. د وهسفرنه کا جوان و مشت دلینیدا، نفیسه ر به حسی بارکرنا مالباتا شیرۆی دکه ت: "که ته سه ر چوکا و ئیدی پر ژ دل کره گری و ئەز ژى بهردامه گری. پاشی ههروه کو گوند مه ککه ها وى، ههردوو له پین خوه و ناچاقین

خوه خستنه سهر ئاخى، ته دگوت قهى نهو نقيژى ژ گوندى ره دكه... تژى له پين خوه
ئاخ كر و رابوو سهر پينان... تووركهك ئانى دهري، نهو تووركى بچووك تژى ئاخ كر و
خستهقه بهر بارى كهري. ئاها نهقه نهو ئاخ، هيشتا دق گولدانى ده يه... نه م كيشه
بچن نهو گولدانك ب مهره يه... بپ ٦٤-٦٥".

هه لگرتنا ئاخى د مالدا بيهنا وي پى دهيت و دبته پالدهرهك كو ههردهم
د دل و مهژيى مروفيدا بمينيت، ههروهكو مروف تشتهكى مهعشوقا خوه
هه لدگريت و دپاريزيت، كو ههردهم پى بيري يا وي بكهت. هه ر نهف عه شقه
بوو دايرا زه ليخا و به سنا يا نه ثيا وي پالداين كو سه ره دانا ئاخا گوندى خوه
بكه ن، وان دزاني كو گوند كافل بوويه و هه موو مال و مولكه تي وان هاتيه
سو تن و ژنا بربن، خو نه گه ر ما با ژى، ما دا چه وا فه گو هي زن؟ لى حه نين و
تامه زرويا ئاخى بوو كو پازده زالگه هي ن رژيمه كا دلره ق و سته مكار به زينن
(ژ سيميلى هه تا كانيماسى ژ پازده زالگه هان بيتر د ريبي ده بوون... بپ ٢)، داكو
بيهنه كى ل سهر ئاخا خوه روينن و بيهنا ئاخى مشتي دفين خوه بكه ن. ئوو
هه ر وي عه شقى ژى، شيرۆ و هه قالين وي پالدا بوون كو ب شه ف خوه
بگه هينن سهر ئاخا خوه يا لى حه رامكري. هه بوونا زالگه هان چوارچو فه كرنا
لقينين مروفييه و ترساندنه كا دهروونييه، كو مروف نه شيت سه ره دانا گوند و
عه رد و ئاخا خوه بكه ت: "زالگه ه ب خوه چه شنه كى ترساندن و كونترۆلكرنا خه لكى
يه... بپ ١٠". لى نه ف عه شقا هه، مينا عه شقا باوه رداره كى ئايينيه كو دناف هو ش
و نه هو شى يا مروفيدا ده يتته چان دن كو پى بريت و بو بريت. ئوو ده مى
دمريت ژى، هه ر فه دگه ريه ته فه ناف هه مبيزا ئاخى. دبیت نه فه بيت سه ده مى وي
چه ندی كو نقيسه ري، هه ر ل ده ستيپكي كو مه كا كارا كته ري ن خوه به ر ب مرنيقه

برن. لی ئەو مرنه ب هه لویسته کێ مروڤایه تی یی میرزای و هه لویسته کێ
هۆفانه یی ره شه کین رژیمی بار دکهت، ره شه کین رژیمی ته عداپی یا سیکیسی ل
داپیرا زوله یخا و به سنایی دکهن، لی غیره تا میرزای نه شیت قه بوول بکهت و
هیرش دکه ته دژمنی:

- وان جلین وان دبه ر ده دراندن و به خته به خت و هه وار و گازیین وان دناڤ
تیقه تیق و چمیلی و هاریا لاشین سه ربازین عیرا قی ده وندا بوون... بپ ۳۶."
- وهی بابو! نه فه چه دکن؟! نه فه چه درنده و هۆفن!... بپ ۳۷.
- هه ژمارا وان ژ گولله یین تفه نگا وی بیتر بوون... لاشی وی ب شیلکین خوه کره
سه راد. وان ب وی ژی بهس نه کر، نهو هاتن و وان ب سیکاران ل که له خی وی
خست و که له خ هنجاناند... بپ ۳۸.

پاشی دگه ل گولله و توپباران کرنی، شاهین ژی دهیته کوشتن. ئوو پشتی داپیر
مری و هه موو فه گه راینه فه هه مبیزا ئاخ، به سنا ژی خوه دکوژیت. خوه کوشتنا
به سنایی ب هنده ک تیگه هین جفاکیه گریدهت کو نه دووره خالی وی نه شیت
وی قه بوول بکهت و وه هزر بکهت کو ناموسا وی له که دار بوویه. نفیسه ر
قی پرسی ب ژیرمه ندانه دنازینیت و دئیخته بهر بیائی تیهرزینی: "ده قیجا وهره
ژ خه مان نه په فه، دژمنی داگیرکه ر ده ستدریژی و بیبه ختی ل که چکی کرییه و خالی وی
خوه ل سه ر سه ر وی ترش و تال بکه... هنده ک زۆرداری ل مه دکن و نه م زۆرداری ل
خوه ب خوه دکن. نه م میرانی و قه هره مانیا خوه ب سه ری یه کودو ب کار تینن... بپ ۴۷."

لی به سنا ب خوه ژی نه دشیا وی ته خمینی بکهت کو زارۆکه کێ هۆقه کێ رژیمی
سته مکار دزکی ویدا گه شه بکهت. نه فه ژی ژ نه گه ری په روه رده یا کچانه دناڤ
جفاکید، کو هه رده م نهو دبنه ناموسا بنه مالی و هه رده می دهسته کێ بیانی که فته
سه ر (خۆ نه گه ر ب ته عداپی بیت ژی)، نهو دهسته دکه فته سه ر ناموسا مروڤی

و بنه مالی. جاره کا دی نفیسه ر خوه دهافیتته دناف بابه تیدا و بابه تی ب
شروقه کاریبه کا مروقدوستانه دئازرینیت: "کی دی وی تیبگه هینه کو کوشتنا من نه
نامووشووشتنه، کو نامووس و شهرفپاراستن نهوه مروفا به شدار ببه د رامالشتن و
پاقرکنا وهلاتی خوه ده ژ چه په لاین دهستدریترکه ر و داگیرکه ر... بیپ ۴۸".

نه دووره کو مه رهم ب قی مرنا ل دهستیکی (مرنا شهرفقانی، بهری
دهستیکرنا شه ری)، ناماژه یه ک بیت کو هه ردهم مرن نه بوویه ئاسته نگ د ریکا
دوماندنا خه باتیدا. هه ر که سه کی بیته جانگوری یی ئاخی، که سه کی دی یی
به ره هفه کو جهی نه وی چووی بگریت و به رده وامیی بده ته ریازی. نه فه
بابه تی کراسگوهورینی دوویات دکه ت کو جانی که سین مری دچیته دناف
جانی هنده ک که سین دیدا، داکو موماره سه یا هه مان عه شقا ئاخی بکه ن (خو
نه گه ر خو جهین باژاره کی وه کو مووسل بن زی). ئوو نه فه گه ریانا شیرووی بو
ناف باژی ری، قی تیوری دپه ژرینیت. دبیت زی ناماژه یه ک بیت ژبو مرنا
شوره شی کو ب داگیرکنا ئاخی و دوورکنا عاشقین وهلاتی، هه موو تشت
دمرن و هه ر کریاره کا ل پاش بهیته کرن، فورمالیزه کرنه کا نوویه ژبو ژیانه کا
نوو. مرنا فان کاراکته ران ئیکه مین هه لنگفتنه نفیسه ر دهافیتته به ر خوانده فانی
کو هزرا خوه د نه لته رناتیقه کی دی یی نووتردا بکه ت. د بابه تی مرنا نازه نینی
دا زی، ئیشاره ته کا جه فه نگیه کو دی سه رده مه کی نوو هه لیت، سه رده مه کی
مشت ژ ژان و دووری و هه لنگفتنن دهر وونی، دی داده ته سه ر ژیان هه یی. نه و
ئومیدا ئیکه مین کو دگه ل هوشیاری یا په هله وانی ژ داکبوویه و دگه ل خه ونین
وی گه شه کریبه، نه و ب دهستین دژمنی دیرین نه هاته کوشتن، لی ب دهستی
نفشه کی بیانی دهیته کوشتن: "دی وهره تاداریا به عسیان ب خوه ژ مه ره بهس

نه بوو، رابوون مسرى ئانين و بهردانه جان و گيانى مه... بپ ۱۶۶". دبيت ئماژيه ك
بيت كو دهستين بيانى ل پشت فه كوشتنا خه و نا مه يا ئيكه مين هه نه (كو
ئيكگرتن و خوه سه رى يا كورد ستانييه).

رۆمانه ك دناڤ رۆمانيدا

گه له ك جاران هه يه كو رۆمانه ك دناڤ رۆمانه كيدا بهيته نفيسين، يان
نفيسه ر د كئليكه كا ديار كريدا بهري فه گيرانا بوپه ران دده ته چيروكه كا دى يا
هه قبه ند ب بوپه رين رۆمانيقه . ئه ف مزاره ژ فلاشباكان جودايه، چونكو
فلاشباك بو ده مه كى كورت و دناڤ بوپه ره كى هه نوكه ييدا دقه وميت، لى ئه فا
نفيسه رى كورى زنارى سه ربلند كرى، ب پلان و زانيوون نفيسينا چيروكه كا
دييه دناڤ قى چيروكا خوه يا ب شيوازي رۆمانيدا چاندى. پشتى شيرۆ بريارا
نه فه گه ريانى دده ت، ل زومه كا ره خى تركيى ئاكنجى دبیت، بريارى دده ت كو
ده مين خوه ب كاره كى مفادارقه ببورينيت، ئه قجا هزرا نفيسينى دكه ت: "چ
بنفيسم؟ هه لبه ستان؟ لى هه لبه ستانين مه ژ ميشان ژى پيترن، خوه تشته كى گه له ك
باشه، لى دى چيتر به نه گه ر هندى وان... نفيسكارين ره نكين دن يين نه ده بى و
نه ته وه يى ژى هه بن... نه ز پيتر جه ز دكم ده ست ب نفيساندا چيروك و رۆمانان بكم،
چونكى نفيسكار تى ده سه ربه ستره و دكاره تى ده قالا گه له ك بوپه ر و سه ره اتى و
پرسگرينكان بكه... هه ر وسا ژى ژ زمانى ره و بو هينبوونا وى خوه ندنگه هه كن... بپ ۵۹".
ب قى بريارا كو مفايه كى هزرى و زمانه قانى و هوشيار كرنى بده ته ملله تى و
ده مين خوه يين قالا ژى پى ببورينيت، ده ست ب نفيسينا رۆمانا ژيانا خوه
دكه ت. هه ر ژ هه ژارى و ده ستكورتى يا مالباتى ل گوندى و چه واتى يا
كوچبه رى يا وان بو مووسلى ده ست پى دكه ت، هه تاكو دگه هته سه ر تيگه هين

ثایینی و گرنگی یا هه‌بوونا ئایینی د ژيانا مرۆقانداندا. د قی سەفەرا دوور و درێژدا، بەحسی هەژاری و رینجەری یا سەمیانی مالا خوە دکەت، پاشی دەیتە سەر دەردەسەری یین زارۆکیی ل بازاری مووسل، کا چەوا زارۆکی عەرەبان تەعدایی ل زارۆکی کوردان دکر و دایباین وان ب میرانی و زیرەکی بو د هژمارتن، هەردەم زارۆکی خوە هاندان کو زارۆکی کوردان ب ئیشین و کیفا وان پێ دەت، هەتا ئەف بەرەبابی نۆکە یی ب کەربوکی زێ پەیدا بووی: "هەندی ئەم زارۆکی کوردا بوون، ئەم گریدایی سنج و تورین بلند و باش یین نافەلباتین خوە بوون... چ هەددی مە بوو ئەم شەری زارۆکەکی عەرەبان یان چ زارۆکەکی دن بکن... بپا ۷۱".

ئەف بەهانه کرنا پوزەتیفا خوە قاییلکرنی یان دلە کدلدانا خویی، ئامرازەکی پاراستنا هەقسەنگی یا دەروونیە ل دەف کەمینە یین بندەست و ستەملیکری. هەردەمی مرۆف نەشیت یان نەویریت تۆلا خوە قەکەت، دی پەنا بەتە بەر ئیدیالیزمی و رەوشتین ئاشتیخواز. ئەقە ژێ شیوازەکی راهاتنا دگەل رەوشا هەبیه (چ هەددی مە بوو ئەم شەری زارۆکەکی عەرەبان بکن... بپا ۷۱). ئەگەر ئەم قی تیگەهی هەقەری وی کوشتنال سەرا بەوستەکا عەردی بکەین کو بابی پەهلەوانی گوند و مال و مولکەت و هەموو بیرهاتن خوە ژبەر هیلاین و تەنگەزاری دنیایی بووی، ب هیچ رەنگەکی ناچیتە د چوارچۆفی سنج و تورەیا بلند دا، بەلکو ترسەکە ژ ئەنجامان. ئەگەر مرۆف بشیت و تۆلا خوە ژ پسمامەکی خوە قەنەکەت، دبیت ئاشتیخوازی یان میرانییەکا دی بیت. لی دەمی تەعدایی یا بیانییەکی قەبوول دکەت، یان خوە ل سەر بیدەنگ دکەت، ئەو ناچیتە د بیافی میرانیی و ئاشتیخوازییدا، بەلکو دبیتە کەربوکیەکا هەلگرتی

هه تاكو دهرفه ته كا په قينى بو هه لدكه قيت. د هه موو جفاكين مروفايه تييدا، مروقى
 بيانى هه ردهم يى ترسيابى و شكه ستيه (نه مازه د سيسته مين شمولى و
 نه ديمو كراسيدا)، لهوا هنده ك رفته اران ل سهر خوه قه بوول دكه ت و پاشى وان
 رفته اران ب رهوشته كى ئايينى و ئاشتيخوازيى دده ته خوياكرن. نه گهر بابته نه
 ترس و خوه كيمدتن و بيچاره يى بيت، پا دى بوچى نه و رفته اره بنه سه ده مى
 شينبوونا كه ربوكينى؟ كه سى ئاشتيخواز و ب توره، باوهرى ب رفته اره خوه هه يه
 و چ جار ان ل ده ف وى نابيته كه ربوكين. لى كه سى ترسيابى و شكه ستي،
 هه موو بوهران د دلى خوه دا هه لدگرى و دپه نگينيت هه تا روژه كى دپه قيت:
 "پرانى يا جار ان ژى په قين چاف كوړنه؛ ناگرى وان تهر و هشكان، باش و خه رابان
 دده ته بهر خوه... بپ ۵۶". نه فجا ده مى په قين گيرو بيت يان شيانين تولقه كرنى
 نه بن، هينگى مه ژى مروقى ب ريكا ئالافين بهرگرى يا مه ژى؛ وه كو
 به هانه كرنى، هلفراندنى، خزاندى و فورماليزه كرنى و گه له ك ئالافين دى،
 هه ولدده ت كو هه فسه نكي و راحه تا مروقى پاريزيت. لهوا نقيسه ر خوه
 دكيشته دناف بوهراندا (وه كو هه ر جار و ب دريژاهى يا رومانى و چيروكين
 هوندر)، كو شروقه كرنه كى بده ته هه لويس ت و رفته ارين دهر براندى. ب
 فيلوسوفى يا هزر مه نده كى دكه فته دناف مالخوليانى بين خوه دا و دپيژيت: "ئايا
 نه ف كه ربه ل دژى وان كه س و سه مبولانه بين كو مه ته په سه ر و په ريشان دكن؟ يان ژى
 كه ربه ژ ده ستريزكارين وان بو سه ر ئاخ و گوند و باژار و مروف و كولتورا مه؟ يان
 كه ربه ل هه مبه ر رفته ار و كريان و بيروباوهر و ديتنين وان بين ره گه زپه ريسى... بپ ۷۶-
 ۷۷". ئانكو هزرا خوه د وى چه نديدا دكه ت كا كه ربوكين ل دژى خوه يى
 كه سين ديه، يان ل دژى پرؤسه يا سته مكارينيه، يان ژى ل دژى رفته اره هنده ك
 كه سين ديه. نه و ب خوه، كه ربوكين پرؤسه يه كال سه ريك كو مبونويه، دپيت

ژ تشته کئی بچووک دهست پی بکته و بهره بهره مهزن بیت، ههروه کو پهلهوانی د زاروکتی یا خوهدا، ب بیگونههی داخوازا ئەکتیفرنا دهرسا زمانی کوردی بی کری (کو وانیه کا فهرمی یا مهنه جی پهسه ندری بوو). ئەف داخوازییه وه کو داخوازی یا ههژیکه ره کئی میوزیکیه و داخواز بکته کو وانیه یا میوزیک و سروودی بهیته چالاکرن... ههلبهت ئەوی ههز ژ میوزیک دکهت، دی دناف ههقالین خوهدا زیره ک و ئاقرته یی بیت، ههروه سا چالاکرن وانیه زمانی کوردی ژ، دا وی بیای دهته پهلهوانی کو د وی دهرسیدا زیره کتر و ئاقرته یی بیت. لی ژبو ئەکتیفرنا دهرسا زمانی کوردی دهیته گازیکن و پاشقه برن: "ما قه ی گۆتته کا بهروفاژی راستی و خه راب ژ دهقی من دهرکه تیه!.. ئاخفتنا من ژ چارچوو قه یا پلانا خوه ندنگه هی و یاسایا دهوله تی دهرنه که تبوو... بیپ ۸۵".

ئەف کهربوکینا کارگیری یا خواندنگه هی ژ پاشخانه کا پهروه دهیی هاتییه و ب شیوازی کار و کارقه دانی، روژ بو روژی مهزتر و بهرفره تر لی دهیت، هه تاکو که ساین نفشی بهرانبهر و رهفارین وان و سیسته می وان و ئایینی وان ژ ب خو قه گرتی. ئەگه کهربوکین ل دژی که سین ژ نفشه کئی جودا بیت، ب ره گه زپه ریسی دهیته نیاسین و هه ردهم ئەوین بندهست ل دژی ره گه زپه ریسیته، لی ئەوین زالدوست فی پرۆسه یی ب پاراستنا ئیکپارچه یی یا وهلاتی و بهرزه وهندا گشتی دده نه نیاسین. هه ر لایه نه کئی هه فرک راستی د کوشا خوهدا دبیت و وی راستی ل دهف بهرهباین هاتی دچینیت. ب فی چه ندی ژ، پاشخانه کا پهروه دهیی یا کهربوکینی ل دهف هه ردوو لایه نان دهیته چاندن کو هه ر ئیک ل گوره ی بهریخودان و دیتنن خوه ب رهوا دزانیته. لی

كەربوكينا ل دژی كریارین سته مکاری و ته په سه ركرنی، ژ بازنه یی به رته نگی
 ره گه زپه ریسی یا نفشه کی دیارگری دهر دكه فیت و دچیته دناف بازنه یه کی
 به رفره هتری مرؤفایه تییدا. هه موو جفاک ل دژی سته مکارینه، خوه ئه گه ر د
 چوارچۆفی هه مان نفش و هه مان جفاکدا بیت ژی. ژبو نه هیشتنا سته مکاری و
 هه سترنا ب زۆرداری و په راویزخستنی، جفاکین پیشکه فتی سیسته مین
 دیمو کراسیی و ئازادی یا که سوکی و قه بوولکرنا جودا هییان و سهروه ری یا
 یاسایی داناینه. سهروه ری یا یاسایی هه موو هه فرکی یین دناقه را مرؤفاندا
 ئیکلا دکه ت. لی ده می وه لاته ک دبیته دوو جوین (یه ک زالده ست و یه ک
 بنده ست)، هینگی خه بات و تیکوشینا ژبو ب ده سته ئینانا مافین رهوا ده ست
 پی دکه ت. ئوو ئه گه ر وه لاته ک داگیرکه ر بیت و یه ک داگیرکی بیت، هینگی
 مافه کی رهوایی وه لاتنی داگیرکریه کول دژی داگیرکه ری رابوه ستیت. ئه ف
 راهه ستانا رهوا ژی، ب هه موو جوړین خه باتی دهیته کرن (چ ئه کتیف یان
 پاسیف بیت). د خه باتا ئه کتیفدا، بزاقین چه کداری و به رخوه دانه و هه ر
 دژاتیه کادی یا ریکخستیه ژبو ب ده سته ئینانا مافان. خه باتا پاسیف ژی
 کومه کا رهفتارین دهر براندی یین که سوکی یان کومی ب خوڤه دگریت، ژبو ب
 ده سته ئینانا هه فسوزیی و چاندنا که ربوکینی، وه کو دوعا لیکنی: "هۆ خودیوو!
 دی کهنگی به لا فان سه ربازان ژ مه فه به... بی ۱۴". یان شوڤه کرنا رهوشا هه یی:
 "هه ما هندی من دیتی و گوھلیبووی هه ری یا مه کوچه ری بوو و کوچه ری یه... بی ۷". یان
 ژی به رچا کرنا پرۆسه یین سته ملیکنی و نازراندا بابه تی شه ره ف و
 نامووسییه: "ئله موو نسوان ئه لعوسات، ئتمه ته عو بیهوم، شه و فوو ئه لکور دیات مال
 ئه لعهره بی... بی ۳۶". هه لبه ت ته عدا ییکرنا سیکی ل پیره ژنه کی و نه ئیکا وی یا
 سنیه، نیشادانا که ربوکین و هوڤاتی یا رژی مییه ل دژی ملله تی کورد، ههروه سا

راکیشانا خواندهقانییه کو هه لویستهکی مجدل دژی وی رژیمی وەرگریت. ژبو
 گه هاندنا ئی په یاما ئاراسته کری، ههردهم نفیسه ر ب هزرین خوه یین فهلسه فی
 و تیهرزینین هۆدۆزییه، خوه دهاقیته دناف قهومینا بویه راندا و هه ولدهت کو
 خواندهقانی ژی بکیشیته دناف هزران و شرۆقه کرنا بویه راندا (کو نه تنی
 خواندهقانی بویه ران بیت). ب شیویه کی تیروته سه ل قالا رژیما به عسا عه ره بی
 دکهت کا ب چ هزره کا شوینی و ره گه زپه ریسی هاتنه سه ر حوکمی: "هه ر ژ
 دهستیپکا هاتنا وان بو سه ر حوکمی عیراقی، پلانه کا درێرخایه ن یان وان بو ژناقبرنا
 مله تی کورد هه بوو... بپ ۸۶،... نه و به راهیک بوو و ل په ی وی ئاخ و ئوخین دژوار،
 ویرانکرنا کوردستانی، قالا کرنا وی ژ کوردان و خوه جهین دن یین وی و عه ره بکرنا وی
 هاتن... بپ ۸۷". نه ئجا هه ر که سه کی ل دژی ئی ته عریبکرنی راهه ستیا با یان
 داخوازا مافین خوه یین ره وا ژبو سه ره به ستی کر بان، دا که قنه به ر زیندان و
 نه شکه نجه دانی. زیندانی به عسیان، ب ته نا خوه پیشیلکاریه کا یاسایی بوو،
 ژبه ر هه بوونا نه شکه نجه دانی نه یاسایی و نه چارکرنا قوربانیان کو دانپیدانی
 ب هنده ک تاوانین نه کری بدن: "ل وی ده ری یه ک که س حاکمه، نه و ب خوه دادگری
 گشتی یه، پولیسه، ئیشه که نجه قانه، ئادفوکاته و هه موویه، نه و ژی دهسته لاتدارین
 گرتیگه ئی نه... بپ ۱۰۴". ب ئی چه ندی ژی، زیندانی به عسیان پر بوون ژ
 سیاسه تان و که سین شوره شگیر و یاخیوویی. نه ئجا نه گه ر که سه ک نه
 سیاسه تان بیت ژی، دی د زیندانیقه فیری سیاسه تی بیت: "وه راستی بقیت، به ری
 زیندانکرنی، من نه ژ دوور و نه ژ نیریک چ په یوه ندی ب سیاسه تی قه نه بوو... بپ ۸۷".
 هه که مرۆف نه سیاسی با ژی، ژبو ترساندن و قه چغاندن تومه تین سیاسی
 بیقه دنان کو ب نه چاریقه به ر ب سیاسه تیقه بچیت: "چاخی دهسته لاتدارین قان
 وه لاتان که سه ک یان گروپه ک نه قیت و بخوازن وان دجفاکین خوه ده ئیزوله و قه دهر بکن

و پاشی وان ژناڤ ببن، دی توهمه تا خوه فرۆشی و سیۆنزم و جاسوسیا ئیسرائیل و ئیمپه ریالیزمی پیڤه نن... بپ ۸۸". بهیستنا فان تیرمین ژیگۆتی و تیهرینا وان تیرمان، ب ته نا خوه به سن کو مروڤ ب نه چاری ته ڤلیهه ڤی سیاسه تی بیت.

هه ر که به کا پیشت هه یی، د زیندانیه دهیته ئاڤدان و ستراکتیزه کرن، کو دناخا که سی زیندانییدا په نگییت، هه تا کو روژه کی دپه قیت. نفیسه ر فان هه موو بویه رین رۆمانا خوه یا دناڤ رۆمانییدا دکه ته هیڤینی شینبوونا که ربوکینی و په قینا وی. ئەڤ حزوورا به ردهوام و لیگه ریانین هۆدۆزیی ژبو شوڤه کرنا ئەنجامان، رۆمانی ژ کراسی وی یی هونه ری دوور دکه ت و بهر ب په یامین په روه ده یی بین ئاراسته کریهه دهت. هه رچه نده نفیسه ری ب شاره زایی یا خوه یا نفیسنی، هه ولدایه کو لایه نی هونه ری پشتگوه نه هاقیت، ئوو جوانی یا هونه ری رۆمانی د گه له ک په ره گرافین ڤه گیرانا بویه راندا پاراستیه. لی د ڤی رۆمانا دناڤ رۆمانییدا، وی بیایي بو خوانده ڤانی ناهیلیت کو ب سه ر که ربوکینا په هله وانی هه لبیت و خواندین هه مه جوو و ریژه یی بده تی. وه کو ماموستایه کی قوناغا ناڤنجیی، هه موو بویه ر و ره ڤاران شوڤه دکه ت و بیرا خوانده ڤانی ل پاشخانین وان ژی دینیت. بیرا خوانده ڤانان ل وی چه ندی دینیت کو ئەڤ که ربوکینا په نگیایی و هه لگرتی، ل سه رده می کوشتنا هه ردوو هه ڤالین وی دهیته نازراندن و ب رووی هه موو تشتین گریڤایی ب عه ره بانقه دپه قیت: "ئەڤ که به پشتی کوشتنا هه ردوو هه ڤالا و زوله یخا و خوه کوشتنا به سنایي په قی... بپ ۷۷". ئوو ئەڤ که ربوکینه دگه هیته وی راده ی کو ره ڤارین ئایینی و باوهرداری یا گیانی یا تاکی کورد ژی بیخته بهر دانوستاندنی.

– وی جاری مزگه ڤت ژی هنگاڤت... بپ ۳۲.

- ب دیتنا من یا هینگی، مسلماتی و عه‌ره‌بتی د بوون دو روویین یه‌ک په‌ره‌ی...
بپ‌۷۹.

- ب دیتنا ده‌سته‌لاتداران، عه‌ره‌ب موسلمان‌ه و موسلمان ژی عه‌ره‌به... لی جیخ
داخییه، کو هه‌ر ژکه‌فن، گروپنه دن ژی هه‌نه کو نایینی ژ رییا وی
ده‌رخن... بپ‌۸۰.

- قورنان ب زمانی عه‌ره‌بی ژ با خودی هاتیه خوار و دیاره خودی نه‌و زمان
هه‌ژی هندوی دیتیه، له‌وما ژی دقیت نه‌و ب وی زمانی به... بپ‌۸۲.

ل څیره ئامازه‌یه‌کا څه‌شارتی یا دووسه‌ر ب زمانی قورنانا پیروژ هه‌یه؛ وه‌کو
په‌یامه‌کا ئاراسته‌کری هه‌ولده‌ت خوانده‌فانی تی بگه‌هینیت کو ده‌سته‌لاتدارین
عه‌ره‌ب زمانی قورنای ژبو ته‌عریبک‌رنا مه‌ژیی کوردان بکار دینن، ژ لایه‌کئی
دیشه‌ژی، کورد ب خوه، ب پیروزی ل قورنای دنیرن و څی پیروزیی مه‌ژی وان
هیلایه ب بابه‌تین گیانیځه. دژمن بابه‌تی گیانی دکه‌ته پی‌رینه و ژبو نه‌هیشتنا
زمانی کوردی بکار دینیت. په‌هله‌وانی رومانی دناڅ جه‌رگی باژاره‌کئی عه‌ره‌ب
نشیندا داخوازا چالاک‌رنا زمانی کوردی دکه‌ت کو ژ لایئ سیسته‌می ده‌وله‌تیځه
هاتییه په‌ژراندن، لی ده‌یته پاشقه‌برن و گرتن و زیندان‌کرن. دناڅ جفاکئی
خوهیئ کورد په‌روه‌ردا ژی هه‌ولده‌ت کو ب زمانی کوردی فی‌ری بنه‌ما یین
نایینی ئیسلامی بیت، چونکو پرانییا خه‌لکئی هه‌چکوهه‌یی د زمانی عه‌ره‌بیی
ناگه‌هیت، ئوو نه‌گه‌ر مروڤ د تشته‌کی نه‌گه‌هیت دی چه‌وا شیت پیگیریی پی
که‌ت؟ لی دناڅ خه‌لکئی خوه‌دا ژی، نه‌شیت زمانی خوه یئ شرین بکه‌ته زمانی
نایینی و ناییده‌یان. دیندارین عه‌ره‌ب، کورد وه‌سا تیگه‌هان‌دینه کو خیر و
پیگیری یا نایینی، د هندیدایه مروڤ کتیبا پیروژ بخونیت و مه‌رج نینه تی
بگه‌هیت: "پیویست ناکه مروڤ تیگه‌هه، لی یا گ‌رنگ نه‌وه مروڤ کتیبا پیروژ یا خودی

بخوینە... بپا ۸۱". نقیسەر ئی باوەرداری یا ساکار و ساویلکە دکەتە بابەتی دانوستاندنی و ئاراستەیی خواندەفانان دکەت؛ باشە ئەگەر وەرگیڕانا قورئانا پیروژ ژبو هەموو مللەت و نەتەوین دنیا یا ئیسلامی و نەئیسلامی حەلال بیت، چما ژبو کوردان حەرامە؟ ئەری دترسن کو دەمی تی بگەهن، ئەو ئاستی پیروزیی تیدا نەمینیت، یان ناخوازن زمانی کوردی بیته زمانی ئەنجامدانا ئایرەیین ئایینی؟ نەدووورە ژی، ژبەر هندی بیت کا چەوا زمانی ئایینی بوویە زمانی ئیکگرتنا هەموو دەفوکین عەرەبان، زمانی ئایینی کوردان ژی بیته زمانی ئیکگرتی هەموو دەفوکین کوردان؟! ئوو ئەگەر کوردان یەک زمانی ئیکگرتی ستاندارد هەبیت، نەدووورە بیته سەدەمی ئیکگرتنا هەموو هیژین کوردی یین هەفرک و هەفکویف؟! هەرچەوا بیت، ئەف رۆمانا لاوەکی یا دناف کە لواشی رۆمانا سەرەکیدا، دەستپیشخەریبە کە کو هۆدۆزی یا خەباتی و پیشمەرگاتی پی بەلیکەت. هەر وەسا فەگەریانە کە ژبو پاشخانا کەلتۆری و رەوشەنبیری یا سەرەلدان و شۆرەش پی هاتیە ئاڤاکرن: هەژاری یا کوردان ژ هەردوو لایەنین روخسار و ناڤەرۆکا ژیانێڤه، دەرەسەری یین سەرەدەریکرنی ب شیوہیی هەڤوہلاتی یین پلە دوو، نە دادپەروەری د دەرڤەتین کاری و پیشکەفتنیدا، ئاراستەکرنا گەنجین کوردان بەر ب سیاسەتکرنیڤه کو بیته بەهانە یەک ژبو گرتن و ژناڤبرنا وان، ئوو بەرچاڤکرنا کاری سیاسی و جفاکی و وەلاتپاریزی کو بوویە سەدەمین کۆمەکا قوربانیدانین دیرۆکی. هەر وەسا وەکو رەوشەنبیرەک و کەسەکی دناف بۆیەراندا، نقیسەری ژبیر نە کریبە کو ئاماژە ب دەولەتین دەرڤۆر و سیاسەتا جیہانی ژی بدەت: "هۆیە ئەگەر هەڤساری ۴ دەستی ۴ دە نەبە... بپا ۸۵"، ب دیتنا من، ئاماژە یە کە ژبو ریککەفتننا ما جەزائیر، کو ژ ئەگەری

پیکهاتنا دناڤهرا دوو وهلاتاندا، ملله تی کورد و بزاشا وی یا رزگاربخوازی،
دبته قوربانی یا بهرزه وهندا وهلاتین داگیرکه.

مللهت هیژا مه زترینه

د هه موو شوهرش و سه رهه لدانین دنیایدا، چریسکا ئیکی یا هه لکرنا
ئاگرئ سه رهه لدانی، ژ لایی هندهک که سین ره وشه نبیر و وهلاتپاریژفه دهیته
هه لکرنا. لی ئه گهر مللهت بو نه هیته به رهه فکرنا و وی هزری یان کریاری
په سه ند نه کهت، سه رناگریت (خو ئه گهر زورینه یا خه لکی تاک تاک ژی دگه لدا
بن). مللهت هه ست ب زولم و سته می دکهت و ل هیثیه کو لایه نه ک یان
کو مه کا که سان بینه ریئیشاندهر و ئاگرئ شوهرشی پی هه لکه ن. ئانکو ئه گهر
مللهت ده ستیپشخهر نه بیت و خوه ب خوه به خشی نه هاقیته دناڤ کار و
خه باتیدا، سه رهه لدانا شوهرشان نه کریاره کا هیسانه. د شوهرشا ئیلونا مه زندا،
ئهم دبیرینی مه زن چونکو: "به ری کاره ساتی یه ک پارتا مه زن هه بوو کو نووته راتیا
ته فگه را رزگاربخوازا کورد ل باشووری وهلاتی دکر... بپا ۱۴"، پرانییا خه لکی هه ژار
خوه هاقیته دناڤ ته فگه را رزگاربخوازییدا. نفیسه ر به حسی سه میانی ماله کا
گوندی دکهت کا چهوا ب عه شق و ئه فینی هه موو مال و مولکهت و ژیا نا
خیژانا خوه دکه ته قوربانی پشکداریکرنا د شوهرشیدا: "تاقه چیلایه هی و هه سپی
خوه و دوو په ز فروتن و ژ خوه ره ب په ره یین وان تته نگه ک کری، هه تا شه ملکا خوه یا
تقیژان ژی، کو گه له ک جوان بوو... دا دگه ل بوهای تته نگی، چونکی دلی خودانی
تته نگی که تبووی... بپا ۲۷". ئه ف دا کوکیکرنا ل سه ر پشکداریکرنا شوهرشی و
هه بوونا پرانییا ملله تی دناڤ یه ک ریازدا، سیفه تی مه زنی دده تی. پشتی
شوهرش ب داوی دهیته و هه موو ده فهر ژ گوندییان دهیته ئالا کرنا، ژبلی

سەربازین حکومەتی و ھندەک قەچاغچییان کو کاری قەچاغچیاتیی دناڤهرا توخیین چیکری یین دناڤهرا کوردستانا باکور و باشووردا دکەن. دەمی قەچاغچی ب سەر کارەساتا شیرۆی و کوشتنا هەقالین وی و کریتکرنا داپیرا زولەینخا و نەڤیا وی هەلدبن: "ما هاتنا ڤان درا سەیرانە!.. هەمی مالا وە ئاڤا، ھوون چاوا ژنا ب خوە ره تینن جھین ھۆسا... بپ ۳۹". ئاماژە یەکە ژبو مەترسیا جھی و کونترۆلکرنا دەڤەری ژ لایئ سەربازین رژیمیڤه. ئەڤ بو یەرە وە ل شیرۆی دکەت کو دگەل قەچاغچییان بەرێڤه بیته لایئ دی یئ توخیی و ل وی دەری بمینیت. ھەر وەسا د ئاماژە یەکا بلەزا خویاکرنا هەڤکاری و هەڤسۆزی یا دناڤهرا مللەتیدا (ژ ھەردوو لایین توخیی چیکری)، نڤیسەر ددەتە خویاکرن کو (کوردین باکور ئاریکاریەکا مەزن پیشکیشی وان دکر... بپ ۵۸). ئەڤه ژئ ئیشارەتەکە کو مللەتی کورد ل ھەر چوار پارچە یین کوردستانی هەڤدەرد و هەڤکار و هەڤسۆزین ھەڤن.

شیرۆ ل زۆمەکا باکور دینیت و دگەل خۆجھین وی زۆمی تیکەل دیت. ژبو دەمبۆراندنی و ئاڤدانا ھەستا خوە یا مللەتینی و ئەنجامدانا کارەکی مفادار کو ھزرین خوە یین وەلاتپاریزیی پی وەرار بکەت، چیرۆکا خوە دنڤیسیت. پاشی سی هەقالین دی یین کوردستانا باشوور ل وی دەڤەری دینیت و ھەر چوار برپاری ددەن کو دەست ب سەرھەلدانی بکەنەڤه. سەڤقانی مزووری و بیواری بەرواری و دلدارئ گولی (کو ھەر ئیک ژ عەشیرەتەکا باشوورە)، پلانا دواماندنا شۆرەشی ددەن، یان ھەلکرنا چریسکا سەرھەلدانەکا نوویە. ھەلبەت ئەڤه وی ڤامانی نادەت کو تنی خورتین ڤان ھەرسی عەشیرەتان دەست ب سەرھەلدانا نوو کرییە، لی ئاماژە یەکا جەڤهنگییە ژبو ھەڤگرتنا مللەتی و ئەڤ

ھەرسى عەشىرەتەن ئىگوتى نوونەراتى يا ھەموو عەشىرەتەن دى دكەن. ئانكو مەرەم پى ئەو ە مللەت دەستپىشخەرىي دكەت و ھەر مللەتە مەزنتەن ھىزا بەرگىي و دۆماندا شۆرەشان. د لەقتە يەكە پەژراندنا ئى بۆچوونىدا، يەك ژ ھەقالان پىرسىار دكەت: "دېيژن دى پارتى دەست ب شۆرەشى بكە قە، ھەكە دەسا بە، ھەما دا ئەم خوە ئى بگرن و ب وان رە دەست پى بكن... بپ۱۱۵". لى چونكو مەرەما سەرەكى بەرچاڭكرنا رۆلى مللەتتە، نە دانانا پارتىەكا دى يا سىياسىيە و لىگەرىانە ل دەستەلاتەكا حزبايەتتە كو خوە وەكو شۆنگر بەدەنە نىاسىن، بەرسف ب ئى شىوھىي بوو: "ھەتا نھا ھايا مەن ئى نىنە و ئەگەر ھات و بۆ راستى ھىنگى ھەر كەسەك يى ب دلى خوە يە و ھەر ژ دەستپىكى مەن گۆتبوو كو مەبەستا مەن ژ ئى كارى نە ئەو ئەم پارتىەكى دانن... بپ۱۱۵". ب ئى چەندى، چرىسكىن شۆرەشا گولانى ژ لايى مللەتتە گەشبوون. لى وەكو ئامازەيەك ژ بۆ پىكقەگرىدانا ھەردوو شۆرەشان، ھەمان چەكى قەشارتتە شۆرەشا ئىلۆنى بكار دىنن. د زىندانىقە كەسەكى دىياسىت بنائى (ەزىزى سلۆ)، جھى چەكى قەشارتى نىشا دەت كو ژ بۆ بەردەوامى يا خەباتى بكار بىن: "لى، شىرەتا مەن ل تە كو ئەو چەك بۆچ خەرابكارى و كوشتنن نەخوھ نەبىن ب كارئانن، ئەو چەك بەس بۆ بەرەقانىكرنى ژ خوە و ەولات و مەتتە مە يە... بپ۱۰۵". ئەف شىرەتە نىشانانا داکۆكىكرنىيە ل بەردەوامى يا خەباتى و ئاگەھداركرنەكا پىشوختە كو بكارئانانا چەكى ژ بۆ ھەر مەرەمەكا دى يا مينا تۆلقەكرنى يان كونترۆلكرنا خەلكى يان ئى ژ بۆ كارىن قەچاغچىياتى و تەعدايىي، دى وى ژ مەرەمى دوورئىخىت. ئانكو جەقەنكەكە ژ بۆ دۆماندا ھەمان رىياز چەك بۆ ھاتتە قەشارتن. بكارئانانا چەكى قەشارتتە شۆرەشا بۆرى، ھىمايەكى دۆماندا خەباتا نۆكەيە. قەگىرانا بۆيەرەن ئى سەرھەلدانا ژنوو گەش دبىت، كۆمەكا ئامازە بىن شروققەكارى ل سەر رەوشا

وی سهردهمی ب خوڤه دگریت، کو د شیاندایه بینه بابتهین دویفچوونهکا جفاکی- دهروونی ل سهر جفاکی کوردی بی وی سهردهمی (شورهشا گولانی):

۱. دهستیپیکا بزاقین مللهتی: کومهکا کوردپهروه رین بیئومید نه بووی، خوه لیکددهن و دست ب هندهک چالاکی یین بچووک دکهن کو رژیمی ب نه مرنا بزاقا نازادبخوازیی ئاگه هدار بکن. فهگیرانا فان بویه ران و شیوازیی لقینین وان، مینا چالاکی یین شهید مهحمود ئیزدینه ل دهستیپیکا شورهشا گولانی، دبیت چیروکا مهحمود ئیزدی بیت، ب ئاوایهکی هونه ری و بالکیش هاتبته دارشتن. کومهکا وان چالاکی یین شیرویی و ههقالین وی ئه نجامداین، مینا چالاکی یین مهحمود ئیزدی و ههقالین وی بوون. بو نمونهکا بکارئینانا جلوبه رگین لهشکری عیراتی: "شیرویی، کو پلا ئه قسه ران ل سهر ملان بوو، پییی خوه یی راستی راکر و حییل ل عهردی خست و سلاقهکا لهشکری ژ وی موقه دهمی ره کر... بپ۱۳۲". یان هنارتنا نامه یان ب ریکیین سهرنجراکیش و پیترانکی: "ئه و پینج دینار ب لیقین وی کوردی خوه فروش فه دوری و ئه و ب دارهکی فه ل هنداف جه هدهیی ژ ملان و نافته نگان فه هلاویست... وان ل سهر کاخه زهکی ژی نقیساند: پیشمه رگه ب خیرهاتنا وه دکن... بپ۱۳۴". ئه فان چالاکیان، هم باوه ری یا خه لکی ب هه بوونا پیشمه رگهی و شوره شی زفرانده فه و هم له زل سهر کردایه تی یا شوره شا بوری کر کو بهیته دناف وه لاتیدا و ده قهره کا رزگارگری بو چالاکی یین شوره شی دابین بکته. هه لبته وه کو هه موو بزاقین جیهانی، کارقه دانا ملله تی و گوندیان دناقه را ترسی و خوشیی و حه زا پشکداریکرنی بوو. لی کا چه وا پیشمه رگه یان ئومیده کا گهش و جارنا ترس نیشا گوندیان ددا، داکو هاریکار و پشته فان بن. ههروه سا حکومه تی ژی جارنا ترس و جار ژی سوزین زه نگینی

و پاراستنی ددانه گوندیان کو هه موو هه و آل و لئینین پېشمه رگه ی بو
 بښه گو هیژن. پېشمه رگه نه چار بوو کو سه ره ده ری دگه ل هه ردوو لایه نان بکه ت.
 لایه نی ئیکئی هیژا وی یا دۆماندنییه و لایه نی دووی ژی هه ر ملله ته و ژ
 بیه یقیوون یان ژ ترسی که فتیبه د کراسه کی نه خوازاودا: "چ ژ ترسی و چ ژ بو
 پاراستنا به رژه و ونیدیین خوه یین تایبه تی و چ پیخه مه ت په ریی خه لکه ک هه یه خوه ژ
 حکوومه تی ره دکه عه رد. ئەف تشته هه موو ژ بیه یقیوونی و نه دیتنا چ پاشه رژه کا
 خوه ش یا نیزیکی په یدا بوویه... بپه." ئەف خوه شرینکرنا ژ بو پاراستنا هنده ک
 به رژه و ندی یین به روه خت، یان ژی پاراستنا ژیا نا خوه و خیزانا خوه، د
 سه رده مین دا که فتناندا پتره. زیندانکرنا عه زیزی سلو (ئه وی جهی فه شارتنه
 چه کی نیشا په هله وانی دای)، ژ ئە گه ری ئیخباریه کا هه قالبه نده کی وی بوو:
 "خویا بوو یه کی ژ وان هه قالان و بو نا کو خوه ل به ر حکوومه تی شرین بکه، ئیخباری ل
 سه ر مه دا بوو... بپه ۱۰۵".

۲. تیوریزه کرنا شوره شی و تیگه هین نوو: د پرانییا بزاقین تیوریزه کرنا
 بزاقین رزگار یخوازییدا، تیورشان هه ولدده ن کو خوینگه رمیی و ره وایه تی یا
 دۆزی ژ بو خه لکی هه چکوهه یی به لی بکه ن. لی د قی رۆمانییدا، سه ره رای
 به رچا کرنا زولم و سته ما دژمنی و چاندنا گیانی کوردینی و ئومیده کا گه ش
 دناف دل و ده روونی خه لکیدا، نفیسه ر ده یته دناف بابه تی شوره شییدا و ل سه ر
 زاری په هله وانی خوه یی سه ره کی، کومه کا هزرین ئیدیالی و مروقیه روه رانه
 ده اقیته سه ر بابه تی. ژ لایه کیفه ژ بو خویا کرنا هه ستا مروقیه تییه ل ده ف
 که سی شوره شگیر. ژ لایه کی دیشه ژی، ئینسیرتکرنا هنده ک تیگه هین نوویه کو
 ژ شوره شا بۆری به یته جودا کرن. دبیت هه ر ئەفه بیت سه ده می وی چه ندی کو

شوره ب (شوره شا گولانا پیشکفتنخواز) هاتییه ب ناقرن. ژ ئەگه ری هه بوونا هژماره کا زۆرتتر یا خوانده فان و رهوشه بییران دناف ریژین شوره شییدا، کۆمه کا هزرین شه هره واری و پیشکفتنی دهربازی ناف ناخ و دهر وونیی شوره شقانان بوون؛ هه ر ژ تیهرزینا دانوستاندین مه ده نی و ئاشتیخوازانه بگره و هه تا دگه هته خوه هه قبه ر کرنی و ئەنجامنه دانا هه مان ره فتارین درن دایه تی یا دژمنی. مشه جار ان په هله وان د مالخولیانی یین خوه دا خویا دکه ت کو: "ما دا چ ژ هندي چیتتر به کو پرسا مه تی مه بی شهر و خوین هاتبا صاره سه ر کرن، لی خودی مالا بیبه خت و دلپيسان بشه وتینه کو ئەم تووشی رییه کا وه ها کر نه... بپ ۱۱۶". خوه د ده می ئە نفالان دا ژی و ده می دهر به ده ری توخیان دبن، دیژیت: "خوه زی نه چاری هندي نه بم کو جاره کا دن ده ست بدم قه نه نگی و خوه زی کو هه ر تشت ب ئاشتی و دیالوگی بهیته چاره سه ر کرن... بپ ۲۳۶". ئەف هزر کر نا د ئاشتی و دیالوگییدا، تیگه هی تۆله لدانی و که ربوکینا شه شار تی یا مروقی کیتر لی دکه ت، کو هنده ک ساخله تین باژیرفانیه و جودانه ژ ساخله تین گوندیاتی یا مشت که ربوکین و مجدل سه ر تۆله کرنی. د توندوتیژی یا شوره شگه رییدا ژی، هه مان هه لویستی باژیرفانی ده ته خویا کرن: "ئه ز نکارم دناف خوه ده برپاره کا وه ها بستینم کو ئارمانجا من یا سه ره کی ببه به س کوشتن و ژناقبرنا نه یاری... بپ ۱۳۷، ... ما هه ما ئەو مروف کوژ و درنده، خوه ئەم ژی خوه وه که وان لیناکن... هه که مه ژی مینا وان کر، وه کو وان هزر کر و وه کو وان ره فتار و کریار کرن، ئەفه ئەم ژی بوون کوپییه کا وان و که سیتیا وان... بپ ۱۳۸". هه له بت ئەف تیهرزینا ئیدیالی، بابه ته کی مروفدوست و ئاشتیخوازه، ل هه مبه ری دژمنه کی درنده کو چ ریژی ل به این مروقایه تی ناگریت. ئەو ب خوه، پرانییا بزافین سه رکه فتی، ب توندوتیژی یا شوره شگه ری ب سه رکه فتنه، خو ئەوا ژبو ئایینی مه سیحیه تی ژی دیژن (کو

ئايىنى لىبوردەيى و ئاشتىخوازىيە)، كەنيسەيى ھىزەكا چەكدارا ب ھىز (د
 سەردەمىن ئايندا) نەبا، دىت نە ب قى شىوھىيى ھەيىيى ئۆكە با. ئىسلام زى ل
 دەستىپىكا خوە ئاشتىخواز بوو، كەسەكى باوھرى پى نەئىنا و رىزل ھزرىن وان
 يىن جودا نەكر، لى پىشتى بوويە ھىزەكا ھىرشكەر و ب سەركەفتى، ھىنگى
 ئەبو سفىان ب خوە زى باوھرى ب ئايىنى ئىسلامى ئىنا. ئەگەر نمونە شۆرەشا
 گاندى بىت، رەفتار و تىگەھىن دژمنى د جودا بوون، مەرەما ئىنگلىزى ئەو
 نەبوو كەسايەتى يا ھىندىيان دناف كەسايەتى يا ئىنگلستانىدا بېھوژىنىت، لى د
 قىان ل بن دەستەلاتا وان بن، خىر و خىراتىن وى وەلاتى ژبو ھەقوھەلاتى يىن
 خوە بېن. ھەردەمى دىتىن كو زىانا مانا وان ژ قازانجى پترە، وان وەلات ھىلا
 كو ئەو ب خوە حوكمى ل خوە بكەت. ھەمان تىشت بو ھىزىن ئىنگلىزى و
 عىراقى زى ل كارە (پىشتى جەنگا جىھانى يا ئىكى).

لى دىت، ئەف ھەلۆيىستى دەربراندى، پەيامەكا ئاراستەكرى بىت ژبو
 جىقكى مەرقايەتەيى داکو دگەل رەوايەتى يا دوزا كوردان ھەقسۆز و ئالىكار بن.
 لى تەقگەرا جىھانى ھەردەم دگەل لايەنى سەركەفتىيە، پىرانييا وى جىھانا مە پەنا
 بو دېرن كو د ھەوارا مە بھىن، چەكىن كۆمكوژ و نوو ددانە رژىمى. ھەر
 وەلاتەك بەرژەوھەندى يا مللەت و ھەقوھەلاتى يىن خوە دپارىزىت، خو ئەگەر ل
 سەر حىسپا مللەتىن دى بىت زى. ھەرچەوا بىت، ھزرىن ئىدىيالى و شۆرەشەكا
 نەرم ل دژى دژمنەكى ھار و دېرندە و قىرکەر، چ جاران سەرنەگرتىيە و
 سەرنەكەفىت. لى ژ لايى لۆژىكىفە و د تەرازوويەكا ئالىسەنگا ب لايى
 دژمنىدا، ھەردەم دىالۆگ و دانوستاندن باشترە، ھەم ژبو پاراستنا مللەتى و ھەم
 ژبو دەستقەئىنانا دەستكەفتىن پتر. ئەقەيە نقىسەر پالداى كو بابەتى ئاشتى و

پیکهاتنی بئازرینیت و بکه ته بابه تی دانوستاندنی ل دهف خوانده فانان. پشکدار کرنا و هرگری د هرزین دهربراندی یین رۆمانیدا، هه ژیتیه کی دده ته بابه تی کو بهیته خواندن و دویفچوون ل سهر بهیته کرن. ئەفه ژی په یامه کا دی یا نفیسه ریبه کو فه ره ئیدی ل شوینا کوشتنی، هرزی د ژیان و پیکهه ژیانیدا ژی بکه یین.

۳. برا کوژی: ده می دهنگوباسین بزاف و تیکوشینا تاک تاک و قول قولین ملله تی ل هه موو ده فه ران به لاثبووی، پارتین شو ره شگهر ژی هاتنه د مه ییدانا بهرگرییدا. لی ئی جارئ نه تنی پارته کا سه رانسهری بوو، به لکو کۆمه کا هزر و دیتن و بۆچوونین نوو ژ دارا پارتا دایک فه ببوون و د چوارچوئی هنده ک پارتین نوودا هاتنه نیاسین: "به ری کاره ساتئ یه ک پارتا مه زن هه بوو کو نووته راتیا ته فه که را رزگاریخوازا کورد ل باشووری وه لاتی دکر، لی پشتی شکه ستنا مه زن، وه که میشا هنگشین، کونمیشئ شلخه ژ خوه دان، لی کا دی کیژان ب هنگف به، هی ئه و نه خویا بوو... بپا ۱۴". ئانکو ههر پارته کی خوه ب نوونه را هه موو خه لکی کوردستانئ ددانی و هیژ بهر هه می خه باتا ههر ئیک ژ وان نه یا ئاشکرا بوو. ژ بهر ئی مژداریی بیواری و شیرووی خوه نه دا دگه ل چ پارتان، وه کو که سانین بیلایه نین حزبان و لایه نگیرین وه لاتی و کوردینی مانه دناف شو ره شییدا. لی سه کفان و دلدار چوونه دناف ریژین پارتیدا. ئی هه لویستی دوو که ربوونا هه رچوار هه قالان، چ کارتیکرن نه که ره سه ر هه قالینی و خه باتا ههر چواران، چونکو ههر ژ ده ستپیکئ بریارا خوه دا بوون کو ههر یه ک ب دلی خوه یه. مرؤف وه هزر دکه ت، کو نفیسه ری ره فتارا دوو که رتبوونا فان ههر چوار هه قالان کریبه مه ستهره ژبو دوو که رتبوونا پارتا دایک، هه موو هیفی یا وی ئه وه کو پارتین

کوردی ژى مینا هەردوو لایەنێن شان هەر چوار هەشالان بن و ب دلەکی ئیکگرتی (لی ب هزرین جودا) بەرگری ژ ولاتی خوە بکەن و بەردەوامیی ب خەباتا رزگارینخوازیی بدەن. لی کا چەوا هەردەم دژمن ل دژی ئیکگرتنا کوردان کار دکەن، کورد ب خوە ژى دژاتی یا هەف دکەن و هەر ئیک وەسا ددانیت کو یی راستە و لایەنی بەرانبەر ئاستەنگە که (نە هاریکارە!): "هەر تەرەفەکی خوە ژیی دن ب شۆرەشگەرتر و چەپتر ددانى، چەپتر، ژبەرکو وان شۆرەشگەر بوون و چەپبوون یان ولاتپارێزیبوون و چەپبوون کرنە دوو پەقیقین پیگه گریدایى... بی ۱۴۲".

چەپایەتی د سەردەمی شۆرەشییدا (چ ل چیاى با یان ل باژیران)، دیار دەیه کا وی سەردەمی بوو، داکو کەسە ک ب نەزانی و نەشۆرەشگەر نەهیته تاوانبارکرن، خوە نەچار دکر کو ئەدەبیاتین چەپرەویى بخوینیت و بانگەشەیی بو بکەت، چونکو ئەف تیگه هە ژى دگەل کۆما تیگه هین نوو کەفتبوو ناف قادا خەباتییدا. دەستییکا فی هزرى ل سەردەمی شۆرەشا ئیلوئی هاتبوو چاندن (ب ریکا پارتا شیوعی یا عیراقی)، لی ل وی سەردەمی بی بەرهم بوو، چونکو تەخین شۆرەشگیرین جفاکی دبن کوینی یە ک پارتیقه خەبات دکر. دەمی فەرمانا شۆرەشی دەت کو ولاتپارێزی پیش چەپرەوییه، هەموو کادرۆیان پیگیری پی دکر و پتر ب خەباتا خوە یا چەکداری و ولاتینییه د گریدای بوون. لی د سەردەمی شۆرەشا گولانییدا، ئەگەر پارتەکی بانگەشە یا ولاتینیى و نەتەوا یە تیى کربا، پارتا دی یا هەشپرک دا وی ب بورجواز و پاشکەفتی ل قەلەمدەت و دا ئاماژە ب بزاقین مرؤفایەتی یا چەپرەو دەت. ب فی چەندی، هەموو پارت نەچار بوون کو چەپرەویى بکەنە ریاز ژبو خەباتا خوە یا

وهلاتینی. هندهک پارتان ریبازا مارکسیزم- لینینیزم کره پهیرهوی خوه و
 هندهکین دی ماویزم کره پهیرهو، لی تنی که سین تاک تاکین رهوشه نیر و نهو
 گروپین ل دژی شه ری براکوژی، کوردینی و وهلاتیزم! کره پهیرهوی خوه. شیرۆ
 ژی یه ک ژ وان که سان بوو، بین مللهت و وهلات کرینه ریباز و پهیرهوا خوه.
 لی ههردهم دناف قهرقه شه و دانوستاندنن براین هه فرکدا بوو: "ما نهف هوون
 چوونه چیبی و بوونه پیشمه رگه دا شه ری هه قدو بکن یان دا مه ژ بن فی بارئ گران
 قورتال بکن... بپ ۱۴۵... هه کورده کی بیهنا وهلاتپاریزی ژئ بهیت، دی ل دژی فی
 رکه بهریا مالخه رابکه ر و براکوژی به... بپ ۱۴۷". مشه جاران، ده می گه فه کا مه زن یان
 هه مه لایه ن دکه فته سهر دؤزا کوردی یان بزاقا رزگار یخوازی، هه موو لایه نین
 هه فرک پیکهاتین بهروهخت چی دکهن و درووشم و گوتارین بریسقه دار ل
 دژی براکوژی به لاف دکهن، کو دلئ نه نداین خوه خوش بکن و خوه ب
 بانگخوازین ناشتی و ته بایی نیشا بدن. وه سا خویا دکهن ههروه کو هندهک
 که سین دینه فی شه ری دکهن، نه نهون؟! ههروه سا د ده مین لاوازی و
 بیچاره بییدا ژئ، ب نه چاری بهر ب هه فرگرتیقه دچن، لی (نه گه ر هات و سبه هی
 ب هیز که تن و بیشا خوه دیت، دی جار هکا دن به ری لوبیلین نه نگین خوه بدن فه
 یه کدو و دی رووپه لین که فن فه دن فه... بپ ۲۰۱). نهف بیاوهری یا که سانین چاقدیر
 و نه نداین لایه نان، بیائی که ربو کینی فرهتر لی دکهت و هه رده می نهف شه ری
 ل سهر دهسته لاتی و کونترۆل کرنا ده فره ری بچیتته دچوارچوئی که ربو کین و
 تۆله لدانیدا، هینگی هه فرگرتن نه گه ر مه حال نه بیت، دی گه له ک یاب
 زه حمهت بیت. د فه گیرانا چیرۆک و گه نگه شه بین شه ری براکوژییدا، نفیسه ر
 خوه داد هیلته دناف کووراتی یا ههست و دلگرانی یا په هله وانئ خوه دا، بۆ ل
 په ناگه هه کی دگه رییت کو بیئۆمیدی نه داده ته سهر هه لویستی وی و به رده وامیی

پئی بدهت. د سهردانه کا خوهدا بو هه قاله کئی وی بی سهردهمی زانینگههی (کول
 بامهرنی ماموستایه)، دلئی خوه بو دهریژ دکهت و ههر دلدهریژ کر نه ک ئارامیهه کا
 دهر وونی ددهته مروئی کو بشیت هه قسه نگی یا خوه پی پاریزیت و توشی
 داکهفتنی و بیهقیوونی نه بیت: "د رییا قه گهری ده شیرویی هه ست ب هندی کر کو
 باری وی سست بوویه و خوه د وی هه لویستی خوه ده، نه دیت ب تهئی... بپ ۱۵۰".
 هه سترن ب هه قسوزی یان ب پشته قانی، خوینگه رمیهه کئی ددهته مروئی کول
 سهر دؤزا خوه یی بهردهوام بیت. هه رچه نده، پرائییا ملله تی (ب ئه ندامین
 پارتین هه قه قه زی) پشته قانین راوه ستاندنا شه ری براکوژی بوون، لی
 بهرژه وه ندا بهرته نگا پارتین هه قه ک، ری نه ددا ئه ندامین وان پیکبهین و ب
 هه قه کار بکن. ئه ف ره وشه زی، دبیته زه مینه یه کا ب پیت ژبو ده ستیوه ردانین
 دژمنان و داگیرکه ران. ههر وه لاته کئی دهر دؤر پشته قانی یا پارتیه کا دیار کری
 دکهت کو دژاتی یا پارتیه کا دی بکهت، د ئه نجامدا هه موو پارت دبنه دارده ستی
 وه لاتین دهر دؤر و دؤزا ملله تی کورد دبیته قوربانی یا وان هه قه کیان. ههر
 هه ولدانه کا ژبو ئیکگرنا شیانان یان پیکهاتنی بهیته کرن، ب دهان به یاننامه و
 گوتارین ئومید به خش دهینه به لاقه کرن و دلئی ئه ندامین هه موو پارتان پی
 خوش دبیت: "لی ئه و په یقین وان دمینن په یف و دیروک ب شیوه یه کی ژ شیوه یان
 نه بهس دووباره دبه قه، لی سیباره و ده باره و سه د باره دبه قه و خه نجه را مه ژی ههر
 ل پشتا مه و ل سینگی مه دکه قه قه... بپ ۱۹۰". ههردهمی وه لاتین دهر دؤر هه ست
 ب پیکهاتنا هیزین کوردان کر (ب ههر شیوه یه کئی هه بیت)، وی پیکهاتنی لی
 تیکددهن و جاره کا دی دکه نه براین دژمن. جار ب هنارتنا کادرؤ یین سیخور
 کو گیانی تیکدانی و کهر بوکینی دناقه را واندا خورت بکن، جار ژی ب نائی
 دیمو کراسی و کاری به ره یی، هنده ک که ساین بیرته نگ و شوفینی دئینه پیش

کو نوونہراتی یا ہندک گروپین توندرو بکن و رخنہ زبو رخنہ گرتی بکن، بی کو پروژہ کی دیار کی ہیبت: "نہا گروپ رخنہ یان ب رنہ کی پر دژوار دگرن و رخنہ یین وان دپرانیا خودا کرب و کینن و خہ لکی دہ قہری ل دژی پارتین سہرہ کی تہ یار دکن. جارنا ژی پرسا کوشتن و ژناقبرنا سہرکیشین پیشمہرگہ یان تینن زمان... مروقین بی نہ زمون و چ ئالتہ رناتیقہ کا وان نینہ و دیارہ نہو ب ئاخفتن و رخنہ گرتی خود دیار دکن و خود دینن پیش... بی ۱۹۵".

ہر د فی بیقیدا، نقیسہر دانوستاندنہ کا دوور و دریز ل سہر کاریگری یا راوہستاندا شہری عیراقی و ئیرانی دناقبرہ پھلہوانی و گنہ کی ب نافی (گنہ جو) دا، دکہ تہ مژارہ کا سیاسی یا دناقبرہ پھلہوانی و گنہ کی خوینگہ رمی مریدی پارتہ کا جودا. مہرم ژئی نیشادانا کاریگری یا دہولہ تین دہردورہ ل سہر مہژی گنہ جین نووگہایی دناق پارتاندا. گنہ جو ل وی باوہری بوو کو راوہستاندا شہری دی بیتہ نہ گہری لاوازبونا پارتین سہرہ کی و گنہ جین نووگہایی دی ہیئہ جہی وان: "نہ گہر شہر رابوہستہ دی پارتین بورژوا و راسترو لاواز بن... دی دہلیقہ ل بہر ہیژین شورہ شگہر و بزاقا تہ نوری و رھوشہ نیبری قہدبہ. تہ قگہرا نوو دی زوو پیش بکہ قہ و وہا دی بزاقا شورہ شگہر و پارتا چینا زہمہ تکیش مہزن و بہر فرہ بہ و دی پیشہ نگیا خہ باتا ملی یا گہ لی مہ بکہ و نہ قہیہ ب رایا من رییا سہر بہ ستبونا ملہ تی مہ... بی ۲۰۵-۲۰۶". ہل بہت نہ قہ شرو قہ کرنہ کا ساویلکہ یہ و ژ ہستہ کا ہلچوونی یا مشت کربو کین دہر دکہ فیت. لی ل سہر وی چہ ندی یی ہاتیہ پھروہر دہ کرن، کو پرائیا پیشمہرگہ یان ژ شہری ئیرانی رھینہ و ب نہ مانا شہری دی قہ گہرن باژیران و تنی کورپہرہ رین راستہ قینہ و پیشکہ فتنخواز دی مینن، نہو ژئی نہون یین دگہل چینا ہہ ژار. پرائیا کسین ساویلکہ و نہوین خود کاملان دینن دکہ قنہ

شی شاشیی کو چ هزری بو هیزا بهرانبه ر ناکه ن. ههروه سا دبیت ژ ئەگه ری
 گوتارا هه فرکی و خوینگه رمکرنا پارتایه تی بیت، کو پارتین هه فرک لایه نی
 بهرانبه ر ب نه زان و د سهرداچووی و خائین وه سف دکه ت. شیرۆ دبیرتی کو
 (هه ما ئەف شه ر راوه ستیا و عیراق ما بی شه ر و مژوولاهی، دی لیهمشتا چه ک و شه ر و
 کین و جه بلخانانیه عیراقی وه ریگه ره سه ر کوردستان... بپ ۲۰۶). لی ئەو شیرۆی ب
 هه لپه رست و کۆنه په رست دبینیت، له وا هزرا خوه دئاخفتن ویدا ناکه ت و چ
 گرنگیی ب شرۆفه کرنا وی ناده ت. لی ده می دبیته ئە نفال و له شکه ری عیراقی
 ژ هه موو لایانقه هی رشی دکه ته سه ر کوردستان، گه نجو ژ دلسۆتی هی رشی
 دکه ت و خوه دده ته شه هید کرن. ب هزرا من، ئە فه غه فراندنا شاشیی، لی
 ئامازه یه که که کو ئە ندامین پارتان که سائین کورد په روه ر و وه لاتپاریزن، لی
 به رنامه یی پارتین وان، مه ژی وان دشۆن و ب هنده ک هزرین نه به رهۆز و
 پارتایه تییه کا به رته نگ بار دکه ن. نفیسه ر شی جه ده لی یا دنائبه را پارت و
 ملله تیدا خویا دکه ت و ب شیوه یه کی فه لسه فی دده ته خویا کرن کو (ئایا ملله ت
 ژبو پارتان یان پارت ژبو ملله تی یان ژی هه ردوو ژبو هه ق دو... ل به ر شیرۆی وه ها خویا
 بوو کو گه نجو دگه ل پرتا یه کی بوو و وی به س پارتا خوه ل به ر چاف بوو... بپ ۲۰۹).
 هه ر ئە ف مه ژ شووشتنه یه به ری په هله وان ی دده ته ره فتار و تی هزرینا که سین
 کورد، کو ل بن باندۆرا داگیرکه ری خوه ره فتاری دکه ن و هه مان هزرین وان
 دووباره دکه نه فه: "هه تا نها ژی کورد هه نه وه کو عیراقیه کی یان ترکیه کی یان
 ئیرانیه کی فکر دکن و مینا وان تشت و پرسان شرۆفه دکن و هیشتا نه هاتنه سه ر هند ی
 کو بکارین ب دروستی، هشتی کوردستانیه کی بزین و هزر و ره فتاری بکن... بپ ۲۰۹".

۴. رۆلى گوندييان: د هەردوو شۆره‌شپن كوردستانا باشووردا، هەردەم گوندى يپن سڤيل رۆلەكئ بەرچاڤ هەبوويه د پشتەڤانىكرنا شۆره‌شپدا، هەم د بياڤئ داينكرنا خوارنئ و ب خودانكرنپدا، هەم ژى د بياڤئ بەرڤانىكرنپدا. هەردەمئ بزاڤا سىياسى هەوجەى هپزه‌كا پالپشت ببا، گوندييان هاريكارى يا پيشمه‌رگەى دكر، بريندارپن وان ژ جهپن مه‌يدانا شەپرى دكيشانه هندەك جهپن دى يپن تەنا، ژبۆ دەرمانكرنا برينپن وان. د دەمئ دوورپيچپن دۆمدرپژدا، نان و فيشەك بۆ دگەهاندنە بەر چەپەران. ئوول دەمئ تەناهيئ ژى، مالپن وان وه‌كو مالپن پيشمه‌رگەى بوون: "دە بلا پيشمه‌رگە كه‌رەم بكن و بپنه گوندى، داکو ئەز وان ل سەر مالان بەلاڤ بكم... لەزى بگە و خوارنەكا سڤك، يا سەرپى ژ مە ره بەردەست بگە... بپا ۱۱۹". ئەڤە شيوازئ ميڤانكرنا پيشمه‌رگەيان بوو؛ موختارئ گوندى ره‌وشا ئابۆرى يا هەر مالەكئ ب باشى دزانى و ل گورەى شيانپن هەر مالەكئ، كۆمە‌كا پيشمه‌رگەيان لى د دانان. هەر مالەك ب هەموو پيدڤئ يپن پيشمه‌رگەى رادبوو، خوارن و ڤەخوارن و جهپن نڤستنه‌كا تەنا بۆ بەره‌ڤ دكر. مشه جارن ژى، جلکپن وان يپن قريژى ژى دشوشتن. زيده‌بارى ڤئ چەندئ، مال و بەرسڤكپن گوندييان، هەردەم جهپن دانوستاندن و گپنگە‌شا هزرپن هەمه‌جۆر و جوداجودا بوو. ئوو نه تنئ هاريكارى يا پيشمه‌رگەيئ پارتپن هەمه‌جۆر و هەڤرکپن شۆره‌شپ دكرن، هەروه‌سا مالپن گوندييان ببوونه جهپن ڤەحه‌ويانا هەر كه‌سه‌كئ ژ رژيمئ ره‌ڤيا با و نه چووبا دناڤ رپزپن پيشمه‌رگەيدا. ئەڤ كه‌سپن ميڤان و خەلكئ ب هەڤرا، رپكخستنه‌كا ميللى يا پالپشت بۆ هپزپن پيشمه‌رگەى دروست كر ب ناڤئ بەرگري ميللى.

* بهرگری میلی: ل گوندین ژ دهرقهی دهسته لاتا رژیمی، ههموو کهس د چه کدار بوون. د دهمین پیدفیدا بهرگری ژ گوندی و هیژین پیشمه رگهی دکر. نوو د دهمین ته ناهیددا ژی، کاری خوهیی کشتوکالیی دکر و دهبارا ژيانا خیزانا خوه و میقائین مالا خوه دابین دکر. ههروهسا نهو گه نجین ژ بهر ههر نه گه ره کئی ههیی ژ پیشمه رگهی فه بووین و خوه ته سلیمی حکوومه تی نه کرین، مینا وان گه نجین ژ شه ری عیراقی و ئیرانی ره قین و ل گوندان بنه جه بووین، جهی خوه دناف ریژین بهرگری میلیدا ددیت: "د قی داویی ده بهرگریا میلی ب هه ژمارا خوه ژ پیشمه رگه یان پتر لی هاتیه. پرانیا بهرگری میلی نهو که سن یین کو نه خوه ستنه به شداری شه ری عیراقی و ئیرانی بن و ههروهسا نهو پیشمه رگه نه کو نه خوه ستنه به شداری شه ری براکوژیی یان شه ری خوه کوژیی بن... بپا ۱۸۶". بهرگری میلی ناماژهیه که ههم ژبوو رۆلی گوندیان و وه لاتپاریزین بیلایهن، ههم ژی هه لویسته کئی دهر براندیه ل دژی ئوپه راسیونین براکوژیی. بهرگری میلی هیژه کا کاریگه را ری کخستی و نه فه رمی یا ملله تییه ژبوو ملله تی، مینا چالاکی یین شیرووی ده می ل مووسل، وه کو وی هیژا نه فه رمی یا شیرووی و هه قالین وییه د ده ستییکا هه لگیرسانا شو ره شییدا.

* رۆلی ژنان د شو ره شییدا: رۆلی ژنان دناف شو ره شا گولانییدا، نه کی متر بوو ژ رۆلی میران و پیشمه رگه یان، د ههموو بیاقین ژيانا گوندان و خه باتا دناف شو ره شییدا. مل ب ملی هه قژین و براین خوه یین پیشمه رگه، د ههموو ئاتاف و دهرده سه ری یین ژيانا ب زه حمه تا پارتیزانیی را بو رییه. نهو ژی نه ندامه کا جفاکی کوردیه و هه ست ب ههموو ژان و ته نگاسی یین وه لاتی دکه ت: "خوه خه بات ژبوو نازادیا مله تی نه بهس ئه رک و کاری زلامی ب ته نی یه، لی

ئەو ب ھەمان شېۋەيى كار و ئەركىن ل سەر ملىن ژنى يە ژى... بپ۱۵۵". ئو ئەگەر ب
 كوورى ھزرا خوە د رۆلى ژنىدا بکەين، دبیت كار و ئەركى وى ب زەحمەتتر
 بیت ژى؛ ئەو سەخبېرى يا مالى و زارۆكان دکەت، د دەمىن شەپیدا نانى بو
 چەپەرین پېشمەرگەيان دپېژیت و دەنېریت. ل دەمىن تەناھىي ژى، سەخبېرى
 يا برينداران دکەت و برينين وان بو دەرمان دکەت. ھندەك جاران ژى
 ھاریکارى يا پېشمەرگەيان دکەن د ھندەك کاروبارین سياسى و جفاکى يین
 ھەقەند ب ژيانا کەتواری يا وانقە. نقیسەر دوو ئافرەتان دکەتە نموونەي
 ھەموو ژنن شۆرەشئ؛ يا ئىکى خالەتا مریەم بوو کو ھەردەم سەرکیشى يا ژن و
 زارۆکین گوندی دکر و ۋەکو چاقدیرەکا پېشمەرگەيان بوو ژبو دەستنیشانکرنا
 ھەر شاشیبەکى يان ھەر لقینەکا ل دژى شۆرەشئ. دەمى حکومەت سیخورەکى
 خوە ب ناڤى محەمەد ژبو تیکدانى و کوشتا ھندەك پېشمەرگەيان دەنېرتە
 دناڤ شۆرەشئیدا، داکو دژمناتى يا لایەنن ھەڤرک توندتر لى بەیت. لى ژ
 ئەگەرى ژبەرئاخفتنا وى د خەودا، شىرۆ گومانان ژى دبەت و چ بەلگەيین
 باوهرپیکرى ددەستدا نینن، ژبلى ئاخفتنن وى يین ژ بەرخەو. ھەوارا خوە
 دبەتە جەم خالەتا مریەم کو ھاریکارى يا وى بکەت ژبو ئاشکراکرنا دژمنەکى
 شۆرەشئ. د ۋەسفکرنا مریەمیدا دپېژیت کو (وى خوە ژ زلامان کیمتر نەددیت و د
 ۋەلاتپارینزا خوە دە ب قاسى دەه زلامان خزمەت دکر... بپ۱۷۰). پشتى شىرۆ مەرەما
 خوە ژبو خالەتى ئاشکرا دکەت، ل شوینا مریەم بېژتى ئەقە کارى ۋە زەلامانە و
 ھەرە بو کومیتەيا کارگىرى بېژە، دپېژتى؛ "تو خەمى ژى نەخوە، ھندى ئەو ل گوندى
 مە بە، دى ب رىيا ژن و زارۆکین گوندى، ھەموو لقین و ھاتن و چوون و ئاخفتنن وى
 بگەھن من، کو تشتەکى ب گومان تى دە بە، ئەز دى زوو نووچەيەکی بگەھینم تە...
 بپ۱۷۱". يا دووى ژى، خالەتا گولبوھار بوو کو ھەر پېشمەرگەيەکى دچوو مالا

وئ و کەسێ وی ل دەقەرئ نە بایە: "وئ جل و کنجین وی دشوشتن و خوارنن
 خوەش ژئ ژ میثانین خوە یین پیشمەرگە ره چئ دکرن و روژ ژئ دەرباس نەدبوو کو چەند
 پیشمەرگە یەک ل مالا وئ نەدبوون میثان... بپ ۱۹۲". ئەف ساخلەتئ گولبھاری وە کر
 کو پیشمەرگە یین ھەموو لایەنان قەستا مالا وئ بکەن و ب ریز و حورمەت
 سەرەدەری دگەل دکر. جارەکی ئەندامین ھەردوو حزبین ھەشپک (ن) و (ز) ل
 مالا وئ دبنە میثان و پرائیا خەلکی گوندی ل ھیشی یا کارەساتەکا مەزن بوون.
 لئ دەمی بۆیەر گەرمبووی و دەست چووینە سەر جەلەبکین تەنگان، خالەتا
 گولبھار خوە ھاڤیتە بەر پی یین وان: "کورین خالەتئ، گوھئ خوە نەدن خەرابکاران
 و خوینا یەکودو نەریژن... گولبھار یا د ناسال دە چوووی و ل بەر وان کەتی سەر
 چۆکان... ھەردو دەستەک ل بەر خوە کەتن و ھەردوووان ژ خوە شەرم کر... بپ ۱۹۱،...
 خالەت تە ئەم شەھمزار کرن.. دڤیت ئەم ل بەر ژنەکا وەکو تە بکەفن سەر چۆکان،
 باوەر بکە مە ژئ دل ل سەر وئ چەندی نینە، لئ ئەم چ ل یین سەری بکن؟... ما یین
 سەری ب کئ دکن؟ ما ئەو بی وە چ نە و دکارن چ بکن؟ ھەکە ھوون و یین وەکو وە ب یا
 وان نەکن، ما دئ ژ کووڤە براکوژی چئ ببە؟... وەئ ئەز سەد جارکی قوربانی تە و فان
 گۆتئ تە یین زێرین بېم... بپ ۱۹۲". دوو ئامازە د قئ لەقتەیا مشت ژ ھەستا
 وەلاتینی و مروڤایەتییدا ھەنە؛ یا ئیکئ ریزگرتنا ژنا کورد و ژیرمەندی و روئئ
 وئ یئ کاریگەر د چیکرنا ھەلوئست و ئاراستەکرنا کریاراندا. یا دووی ژئ
 سەپاندنا براکوژی ژ لایئ سەرکردایەتی یا پیشمەرگە یانقە (کو ژ نەدل
 پیگیریئ پئ دکەن). ئەقە ژئ بەرئ مە دەتە وئ چەندی کو ھەشپکی یین
 دنابقەرا لایەناندا، قالانە ژ کەربوکیئ و ھەر ھەشپکییەکا بی کەربوکیئ بیت،
 چارەسەری یا وئ ب ساناھیتەرە.

خالهكا دى يا هه قبه ند ب رۆلى ژنانقه، پرۆسه يا هه ژينى يه. ژبه ركو پراڻيا پيشمه رگه و بهرگرى مىللى گه نجن و پيدى ژنانه ژبو دۆماندنا ژيانى و چيكرنا خيزانه كى، مشه جاران كچ ژ بازار و باژيركان بو پيشمه رگه دخواستن و دئنانه ده قهرين رزگاركرى كو خيزانه كى پيك بينن. ئەفە ب تەنا خوه هه لويسته كى وه لاپاريزى و هه ژى ريزگرتنييه، كو كچ ژيانا ب زهحمه تا گوندييان ل سهر ژيانا ب ساناهى يا باژيران ب چيترينيت. چه ند پتر خيزان ل ده قهرين نازاد هه بان، رهوشا شوره شى باستر و بهيزتر دكه فت، چونكو هژمارا مالين فهحه وينك پتر لى ده اتن. لى د هه مان ده مدا ژى، هنده ك شوره شگيران وه سا ته خمين دكر كو بنه جهبوون و بهرپرسيارى يا خيزانى و زارۆكان، دى خوينگه رمى و لقينين پيشمه رگه ي چوارچۆفه كه ت. په هله وانى رۆمانى ب كوورى هزرا خوه د بابه تى شوره شى و بنه جهبوونيدا دكر. وه سا دديت كو هه ردوو هه قلدژن، كه سى شوره شگير هه رده م يى دلخينه كا به رده وامدا و بهرپرسيارى يا وى يا ئيكى و يا دوماه يى تنى ئه ركى وييه، ئوو هيفى يا وى يا هه ره مه زن نازادى يا وه لاتى وييه. لى ئه گه ر هه موو پيشمه رگه يان ژن نه ئينان، دى چه وا ملله ت مه زنتر و بهر فره هتر لى هيت؟ ما نه ئەف شوره شه ژبو دا بينكرنا نه قى يين پاشه رۆژييه؟ ما ئه گه ر چ نه قى نه بن ب به ره ه مى پاشه رۆژى دلشاد بين، ژ چ رايه ئەف خه باته؟ كه واته فه ره پيشمه رگه ژنى بينن و ئەو ژنا ژيانا پيشمه رگاتى دهه لبريتر، جهى ريزگرتن و شه ه نازييه. لى نقيسه ر ب به هانه يه كا دلينى، ژن نه ئينانا په هله وانى خوه به هانه دكه ت: "پا هه كه تشته ك ب سه رى من هات... دى چاره نقيسا نازه نينى چ به؟ دى ب تهنى به مينه... ل سهر خوه قه بوول نه دكر كو كه چا ئەو هه ز ژى دكه، تووشى ده رده سه رى و پر وبله مان بكه... بپا ۱۶۱". لى ب هزرا من، بابه ت نه دلينى و ئەف نييه، به لكو ترسه ژ

بهر پرساریه تی، چونکو بهر پرساری یا دۆزه کا ژیکه قه تیایی و هه قلدژ، باره کی گران بوو ل سهر ملین هه موو شو ره شقائین ره وشه نبیر، ئەقجا نه دقیا ن باری خوه گرانتر لی بکه ن. نه دووره ههر ئەقه بیت سه ده می وی چهن دی کو پشتی سه ره لدانی، پرائییا قه هره مانین سه ده می شو ره شی گرن گیه کا پتر ب زک و بنزکین خوه د دان، وه کو گه ره وتزیکر نه کا سه ده می زربه هری و نه بوونی.

* رۆلی ماموستایین شو ره شی: چ داموده زگه هین میری ل ده قه رین رزگار کری نه بوون، ئەقجا زارۆکین پيشمه رگه یان و یین گوندی یین بیلا یه ن و بهرگری میلی ژی، دوو ریکین فیروونی و دۆماندا خواندی هه بوون؛ یان وه کو سه ده مین بۆری، دی ل بهر ده ستی مه لایی گوندی خوینن، یان ژی دی زارۆکین خوه هنی رنه وان باژیرکین دبن کونترۆلا حکومه تیقه. لی هه موو گوندی یان پی چینه دبوو یان نه دقیا ن زارۆکین خوه یین هیژ سنیله بیخنه بهر ده دی غه ریبی و دووری یا ژ دایابان. باشتین رییا چاره سه ری ئەو بوو کو ماموستایین گه هشتینه شو ره شی ب ئەرکی خوه راببن و خواندنگه هان ل ده قه رین رزگار کری قه کهن. دبیت ب هه مان پیداوستی و شیوازی ئاقاهی یین سیسته می حکومه تی نه بن، لی هه ولدانه که کو زارۆکین پيشمه رگه یان نه مینن نه خوینده وار. ماموستایین شو ره شی: "رحا وه لاتپاریزی د خوه ندکاران ده بهیز دخن... بی ۱۹۶". ئوو قی خورتکرنا گیانی وه لاتپاریزی، خه یالا زارۆکان بهر ب کوردیکرنا هه موو پروگرام و پهیره وین خواندنیقه دبرن. ماموستایان ژی ئەو هاندان کو هه موو خواندن و ئاخفتین وان ب کوردیه کا پوخت و شرین بیت: "خوه ندکارین دبستانان ل گوندین ده قه ری بریار ستانن کو پرتووکین ده رسان یین ب عه ره بی بسۆژن. ماموسته د پرائیی ده دگه ل ده بوون، لی هه نک بابان ئاسته نگ

خستنه د رښيا ماموسته يان ده... هېچه تا وان بابان نهو بوو كو دزانكويانده، خوهندن ب عه رهبى يه... بپا ۱۹۶". ئانكو تېهزرينا بابين زاروكان لوژيكى و بهرئاكلتر بوو، هه كهر ههر زاروكين وان ژ وى زانستى ل ده قهرى پتر نه زانن، دى چهوا شين زانينگه هان ته فاكهن و دى چهوا شين بهر سينگا دژمنى ب زانست و زانينى گرن. خو نه گهر كورد ببن خودان ده ولت ژى، دى پيدفى ب هندك زانا و ده رچووين زانينگه هان بيت كو كارگيرى يا ده ولت ب ريفه بهن. ئەم دشين فى تيگه هى وه كو قوناغا ئيكى يا سه رخواه بوونى وه گرين و ب قوناغا خواهه ره فكري ل قه له م بدين، كو د قوناغا ددويفدا دى ده ست ب كورد يكرنا هه موو زانستان هپته كرن. ئەم دشين ژى، وه كو گريه كا خواهه كيمديتنى بدانين كو ژ نه گهرى سالىن دريژين هه فوه لاتي بوونا پله دوو (د چوارچوڤى وه لاتين داگير كه ردا)، چ جارن كورد نه شيائنه ته سه ورا خواهه سه ريبه كا كاملان بكن، هه ردهم داخواز كه رين هندك مافين كه لتورى و ئوتونوميه كا چوارچوڤه كرى بووينه. هه رچهوا بيت، فه ره ژبير نه كه ين كو زمانى نه ته وه يى و وه لاتينى هه فته مامكه رين هه فن، هه ر ملله ته كى زمانى خواهه يى تايبه ت نه بيت، نه له ميته كى نه ته و ايه تى ژى كي مه و دشياندا نابيت كو وه لاته كى خواهه سه ر دانيت. ئوو هه ر وه لاته كى خواهه سه ر پيدفى ب زمانه كى تايبه ت (يان زمانه كى هه لبرار تى په سه ند كرى) هه يه، دكو بشيت سه ره ده رى و هه فبه ندى يين به ره مه ينانا وه لاتى خواهه سه ر پى بدومينيت. هه ر نه ته وه يى ژى پيدفى ب زمانه كى نه ته وه يى هه يه، چه ند زمانى نه ته وه يى ده وله مه ندر بيت، دى بياڤى هه ر كرنى ژى به ر فه هتر بيت (به روڤاژى يا وى ژى راسته). پرانيا وه لاتين نوو گها يى، پلانا وان يا ئيكى فه ژاندا زمانى نه ته وه يه. نه گه ر ل سه رده مى شو ره شى (ژ نه گهرى نه بوونا زانينگه ه و نه نيستيتويين زانستى)، نه و گرنگيه

نه ئەولەویەتەکا فەر بوو بیت، پشتی سەرھەلدانی و دامەزراندنا حکوومەتا خوەسەرا کوردی، یا فەر بوو گرنگیەکا پتر ب زمانی هاتبا دان. لی وەسا دیارە کو گرییا خوە پێشەگریدانا ب وەلاتی زالدەستفە، هەر یا بەردەوامە و هەستا پلە دوواتیی و خوەکیمدیتنی، هیشتا ژ ناخی تاکین کورد دەرئەکەفتییە. ئەقە حالەتەکی سروشتیی هەموو وەلاتین بندەستە، نەمازە ئەگەر کەلتوری زالدەست بیته پشکەک ژ پاشخانا هزر و رەفتار و دلینی یا مروۆفی، هەتا مروۆف د کاریت خوە و مللەتی خوە ژ فی گرییا دەروونی رزگار بکەت، پیدفی ب دەمەکی درێژ و رفیشتین نووھاتی هەیه. ئاینی ئیسلامی ژی رۆلەکی گرنگ د گيروکرنا فی رزگاربوونیدا هەیه، چونکو کەلتۆرەکی گیانی و ماددی (زمانی) ل دەف باوەردارین کورد چیکریه و زانینا زمانی عەرەبی ب فەراتییەکا ئاینی و رەوشەنبیری یا جفاکی دەیتە دیتن (.... مسلمانتی و عەرەبتی د بوون دو روویین یەک پەرەیی... بپ ۷۹).

گریارا ئەنفالی

گریارا ئەنفالی ئیکە ژ وان کریارین هۆشانهیین کوچ جاران نەهیتە ژبیرکرن و رفیشت بو رفیشتی دی ئەگیرن. پشتی راوەستاندنا شەری عیراقی و ئیرانی، بەری لەشکەری عیراقی (ب کەربوکیهکا هەلگریشە) کەفتە کوردستانی و تەر و هسک پیکشە دانە بەر هۆقاتی و درەندەیی یا خوە. د ئەنجامدا، هەموو لایەنین بزاقا رزگاربخوازی ب خەلکی سقیل و بەرگری میلی و خیزانین هەزارقە ژی، تەنگەزاری سەر توخییان بوون: "تۆپ و ئاگر وەکە بارانی ب سەر خەلکی دە درژیان. هۆلاکووی عیراقی ب هەموو توخمین چەکین خوە یین گران و کوژەک و ژناقبەر قە ئیرشین خوە دناین سەر کوردستانی و هسک تەر، زارۆ و پیر، ژن و میر،

مروف و حەيوان، هەموو تشت ددان بەر شالۆکا خوہ یا کوژەک و کیندار، ئەنفال بوون...
 بپا ۲۱۱". پرائیا لایەنەن هەقپک، جارەکا دی دکەڤنە دناڤ هەمان هەقەردی و
 دەردەسەرییدا و ب هەقپا د رەڤن، ئانکو مللەتی مە، تنی د شکەستن و ژانین
 دژواردا هەڤ دگریت، ئەگەر د سەردەمپن بپهنفرەھی و سەرکەفتنیدا یەک
 بگرن، نەدووورە تۆشی ئی دەردەسەریی نەبن! هەروەسا بو جارا ئیککی بوو کو
 چەکی کیمیاوی یی قەدەغەکری ل دژی کوردان هاتیە بکارئینان. ل دەستپیککی
 ل هەلەپچە و پاشی ل هەموو دەقەرین دی بکار ئینا. هەموو گوندین کوردان
 هاتنە سوۆن و ئەوین نەگەهشتین ژ هیرشی رزگار ببن یان بگەهنە جەهەکی
 تەنا و بی سەربازین سەددامی، هاتنە گرتن و رەوانەکرن بو بنگەهین باژیران.
 ژن و زەلام ژیکجودا کرن، هەندەک ژێ کوشتن و هەندەک ژێ ل دەشتین رویت
 و بیئاف خوہجەهکرن. ئەوین گەهشتینە ئالی دی یی توخیبی ژێ، کەفتنە بەر
 زولم و ستەما دژمنەکی دی یی کیندارتر ژ سەددامی. پشتی ئەوین رزگار بووی
 ل کەمپەکا وەلاتی ترکیی دەینە دامەزراندن، پەهلەوان نامەیهکی بو هەقالەکی
 خوہ یی ژ دەرقەهی وەلاتی دەنیریت و داخووزا هاریکاریی و لقاندنا ئی پرسی
 ژێ دکەت کو تەڤگەرا جیھانی و جشاککی نیفدەولەتی پی ئاگەھدار بکەن،
 هەروەسا داخووزا هاریکاریی ژ کوردین دیاسپۆرایی دکەت کو دەهوارا مللەتی
 خوہ بهین. ئەڤ نامەیه دوو پەيامین راستەوخۆ خویا دکەت؛ یا ئیککی دەولیکرنا
 پرسا کوردی کو هەردەم پەهلەوانی داکۆکی ل سەر بزاقین ئاشتی و دیالۆگی
 دکرن، نھۆ ئەو سەردەمەیه کو دۆزا کوردی بکەفتە بەر بەحس و خەبەرین
 هەموو جیھانی. یا دووی ژێ، ئەرکی کوردین دیاسپۆراییه کو ب رۆلی خوہیی
 وەلاتپاریزیی راببن و دەستی هاریکاریی بو کەسانین نەخۆش و هەژار و
 لیقەومایی درێژ بکەن. ئەڤە ژێ د کۆکا خوہدا، هەولدانەکە ژبو راکیشانا هەموو

لايه نين ژيکفه قه تيایي کو ههف بگرن، لی ب گیان و شیوازه کی جودا تر ژ یا بهری خوه. خاله کا دی یا ناما په هله وانی دوکیۆمیئتکرنا کریارین ئه نفالیه ژبو رفیشتین بهین، کو بکه نه به لگه ژبو داخوازی یین رهوا یین ملله تی. پشتی نفیسهر ل کهمپا میردینی خوه جه دیت، ب هووری سه ره ده ریی دگهل دوکیۆمیئتکرنا پرۆسه یین ئه نفالان دکهت:

- ههر پشتی کو ئیرانی بریارا ۵۹۸ قه بوول کری، خوه جهین ده قهرین ئازاد کری که تنه د ته قه له قی ده، چونکی گش د وی باوهری ده بوون کو دژمن دی ئیرشه کی بینه سهر وان.. ئه نفالان ژ هه موو ده ریان ده ست پی کرن... بپا ۲۲۸.
- ل ۱۸ ی ۸ ی ۱۹۸۸ پلانا خوه یا ئه نفالان و ده ست پی کرنا ئیرشان دانی، مه به ستا وان گرتنا سنووران و پاشی ژناقبرنا کوردان و خوه جهین کوردستانی بوو.... بپا ۲۲۸.
- د ۲۵ ی ۸ ی ۱۹۸۸ ده فرۆکه یین جهنگی ب ئاوایه کی به رفره ه گوندین ده قهری دانه بهر بومبه یین کیمیه وی... بپا ۲۲۸-۲۲۹.
- د ۲۸ ی ۸ ی ۱۹۸۸ ده ئیرشا دژمنی یا مه زن... ژبو ده ینانا کوشتارگه ها گشتی ده ست پی کر... بپا ۲۲۹.
- د ۲۹ ی ۸ ی ۱۹۸۸ ده هه موو په یوه ندیین مه ب سه رکردایه تیا پشمه رگه یی ره هاتنه برین... بپا ۲۳۰.
- ئه م د قی کهمپی ده ده هه زار و پینج سه د کهس بوون. نیژیکی هه شت سه د کهس د بن چادران ده بوون و یین مایین ل بهر ته حرکا تاقی بوون... بپا ۲۳۱.
- د قی ده ما داوییی ده سی خویشاندان د کهمپان ده هاتنه کرن. یه ک ژ وان د ۱۲ ی ۹ ی ۱۹۸۸ ده، دکهمپا سلۆپیا ده... دکهمپا دیاربه کری ده ژی و ژبه ر ره قتارا جه ندرمه یان یا نه باش، په نابهر و جه ندرمه و پۆلیس هه قرووشی یه کودو بوون و ده هردونالیان ده بریندار که تن... بپا ۲۳۳.

گه له ک نفیسهر و روماننقیسان قالا ئی پرۆسی کریمه و ب شیوهیین جودا جودا
 دهربرین ژئی کریمه، هندهک روندکان بو دبارینن و هندهک گیانی بهرخوهدانی
 پی دشارینن، هندهک ژئی دکه نه هیقینئی دهقین ئهدهبی یین خووش و مفادار؛
 خووش ژبهه جوانی یا شیوازی هونهری دتهکنیکین فهگیرانی و راجاندنا
 دهربریناندا. ئوو مفادار ژبهه پیزانینن پیشکیشکری و په یامین ئاراستهکری د
 وی له حزهیا دیروکیدا ژبو دیتنا ریکن گه هشتتا پاشهروژهکا باشتر و گه شتر.
 نفیسهری بهرخوهدانا کریارین ئه نفالی ب میناکه کی هونهریی بارکری ب خه یال
 و خه ونروژکین فهنته زهی ب داوی ئینایه (بهری بکه فنه دناف توخییی
 ترکییدا)، کو میناکین کاره ساتی و دیمی قوربانیمان ل سهه قه دا داره کی
 دنه خشاندن و پاشی هه موو ب گیان دکه فتنه فه و دهست ب بهرخوهدانی دکرن
 (هه موو دیمین ل سهه داری ب نه زمان دکه تن و سروودا "هه رنه پیش" ب دهنگه کی بلند و
 هیندار ژ دهقین وان ده رکه ت... بپا ۲۲). نه خشاندن ئی میناکی چاندنا ئومیدییه و
 راگه هاندنا بریارا ب داوی نه هاتنا شوهره شییه، کا چه وا پشتی شکه ستنا مه زن،
 ملهت رابوو فه و دهست ب شوهره شی کره فه. پشتی ئی کاره ساتا مه زن و
 دلته زین ژئی، دی کومه کا مروقین دی رابن و دی دهست پیکه نه فه. ب گیان
 ئیخستنا ره سمین نه خشاندی، نیشانا بوونه کا دییه و دهستپیکا رفیشته کی دییه
 کو رابینه سهه خوه و دهست ب دو ماندنا شوهره شی بکه نه فه. ئوو کا چه وا
 شوهره شا گولانی ب هندهک تیگه هین نوو ژ مالبچویکی شوهره شا ئیلونی زا،
 ههروه سا شوهره شه کا دی دی ژ زانین ئی زانی بیت. ئوو نامه یا وی بو
 هه قاله کی په نابهری ئورویایی، به ره ژه نگین شوهره شا داها تینه کو نه مه رجه ب
 شیوهیه کی چه کداری یی گه له نپهری بیت، به لکو دی ب شیوازی ئازراندنا رایا
 گشتی یا جیهانی بیت و هه موو کورد ب شیوهیین جودا جودا دی پشکداریی

تیدا کهن. ئوو هەر ب میناکه کئی هونه ریئی جوان، ئی هیژ و باوهری یا ب رهنج و خه باتا ملله تی ژ زناره کئی سه ربلند و هردگریت: "به لئی وی گاقئ، ژ وی زناری هەر تم ل جهی خوه مایی، هه موو رمان و پهژن و روحا خوه راگری و بهر خوه دان و ره سه نیی دپه شیان. هه ست ب خوه کر کو هیژهک ژ وی چیا یی سه همدار تیتته نا فا وی و وی ژی وه کو خوه لیدکه... بپ ۲۰۱۸".

۲. ئەهین و شهوات

ئه گهر رۆمانا "کورئ زناری سه ری بلند" فه گیرانا بۆیه ریڤن دو ماهی یا شو ره شا ئیلوئی و ده ستییکا شو ره شا گولانی بیت، رۆمانا "ئه هین شهوات" سه ره ده ریڤ دگه ل ریڤخستی یین نهینی یین ناف باژیران دکه ت. لی هه ردوو رۆمان تا رادده یه کی تی کره س و تی کهه لکی شایینه، د یا ئیکیدا، رۆمان نفیس ب شیوه یی ئینسیرتکرنا چیرۆکه کا بۆری، به حسی رهوش و ژیا نا کوردان ل باژیری مووسل دکه ت. د یا دوویدا ژی، ژ سنسله یی یا بۆیه ران و روودانین ته فه زایی یین ل په ی هه ف، په هله وانی بهر ب ناف ریژین شو ره شا گولانی شه ده اژۆت. د هه ردوو رۆماناندا، قالا شه ری براکوژی و کوما وان هه فه ندی یین جفاکی یین د سه رده می شو ره شیڤا دکه ت. د رۆمانا ئیکیدا، داکوکی ل سه ر براکوژی یا دنابه را بزاقین کوردستانا باشووردا دکه ت و جار جاره ئاماژه ب بزاقین دی یین رادیکال دکه ت، کو ب که سانین کی مسه ربۆر و خوینگه رم و هه لچوو یی ل قه له مدده ت. د رۆمانا دوویدا تیروژکین رۆناهیی بهر دده ته سه ر براکوژی یا دنابه را پارتین شو ره شگی ریڤن هه ردوو کوردستانین باکوړ و باشووردا، هنده ک جارن ژی ئاماژه ب هه فږکی یین ته خایه تی و پارتایه تی یا بهرته نگا گروپین باشوور ژی دده ت. مروف و هسا هزر دکه ت کو رۆمانا ئیکئی به حسی ژیا نا

شههید مه‌حموود ئیزدی یه و یا دووی قه‌گیرانا چیرۆکا شههید ئه‌حمه‌د کادره. هه‌رچه‌نده رۆمانا ئیکێ نه‌ کریهه دیاری بۆ شههید مه‌حموود ئیزدی، لی رۆمانا دووی ژبو شههید ئه‌حمه‌د کادر هاتیبه‌ پێشکیش کرن. هه‌ر دوو رۆمان ب کریارا ئه‌نفالی ب دوماهی دهین، د یا ئیکیدا په‌هله‌وان دبیته‌ په‌نابه‌ری که‌مه‌کا ترکیی. لی د رۆمانا دوویدا، په‌هله‌وان قه‌دگه‌ریته‌قه‌ ده‌قرا خوه‌ یا رزگارکری. هه‌ردوو رۆمان مشتی تیهرینین فله‌سه‌فی و تیوریزه‌کرنا شۆره‌شی و هۆدۆزی یا ره‌فتارین مرۆفانن، هه‌روه‌سا په‌یامین ئاراسته‌کری یین هه‌ردوو رۆمانان ب گیانی خه‌باتی و به‌رخوه‌دانی و دۆماندنا شۆره‌شی د بارکرینه‌. سه‌رده‌م و جهی هه‌ردوو رۆمانان، هه‌مان جه‌ و سه‌رده‌مپن قه‌ومینا بۆیه‌رانه‌، دگه‌ل هنده‌ک جوداهی یین د ره‌وش و هه‌لۆیستاندا. له‌وا ئه‌م د کارین بیژین کو هه‌ردوو رۆمان هه‌فته‌مامکه‌رین هه‌قن یان هه‌ر ئیک دبیته‌ خۆدیکا رۆمانا دی. به‌ری ئه‌م خوه‌ به‌رده‌ینه‌ دناف بۆیه‌ر و روودانین (ئه‌شین و شه‌وات) یدا*، دی ب هیقینی چیرۆکی ده‌ست پیکه‌م.

سه‌ردار و دلشاد و شقان، سی خویندکارین زانینگه‌ها مووسل بوون. هه‌ستا کوردینی، خواندنا کتیبان و چه‌زا ره‌وشه‌نبیرکرنا ملله‌تی، وان هه‌رسی خویندکارین هه‌ر یه‌ک ژ بازاریه‌کی کوردستانی دگه‌هیتته‌ ئیک و دبنه‌ هه‌قال و هه‌قرباز. سه‌ردار کو ژ مووسلی بوو (لی دبنه‌ره‌تدا خه‌لکی ده‌وکی یان زاخو بوو)، ب ریکا شانه‌یه‌کا ریکخستنا نه‌ینی (ل زاخو) هه‌ردوو هه‌قالین خوه‌

* صدقی هروری (۲۰۱۷). ئه‌شین و شه‌وات، رۆمان. ژ وه‌شانین ده‌زگه‌هی نالبه‌ند بی چاپ و وه‌شانی/ ده‌وک. چ۳، چاپخانا هیقی- هه‌ولیر. چاپین پیشین (چ۱- ۱۹۹۸، ب ئه‌لفابییا لاتینی، ده‌زگه‌هی نووده‌م- ستوکه‌ۆلم. چ۲- ۲۰۰۸، ب ئه‌لفابییا عه‌ره‌بی، ده‌زگه‌هی ئاراس- هه‌ولیر).

دكيشته دناڤ رېكخسته كا سياسي يا نه فەرميدا. شقان و دلشاد كو خەلكى
 سلېمانىي و هەوليرى بوون، ب سەردارىڤه دەينه گريدان و خەباتا خوە يا
 كوردپەروەريي ب شيوہيەكى نهيى دناڤ زانينگەها موسلدا ددۆمينن. هەر ل
 زانينگەهي، سەردار هەڤناسيني دگەل كچەكا دەوكى دكەت (ب ناڤى چنار) و
 ديهتە هەمى خەون و خۆزى يا وي، كو رۆژەكى بيته هەڤرنا وي. لى ل زاخو
 كوميتە يا كارگيرى يا ڤى رېكخستى دەيتە ئاشكراكرن و هەموو ئەندامين وي
 دەينه گرتن (ژبلى سەردارى). د سەردانەكا خوەدا بو زاخو (كو سەردارى
 دڤا كوميتە يا كارگيرى ب بپارەكا خوە يا گرنگ ئاگەهدار بكەت)، ئەو زى
 دەيتە گرتن و دكەفتە دبن ئەشكەنجەدانا زيندانيدا. ل دەمى ڤەگواستنا وان
 بو زيندانا كەركووكى؛ ب رېڤه (سەردار و هەڤالين خوە)، كارى رەڤى دكەن و
 خوە ل زيرەڤانان دەن، ژبلى سەردارى هەموو دەينه كوشتن. ئەڤجا سەردار بەر
 ب موسلقە دەيت و پاشى ب رىيا هەڤالين باوهرىي دەيتە گەھاندن بو ناڤ
 ريزين شورەشى. دناڤ شورەشيدا هەڤرويشى كۆمەكا هەڤركى يين هزرى و
 دەروونى يين ژ ئەگەرا شەرى براكوژيى دبيت، دەست ژ پارتايەتبي بەرددەت و
 ديهتە بەرگرى ميللى. لى كرياتين ئەنڤالى ب سەردا دەين و بەر ب گوندين
 سەر سنوورى تراكيبه دچن. ب رېڤه دلەبرا خوە يا كەڤن ديينيت كو ببوو
 بويزن، لى دلئ وي هەر ل سەر بوو، ل زۆمەكا سەر توخيى ئاكنجى دبيت و
 هەڤرنيى دگەل دلەبرا خوە يا كەڤن پيىك دئيينيت. ل گوندين وي زۆما ئەو لى
 ئاكنجى، توشى ھندەك چەكدارين پارتيبەكا دى يا باكۆر دبيت كو ل دزى
 پارتى يين باشوور كار دكرن. ئەو پارتيبە وي و هەڤالين وي دگرن و ئەزمانين
 وان دبرن و پاشى دكوژن، لى سەردار ب دەستى كوردپەروەرهكى وي پارتىي
 دەيتە رزگاركرن و ب بى ئەزمانى، ب وان چولان دكەڤيت. ژ لايى جەندرمين

ترکانقه دهیته گرتن و زیندانکرن. پشتی ژ زیندانی دهیته بهردان، دزقریته‌قه وی گوندی هه‌ژینا وی لی مایی، وه‌سا دبینیت کو هه‌ژینا وی یا شوو کری و زارۆکه‌کی پاشبافی یی ژی بووی. پشتی دگهل خه‌زووری ژنا خوه و هه‌ژینی وی دئاخفیت، د هه‌لوپسته‌کی جوامیرانه‌دا، هه‌ژین بریارا مان و قه‌گه‌را چناری بو وی دهیلیت. چنار هه‌ژینی خوه یی بهری و بابی راسته‌قینه‌یی کوری خوه هه‌لدبژیریت، ئەقجا دهیته بهردان و هه‌ر د هه‌مان رۆژدا ل سهرداری دهیته مه‌هرکرن قه. ب هه‌قرا بریاری دهن کو قه‌گه‌رنه‌قه باشووری کوردستانی.

ریڤخستین نهینی یین ناف باژیران

پرانیا بزاقین سیاسی و چه‌کداری یین جیهانی ژ دوو هیزین سه‌ره‌کی پیک دهین؛ یه‌ک ژی به‌رچاقه، هه‌موو خه‌لک دنیا سیت و ب ئاشکه‌راییی خه‌باتی دکه‌ت. هیزا دی نهینییه و دبیت دناف دژمنیدا پالپستی یا هیزا ئیکی بکه‌ت. هنده‌ک جارن ب خانه‌یین قه‌شارتی دهینه ب ناقکرن و جارنا ژی ب تابوری پینجی دهینه ل قه‌له‌مدان (ب تایه‌تی د ئوپه‌راسیونین له‌شکه‌ریدا). ئانکو د پرانیا ئان حاله‌تین هه‌ییدا (ب درپژاهی یا دیروکی)، هیزا دووی به‌ره‌م و به‌رکاری هیزا ئیکییه، هنده‌ک جارن ژی هیزا دووی دبیته ئازرینه‌ر و لقینه‌ری هیزا ئیکی. د بزاقا رزگاربخوازی یا کوردستانیدا و ب نه‌مازه‌یی پشتی شکه‌ستنا مه‌زنا ۱۹۷۵ی، ئەقان هه‌ردوو هیزان مل ب ملی هه‌ف خه‌بات کرییه و هه‌فته‌مامکه‌رین هه‌ف بووینه. پشتی شکه‌ستنی، هیزا ئیکی خوه خرغه دکه‌ت و هنده‌ک کریارین له‌شکه‌ری یین ئازرینه‌ر ئەنجامده‌ت کو خه‌لکی گوند و باژیران ب قه‌ژاندنا شۆره‌شی ئاگه‌هدار بکه‌ن (وه‌کو وی هیزا شیرۆی و هه‌قالین خوه، د رۆمانا پیشیندا دروستکری). هیزا دووی ژی، دبیته ته‌مامکه‌را

هیزا ئیککی، چونکو حکومه تی نه چار دکهت کو ب گرنگی سه رده ریی دگهل هیزا ئیککی بکته. ژ لایه کی دیشه ژی، هه موو هاریکاری یین له شکاری و ته ندروستی و نوچه یین نافخویی ژبو هیزا ئاشکرا به رهه ف دکهن و ب دزیکیشه بو دهنیرن. ههروه سا ژبو به رفره هکرن و گه له نپه ریکرنا شوره شی، گه نجان هاندهت کو بچنه دناف ریژین هیزا ئیکیدا. ب فی چه ندی ژی، ئەم د کارین نافی دوو شوره شین ههفته ریب و ههفته مامکەر ل سەر دابنیین، چونکو دبیت ئەف ریکخستین نهینی بهینه دروستکرن و وه رارکرن و پاشی هه فبه ندی ب بزافا ئاشکرا بهیته کرن. ل دهستیکی ب شیوهیی بزاقین ره وشه نبیری و دانوستاندین ل سەر پرساوه لاتی دهیته دروستکرن و دگهل وهختی شیوازه کی ریکخستی فهرمی وه دگریت. ئوو هه رده می هه فبه ندی ب هیزا ئیککی دهیته کرن، ئەو ریکخستنه دچيته دناف چوارچۆفی ریکخستنه کا فهرمیدا کو نه یاساییه د چاقین رژیمییدا و خه باته کا کاریگه ره ل دهف شوره شی.

د سیسته مین شموولی و دکتاتورییدا، موله تا فهرمی ژبو چ بزاف و ریکخستین ژ دهرفه ی چوارچۆفی حکومه تی ناهیته دان، خو ئەگه ر پیشه یی یان جفاکی بیت ژی. له و ما هه ر بزاقه کا دناف فی سیسته می شموولیی زۆرداردا بهیته دروستکرن، ب بزاقین نه فهرمی (نه یاسایی) دهینه هژمارتن و رژیم ب توندی و درنده یاتی سه رده ریی دگهل دکهت: "ما ژیلی یا نه له گال بزاقه کا دن یا کوردی یا سیاسی یان جفاکی یان پیشه یی هه یه... بیپ ۲۲". ئەگه ر دویفچوونا ئامارین دروستین هه ردوو جوړین خه باتی بکه یین، نه دووره شه هیدین خه باتا نهینی نه کیتر بن ژ شه هیدین خه باتا ئاشکرا (ب تایه تی پشتی سالا ۱۹۷۵ی). ئەف توندی یا ژ لایی رژیمیته دهاته کرن، دوو سه ری بوو؛ گه نجی ئومیده وار

و خوینگهرم، ژ ههر ههڤبه ندیبه کاب وهلاتیڤه دترساند و پاشقه دبر. ژ لایه کئی
 دیڤه ژی، گهنج پالددان کوب کووری هزری د رهوشا جفاکئی خوهدا بکهن و
 کارڤه دانا وان ژبو ترس و چغاندنا رژیمی، دبوو سهدهمی دروستکرنا بزاقین
 رزگار یخوازی، یان ب کیمی د بوونه سهدهمی ههولدانین هوشیارکرن و
 رهوشه نیبرکرنا ملله تی. تامه زرووی یا گهنجان ل سهر جوانی و شهنگی یا
 ژیانا بوری یا گوندین وان و کهلتوری ههڤکاری و مشت ئهڤینی یا مروڤان و
 مروڤایه تی، ههردهم حهزه کا کهل و فیراهی یوو ژبو ڤه گهراندنا وی رهوشا بو
 دهیته گوتن، ئوو خاله کا دی یا تیهرزینی بوو د کارڤه دانه کا کاریگر و
 سه رسور هینه ردا: "خوه دڤیت ههک کهس ڤی خه باتی ژی بکن و چما یهک ژ وان نه نهز
 به... جوانی و شهنگیا گوندی وان و حهزکرنا وان یا بی سنوو بو ڤه گهری... و وینه یین
 ساخ یین بیه ژمار یین زورداری یا دهسته لاتداری داگیرکه ر بو کهسی کورد... بی ۲۲".
 ئهڤ هزرکرین کارڤه دانی یین دهرفه یی، بهری گهنجان ددهته وی چه ندی کو
 دهست ب بزاقه کا نهینی یا ل دژی داگیرکه ری بکهن. ههروه سا تیهرزینی
 نافخوی ژی، کارڤه دانه کا دی یا دهروونی ل دهڤ گهنجی پهیدا دکهت کو خوه
 پاڤیژته دناف خه باتا نهینیدا: "دهست ب وی خه باتی کر بونا کو ترس و شه رما خوه
 پی بڤه شیره... ههست ب هندی دکر کو ئهو د مژوولبوونا خوه ده ب ڤی پرسئ، ب
 خه باتا نهته وهی ڤه خوه پهیدا دکه... ناسنامه یا خوه زه لالتر دینه، شه رمی وندا دکه،
 ههڤالین مینا خوه ناس دکه و ترسی دناف خوه ده دڤه تسینه... بی ۲۲". ب ڤی چه ندی
 ژی، ئهو دگهل شقانی خه لکی سلیمانی و دلشادی ئه ربیلی دیتته ههڤال و ب
 ههڤرا خانه یه کا سیاسی یا نهینی دناف زانینگه ها مووسلدا پیک دئینن. ئوو د
 ڤی خانه یا نهینیدا، سه ردار کو خوڤهی مووسل بوو، ههم بهرپرسی خانه یی

بوو، هم خالا پشتبهستنئ بوو دگهل کوميته يا کارگيرى کو وان ژى، ههڅبه ندى
ب پيشمه رگه يڅه هه بوو.

نقيسه ر ب ريکا ځى خانه يا خه باتئ، شيوازئ ريکخستنا نهينى يا وى
سه رده مى خويا دکهت، کو ژ کوميته يه کا سئ چوار که سى پيک دهات، تنئ
به رپرسئ کوميتئ ههڅبه ندى يا راسته وخو دگهل ژيدهرئ پريارى هه يه. هه ر
ئه ندامه ک به رپرسئ خانه يه کييه کو ئه و ب تنئ وان دنيا سبت، نه به رپرس و نه
ئه ندامين دى، ئه ندامين هه موو خانه يان نانياسن و ئه ندام ژى وان نانياسن.
ئه ف شيوازه ژبو هندئ بوو کو ئه گهر که سه ک بهيته گرتن، داکو هه موو خانه
ئاشکرا نه بن. هه رچه نده ريکخستى بين نهينى سوژئ ددهن هه ف کو که سه ک
هه قالين خوه ئاشکرا نه کهت، لئ هه کو دکهڅنه ددهستئ دژمنيدا. که سه ک
زنائيت کا دئ چ قه وميت. هه موويان دزاني، هه ر که سه کئ بکهڅته دبن
ئه شکه نجه دانا رژيم يڅه ب ساخى ژئ دهرناکه څيت و ناهيته سيداره کرن هه تاکو
هنده ک پيزانينان ژئ چئ نه کهن. هه موو ريکين هه لوه شاندا که سايه تى يا
مرؤڅى و هه ژيتى يا مرؤڅايه تيئ ل بهر چاڅان رهش دکرن، هه تاکو دگه هشته وى
راده وى کو دانپيدائين ب زيده يڅه ل سهر خوه جهگير بکهن، به لکو زووتر
بهينه سيداره دان و ژعه زابا سهر دونيايئ رزگار بين. لئ سهره راي ځى
هوڅسيارى و هوورينئ د هه لبرارتنا ئه نداماندا، گه له ک جاران ژ ئه گه رين
مرؤڅانئ و هه قالينئ دکهڅنه دناڅ هنده ک هه لبرارتين شاشدا، نه دووره ژى
نه چار بين کو که سه کئ دناڅ خوه دا هه مبيز بکهن، بيئ کو باوه ريبه کا موکم پئ
هه بيت، هه روه کو وان قادرئ کورخالهت و هه قالئ به رپرسئ کوميته بيئ
وه رگرتئ: "قادرئ سه خله ته کا وه ها ل جه م هه يه کو بهيته گرتن، ئه و خوه ل بهر يه ک

زلههئى ب تهنى ژى ناگره و ههر تشتى دزانه وى ببيژه و ناشكهره بكه... بپا۵". ئوو چونكو ريڭخستنن نهينى مينا په هله وانويه كا بى وينه يه و د چاين جفاكيدا ب قههره مانى و ههژيتى دهيتته ديتن، لهوا هموو خهلكى حهز دكر كو ئه و شهرفه ههبيت. لى كهسين ترسينوك و نه ژ ههژى وى شهرفى، گرنگيه كا پتر ددايى كو خوه ب په هله وان بدهنه نياسين. ئه فجا ژبو خوه دهرخستن و ب دهستقه ئينانا ههژيتى يا شوره شقانيى، قادر كرياره كا نه پلانكرى و نه په سه ندى (بى كوميتته يى)، ئه نجامدهت و حهز دكر كو هموو خهلك بزائن، وى يا كرى. لهوا بو خودانى هوتيله كى دپيژيت و چهندهك پى ناچيت دهيتته گرتن. ئوو ههروه كو پيشينى يا هموو هه قالان، د دهمه كى كورتدا هموو ئه ندامين كوميتته يى دهينه ئاشكرا كرن و گرتن.

خاله كا دى يا گرنگ ل دهف ريڭخستى يين نهينى، بابته تى كچان و مه يقه خوارنى بوو. ههردهم داكوكى ل سهر وى چهندي دهيتته كرن كو فوره كهسى ريڭخستى، خوه ژ هه فبندى يين دگه ل كچان و مه يقه خوارنى دوور بيخيت، چونكو هموو ل وى باوهرينه كو ئه ف ههردوو بابته ته ننگين مروقى سست دكهن و دبیت پى بهيتته خراندن. لهوا سهردارى ژى ههردهم گومان ل سهر شقانى هه بوون كو دبیت وى نهينى يا وان بو هه قاله كا خوه، يان دهمه كى سه رخوشيدا ئاشكرا كر بيت: "نهكو شقانى نهينيا مه بو هه قاله كى يان هه قاله كا خوه ناشكهره كر بو!... وى وهها دزانى كو شقان خورته كى ده فبهردايى يه، ئه و ل بهر دوو تشتان ژ هيزا خوه دكه فه و ته سليم دبه؛ كه چان و عه ره قى... بپا۲۱". ئوو دهمى دزانيت كو هه قالين وى هاتينه گرتن (يه كسهر شقان هات بيرا وى و وى گاقى ئه و ژ خوه يى پشت راست بوو كو ئه ف پرسا گرتنا وان هه قالان ژى ههر ژ وى دهري

دهركه تیه... بپ ۳۰). هه رچه نده ئەف تیوره د پرائیا بزائین رزگار یخوازییدا وه کو به لگه نه ویستییه، لهوا سهررداری ئەو گومان ژ شقانی دبرن و ده می دلشادی پی ناگه هدارکری کو یی بهرگومان کرییه ژ لای سهرردارییه: "شقانی قهت خوه ب سهر وان گومان ژ بیرین دلشادی قه نه بر... یا شقانی د بهرسقا خوه ده ل سهر وی گۆتی ئەو بوو کو سهردار ب خه ییلان دژیت و ما کهنگی وی چه ز دکر د خه باتا سیاسی یا نهینی ده بهردهوام ببه و وی ل بهر بوو دهف ژقی کاری مه بهر بده، ئەو ههم دترسه و ههم دودله... بپ ۴۷-۴۸". ل داویی ژی ههر گۆتنا شقانی راست دهر دکه فیت و ههموو گومانین وان بی بنه ما و ساویلکه دهر دکه فن (حکوومهت ل سهر تیکلیین من و ته و شقانی نه هایداره و ئەز د دهرهقی شقانی ده یی خه لهت بووم... بپ ۶۱). دبیت هه قالین شقانی د حق بن کو ئەو گومان ژی کر بیت، چونکو بیواوهری یان گومان ژ بیرنا مه یقه خۆر و میبازان، پشکه که ژ پاشخانا که لتوری یا ههر کورده کی. لی که سه کی ههرا خوه د وی چه ندیدا نه کرییه کا د ژیا نا که تواری یا روژانه دا کی پتر تاوانان دکه ن، مه یقه خۆر یان یان ئەوین خوه ل پشت رهفتارین په سه ندین جفاکی قه دشیرن؟ ئەگه ر ل دیرۆکی قه گهرین، دی بینین کو الحجاج بن یوسف الثقفی، ماموستایی ئایینی بوو، زارۆک فیری قورئانی و فهرمووده یان و فهقیهی یا ئایینی دکرن، لی ب فهرمانا (عبدالملک بن مروان)، سهری مصعب بن الزبیر (کورئ الزبیر بن العوام)، کو هه قالبه نده کی پیغه مبهری بوو ژ یقه دکهت (ل سالا ۷۲ ک) و بو خه لیفه ی ده نی ریت، پاشی مه که هی و که عبی ب مه نجه نیقی ناگرباران دکهت (ل سالا ۷۳ ک) و تهرمی عبدالله بن الزبیر (خه لیفی موسلمانان) ب هه لاویستی ده نی لیت، هه تا بیه نا گه نی ژی ده ییت... سهر کردی لای چه پی یی له شکه ری عبیدالله بن زیاد (شمر بن ذی الجوشن) موبایه عا عه لی کر بوو و پشکداری د شه ری (صفین) دا کر بوو، پاشی وی

حسیئتی نه قبی پیغه مبهری کوشت بیی کو دندکه کا دوودلیی ل دهف هه بیت! (ل ساللا ۶۱ ک). عبدالرحمن بن ملجم، مالا خواه ل نیژیکی مزگهفتی دانا بوو، داکو خه لکی فیروی قورئانی و ئایینی بکهت، د شه پری (صفین) دا مریدی ئیمام عهلی بوو، لی پاشی وی ئیمام عهلی ل سهر نقیژی کوشت (ل ساللا ۴۰ ک)، ابو لؤلؤة فیروز النهاوندی، ئیک ژ موجهاد و سۆزدارین ئیمامی موسلمانان بوو، پاشی وی ب خواه (ل ساللا ۲۱ ک)، عومهری کوری خهتابی کوشت... هتد. پرسیار ئه وه ئایا ب درپژاهی یا دیروکی ئاره قه خوره کی که تنه کا ب قی شهرمه زاریی کریه؟ هه لبت ئه قه نه بهراوردکاریه کا دناقه را مه یقه خور و جفاکپهروه راندایه، یان بهره قانییه که ژ شفانی کو بی بهری بوو ژ وان گومانیی ژئی هاتینه کرن، تنی تیهرینه کا ریژه بیه د هزر و رهفتارین جفاکیدا. لی هه ردهم ئهم ژبو هه موو رهفتارین پاشخانا خواه یا پهروه دهیی به هانه یان دبیین، داکو هه قسه نگی و پیروزی بین جفاکی پی پاریزین. لهوا دی شین بیژین کو دبیت ئه ف دژاتی و مهزکرنا رهفتارا مه یقه خوارنی (یان میبازی) ژبو هندی بیت کو گه نجان ژ فان ههردوو ساخله تین نه جفاکی (ب نسبت جفاکی کوردی) دوور بیخین. دبیت ژی، باوهرداریه کا نه هوشی بیت ژبه ر نه جیرباندنی و نه زانینی.

خاله کا دی یا هه قبه ند ب رهوشا ریگخستین نهینیقه، دووقه لانک و فه رمانبه رین کوردن دناف دهزگه هین رژیمیدا. ما دی چهوا ریگخستی بین ل دژی حکومه تی هه موو پیزانینین پیدقی زانن، ئه گه ر که سه ک ژ ناف سیسته می وان ب خواه ده رنه کهت؟ ئه قجا کادرۆ بین ریگخستنا نهینی، ب دوو شیوه یان مفا ژ دووقه لانکین رژیمی ددیت؛ شیوه یی ئیکی هه قالینی یا وان که سانه کو پیزانینان بو بینن، ههردوو لایین پشکدار د قی شیوهیدا مفادارن: لایه نی

ریځخستی پېزانینن گرنګ ژبو کارې خوہ یی سیاسی وهردگریت، لایه نی و رژی می ژی هم بهر ژه وه ندا خوہ دپاریزیت و هم کاره کی نه ته وه یی و وه لاپاریزی نه جامددهت کو مینا غه فراندنه کا دهر وونیه ل دهف وی: "لی هه قالی ب دهقی خوہ دیار کر بوو کو نهو بهس ب ناف و بو کو خوہ ژ سهرگیژی و دستدریژکارین به عسیان پپاریزه چوویه دگهل وان و وی، هه تا نوکه کا بهرپرسیارین وی یه کیتی چ قالا خوهندنکارین کورد کریه، نهو هاتیه، یان ژ وی ره، یان ژ سهرداری ره به حس کریه... بپا ۴۸". نوو ده می خودیدا ب پشتراستی هاریکاری یا خوہ بو سهرداری پیشکیش دکهت: "نه ز دی ته ب ریپا چند هه قالین نیزدی یین کو بهس ب ناف به عسینه، ب ترؤمبیلن گه هینم گوندی بوزانی، نیزیکي نه لکوشی... بپا ۶۲". نهو یی پشتراسته کو خزمین وی بیبه ختی لئ ناکه ن (هه رچهنده ب ناف به عسینه ژی). شیوه یی دووی ژی، ریځخستنا نهیته ب خوہ دگهل دهزگه یین میری کار دکهت و نه رکه کی دیارکری بو دهیته دهستنیشانکرن کو د خزمه تا گستی یا ریځخستنا نهیته بیت (نه دووره نهغه نهو کهس بن یین روژانه مللهت چکی خوہ ل ناچاقین حکومه تا هه ری می ددهت کا چهوا و بوچی گرنگی ب هنده ک جاش و خو فرؤشان ددهت؟!).

هه رچهوا بیت، د قی گهرمه گهرما ریځخستین نهیته و گرتن و نه شکه نجه دان و سیداره دانیدا، یا سروشتیه کو کهسه کی ریځخستی پیداچوونی د برپارا خوهدا بکهت و هنده ک په شیمانی، یان دوودلی ل دهف په یدا بیت. ژ لای دهر وونیه؛ ده می مروف دوودل دیت و نه شیت یان نه قیت برپاره کا ئیکلاکه ر بدهت، دی کهفته دناف ئالوزیه کا دهر وونیدا و ژبو پاراستنا ئارامی و هه قسه نگی یا که سایه تی یا خوہ، کومه کا میکانیزمین ئالاقین بهرگری یا مهژی

ب ئاوايهكى نههؤشى بكار دئىنيت، داکو ژ که مته رخه ميبى و خيانه تى دور بيت. په هله وانى ئى رومانى ژى، کومه کا فان ئالاقين مينا به هانه کرنى و پيښه نانى و غفراندنى و خزاندى... بكار دئىنيت*. نقيسه ر ب ريکا مالخوليانى يين په هله وانى خوه و هندک جار ان ژى، ب شيوه يى خوه ئىنسىرتکرنا دناف سوحبه تاندا (کو ب مينا که کى تيورى به حسى شيوه يى خه باتى و دوودلى يا نه ندامين ريکخستى بکته)، په هله وانى خوه دئىخته دناف گيژه فانکا دوودلى و په شيمانيدا. لى ههروه کو د رومان پيشيدا، هه موو بويه ر و کريار و کارقه دانان ب ئاوايه کى تيورى يى بارکرى ب ئالاقين به رگرى يا دهروونى به هانه دکته، کو خوانده فان چ بچوونين پيشوخت ل سه ر کاراکته رين رومانى وهر نه گرن. هه رده م داکو کى ل سه ر هوشيار کرن و رهوشه نبير کرنا ملله تى دکته (وى دناف خوه ده پيتر باوه رى ب رهوشه نکرنا و رهوشه نبير کرنا خه لکى هه بوو... بپ ۲۶)، هزرى د چاره نقيسى په هله وانى خوه دا دکته، ئه رى دى ئه ف خه باتا نه ينى پتر خزمه تا وه لائى وى که ت، يان ئه گه ر کوليژا خوه ته فاکر و بيته که سه کى زانا و رهوشه نبير؟! ئايا چ بو مه گرنگه، خوينگه رمى يان زانست و زانين؟ کيژان دى پتر مفاى گه هينته شو ره شى؟ ما ئه گه ر گه نجين خوينگه رم و هيقيدار نه بن، دى چه وا پيښار ژويا داندولى گه هته ريژگه هى؟ لى پاشى فه دگه رينه فه و هزر دکته؛ ئه گه ر خه باتکارين خوينگه رم نه زان و ساويلکه بن، دى مينا ديوارى ل سه ر به فرى بيت و نه دووره ب

* ژبو پتر پيزانينان ل سه ر ميکانيزمين به رگرى يا مه ژى، سه حکه: د. عارف حيتو (۲۰۲۰).
هزرين گه ريده: چه ند خواندين ده رباره ي هزر و رهفتارين که سى کورد. چ ۱، چاپخانا پاريزگه ها دهوکى- دهوک. بپ ۱۴۳-۱۵۴.

ساناهي بهرفيت. ما نه داڪهفتنا ڪوما وان سهرههلدان و شورهشين ڪوردي يين
 نه نجامدايي، ژ ته گهري نه زانين و نه هوشيارين بوو؟! باشه ته گهر جهخت ل
 سهر خه باتا سياسه تا ئابوري بڪهين و په نا بو وهلاتين پيشڪهفتي ببهين، ما نه
 ههر نهو وهلاتن پشتهفاني يا رڙيمي دکهن و مه ب چه ڪي وان دبرينن؟ ئانڪو
 نهو وهلات تني سهرهدهريي دگهل ڪيائين پهسهند و باوهريپيڪري دکهن و
 بهرڙهوهندخوازن. ئوو ته گهر ههر وهلاته ڪ بهرڙهوهندي يا ههڙهولاتي يين خواه
 بپاريزيت، بوچي نه م ڙي ڪار ڙبو پاراستنا بهرڙهوهندي يا مللهتي خواه ناکهين؟
 نه فجاب شيوهي ههر شهش پينگافين چارهسهرڪرنا ئاريشهيان، ههموو
 پيشنياران ريزبهند دکهت و شروقه دکهت. ل داويي دگههته وي نه نجامي ڪو
 ههردهمي مروف دوزه ڪي بهرگومان دکهت، فهره نه لته رناتيه ڪي باشتر و
 ڪاريگهتر بو ههبيت، لي (گافا نه لته رناتيف نه به، دقيت مروف وي بکه يا هه يي...
 بپا ۲۹). ئوو دهمي مروف دوودل دبيت، يان گوماني ژ تشته ڪي ديارڪري دبهت،
 تني خالين نيگهتيف بهرچاڻ دبن. ڦي دوودليي وه ل په هلهواني ڪر ڙبير
 بکهت، ڪو نهو ڪه سايه تي يا خواه دناڻ ڦي ڪاريدا دبنييت، ئاراميه ڪا دهرووني
 و ههستڪر نه ڪا ب شههنازي و مهزناهيي ددهتي، ترس و شهرميني يا وي
 ڦهرهڻاندييه و ڙ ڪه سه ڪي شهرمينوڪ بهر ب ڪه سه ڪي ڪاريزمايي و سهرڪيشييه
 دبهت... هتد. لي نوچه و دهنگوباسين براكوڙي يا پيشمه رگه ي ههموو هزارا
 وي داگير ڪر بوو: "من باوهري ب فان ههمي پارتيان ڙي نينه. ئو نه ز دبينم نهو پيتر
 شهري يه ڪدو دکن ڙ هندي ڪو شهري دڙمني بکن... بپا ۲۸". ئوو گومانا وي ل سهر
 ڙيدهر و بنگهه ي فهرمانين ريڪخستوڪا وان و ترسا وي ڙ توندوتيزي يا
 رڙيمي، ئيخسته دناڻ دوودلييه ڪا ڪوڙه ڪدا، نهري بمينته دناڻ ڦي ريڪخستنا
 نهينيدا يان ڙي دوور بکه ڦيت؟ وي ههردهم خواه ب وي چه ندي قاييل دڪر ڪو

چ کريارين له شڪهري ل دڙي حڪومه تي نه نجام نادهت، تني سهرده ربي دگهل بابه تي رهوشه نبيركرني و تيوريزه كرنا دوزا ملله تي دكهت: "وي نه و ڙي دزاني كو پرس نه پرسا هندي يه كا ريڪستن چهكي ب كار تينه يان نا،... ڙبلي پارتيا دسته لاتدار و ڪوي و دووقه لانگين وي هه بن، يين ڙبلي وان پهيدا بن، دقيت بهين ڙ ناف برن... بپا ۳۱". لي نه و ترس و گومانا په هله واني زيده كرى و كريبه داردهستي دوودلي و هزركرني د برپاردانه كا ٽيڪلا كه ردا، ٽاخفتنا هه قالي بوو: "برا ته يا راست بقيت، نه ز نه و ڀرم گه لهك دگهل ته بهيم و بچم... / خيره چ بوويه؟ / تيته گوتن كو تو و دلشاد و شقان د ريڪستنه كا نهيني يا سياسي يا كوردي ده كار دكن. نه ز ڙي ناخوارم خوه نيزيكي چ به لا و سه رنيشيان بكم... بپا ۱۵،... و تيت گوتن ڙي كو هايا حڪومه تي ڙ وه هه يه... بپا ۱۶". نه ف ٽوچه يه مينا فه جنقينه كا ڙ نشكافه بوو، كهفتي ناف له شي په هله واني و بهرف تيهرزين و مالخولياني يين وي يين نافخويشه بري. دبيت ڙي، دوودلي ڙ ديتنا چناري بو پهيدا بيت، كو هزر د پيڪئينا ڙيانه كا خوشدا دكر. پشتي ڙ نشكه ڪيڙه ل چاخانه كا بهر دهري زانينگه هي ديتي و هه ل هادر چوويه دناف دل و دهرووني ويدا: "كيف و شهرمي سهردار مهست كر بوو و پهيف ل سهر زماني وي ل هه ف دهنگفتن و نه دشيا تشته كي بيڙه كو ٽاخفتني پي دگهل وي خواهش بكه و بدومينه... بپا ۱۲".

هه ردهم شيرت و فرمانين پيشمه رگه ي نه و بوون كو فهره كادر خوه ڙ هه قبه ندي يين نه ٿينداري دوور بيخن، چونكو دوزه كا هه ڙيتر و فهرتر ل پيشي يا وانه. چونكو نه ٿينداري گيولي مروڙي ڙ خه باتي سار دكهت و بهر ب هندهك خه وني دي يين كه سوڪيڙه دبهت. لي پرانيبا ريڪستي يين نهيني (نه ز ڙي دگهلدا)، مه وهسا هزر دكر كو پرؤسه يا نه ٿيني خوينگه رميه كي دده ته پرؤسه يا خه باتا نهيني (ب نه مازهي نه گهر ڪچي ڙي هه مان باوهري ب دوزا

ملله تی و بزافا رزگار یخوایی هه بیت). ئەفه ژێ تیۆره کا دی یا کاملانی یا
 خه باتی بوو کو فه ره کچ و کور ب هه فرا کار بکه ن و هه فه ندی یین
 ئەفینداری، وان مجدتر و چالاکتر دکه ت. ژ لایه کی دیشه ژێ، گرنگیدانه ب
 رۆلی کچان دناف خه باتا نهینیدا، کا چه وا ژن هه فته مامکه را پيشمه رگه یه ل
 ده فه رین رزگار کری، ب هه مان شیوه ژێ هه فریباز و ته مامکه را کادرین باژیرانه
 ژبو دۆماندنا خه باتی. ئەف تی هه زینه جودایه ژ وئ ره فتارا نه فه بولکری یا
 جفاکی کو مه ب نائی میازی (گه ریانال دویف کچان) ل قه له مدایی.
 ئەفینداری ره فتاره کا هه ژیه و دگه ل یه ک کچی دهیته کرن، پشتی ب هه ورینی
 دهیته هه لبارتن و دبته شه ریکا خه م و خووشی یین مرووشی. لی میازی
 کریاره کا نه جفاکیه کو مرووف هه رده م ب دویف هه می کچانته بیت ژبو
 ده مپۆراندن و خووشی ب تنی، یان هه روه کو دبیرن ژبو خه مره قاندنی (کو هه مان
 به هانه یا مه یفه خواریه). هه رچه وا بیت، قی حه زا چیکرنا په یوه ندییه کا
 ئەفینداری و ئاخفتنا هه قالی، دوودلی یا وی موکتر لی کر و بهر ب
 بریاردانیه بر: "دوو تشتان نهو خست بوو بن بارین خوه، چناری و نووچه یا کو
 هه قالی ژێ ره ل سه ر پرسا خه باتا وی د ریکه ستنه کا نهینی ده گوئی... بپ ۲۰". ئەف
 بابه ته وی دگه هینته بریاره کا مجد و بهر ب زاخوئه دچیت کو کومیتیه یا
 کارگیری ب بریارا خوه ئاگه هدار بکه ت، لی ب ته فه زایی دزانیت کو کومیتیه یا
 وان یا هاتیبه ئاشکرا کرن و هه موو هاتینه گرتن، ئەفجا نهو ژێ دهیته گرتن و
 دکه فته د بن سته م و ئەشکه نه جده دانا زه بانێ یین جه هه نه میدا.

په هله وانی ته قه زایان

د حیکایه ت و چیرۆکین فولکلورئ کوردیدا، بهختی و ته قه زایئ (سودنی) رۆله کئ کاربگه ر تیدا هه یه و هه رده م تشته کئ نه چاقه پریکری دکه فته د ریکا په هله وانیدا کو بهر ب مه رما داویئفه بهت. ئەف ئەله مینتی که لتوری یئ پرائیا چیرۆک و چیقانوکان، خوشییه کا بارکری ب سوپرایز و سه رسۆرمانی دده ته وه رگری، ههروه سا بۆیه ران ب شیوه یه کئ سنسله یی ل سه ر سکه یه کئ دیارکری یئ بهر ب داویئفه ریک دئخیت. نفیسه ری ژئ، هه مان شیوازی ته قه زایی و بهختی سپی بۆ په هله وانی خوه هه لبرارتییه هه تاکو پی بگه هته ده قهرین رزگارکری. ریژگه ها دوماهیئ د چیرۆکین فولکلوریدا، کۆرانگه ها سه رکه فتنی و خوشیییه، لی د قئ رۆمانا ل بهر ده ستئ خوانده قانی، هه مان سه رکه فتن و خوشیی ب ده ستفه نائینیت، چونکو چیرۆکا فولکلوری هه قریکه دنابقه را خیر و شه ریدا. لی د رۆمانه کا که تواری یا جفاکیدا، کۆمه کا ره هه ندین دی یین هزری و فه لسه فی و دلینیئ و که تواری راسته قینه ب خوڤه دگریت. د چیرۆکا فولکلوریدا، خیر ب سه رده کثیت و په هله وان دگه هته ئارمانجا خوه. لی د رۆمانا که تواریدا نه مه رجه خیر ب سه رکه قثیت، به لکو خیر دبیته ریئیشانده ر بۆ هاژوتنا په یامئ و بۆیه رین سه ر و هه مه جۆر پی دهینه ئافراندن. ئەف شیوازی مینا رۆمانین پۆلیسی (د سه رده مین هه قچاخدا)، خوانده قانی ب بۆیه رانقه گریددهت و خوشییه کا بارکری ب مفاپی ب سه ره له بوونی دده تی.

ل چاپخانا بهر ده رگه هی زانینگه هی، چنار ب ته قه زایی ل نیزیکی وی دروونیت و هه ر ژ دیتنا ئیکئ تیرین ئەفینی یا وی خوه ل دلئ وی دده ن. ده می دچیته زاخۆ کو برپارا ده ست ژ کارکیشانا خوه بده ته کومیته یا کارگیری، ب

سەر گری و خەمگینی یا مالا میرزای هەلدبیت و دزانیت کو هەقالین وی
 هاتینه گرتن. هیشتا چ بریار نه داین کا دی چ کهت و دی کیه چیت، دهیته
 گرتن: "هیژ دهه مه تران ژ خانیی میرزایی دوور نه که تبوو دهما وی خواه دیتی یی ب
 ناساییشان قه دۆرماندۆر کریه... دهست لی هاتنه گرتن و هاته راخاندن بو ناق
 ترۆمبیله کی و ژبه ر لی دانا ژ هه ر ئایی قه ئیدی وی ناگاه ژ خواه نه ما بو... بپ ۳۲".
 ئوو دده می قه گوهاستنا زیندانیا نندا بو ئه منا که رکووکی، هه رچوار هه قال
 هه ولدده ن پۆلیسان بکوژن و ژیی بره قن، لی دیسا ب سودفه پۆلیس و هه موو
 هه قالین سه رداری دهینه کوشتن، تنی ئه و دمیته ساخ: "هه ر سی پۆلیس هاتن
 کوشتن و هه روه سا میرزا و هه می هه قال ژ بلی سه رداری هاتن کوشتن... بپ ۶۰". پشتی
 رزگار بوونا وی ژ وی کوشتارا ژ نشکا قه، ب چولی دکه قیت و ب ته قه زایی
 دگه هته مووسل. هه لبه ت نه وی ریت بجیته مال، ئه قجا به ر ب زانینگه هیقه
 دچیت و دچیه دهف دلشادی. دنا قبه را ژوورا دلشادی و میرزای دا دمیته
 هه تا کو چنار وی دبه ته دهوکی و ره وانهی ده قهرین ته نا دکه ت. ئه ف بابه تی
 چناری ژ سوپرایزه کا نه چاقه ریگری بوو، چونکو هیشتا چ خویا کر نه کا فه رمی
 یا ئه قینی دنا قبه را واندا روو نه دا بوو. دبیت موغامه رها چناری کار قه دانا کار
 و کریارین بابی وی بن کو ژیی نه رازییه و هه ز دکه ت خزمه ته کی بو وی
 شو ره شی پیشکیش بکه ت، ئه وا بابی وی ل دژ رادوه ستیت. ئوو نه تنی ئه ف
 سوپرایزه یا سه رسۆره یته ر بوو، لی هاتنا چناری بو ژوورا وی (ل دهف
 میرزای) سوپرایز و سه رسۆرمانه کا دی بوو تۆشی سه رداری بووی: "سه ردار ل
 سه ر پیا ن بوو، ل هی قیا کو دلشاد به یته، نه کو به س ب نوو چه یه کا خیری ره به یته، لی
 هه روه ها دگه ل چناری به یته... بپ ۶۷". نسیسه ر د شیا ل ئی کۆما بو یه رین ته قه زایی
 راهه ستیت و به ری په هله وانئ خواه بده ته دهوکی کو چنار وی ده رباز بکه ت.

نەدوورە، ھەقەندی یا ئەئینی یا وان ژى بەیتر کەفتبا و دا رۆلەکی کارىگەرتر دەتە چنارى کو ببا بياقه ک دا پتر ل سەر ھەفرکیا دنابھەرا رفیشتاندا باخفیت. لى نفیسەرى وە نەکر و ل سەر خوۆشى یا سوپرايزین بۆیەران بەردەوام بوو.

دەمى سەردار ب تنى دمىنتە د ژوورا میرزای ڤە، ژ نشکەکڤە شقان دەیتە دەف وى و د بۆیەرەکی بلەز و سەرسۆرھینەردا، ھیزین ئاسايشا رژیمی ب سەردا دگرن، لى نە ژبو گرتنا سەردارى ھاتبون، بەلکو ژبو گرتنا شقانى. دبیت مەرما نفیسەرى ب ئینانای بۆیەرى، پەژراندنا وى ھزرى بیت کو کەسین ميباز ھەردەم بەرئانای ئاریشەیان دبن. شقان ب دویش کچا بەرپرسیارەکی رژیمی دکەفت و ئەف ئاریشەیه کەفتە ریا وى: "دگوت ژى کو دکەڤە پەى وى کەچى ھەتا بەر دەری مالا وى و ل وان دەران تیت و دچە بەلکو کەچ ل سەر خاترا وى دەربکەڤە... من ئەو ھایدار کر کو ئەو نە کارەکی دروستە کو ب دوو کەچان بکەڤە و ب تايبەتى کەچین ھیز نەبالخبووی و ترس ژى تیدە ھەیه... لى تو دزانی شقان بو کەچان یی چاوايه، کۆلەیی لاشى مئ یە... بپ ۸۴". ب ڤى چەندى ژى، سەردار بى ھایدارکرنا چ کەسان ژ مووسل دەردکەڤیت و درەڤیت. ب تەنى و ب پیادەیی دکەفتە چۆلى و بەر ب ئەلکوشیڤە دچیت: "ئەز ھەر ل سەر دەستى قان چووی مە، ئەڤجا چیتەرە ئەز شانسا خوە بجەربینم، بەلکی ئەز تیدە سەربکەڤم و نەکەڤم ناف ئەپین قان... بپ ۷۹". دەمى ھەڤالین وى ب گرتنا شقانى ھایدار دبن، ئەو ژى د رەڤن، چونکو ل وى ھزرى بوون کو حکومەتى ھەموو بزاقین وان بین رەڤاندنا سەردارى ئاشکرا کرینە و نھۆ ھەموو پیکڤە د بن گەڤیدانە. ئەو ژى کارى رەڤى دکەن و بەر ب گوندی بۆزا ڤە دچن. دەمى سەردار ژ رزگاربوونا خوە بى ھىڤى دبیت و (کەت سەر چۆکین خوە، ژ وەستیان، تیھن، بیھیشیبون، ھناقسوتنا خوە، بەردا گرى، گریهکا تەریا جەرگبر... بپ ۸۲). لى ژ

نشکه کێشه ترۆمبیلله کا لاندروڤه ل بهر راوهستیا و ب عه ره بی ژێ پرسیار کر کا
 دێ کێشه چیت؟ "سهرداری خوهست ب کوردی بناخه بو کو بزانی کو نه و ژێ کورده، لێ
 نهگهاشت، ژبه رکو ده رگه هێ ئالیی شوڤیری قه بوو و قه ره باخه ک ژ یین ل پیشی
 روونشتی هات. سهردار د جیی خوه ده لال و شاش ما و ژ چاقین خوه باوهر نه کر... گری
 و کینف ل با وان ته قه له ف بوون و خوه د یه کودو وه رگرن... بپا ۸۲". ئی سوپرایزا دلێ
 خوانده ثانیان خوهش کری، مینا دلخۆشی یا گوهدارین حیکایه تان هه کو
 په هله وان ب سهر ریکه کا سهیر و دایلان هه لدیت. ب هه مان سودفه یی
 چیرۆکا راسته قینه یا گرنا شقانی ده یته بهیستن و ههردوو هه قال (دلشاد و
 خودیدا) قه دگه رنه قه سهر خواندنا خوه و سیڤو سهرداری دبه ته ناف
 پیشمه رگه یان. لێ بویره یین ته قه زایی یین په هله وان ل قیره ب دوماهی ناهین.
 ده می دبیته نه نفال و هه موو بهر ب توخیانقه د ره فن، ب ریکا ره قیقه، سهردار
 چناری دبینیت و بو جارا ئیکێ بی ترس دگه هه نه ئیک. هه رچه نده بویره یی
 ره قی مشتی ترس و بیه قی بوون بوو، لێ دیتنا چناری هیقیه کا دی د دلێ
 سهرداریدا چاند و نه و ترس و مرنا ژ هه موو لایانقه د دادا سهر ژیان، بو
 سهرداری ببوو ده ستییکا ژیانه کا نوو: "د ری ده هه ردوویان ده ستین هه قهو گرتن و
 به رنه دان بو کو ئیدی ژ هه قهوو دوور نه که فن، ژ کینفان ده ئاخفتن ژبه ر وان نه ده هات...
 بپا ۱۲". ئەف سودفه یه ئاماژه یه که ژ بو دو ماندا ژیان و هندی مروڤ د ژیانیدا
 بمینیت، دێ هه ر کار و کوکی خه باتی کهت، چونکو ل ده ف شو ره شانان (ژیان
 بهر خوه دانه). ئوو ده می پارتیه کا دی یا کوردی هه ولددهت کو نه ندامین پارتی
 یا سهرداری ژناف بهن، ده یته وی گوندی سهردار لێ و دگه ل دوو هه قالین
 وی دبه ن (هه رمان و ریبه ر). پشتی وی هیزا کوردی نه زمانین هه ر سیان برین،
 هه رمان و ریبه ر کوشتن و دیسا ب سودفه سهردار ژ کوشتنی قه درسییت: "وی

بهرپرسياري گوت، نه م في ناکوژن. نهف ئيدي نکاره بپهيشه و نرکيي ژي نزانه کو پي بنقيسه. نه م دي تفهنگهکا بي گولله بکن ددهستين وي ده و وي ببن بهر دهفي قهرهقولهکا ترکان و ل ور بهيلن کو جهنדרمه وي بينن. نهو دي وي دهرهال، ههر ژ دوورقه گوللهباران بکن و دي وهها بيت گوتن کو مه ب سهر وان ده گرتيه و گويا وان يهک ژ مه کوشتیه و دي وهها نووچه چي ببه و دي نهف خائينه ژي هيت کوشتن. وهها نه م ب بهرکي دو چيکان دکوژن؛ نه م ژ في خهلاس دبن و نه م بالکيشيي ژي بو سهر خوه چي دکن... بپ۱۳۶". نهو لايهن سهرداري ب خائين ددهته نياسين، چونکو نهگههشتبوو دناف ريژين وي پارتبيدا و بهري هينگي دگهل پارتبيهکا دي بوو. دي رومانييدا ژي، مينا (کوري زناري سهربلند)، نقيسه ب دريژي قالا براكوژيي و ههفرکي بين نافخوي دکهت. لي کا چهوا هندهک پيشمه رگه بين باشووري کوردستاني ل دژي في شهري مالويران بوون، کومهکا شهرقائين باکور ژي ل دژي ههمان کرياري بوون؛ "وان نه دخوهست ژيان وهها بهردهوام ببه؛ نهو بمينن دناقبهرا زورداري يا داگيرکري و نهياريا نافخوي ده... بپ۱۲۹". ئانکو ب تهقهزايي کهسهک ژ وي گروپا کوردي يا بکوژا کوردين باشوور، خودان وژدان دهردکهثيت و خوه بهربريژر دکهت کو نهو هزرا بهرپرسياري خوه ب جهبنيت. ب ريئه رازا دلي خوه و چيروکا هز و خهون و خهباتا خوه بو سهرداري فهديگيريت و وي بهرهللا دکهت: "نهف دهمهک بوو من کربوو دلي خوه کو دهف ژ في رهنگي خهباتي بهر بدن و من نيرو ب چيترين دهليقه ديت، کو ته ژي خهلاس بکم و نهز ب خوه ژي، دي بهر ب سووريهيي بچم... نهز دهف ژ تیکوشينا خوه بهرنادم. لي نهز دي ل دژي شان مهتودين شاش ژي رابوهستم... بپ۱۳۹". لي ژ بهر کو بي نه زمانه و نزانيت ب ترکي بنقيسيت (ههروه کو وي بهرپرسياري گوتي)، ريکا خوه خهلهت دکهت و دهپته گرتن. پشتي ههفت سالي زينداني دهپته بهردان و بهر

ب گوندی چناریقه دهیت. ئو د میناکه کی جوان و جوامیرانه یی مستی دلینی و مروقیایه تیدا، هه ژینی نوو یی چناری ژنا خوه بهردهت (ل دویف داخوازا وی) کو سهردار جاره کا دی ل خوه ماره بکهت. ههردوو پیکهه برپارا فه گهریانا بهر ب باشوورقه ددهن، کو سوپرایزا دلخوشکه را داویی دکهفته سهر رییا وان: "د رییا فه گهری ده نهو تووشی خالی چناری بوون کو ژ باشووری هاتبوو پهی چناری، پشتی کو زانیبوو کا نهو ل کیژ گوندی یه، داکو وی ببه جهم خوه... بپه ۱۴۵". ب قی چهندی ژی، نفیسه ر چیرۆکا سهرداری، ب ته رزی حیکایهت و چیفانوکیین فولکلوری ب داوی دئینیت و ل جیی خوشیی و گه هشتنا مرادی رادوهستیت: "هه می چوون سهروستووین یه کودو و نهو پیکهه، ب دلین خوش و ب کیف ل سهر رییا خوه بهردهوام بوون... بپه ۱۴۵". لی داکو دگه ل پیقاژویا په یامین رۆمانی بگونجینیت و نه بیته فه گیرانا سهرهاتی یین په هله وانه کی ژ بیرکری، وی که یفخوشی یا وان، ب سترانه کا سالوی ل سهر براکوژی و پیروزی یا وهلاتی د گه وری یین واندا کپ دکهت. ئانکو یی دیپژته خوانده فانی کو نه فه نه سهرهاتییه که، به لکو چیرۆکا خهم و ژانین ملله تی مه یه و ههر یا بهرده وامه.

چنار کوردستانه!

لیکگوهارتنا نه فینی یا یاری و وهلاتی بابه ته کی بهر به لافی هونه ری شعریه و دبیت پرانییا شاعران (ب نه مازه یی کوردان)، نه ف شیوازه د شعرین خوه دا بکار ئینا بیت. ههروه سا د کورته چیرۆک و رۆمانیدا ژی، مشه جاران کاراکته ره کی رۆمانی دبیته جه فه نگگی جهی یان وهلاتی. د پرانییا جاراندا، شاعر و چیرۆکنفیس ژنی دکه نه جه فه نگگی وهلاتی ژ بهر کو ژ گه له ک لایانقه وه کهه فن، ههردوو به خشنده نه و هیما یی دۆماندا ژیانینه، ناموسا مروقیینه، مشت دلینی و

عەشقن، مەرۆف خوە سەرا وان ددەتە کوشتن، مەرۆف د عەشقا هەردوو یاندا شەیدا و بیچارە دبیت، ئازادی یا وەلاتی و گەهشتنا ژنەکا حەباندی خەون و هیشیەکا رەوایه، چ کەس نین د قۆناغەکا ژیی خوەدا نەپەژاندی... هتد. ژ لایەکی دێقە ژێ، ژن دجفاکی کوردستانیدا تەپەسەرکریه و داردەستی بریارداین بابی یان سەمیانی مالییە، بریارا دەستنیشانکرنا چارەنقیسی وی نە ددەستی وی ب خوەدایە. کوردستان ژێ د هەمان رەوشیدایە، هەردەم تەپەسەرکریه و چارەنقیسی وی ددەستی سەمیانی داگیرکەردایە. مشەجاران ژێ ل سەر دەستی سەمیانی خراب و دکتاتۆردا، دبیتە متایی بەرژەوهندخوایێ، کوردستان ژێ متیەکی بەردەوامە ژبو پاراستنا بەرژەوئندی یین زالدەست و داگیرکەرین وی... هتد. ئەف هەردوو کەستەرین ساخەلتان وە ل وێژەقنان دکەن کو گرنگیی بدەنە ژنی و وەلاتی، جار وەلاتی د چاقین ژنیدا بینن و جارنا وەلاتی وەک ژنەکا جوان و هەژی و ئۆمیدبەخش بینن.

ئەگەر ئەم دانانگەهین ژیا نا چناری د قی رۆمانیدا بدانینە بەرئیک، دی هەمان قۆناغین وەلاتی (پشتی شکهستنا ۱۹۷۵)ی، تیدا بینن. جەه؛ باژیری مووسلە (بنگەهی عرۆبەت و ئیسلامەتی یا سنی ل عیراقتی)، دەم؛ سەردەمی پشتی شکهستنی و نەمانا هیژین چەکداری یا ئاشکرا (قوناغا زانین و زانستی و خەباتا نھینی). چنار وەکو سیتافکەکا جادویی داددەتە ب رەخ گەنجەکی ئۆمیدەواری کوردقە و د دەرحالدا، ئەقینی یا وی هەموو بەروبیاقین دیتنا وی گەنجی قەدگریت و بو دبیتە ئەو خەونا چەندین سالە ل هیشی. چنار کچا ئامر بەتالیۆنەکی شۆرەشا ئیلۆنی بوو، نوکە ژێ کچەکا نازدارکری یا سەرقلەکی چەتەیانە (جاش)، دلێ وی دگەل هەژار و وەلاتپاریزانە، لی لەشی

وئ دناڤ مالەکا حالخوشا جاشاندايە. ئانکو کوردستانا راستەقینە، ئەوہ یا ددلی وەلاتپاریژاندا (وەکو سەرداری بۆ نمونە)، ئەو کوردستانا ل بن کونترۆل جاش و خوڤرۆشان، کوردستانەکا کارتۆنی یا بی گیان و بی سیمایەکی دیارکریبە. دبیت نمونەیی پارتین کوردستانی یین کارتۆنی و دووڤەلانکین بەعسییان باشتین نمونە بن بۆ ئی رهوشا وەلاتی. هەرەسا چنار ب نەچاری شوو ب پسمامی خوہ یی چەتە دکەت، کو نە حەز ئی دکر و نە هیڤیانی چ خەونین وئ یین هەلاویستی بوو. کوردستان ئی ب نەچاری دکەفتە بن وەلاتی عیراقا عەرەبی. پستی باب و هەڤرینی چناری دەینە کوشتن (کو ئامازەیه ژبو ڤەژاندنا خەونی و سەرەلدانا شوڤەشی)، چنار دبیتە بوژن و دبیتە جەیی تەماحکاری یا هەموو لایەنین وەلاتپاریژ و داگیرکەران. دکەلتۆری کوردیدا، هەردەم چاڤ ل سەر بوژنانن، تەماحی یا پرائیا گەنجین گەرەکی دچیتی (چ ب حەلالی بیت یان ب حەرامی). ئەڤ دانانگەها ژيانا چناری، دەربرینی ژ شەری براکوژی و پەرتوبە لاڤبوونا لایەنین بزاقا رزگارینخوازی دکەت.

ئوو ڤیکگەهشتنا چناری و سەرداری د ناڤ کۆرەڤەکا دلتهژیندا، ئامازەیهکە ژبو پیکهاتنا هیژین هەڤرک و دەستپیکرنا شوڤەشەکا نوو یا ئاشتیخواز و بارکری ب زانست و دیالۆگ و تەدویلکەرنا دۆزی. دبیتە هەڤرینا پیشمەرگەیهکی باشوور کو دەربرینە ژ بەرەمیین هەردوو شوڤەشین ئیلون و گولانی. لی پارتین باکور دەینە مەیدانی و ئەزمانی باشووریان دبرن کو هەموو سەر بۆرا بزاقین بۆری ژبیرا خەلکی بەن و دەست ب گۆتارەکا دی یا رزگارینخوازی بکەن، هەڤرینی وئ ئی ژ بی سەرەشین دبیت، ئانکو جارەکا دی دبیتە بوژن و کورەک ئی دبیت، وەکو بەرەمیی بزاقا بۆری یا نەهیتە ماندلا

کرن. لی تہماحکارین فی قوناعی کوردین باکور بوون و دبیتہ ہہثرینا
 کوردہکی باکور، ئەو ب کورقہ دکہقنہ دناف مالہکادی و ل بن کونترولا
 سہمیانہکی دیدا. ئەقہ ژی دہربرینہ ژ مہزنبوون و گہشہسہندنا بزاقا باکور کو
 ژ ہاریکاری بین پیشمہرگہ بین باشوور دەست پی کر و پی مہزن بوون و
 پاشی ب دەنگ و رہنگ کہتن. ئوو داکو ئەف دەنگہ بلندتر بیت، وان دەنگی
 مایی باشوور قوتپر کر و خوہ کرہ سہمیانہ چناری. ل داویی ژی دەمی
 سہرداری بی ئەزمان پەیدا دبیت و دگہتہ گوندی ہہثرینا خوہ، دەستی
 قہبولکرنی و پیکھانتی بو دریز دکہت: "من ہند ژی و پیتر دقیت کو ئەف مالا تہ
 دامہزراندی ئاقتر و ب رەونہقتر بہ... بپا۱۴". ئەف ہہلویتہ نیشانا شورہشگیری
 یا راستہقینہیہ کو مہرما بزاقین باشوور رزگاربخوازی بوویہ و ہەر لایہنہکی
 بشیت وەلاتی بیاریزیت، دی پیروزباہیی لی کہن. مللہتی باکور ژی (نہ پارتین
 وی!)، کو ہہثرین و خەزووری چناری نوونہراتی یا وان دکہن، ب ہہمان
 ہہلویتہی مرقانہ و ل گورہی دیتن و بوچوونین نفیسہری، پرسا دان و
 نہدانی ژبو پرسا یا ہہلبارتنی دھیلن و ریزی ل ہہلبارتن چناری دگرن. ئوو
 ل قہگہرا بہر ب باشوورقہ، خالی وی یی پیشمہرگہ دگہتہی و سترانہکا ل
 سہر براکوژی ب دەنگی سالویی (نہ دین!) دبہیسن، کو ئامازہیہکہ ژبو کو
 براکوژی نہما (یان نامینیت) و دی بیتہ سترانہکا فولکلوری یا کوردی و ہہموو
 پیکقہ، بہر ب سہرہلدانا باشوورقہ دھین.

خالا دی یا ہہقہند ب کوردستانیوونا چناریقہ، عہشق و ئەقینییہ. مشہ
 جاران دھیتہ گوتن کو ئەقینی موعجیزہیان چی دکہت، ئەقینی یا سہرداری و
 چناری ژ میناکین موعجیزہ چیکہرہ. سہردار ل چ دەمان و د بن چ کاوداناندا،

چناری ژبیر ناکت، ههردهم یا ل بیرا وی و خهون پیغه ددیتن: "گهلهک بابان ژئی
خوهستن کو ببه زاقایی وان و وان ههز دکر کو کهچهکا خوه بدنی، لی نهو نهشیا خوه ژ
چناری و نهفینا خوه بو وی دوور بخه... بیپا ۱۱۶". ئەف ئەفینی یا وی ب ههردوو
لهپان گرتی و نه بهردایی، مینا عهشقا هه و هلاتپاریزهکیه ژبو وهلاتی وی یی
داگیرکی. ئوو چناری ژئی، کومهکا موغامه ره یین نه پهسند ژ لایی جفاکیه ژبو
خاترا دلدارئی خوه یی گریمانکی کرن؛ بهری بنیاسیت و هیشتا چ ههستین
ئاشکراکری دناقبهرا واندا نهیی، سه ره دانا دایکا سهرداری دکهت و پاشی قی
ئهفینی یا خوه بو برایی خوه ئاشکرا دکهت: "ئهو خویشکا وی یا وهها ژ خوه
شهرمکری و بیدهنگ وهها زیرهک بوویه، ژبهه خوه ده رکهتیه و نه بهس ههز ژ خورتهکی ژ
مائی بیانی ره دکه، لی خوه ل سهه خاترا وی تالوقهتی مهترسیین مهزن ژئی دکه...
بیپا ۷۱". ئەفه ژئی، ل گورهی عورف و عهدهتین جفاکی کوردی، رهفتارهکا نه کههی
و نامویه. ههروهسا هه ولدانا وی ژبو رزگارکنا وی کو دئی ل دژی باب و
بنه مالا وی بیت، ویرهکیه کا کیموینه یه ژ ته رزی ویرهکی یا شوره شگیرانه،
نیشانا ئەفینییه کا دژوار و موکمه. هه ره چهنده دبیت وه کو هه لویستهکی
وه لاتپاریزی بهیته هه ژمارتن، لی بابه تهکی هه قبهنده ب هه چرکی یا دناقبهرا
رقیشتاندا (کو پاشی دئی هیینه سهه). ل دهمی سهردار ئەزمانی خوه ژئی ژ
دهستددهت و دزانیت کو چناری یا شوو ب کوردهکی باکور کری، ژ دوورقه لی
دنیریت و قیما خوه ب دیتنا وی و کوری وی دئینیت. د هه مان ده مدا، چنار ژئی
ب وی رهوشیغه هاتبوو گریدان: "ئهو ده مهک بوو بالا وی که تبوو سهه زلامهکی، ل
بن دارهکی، ل هه مبهه وان گوران، چهنده مهتران دوور روودنشت و ته ماشایی وی و
زاروکی و گوران دکر. ل دهستیکی ژ وی دترسیا، لی پاشی... د خوه ده ههست ب
ئیمناهی و رهحهتی دکر... وهها ب هه بوونا وی زلامی فه هات گریدان کو هاتنا وی یا

روژین ئینیان بئتر بو دیتنا وی بوو ژ دوورقه... بپ ۱۳۲". ئوو دەمی پەردە ژ سەر نھینی یا وی دەیتە لادان و ھەموو پئی دزانن، مینا ئەفیندارەکی بەخشنە پیرۆزباھیی ل ژیانای وی یا نوو دکەت. ھەروەسا ئاماژەیکە جەقەنگی ب کوردستانا مەزن ھاتیبە دان دەمی وەسفا ژیانای ھەردوو عاشقان دکەت: "ژیانای وان ژی مینا گوندین باشوورە، ھەست و نەستین خەلکی گوندی ژی ھەر عەینی ھەست و نەستین وی نە. ھەر تشتی وان یەکە ژبلی تشتەکی وەھمی ب ناقی سنووران... بپ ۱۳۶".

لئ دوو جار شووکرنا چناری ل باکۆر (جارەکی دگەل باشووریبەکی و ئیکی دگەل باکۆریبەکی)، نیشانای یەکپارچەیی یا کوردستانیبە کو ھیلین توخیبی نەشین ھەست و ئەفینی یا ژبو وەلاتی سنووردار بکەن. ئوو بەخشنەیی یا ھەقژینی باکۆری، ئاماژەیکە دای یا ژییاتیبە ژبو ھەمان ئاخی و ھەمان ئەفینی. دەمی مروف ب راستگویی ھەز ژ کەسەکی یان تشتەکی بکەت، دئ ھەز ژ بریار و خووشی یا وی کەسی و ئارامی وی جھیی ژی کەت.

ئیدیالیزم و عەقلانیزم / ریالیزم و پراگماتیزم

ئیدیالیزم و ریالیزم دوو تیرمین فەلسەفی و ھەقەندن ب ژیان و تیگەشتنا مروقیقە، ھەتا نھۆ ژی جھیی ل سەر راوہستان و دویفچوون و تیھزیرینیە. ئیدیالیزم وەکو تیرم داکۆکیی ل سەر وی چەندی دکەت کو راستی یا ھەبوونی ژ ھزران و ھندەک میناکین مەژی (عەقلی) پیک دەیت، مەژ ژیدەری ھەموو پیزانینانە. ئەفلاتۆن وەسا دبینیت کو جیھانا عەقلی راستی یا رەوانە و جیھانا بەرھەست مینا سیبەریبە. ئانکو ئیدیالیزم داکۆکیی ل سەر میتافیزیکیی و گیانی دکەت. ھەقژری ئیدیالیزمی ماددیەتە کو داکۆکیی ل سەر ماددی دکەت ژبو تیگەشتنا ھەبوونی. ئیدیالیزم ب تیرمەکی فیلسوفی دەیتە

نیاسین، چونکو سهردهریی دگه ل ههرسی رهه ندین سهره کی یین فلهسه فی دکه ت (راستی، خیر، جوانی). تیگه هی سهره کیی ئیدیالیزمی ژ هه لوسته کی فیلسوفیی تیوری و پراکتیکی پیک دهیت، کو هه موو ژیهوهرین هه بوونی فه دگه رینته فه سهر هزرکرنی و وهسا دده ته خویاکرن کو هزرکرن کلیلا هه بوونی و پیزانین راست و دروسته. ل به رانبه ری ئیدیالیزم و ماددیته تی، بابه تی عهقلانیته تی و ئەزمۆنگه ریی هه یه؛ مه رهم ب عهقلانیی داکۆکیکرنه ل سهر ژیده ری پیزانینان، وهسا دده ته خویاکرن کو ژیده ری هه موو پیزانینان مه ژیه (عهقله) و هه موو ژیده ری دی یین مینا ههسته وهران و پیزانین ب ریکا وه حیی ماندا دکه ت. لی ئەزمۆنگه ری داکۆکیی ل سهر ئەزمۆنین به رهه ست دکه ت*.

ریالیزم وه کو کارفه دانه ک ل سهر ئیدیالیزمی هاته دناف قادا هزرین فلهسه فیدا، کو هه فهسه نگییه کی بیخته دناقهه را تشتین به رنیاسین سروشتی و زانین خوهیی عهقلیدا. داکۆکیی ل سهر وی چه ندی دکه ت کو جیهان ژیده ری هه موو راستییانه و فه ره گرنگی پی بهیته دان. جیهانا دهرفه یی (دهردورا مروقی) ب هه موو پیکهاته یین خوهفه، جیهانه کا خوهسه ره ژ وی مه ژیه تی دگه هیت. ئەف ریبازه وهسا خویا دکه ت کو چ راستی یین ره هایی ژ ئیلهام و پیحه سیانین مه ژیه ناهین، به لکو ب سهر بوور و ئەزمۆنگه ریی په ییدا دبن. لی پراگماتیزم وه کو تیرمه کی یونانی ب رامانا کاری مفادار دهیت، ئانکو دبیته

* ژبو پتر پیزانینان ل سهر ریباژین ئیدیالیزم و عهقلانیزمی، سه حکه: غادة الحلايقة (۲۰۱۶). مفهوم الفلسفة المثالية (مقالة)، من موقع (www.mawdoo3.com). ههروهسا سه حکه: مثالية (مقالة)، من موقع: (www.marefa.org).

ریبازا مفاداریی. راستی یا هزر و بۆچوونان د ریبازا پراگماتییدا ل سهر بهایی سهربارک و نهجامین وی بین پراکتیکی رادوهستیت. ئانکو رهوایه تی یا ههر دۆزه کی د مفاداری یا ویدایه.

ب شیوهیه کی گشتی، ساخله تی پراگماتیی ل سهر وان کهس و لایه نان دهیته دانان، کو ئارمانجا سهره کی سهرکه فتن و مفادارییه کا که سوکی بیت. نه گهر به راووردیه کا ساکار دناقهه را ههرسی تیرمین ئیدیالیزم و ریالیزم و پراگماتیزمیدا بکهین، دی بینین کو ب فی شیوهی ل خواری سهردهریی دگهل هنده ک تیگه هین هه قبه ند ب مروقی و ژيانا ویقه دکهن؛ مروقی د ئیدیالیزمیدا لهش و گیانه، گیان راستی یا رهوانه و لهش سیبه ره، پتر داکوکی ل سهر گیانی و نورمین ئیدیالی و بلند دکهت. د ریالیزمیدا پشکه که ژ کهونی و پابه نده ب یاساین کهونیه، ژ دووانیه کا هه قسه نگ پیک دهیت کو عقل و له شه. د پراگماتیزمیدا یه که یه کا ئورگانی یا پیکه گریداییه ب ژینگه هیقه و شیاین فیروبونی هه نه. **بهایین جفاکی** د ئیدیالیزمیدا هنده ک نورمین جهگیر و نه گورن، مروقی پشکداریی د چیکرنا واندا ناکهت و پیرینه یه کن ژبو که هشتنا هه ژیتی و بلندی یا نمونه یی. د ریالیزمیدا ریژی و گوهورن، مه ره م ژی ب دهسته ئینانا خیری و مفایه بو پرائیا خه لکی، ئانکو بابه تی و هه میشه بینه. د پراگماتیزمیدا هه لبرارده یی و بابه تینه، دهینه هه لسه نگاندن و راسته کرن، ژ نه جامی کارلیک کرنا دگهل که تواری یا جفاکی په یدا دبن. ب هه مان شیوه، فان ههرسی ریبازان دیتن و بۆچوونین جودا جودا هه نه بو کهونی و هه بوونی، پیزانین و تیگه هشتنی (درکرنی)، شیواز و مه نهه جین فیکرنی، ساخله تین ماموستا و

فیرکاران... هتد* . دەمی ئەف تیرمین فیلسوفی دەینە دناف وێژەیدا (ب نەمازەیی رۆمانی)، سەمتەکا دی یا تیخواندن و تیدەراندنی وەردگرن و ب شیوەیەکی ساکارتەر و قالیکیتەر ژ کورراتی یا تیگەهی وان دەینە دەبراندن. ئیدیالیزم و مەژوهری، ب ئاویێ هزرکرنەکا کەتواری و لۆژیکی دەینە دیتن. ریالیزم و پراگماتیزم ب نیشادانا رەفتارین کەتواری یین بەرەست دەینە وەسفکرن، دوور ژ زیدەرۆیی یا رۆمانسی و رەفینا ژ ژانین کەتواری. ئانکول گورە هزرکرنەکا لۆژیکی، پەسندانا بۆیەران ب شیوەیەکی بابەتیانەیی نیزیکتەر ژ ژيانا رۆژانە و دوورتر ژ خەونی یوتوبیایی و جیھانا نمونەیین مەستەرەیی دەیتە کرن. ئەو ب خوە، ئەدەبی ریالیستی وەکو خۆدیکەکا ژیارا کەتواری کەفتە جەھی رومانسی یا مشت ژ هەپارە و خەيال و یوتوبیایی. ئانکو وێژە ژ بورجین بلند دانا سەر عەردی و تینیاتی و هیزا سنووربەرا پەهلەوانی دگەل کۆمەکا بۆیەر و هزرین گریمانکی، کرە سەرەدەریکرنەکا بەرئاقل و بەرەست دگەل ھندەک بۆیەر و کەسین راستەقینە یین دناف ژيانەکا کەتواریدا. د کەتواری یا جفاکیدا، پەهلەوان وەکو مرۆفەکی هەچکوهەیی جفاکی دەیتە وەسفکرن، تۆشی هەلچوون و بیچارەیی و رەشبینی و سەتمینی دبیت، نە مەرجه کو هەردەم سەرکەفتنی ب دەستفە بینیت و نە مەرجه ژی، هەردەم پیشینی یین وی دروست دەرکەشن. د قی رۆمانیدا، دوو جەھ و دوو سەردەمین خەبات و چالاکی یین پەهلەوانی دەینە بەرچاقکرن؛ جەھی ئیکی

* ژبو پتر پیزانینان ل سەر پراگماتی و جوداهی یا وی دگەل ریازین دی، سەحکە: غادە الشامی (۲۰۱۴). البراجماتية عرض المنهج ونقد الواقع: تصورات الفلسفة والتطبيقات التربوية للفلسفة (مقالة). من موقع: (www.alukah.net).

باژیره و یی دووی گونده (یان دهقرا رزگارکریبه)، جهی ئیکی ب سهردهمی
 دهستهلاته کا شموولی و دکتاتوریشه گریدایه، لی جهی دووی ب سهردهمی بزاقا
 رزگاربخوازی یا کوردستانیشه گریدایه. فان ههردوو جی و سهردهمان ساخلهتین
 خوه یین جودا هه نه کو کار دکه نه سهر شیوازی تیهرین و رهفتارین مرۆقان.
 د باژیریدا (سهردهمی ریخستنا نهیتی)، پتر ب بابتهتین تیوری و ئیدیالیشه د
 گریدای بوون و رۆلی عهقلی تیدا یی بهرچاف و بهرههست بوو. لی ل گوندی
 (سهردهمی خهباتا چه کداری)، پتر ب بابتهتین میرائیی و شارهزایی یین
 بکارئینانا چهکی و مومارهسه کرنا شه ریشه د گریدای بوون و رۆلی هیزا
 زهقله کان تیدا ئاشکراتره. ئەقجا کۆمه کا هزرین ئیدیالی یین خه و نوکی دکه قنه
 بهر کۆمه کا هزرین دی یین که تواری و پراگماتی. ئەگەر ئەم هزر و دلینی و
 رهفتارین ههردوو جه و سهردهمان هه قهبری هه ف بکهین، دی کۆمه کا سه تمینین
 نه پیشبینگری ل دهف په هله وانی بینین:

* په هله وانی هزر دکر کو ئەگەر ژ بن دهستهلاتا رژیما هۆف و درنده
 ده رکهفت، دی ئازاد بیت و ههر چ نه بیت، دی د ئارامیه کا دهروونیدا ژیت.
 دهمی هه قپکی و پراگماتی یا پارتییان دینیت، ههز دکهت رووبنیت و وه کو
 بهرگری میلی کار بکهت. لی دهستهلاتا فی جهی نوو ژی، ههردهم ب دویش
 قهیه: "برا ئەز رهقیمه و هاتمه فی دهری، کو چی ببه، ئەز ههز دکم رووبنم و مایی خوه
 د چ ده نه کم... ده وه ره نه ههز ژ حکوومه تی رهقیمه و ئەف ژی به لا خوه ژ من قه
 ناکن... بیپه ۹۸". ئانکو ههزرا ئیدیالی ئەوه کو دهستهلات ژ هه قجودانه و ئەگەر ژ
 دکتاتوری رزگار بییت، دی ب ته ناهی ژیت. لی که تواری وه سا خویا دکهت کو

ل ھەر جھ و سەردەمەکی قی وەلاتی دەستەلات ھەر دەستەلاتە، ئەگەر تو دگەلدا نەبی، دئ تە ب دژ دانین .

* ھزرا ئیدیالی ئەو بوو کو کوردستان ھەموو یەک پارچە یە و ھەموو کورد ب ھەقرا کار دکن ژبو ب دەستفەئینانا ئارمانجین نەتەوہیی: "بابی میرزای... د سالا ۱۹۷۴ دە، ل مەھا ئیلۆنی، ل بەرۆکین شەری ل دەقەرا ئەریلی ب تۆپەکا لەشکەری عیراقتی ھات کوشتن... بی ۳۲"، کو ئامازە یە کہ ژبو یە کپارچە یی و وەکھەقی یا خەباتی ل ھەموو کوردستانا باشوور، ئانکو ل سەردەمی ھەبوونا یە ک پارتا سەرانسەریدا، ھەموو قولاجکین کوردستانی مەیدانا خەباتی و شەھیدبوونی بوون. لی دەمی دەیتە دناف ژيانا کہ تواری یا فرەپارتیدا وەسا دینیت کو ھەر پارتە ک ل دەقەرەکا دیارکری خەباتی دکەت. د پرائیا جاراندا ژی، ل دژی پارتەکا دی یا ھەمان ریبازیە: "پارتین مە وەلاتی مە ل سەر خوە دابەشکریە و ژ خوە رە سنوور ژی دەستنیشان کرنە... بی ۱۰۷". ئەقەژی، دبیت ئامازە یە ک بیت کو ھیشتا مللەتی کورد نەگەھشتیبە وی ئاستی کو پرۆسا دیموکراسیی ب پەژرینیت، یان بکاریت تەقەبول و تەحەمولا ھزرەکا دی یا جودا بکەت. نەدووورە ژی تیھزیرینەکا ئیدیولۆژی بیت کو فەرە بزاقین رزگارینخوازیی (د خەباتا چەکداریدا) ئیکسەمتی بن و پشتی دگەھنە ئارمانجی، ھینگی دشین سیستەمی دیموکراسیی و فرەحزبایەتی بکەنە شیوازیی ب ریقە برنا دەستکەفتین شۆرەشی. لی وەسا دیارە کو نفیسەر ئالاھەلگری بۆچوونا ئیکییە، لەوما ھەردەم داکۆکیی ل سەر ھۆشیارکرن و رەوشەنبیرکنا مللەتی دکەت و دناف پیشمەرگەیاندا ئامازە ب دوودلی و پەستی یا پەھلەوانی دەت.

* هزر ئەو بوو کو دەمی ریکخستی یین نهیئی دگههنه شورهشی، دئ هه موو مالین شورهشنانان بنه مالین وان و ئەگەر کهسهکی یان خیزانهکی پاریهکی نانی هه بیت، دئ قهتکەت و ههفریازی خوه پی پشکدار کهت. لی دیتنا کهتواری ئەوه کو وان ژى دقیت ب تهنايى نانی خوه بخون و ب تیری بنفن: "ژنهکی ب ئەنیهکا گری ب خیرهاتن ل وی کر... مه ب خوه چ نینه کو ئەم بخون و تو هه ر شەف میهقانان دگهل خوه تینی... بپ ۹۹". ئەفه ژى ئامازهیه که ژبو شیوازی خهباتا پارتیزانیی کو چ کۆمه لگههین فهرمى یین فهحهویانا خه لکی رهقیایی و نووهاتی نینه، یان دئ پیشمه رگه بیت، یان دئ ل دهف ماله کا نیاس مینیت، خوه مزگهفت ژى ژبو دهمین فهحهویان و نقستنا پیشمه رگه ی دهینه بکارئینان. لهوا خوه نهچار دبینیت کو بیته پیشمه رگه: "لی بو ته چیتره کو تو بی پیشمه رگه، ژبه ر کو دئ ته جههک هه به کو تو لی بنفی، دئ ته خوارنا خوه هه به و دئ هییی و بچی دهقه ری و دئ خه لکی ناس بکی... بپ ۱۰۹. نه نیاسهکی وی هه یه کو ل مالا وی بمینه، نه په ره و خانى و عهرد و کارهکی وی هه یه، لهوما بریاردانا خوه پاش نه خست... بپ ۱۱۰".

* هزر ئەو بوو کو کهسین خواندهقایین باژیران دەمی دچنه دناف ریزین شوره شیدا، دئ ب گهرمى پیشوازی لی هیته کرن و ب دهست دهستدارا ناکهفن، داکو مفای ژ پاشخانا وان یا رهوشه نبیری و شارهزایی یین وان یین پیشهیی وه رگرن. لی ژيانا کهتواری یا دهقه رین رزگاری نه وهسایه وه کو پیشبینکری، وهسا دیاره کو وان دیتن و بوچوونه کا دی ل سه ر باژیریان هه یه: "باشه مامۆ پا هه که نهف خه لکه هه می ژ باژاران فیلار بوو و رهقییا، پا دئ کی د باژاران ده بمینه... مروقین خوهنده نازک و ب نازن، هندی هاتنه، وان خوه ل قان ده ران نه گرتینه، وان تاقه تا مه و ژيانا مه نینه... بپ ۹۹-۱۰۰". ههروهسا د بابه تی

پیشه کاری و پیدئیی رۆژانه دا ژی، وهسا خویا یه کو هه موو پیدئو یستی یین
 فه رین ژیانئ هه نه و ههروه کو دبیرن؛ پیدئیی دایکا داهینانییه: "تو د قئ گوندی ده
 چ بخوازی هه یه؛ بالبه ندی وهکی من، ئاسنگهر، ماموسته، سیاسه ته دار، مه لا، قه شه،
 دوکتور، نه ندازیار، هه ئبه ستخان، دهنگبیز، هه ر چ نفشئ مرو فان بخوازی هه نه. هه ر چ
 پارتیا تو ل کوردستانی بخوازی ل گوندئ مه هه یه... بی ۱۰۰". ئەفه ژئ ئاماره یه کا
 مه رهمداره کو شو ره شی هزر د هه موو پیدئیی یین ژیانئدا کریه و د هه مان ده مدا
 ژئ، پیکه ژیا نا ئیدئو لوژی تیدا هه یه.

* هزر ئەو بوو کو ده می دگه هته دنا ف ریزین شو ره شی دا، دئ بو ماوه یه کئ
 دریز مینته دنا ف خو لین فی کرنا بکارئینا نا چه کی و چه واتئ یا شه ریدا هه تا کو
 ب دروستئ فی ر دیت و پاشئ دئ پشکداریئ د مه فره زه یین شه رکه ردا که ت.
 لئ د ژیا نا پراکتیکیدا، پشتئ بوویه پیشمه رگه ده ملده ست ئیخسته دنا ف
 مه فره زی دا. ده می ئیای به رپرسی تئ بگه هینیت کو هیشتا نزانیت تقه نگئ بکار
 بینیت (به رپرسیاری کر که نی و گو تئ: خه م ناکه؛ تو دئ دگه ل پیشمه رگه یان هین
 بی... بی ۱۱۱). لئ پشکداری کرنا د شه راندا و بکارئینا نا چه کی، پرۆسه یه کا
 نه هیسانه و ده مه ک پئ دقیت هه تا کو مرو ف دشی ت فی ر بی تی و موماره سه
 بکه ت. ئەقجا هه رده م بی ترسیایه ژ پشکداری کرنا شه ری: "ما شه ره مه کو مرو ف ژ
 شه ر و کوشتن و برینداربوونئ بترسه؛ نئ گه لو ئەف نه ب ده ستئ منه، ئەز دخوا زم
 نه ترسه لئ ئەز دترسه و ئەز نزانم کا چما ئەز نکارم وهکی گه له کان ترسا خوه
 بقه شی رم. لئ شانسا وی باش بوو، کو میته یا ده قه ری بریادا کو ئەو ببه کادر... بی ۱۱۲".
 کادری شو ره شی ئەو که سه یه یئ سیمیناران بو گوندی و به رگری میلی
 پیشکی ش دکه ت و هزرا پارتئ یا خوه بو خه لکی شو ره دکه ت، پشکداریئ د
 کریارین له شکه ریدا ناکه ت، لئ تنئ راپورتان بو سه رکردایه تیئ دنقیسیت. ئەو

ب خوه، فوره هه موو ئەندامین پارتیی، کادر بن و هه ر ئیک ژ لایی خوه فه هه م
 ب کاری هوشیار کرنا خه لکی رابیت و هه م پشکداریی د چالاکی یین
 له شکه ریدا بکه ت. لی ب هه رازا من، دبیت ئەف پۆسته هاتبیته ئافراندن ژبو
 وان رهوشه نبیرین دگه هه نه دناف ریزین شوره شییدا کو خودان شیانن د بیایی
 ناخفتنی و هه زر کرئیدا، لی هیشتا نزانن چه کی بکاربینن. ئەفجا دی ده مه کی
 دگه ل پيشمه رگه یان هاتنوچوونی کهن و دی فیری ژيانا وان بن. ئەفه دی مینا
 خوله کا راهینانی بیت و د هه مان ده مدا ژی، مفا ژ شیانیان وان ده یته دیتن.
 ئوو ئەو که سین ئەف شیانه نه بان، ل سه ر ب ریشه برنا کاروبارین ئیداری و
 خزمه تگوزاری یین باره گیان دهاته دانان. ئەفه ژی وی رامانی دده ت کو
 سه ره رای شیوازی خه باتا پارتیزانیی، لی هه زر د ریکخستنا هه موو بیاقاندا
 هاتبوو کرن.

* هه رازا ئیدیالی و تیوری ئەوه کو ل گوره ی پرۆگرامی پارتیی، ئەو د کاریت
 ره خه یان ل هه قالین خوه بگریت و هه ر هه زر و پيشنیاره کا نوو (ئه گه ر جودا
 بیت ژی)، دی ب سینگه کی به رفره ه هیته وه رگرتن و دبیت کار پی به یته کرن.
 ب قی چه ندی ژی، ده می که سانیان رهوشه نبیر و خوانده قان دبنه کادرین
 شوره شی، دی رۆله کی کاریگه ر د رهوشه نکرن و پيشقه برنا شوره شییدا بینن. لی
 ئەوا وی دیتی و هه ست پیکری، نه وه سا بوو: "لی زه چه تیه کا دن که ت به ر ریا
 کادریا وی، ل سه ر گه له ک پرسان دیتنا وی و یا پارتیا وی یه ک نه دگرت و دقیا بوویا
 وی دیتنا پارتیا خوه بگه اندا خه لکی و ئەف ژ وی ره دبوو دژواریه ک. تشته کی دن ژ
 ئەو بوو، کو پارتیا وی کیماسیه ک ل جیه کی یان د واره کی ده بکرا، دقیا بوویا وی ئەو
 کیماسی پنی بکرا و ده ره و ل خه لکی بکرانا... بپ ۱۱۲-۱۱۳". ئەف هه لویستی شوره شی

ل هه مبهري هزرين جودا، وي هه ستا ل دهستيكا گه هشتنا وي بو ده قهري موكم دكهت، كو دهستهلالت ل هه ر جيه كي روژ هه لاتا ناين و فان جفاكين ب تيگه هين غه ييغه گريدايي، هه ر دهستهلالت و نه شيت هزرين جودا قه بوول بكهت. ئوو ئه ف رهفتارا پاشقه ماييه بوويه سه ده مي شه ر و كوشتين دنابره را لايه ن و گروپين جودا جودا بين بزافا رزگار يخوازي يا كورديدا: "ژبه ر هندي ژي دهستين وي ژ كادريي هاتن كيشان و بوو قه پيشه رگه يه ك ل كوميته يا ده قه ري... بپ ۱۱۳".

هه روه سا هه ست ب كومه كا موفاره قه بين دي بين دنابره را تيوري و پراكتيكي دا، يان ئيديالي و كه تواريدا دكهت، مينا جه ميلي به رپرسی يه كيتي يا لاوان، كو كه سه كي نه گه نج بوو: "ئه ز جه ميلم به رپرسی يه كيتيا لاوان.. لي سهردار ژبه يستنا هندي كوي نه لاو به رپرسی يه كيتيا لاوان و خورتانه گوھشي و عه جيبمائي ما... بپ ۱۱۰". يان ده مي كوميته يا ده قه ري دزانيت كو خزمه كي وي د سهر كرده يه تييدا هه يه، پتر گرنگي پي ده يته دان و پتر ريزي لي دگرن (وي كارگه ري گو تي كو مرو قه كي ته ژ سهر كرده يه تي هاتي و پرسيارا ته دكه... بپ ۱۱۴). ديت هزر د هندي دا كر بيت، كا بو چي خزم و كه سوكارين سهر كرده يه تيي گرنگترن، يان كارين ب ساناهيتر دده نه قي، ما نه فه ره كو هه موو ئه ندام وه كه هف بن د ئه رك و مافاندا؟ لي سه تمين و بي زاري يا ژ هه موويان كاريگه رتر و ب ژانتر، بابه تي براكوژيي و ئه نفالي بوو. براكوژي سه ري سه به بي هه موو دوودلي و پاشيشكي يا وي بوو. هه رده م د هزر و مالخولياني و ليگه ريانين به رده وامدا بوو، كو سه ده مه كي به رئاقل ژبو ئه فا ده يته كرن بينيت: "ئه ري گه لو ئه ف ژ لاوازي و نه زانينا مه يه، ئه ف ژ په رچه بوون و نه يه كگرتنا

مهيه، يان نهف ژ فئ مهتودا خهباتي يه، ژ نه بوونا نارمانج و ستراته ژيکه کا هه فبهش و زهلال يا هيژين سياسي يين کوردانه؟... بپ ۱۲۰". ل فيره په هله وان هزرا خوه د هه موو بابه تين تيوري و تيگه هين ئيديالي يين شوره شييدا دکهت، ئانکو هه ردهم داوکي ل سهر هه ژيتي يا تيگه هي و خه يالا کاملاني يا وي تيگه هي دکهت، بي کو به حسي پراگماتي و که تواري يا سروشتي مروشان و پاشخانين بيگهاته يا که سایه تي يا جفاکي بکهت. لي د فه گيرانا بويه راندا، رهفتارين پرائيا لايه نين هه فرک ب شيويه کي پراگماتي دده ته نياسين و ب پاراستنا بهرژه وه ندين بهرته نگين حزباتي (نه وه لاتپاريژي) وه سف دکهت. بهرژه وه نديپاريژي يا حزبي، نه وه کو هه موو نه ندامين پارته کي باوه ري ب رييازه کا ديارکري بينن و مينا خه تي قورئاني ژي دهرنه که فن، هه لبهت نهف شيوازي ئيديولوژي يي هسکباوهر، نه يا بهرئاقله و دگه ل شيانين هزري و سه ربورا مروشان ناگونجيت. لي ژبو گونجاندا في شيوازي هزرکرنا هه لبراره يي و پاشي سه پاندي (ل دهستيکي هه لدبريترت و پاشي ل سهر مروفي دهيته سه پاندين و مينا که ري په زي پي دهيته هاژوتن)، په نا بو ره تکران و ژناقبرنا ههر هزره کا جودا دهيته کرن و نه گهر ب دانوستاندين و شيره تکرني نه هيته ژناقبرن، دي ب توندوتيري و کوشتن هيته کپکرن.

ل سه رده مي ريکخستنا نهيني کو رژيما سه ددامي چ هزرين جودا قه بول نه دکرن و ههر که سه کي هزره کا جودا هه با يان رهفتاره کا نه دگه ل سيسته مي هه يي نه نجام دابا، بيگومان دا هيته ژناقبرن. ب هه مان شيويه يي في رژيما توندرو، نفيسه ر قالا پارتييه کا کوردي دکهت کو ههر که سي نه دگه لدا ب دژمن دينيت. پشتي سه ردار ب نارامي ل گونده کي باکور دمينيت و خيزانه کا

بچووک پیک دهینیت، ئەندامین وی پارتیی ژئی دخوازن کو بیته ئەندامی وان
 و ل دژی پارتی یین دن خەباتی بکەت: "وان چەکداران گۆت سەرداری کو ئەو دزانن
 کو ئەو دفلان پارتیی دە بوو، ئەو پارتیا ئەو تی دە بوو پارتیەکا بورژووا و خوە فرۆشه
 و مافی وان تونەیه کو ل دەقەرا وان بەمین، چنکی ئەو ل دژی پارتیا وی نە... بپ ۱۲۷".
 ژبو بەهانه کرنا توندوتیژی و هسکباوەریی، لایەن بەرانبەر ب خوە فرۆش و
 خائین و هەندەک ساخەلەتین دی یین نەپەسەندەری وەسەف دکن. تەخوینکرنا
 یی بەرانبەر، چەکەکی کاریگەری سەرکوتەرنی و ژناڤەریی، چونکو هەموو
 پارت ب خەلکی هەچکوهەییقە ل دژی خیانەتا وەلاتینە. لەوما سەردار و
 هەڤالین وی ب خیانەتی هاتنە گونەبارکرن، چونکو وەکو تیۆر و رەفتارا
 نورمالا جفاکی، کەسەک سەرا ئەندامەبوونا د پارتیەکیدا ناهیتە ژناڤەرن. ئەڤجا
 پشتی ئەزمانین وان برین، کوشتن و تەرمین وان هیلانە ل چولی: "ل سەر هەر
 کەلەخەکی کاخەزەک هاتبوو چەسپاندن و ل سەر کاخەزی ب ترکی هاتبوو نڤیسین ئەڤ
 سزایا خائینانە.. ئو گۆیا خیانەتا وان ئەو بوو کو بەری هینگی چەکدارین هیزەکا
 سیاسی یا کوردی، نە یا وان چەکداران بوون... بپ ۱۲۸". ب ڤی رەفتارا توندپەرە دوو
 چووچکان ب بەرەکی د کوژن، هەم هەڤرکین خوە ب بەهانی خیانەتی ژناڤ
 دەن و هەم ترسەکی دناڤ خەلکی دی دا دچینن کو وی جورئەتی نەدەنە خوە
 بچنە دگەل لایەنەکی دی یان رەخنەیان لی بگرن. هەر وەسا برینا ئەزمانی
 ناماژەیه کە ژبو بیدەنگرنا هەر دەنگەکی دی داکو دەنگی وان ب تنی ل قادا
 خەباتی دەنگەدەت: "ئەز نەشیام ژ چاقین خوە باوەر بکم کو چەکدارنە کورد کوردان
 دکوژن... من نکاریبوو تیبگەهەم کا وان ژ ترسا چ زمانین مە ژئقەکرن... بپ ۱۳۵".
 بیگومان نە ژ ترسا ڤەگیرانا بوویەری بوویە، چونکو کەسین مری نەشین
 باخشن. لی دبیت مەرەم پی ترساندن بیت و برینا وی ئەزمانی بیت، ئەوی

ئەندامبونا وان پى رەتكرين . مشه جاران، د كه لتورى كوردیدا دپىژن كو
(ئەزمانى مروقى داركوكى سەرى مروقىيە)، ئەجبا برينا ئەزمانى گەفە كه ل
خەلكى ماى و ئەندامىن خوه زى دكەن كو ناىت ئەزمان تىشتەكى دى بپىژە
ژبلى يا پارتيا وان پەسەند دكەت.

ئەف گۆتىن ل سەلال ب چىروكا شەرقانەكى دەينە پەژراندن كو
نقىسەرى ب شپوھى ئىنسىرتى كرىبە دناف بۆيەرىدا ژبو گەھاندنا پەيامەكى كو
مەرج نینە ھەموو ئەندامىن پارتىيەكا توندرەو ھەمان باوهرى و بۆچوون ھەبن،
ھەروەسا وەكو تەواوكرە سنسلا بۆيەرىن تەقەزايى يىن پەھلەوانى سەرەكى و
ژبو پەژراندنا تيورا خوه يا ئىدىالى يا دەربارەى شورەشى. گەنجەك ژ ئەلمانىا
ب ھزرورپىن كوردىنى و نەتەو پارىزى داخبار دىت و دەيتە وەلاتى، دگەل
وى پارتى يا توندرەو دىتە شەرقان. ژ ئەگەرى وى ترسا ئەندامىن پارتى ددى
ئەندامىن خوه و خەلكىدا چاندى، نەدویريا رازىن دلى خوه دەرەھى بكەت.
ئەو ب دلەكى مشتى عەشق و ئەئىنى يا وەلاتى ھاتبوو دناف رىزىن شورەشىدا،
لى سەرتىرا وى يا تيورى ب بەرى دكەئىت، دەمى دكەئىتە دناف خەباتا
چەكدارىدا و ژ نىزىك سەردەرى دگەل بزاقا وان دكەت: "ئەز ب ھندى ھاتبووم
پەرورەدەكرن كو وەلاتى مە يەكە و پرسا ماڤىن نەتەوھى يىن ھەر كوردەكى ل كى دەرى
بە، يا مە ھەمیانە.. لى ھەزكرن تىشتەكە و يا دقەومە تىشتەكى دنە... بپا ۱۳۸". ئانكو
ئەوا بۆ ھاتىيە گۆتن تيورەكا ئىدىالىيە و ئەوا ب چاف دىتى و دىنىت
كەتوارىيەكا پراگماتىيە. دەمى بەرپرسيارى وى گرۆپى پلانەكا چەواشەكارى يا ژ
تەرزى فېلبازان (نە شورەشگىران) بۆ كوشتنا سەردارى دانای، ئەو گەنجە خوه
پىشكىش دكەت كو ب وى ئەركى رابىت، داکو خوه و سەردارى ھەردووان ژ

مرنی رزگار بکەت: "من ئیرو ب چیتترین دەلیقە دیت، کو تە ژێ خەلاس بکم، ئەز ب خوە دێ بەر ب سووریەیی بچم و دێ ژ وور خوە بگهینم ئەلمانیا یی و هیتیدارم کو رۆژەک بهیت، تی دده ئەف پارتیی مە دەف ژ فان شهر و پهفکهفتنن نافخوهیی یین بی وهج و بی مانە بەر بدن و خوە ب راستی بدن بەر بسەرختنا تیکۆشینا قی گەلی بئەست... ئۆمیدەوارم ئەندامین فان پارتیین مە خوددی دیتن و هەلووستین خوە بن و ئیدی نەمینن سوفی و کۆلەیین پارتی و کەسان... بپا ۱۳۸". ئوو د ئامازەیه کا جوان و مەرەمداردا، نقیسەر ئوبالا قی شەرپئ نافخوهیی ژ سەر ملین پیشمەرگە و شەرپانان رادکەت و دکەتە د ستوویی بەرپرسیارین پارتیاندا: "د وان گاقان دە نە بەس من دل ب خوە و وهفە بوو، لی دلی من ب وی چهکداری و هەفالیین وی فه دسۆت، ژبەرکو من هەست ب هندئ دکر کو دناق سیپه لین ژ خوە ب هیژتر دە وندا دبن... بپا ۱۳۷". هەرچه نده د رۆمانا (کورئ زنارئ سەر بلند) دا خوە ل قی بابەتی ددەت و خالە تا گولبوهار دیژتە پیشمەرگه یین هەژک، ما ئەگەر هوون گوهداری یا بەرپرسیارین خوە نەکن، دئ چهوا شهر پهیدا بیت؟ کو تیہزرینە کا تیوری و عەقلانییە، لی ژ لایی پراکتیکی و کەتواریقە، ترسا تەخوینکرنئ و تاوانبارکرناب لادانی، دیبته بەهانە یە کا ب هیژ کو فەرمانین پارتی یین خوە ب جھینن.

بەرژەوهندخواز هەردەم ل پیسن!

د پەرەگرافا بۆریدا، مە ب دریزی بەحسی بەرژەوهندخوازی یا حزبی (پارتایەتی) کر، کو هەر پارتەک ژبو پاراستنا بەرژەوهندی یا کۆما خوە یا ئیدیولۆژی، هەولددەت یا بەرانبەر ژ ناقیبەت. وەسا خویایە کو ب نەمانا لایەنین دی، لایەنەک پەرلاختر و ب هیژتر دکەفیت. ئەفجا ژبو دەستشەئینانا هیژداری یا کۆمەکا دیارکری پرائیا ئەندامین وی کۆمی هەولا

ژناڤرنا لايه نين دى دكهن. ئوو هه چهنده بهرژه وه ندخوازي يا حزبي، دببته
 نه گهري شكه ستنا بزاقين رزگاربخوازي، لي بهرژه وه ندخواز وي هزري ناكهن،
 نه وله ويه تا وان ب ده ستفه ئينانا بهرژه وه ندييه كا هه نو كه بيه و دببته پشتي
 سه ركه فتنا نافخوي، بهرده واميي ب خه باتال دژى داگيركه رى بدهن.
 بهرژه وه ندى يا حزبي، هند داكوكيي ل سه ر خوهيي بهرژه وه نديي ناكهن، هندی
 داكوكيي ل سه ر بهرژه وه ندى يا كو ما دياركرى دكهن. نه فه ژى وي بياڤى دده تي
 كو بشين دناف خه لكيدا بمينن و تيگه هين خوه بو شوڤه كهن. نه گه ر بابته
 تنى خوهيي بهرژه وه نديي بيت، نه دووره خوه ته سلیمكرن و نو كه رى يا
 داگيركه رى، بهرژه وه ندييه كا پتر تيدا هه بيت. لي ل ده مي ته سلیمبووني، دى
 باوهدارى يا ملله تي زده ستدن و ساخله تي شو ره شگيري ل سه ر نامينيت.
 ژلايه كي ديقه ژى، داگيركه ر سه ره ده ربي دگه ل كو مين ري كخستى ناكه ت، دببته
 پشتي ته سلیمبووني نه و كو مه بهي ته هه لو شاندن و گرنگى ب پاراستنا
 بهرژه وه ندى يا كه سين تاك بهي ته دان. ب قى چه نديي ژى، دى بي ته كه سه كي
 نه قه بوولكرى دناف جفاكيدا، چونكو بهرژه وه ندى يا خوه يا كه سو كي ل سه ر
 بهرژه وه ندى يا گشتى دچي ترينيت. بهرژه وه ندخوازي يا كه سو كي نه وه كو
 كه سه ك بهرژه وه ندا خوه يا كه سبي پاريزيت و ههروه كو كورد ديژن (دگه ل
 هه ر بايه كي بهي ت، بي ده را خوه بده ته باي). نه ف جو ره كه سانه ل گوره ر هوش
 و شيوازي بهرژه وه ندپاريزي دهينه وه سفكرن، وه كو هه لپه رست، خوه په رست،
 پولپه رست، بهرژه وه ندخواز، جاش، قرو جي، خائين ... هتد.

كه سي بهرژه وه ندخواز نارمانجه كا دياركرى يا ئاشكرا و ساكار هه يه، نه و
 ژى نه وه كو بهرژه وه ندى يا وي د سه ر هه موو بهرژه وه ندى بين دى رايه. هه رده م

پالڀشت و ٺالاھه لگري ڊهسته لاتي، چونکو هيڙا پاراستنا بهرڙه وهندي پين خواه
 ڙ دهسته لاتي وهر دگريت. بو نمونه نه گهر ل بن سيسته مي دهسته لاته کا ٺايني
 يا هسڪباوهر بيت، دي ڪه سه ڪي پيگير و هسڪباوهر بيت، نه گهر دهسته لاته کا
 ديموڪرا تيخواز بيت، دي گهرمترين ٺالاھه لگري ديموڪراسي بيت. لي فهره
 ٺم بهرڙه وهندخوازي ڙ هندهڪ ڙيوهرين وي پين وهڪو پولپهرستي و
 هه لپهرستي و خيانه تي جوداڪه ين. ٺهوا مهره ما مه پي ٺه و بهرڙه وهندخوازي يا
 ڙ نه گهر پالڀشتي يا دهسته لاتي دهيت، چونکو دبیت هندهڪ ڪهس ههردهم
 دگهل دهسته لاتي بن و زووب زوو چه په رگوهريني بڪهن ڙپيخه مهت ب
 دهسته ٺانانا هيڙ و ناقداريه ڪا پتر، دهه مان دهه ما وي هيڙ و ناقداري ڙبو
 دهردورا خواه ڙي بڪار دئينن (چ گوند يان عه شيرت يان باڙير يان دهقه ر
 بيت). ٺهقه جودايه ڙ هه لپهرستي ڪو مروقي تني بو خواه بڻيت و دهردورا خواه
 پشتگوهر پاڻيت. يان پولپهرستي ڪو هه موو ڪارين رهوا و پين نه رهوا (دزي ڙي
 دگهلدا) دکهت ڙبو دهسته ٺانانا هندهڪ پارهي پتر. يان خيانه تي ڪو
 زهرگهه پين ب دزيڪيفه و ڙپشته ل خه لڪي خواه و ملهه تي خواه بدهت ڙبو
 رازيڪرنا دڙمني و وهرگرنا پاداڻه ڪي. ٺهف بهرڙه وهندخوازي يا ٺم ڙي خه بهر
 ددهين، ب دريڙاهي يا ديروڪي هه بوويه و ههر هه يه. باشترين نمونه يا
 ههردهم ل پيرا خه لڪي و مينا گوته ڪا پيشينان لي هاتي، بابته تي ٺيسلامييه؛
 پشتي موسلمانان مه ڪهه ستاندي و بوينه دهسته لاته کا ب هيڙ و هيڙش برينه
 سهر ڪه لاتين جوھيان و چه نڊايه تيه ڪا زورا غه نائيمان و سه بايا ب دهست
 ڪهفتين، مهزنترين دڙمنين ٺيسلامي ڙي هاتنه دناڻدا و پوستين سهرڪيشي يا
 لهسڪهري وهرگرتن. هينگي موسلمانين زهحمهت ديتين دگوتن (سهرڪيشين مه
 پين سهردهمي جاهليه تي، ههر سهرڪيشين مه پين سهردهمي ٺيسلامييه). ٺهقه ڙي

وی رامانی ددهت کول دهمی دژاتی یا ئیسلامی دکرن، ژبو پاراستنا ناقداری و ههیبهت و بازرگانی یا خوه بوو. لی دهمی ئیسلام ب سهرکهتی، ژبو پاراستنا ههمان بهرژهوهندیی خوه دانه دگهل ئیسلامخووازان و ناقداری یا خوه پی دپاراست. پشتی سهرههلدانا بوهارا ۱۹۹۱ی ژی، ههمان بویه ب سهری شورهشقانان ژی دهیت، ههموو جاش و بهعسی و ههقالبهندی بهعسیان خوه دانه دگهل پارتین کوردستانی و چهند سال پیقه نهچوون، ههتاکو دامودهزگههین فهومی ژوان جووره کهسان پر بووین و پرانییا بیایین ئابوری و بازرگانی کهفتنه ددهستین واندا. نهو خیزاین پیشمه رگه دحهواندن و ههموو پیدقی بین ژیان و بهردهوامی بو دابین دکرن، ل مالین خوه دروونشتینه و پرانییا وان ههژار و دهستکورتن. گهلهک جارن وهسا دهیته گوتن کو ئهف جووره کهسانه ب کیر سهردهمی ب ریقه برنا حکومهتی دهین و سهربور و شارهزایی یا وان د بیای بازرگانی و کارگییدا پتره. لی ژیر دکهن کو شارهزایی و تیگه هشتنا مروقی بهرهمی کارکرنی و سهربورانه، نهگه ره ژارین فهوهوینکین پیشمه رگهی و پیشمه رگهی ب خوه ژی، رییا وان ههلبژارت با، دا نهو ژی د ههمان بیای شارهزایی یا واندا، شارهزا و تیگه هشتی بن.

د فی رۆمانیدا، نفیسه ری سهردهری دگهل دوو جووره بهرژهوهندخووازان کریه کو دبه نوونه رین ههموو بهرژهوهندخووازین دی یین دناف که لواشی بزاقا رزگاربخووازییدا مهزن بووین. یی ئیک ریجه بی کوری شیخیه کول شورهشا ئیلونی دبسته بهرپرسی پارتی یین گوندی و ب فی بهرپرسیاری زولمی ل خیزانه کا گوندی دکهت و عهردی وی بو خوه ههلدگریت: "رهجه بی کوری شیخی دهره ب دوو محهمه دی فهکرن و گوتگوتک ل سهر به لافکرن؛ گویا محهمه د

كومونىستە و گۆيا دەستى وى دگەل حكومەتتى دە ھەيە... وان وەھا ل مە كر كو ئەم ب
 رەفا خوە نەگەھن و ئەم رەپ و رووت ژ گوندى دەرکەتن... پشتى ئەم ژ وى دەرى ھاتن،
 مالا شىخى دەستى خوە دانى سەر عەرد و ملک مە، ب بەھانە يا كو ئەو عەردى وانە و
 گۆيا ئەم خنزکارن و رەفيانە ناف حكومەتتى و مال و سامانى مە ژ وان رە ھەلالە... نھا
 ژى حكومەت كورى من دگرە، گۆيا ئەو خنزکارە و دەستى وى دگەل پيشمەرگەيانە...
 بپ ۳۹". ئانكو دقیت بيزتە خواندەفانى كو دەمى شىخ و ئاغا دبنە شۆرەشىگىر
 ژى، ھەر ب دويىف بەرژەوندى يا خوەفەنە و ھەردەم دەستەلاتا ھەيى دكەنە
 پيرىنە و ژیدەرى ھيزى ژبو تەپەسەرکنا خەلکى ھەزار، يان ھەر دەستکەفتەکا
 ب دەستفە پینن، دى ل سەر حسیيا وى خەلکى ب دويىف فە بیت. ھەروەکو د
 شەپین دناقبەرا عەشیرەت و حزباندا، كو ژبو بەرژەونەکا بەرتەنگا سەرکیشى
 عەشیرەتتى يان حزبى، کۆمەکا خەلکى ھەزار و مرید دەھینە کوشتن و دبنە
 سۆتەمەنى وى شەپى. ئوو پشتى دگەنە ئارمانجى ب ساناهى و رووقايىمى
 دى دگەل لایەنى ھەفرک پیکھین و دى ل سەر خەلکى کەنە منەت كو ئەف
 پیکھاتنە ژبو پاراستنا ئاشتى و بەرژەوندا خەلکىيە. بەرژەونەندخوازین
 بچووکتەر ژى، دويشەلانکین سەرکیشانن، ئەگەر بەرژەونەندا وان يا پاراستى
 بیت، دى بەردەوامى ب ھەلویتى خوە دەن. لى ئەگەر بەر ب کیمبوونیشە
 چوو، دى دەست ب پرۆسەيا چەپەرگوارتنى کەن. ئارمانجا فان جۆرە کەسین
 بەرژەونەندخواز، دیار و ئاشکرایە، ھەردەمى ھەست ب گەفین ل سەر
 بەرژەونەندى بکەن، ئیکسەر دى گىرى گوھۆرن و بەر ب ھیزا بەرانبەر فە چن.
 دەستەلاتار فى ساخلەتتى بەرژەونەندخوازن و شیان و کاریگەرى يا وان دزانن،
 لەوا گرنگیبەکا پتر ددەنى و ھەردەم رىخۆشکەرن ژبو پاراستنا بەرژەونەندى یین
 وان. د غەزوا (حنین) دا ل دژى ھەردوو عەشیرەتین مەزنین گزیرتەيا عەرەبى

(هوازن و ثقیف)، هژماره‌کا زؤرا غه‌نائیمان ب ده‌ست له‌شکه‌ری ئیسلامی کەفتن و پێغه‌مبەری پڕانییا وان غه‌نائیمان ل سەر کەسێن گوماندار و ئەوین هیشتا ب دروستی موسلمان نەبووین بە‌لاشکرن، هەندەک ژێ د وی شەپیدا تەسلیم ببوون و ژ نەچاری موسلمان بوون. لێ پێغه‌مبەری چل وەقی یین زیقی دگەل سەد دەواران دانە ئەبو سفیانی، لێ رازی نەبوو، گۆتی بۆ یەزیدی کوری من، هندی وی دانە یەزیدی ژێ، گۆتی ئوو معاویە؟ هەند دانە معاویە ی ژێ. ئەوین مایی ژێ ل سەر سەرکێشێن قورەیشیان و سەرۆک هۆزێن گزیرتەیا عەرەبی بە‌لاشکرن، بێی کو تشتەکی بە‌دەتە شەرقانین ئە‌نصاری (ئەوین سەرکەفتن بۆ دەستقە ئینایی)*. ئیسلامیخواز دبیژن کو ئەو پایە‌بلندی یا سیاسە‌تا پێغه‌مبەری بوو کو سەرنجا وان سەرۆک هۆزان و قورەیشی یین گوماندار بکیشیتە سەر مفاداری یا ئیسلامییونا وان و وان دەستکەفتین دی ب دەست کەشن. ئانکو سیاسە‌تە‌کە ژبۆ بە‌یژکرنا دەستە‌لاتا خوە و بە‌رژە‌وندخواز بێ ل دویش دچن و وی دەستە‌لاتی قە‌بوول دکەن.

بە‌رژە‌وندخوازی دووی بێ ئی رۆمانی، بابی چناری بوو کو هە‌قالبە‌ندی حکومە‌تییه و ل دژی شۆرە‌شا کوردی رادووە‌ستیت. لێ بە‌ری شکه‌ستنا مە‌زن، هەر بە‌رپرسیاری پێشمەرگە‌یان بوو دناف شۆرە‌شا ئیلۆ‌نییدا: "ئەو بە‌ری هینگی بە‌رپرسیاری بە‌تالیۆ‌نە‌کا پێشمەرگە‌یان بوو دگەل پارتیی و بارزانپه‌رێسه‌کی ناقدار بوو. وی ژێ وە‌کی هە‌میان، چە‌کی خوە دە‌ینا لێ ئەو یە‌کسەر دگەل حکومە‌تی بۆ

* ژبۆ پتر پیزانینان و دەستکەفتین هەر سەرۆک هۆزە‌کی، سە‌حکە: سید محمود القمینی (١٩٩٦). حروب دولة الرسول، الجزء الثاني. من منشورات مكتبة مدبولي الصغير. ط٢، القاهرة: ص٣٣٣-٣٦٥.

دوست... بپا۴". ئانكول سەردەمى شۆرەشا چووبى، بەرپرسىيار بوو. ل سەردەمى
 شكەستنى ژى، دەست ژ بەرپرسىيارى يا خوہ بەرنەدا، تنى چەپەرى خوہ
 گوہارت (ل شوينا شۆرەشى بکەت، ل دژى شۆرەشى کار دکر). ئەف
 چەپەرگوہارتنە نیشانانە بوونا باوہرپىيەکا موکمە ب تىگەھى دۆزى، بەلکو
 بكارئىنانا دەرفەتانە ژبو پاراستنا بەرژەوہندى يا كەسۆكى. ھەرچەندە باوہرى يا
 خەلكى ژ دەستدەت و ھەردەم جھى رەخنە و تانەلیدانین خەلكىيە، لى خەلك
 ب چافى ریزگرتن و چرىسەتیی سەردەرىي دگەل كەسین ھیزدار و
 دەستەلاتدار دكەن (چ ژ ترسى بیت يان ژبو پاراستنا بەرژەوہندیان بیت). ژبو
 راگرتنا چرىسەتى و ریزگرتنا خوہ، ئەوین بەرژەوہندخواز خوہ ب ھارىكارى يا
 خەلكى دئىننە دەر و وان ژ ئارىشەيان رزگار دكەن: "ھەما ژبو روومەتى ژى بە،
 كارنە ژوى رەنگى بکە بو کو خەلك بزانبەن و ببیژن رەمەزانى سىقیدىنى فلان كەس دا
 بەردان... بپا۴". نەدووہر ئەو ب خوہ چىكەرین وى ئارىشى بن و پاشى ژى
 رزگار بکەن، داكو د چافین خەلكىدا وەكو ھارىكار بەیتە دیتن. ھەلسەنگاندنا
 كەسین دەردۆر گرنگىيەكا خوہ يا تايبەت ھەيە ل دەف ھەموو خەلكى، چونكو
 تىگەھى كەسايەتیی ئەوہ كا مرؤف چەوا د چافین خەلكىدا دەیتە دیتن. مشە
 جارەن، ئەوین بەرژەوہندخواز گەلەك كىماسىيان ل سەر خوہ قەبوول دكەن كو
 پارەيەكى زىدە ب دەستقە بىنن و ھندەكى ژوى پارەي بکەنە ھارىكارى.
 ھەلبەت ئەوین گریيا خوہكىمدىتنى ل دەف ھەي، پتر ب قى كرىاريفقە
 گرىداىنە. پشتى چنار ھەژارى يا مالا سەردارى دبىنیت، ھزر دكەت: "ئەرى چەما
 جوداھى دناقبەرا مرؤقان دە، بوچى ئەف ھەژار و ئەم دەولەمەندن؟... بپا۴". ئەف
 پرسىيار ژ خوہ كرنە، دى بەرى وى دەتە شىوازیين ب دەستقە ئىنانا پارەي و
 نەچارە كو ھزرى د وى چەندى دا بکەت، كو نە مەرچە ھەموو مرؤف، ھەموو

کار و کریاران ل سەر خوه قه بوول بکهت. پرسیارا ددویشدا ئەوه، ئەری بۆچی
 هندهک کەس کیماسییان قه بوول دکەن و هندهک قه بوول ناکەن؟ ئەقە ژى دى
 مه قه گەرىنته قه سەر دىراسه تکرنا پاشخانین پهروه دهیى یین هەر کەسه کى
 بهرخه بهر. لى ئەوا بۆ وى سەیر ئەو بوو کا (چاوا ئەو خەلکى هەژار و دەستکورت
 هنده نەرم و دلوقان و مەرد و ل سەر خوه نه و بۆچ بابى وى یى زەنگین هەر ته خەیدی
 و ئەنى گری یه؟... بپا). ئەقە ژى ژبو قه ناعه تی و باوهری ب خوه بوونى و
 گرچنى یا هەقە ندىیان دزقریت. چەند مروّف هەژارتر و ساکارتر بیت،
 بیگەردتر و راستگۆتره (فیتريترة). لى چەند دهوله مەندتر بیت، پلان و ئاریشه
 و پیدفى یین ژيانا وی گرچترن.

ل داوی یا قى په ره گرافى، فەرە ژبیر نه کهین کو نه هەموو بهرژه وهندخواز
 خائین و نه مەرجه هەموو ئاغا و شیخ ل گورەى بايى دونیایى و
 بهرژه وهندپاریزیى چه په رگوهور بن. دبیت ئاغا و شیخان ژى هەلوسته کى
 وه لاپاریزی هەبیت و د هەموو کاودانین خوش و نه خوشدا د مجد بن ل سەر
 هەلوسته یى خوه، تنى پاشخانا وی یا پهروه دهیى نه چار دکەت کو ژ خەلکى دى
 جودا بیت و کار بۆ دکەت. هندهک جارەن ژى، کەسین خوه فروش و ئەوین ل
 دژى ملله تی کار دکەن وه کو غەفراندن و رزگار بوون ژ هەستکرنا ب گونه هى،
 کۆمه کا هاریکاری یین ماددى و مینه قى ژبو خوه یى شۆره شى پیشکیش دکەن.
 ئوو فەرە بابە تی کاریزمایا کەسایه تیى ژى ژبیر نه کهین کو شیخ و ئاغب
 سروشتى خوه سەرکیشین خەلکه کى دینه و مشه جارەن کۆمه کا پیرابوون و
 برپاران ددهن ژبو پاراستنا وی ئاستى ل سەر رابووین کو ئەو ژى ب
 بهرژه وهندخوازی یا مینه قى دهیته هژمارتن.

هه قركى يا رقيستان

ئىمامى عەلى دېيىت؛ "زارۆكىن خوه ل سەر رەفتار و تىگەھىن خوه پەرورده نەكەن، چونكو هەر ئىك كورى سەردەمى خوهيه" و دى ل گورەى بەها و تىگەھىن سەردەمى خوه رەفتاران كەت. لى پرائىيا جفاكان و د پرائىيا سەردەماندا (ب ئاستىن جودا جودا)، دايباب وه هزر دكەن كو فەرە زارۆكىن وان بىنە خۆدىكا ژيانا وان. مشه جاران ژى، حەز و ئارەزوويىن خوه يىن ب جە نەهاتى ل سەر دسەپىنن. لى دىساب دريژاھى يا ديروكى، هەردەم زارۆكان بازدان ل سەر عورف و عەدەت و بەھايىن جفاكى يىن بابكالكان كرىنە و كۆمەكا نۆرم و بەھايىن دى يىن ھەقەند ب سەردەمى خوهقە ئىناينە دناف ژيانىدا و كرىنە پشكەك ژ كەلتۆرى ھەيى، يان دگەل گونجاندىنە. بەرى ھەيامەكى ھەقالەكى ل ژيى من ل سەر فيسبووكى نقيسى بوو؛ "گازندەيان ژ جلكين زارۆكىن خوه نەكەن، چونكو بايىن ھەو ھەو ھەو ھەو ژ گازندە ژ چارلستوون و پرچدريژى (خونفسى) يا ھەو دكر...". ژيان ياد وەرار و گوھۆرىنەكا بەردەوامدايە، مروف ژى دگەل وان گوھۆرىنان دەھتتە گوھۆرىن و د سەردەمەكى ديدا دژيت كو ب ھەموو بەھا و عەدەت و تىگەھىن ژيانى و ھەقەندى يىن بەرھەمھىنانى، جودايە ژ سەردەمى بۆرى. ساكارترين نموونە ئەو ھەقەندى يىن بەرھەمھىنانا بابكالكين مە د بياقى چاندنيىدا بوون و نھۆ ھەقەندى يىن بەرھەمھىنانى د بياقىن كارسازيى و سازاندنى و نەفتيدانە. ھەموو شەھرستانى يىن دنيايى ل سەر دوو ئاستان ھاتىنە ئاكارن؛ ئاستى ئاسويى كو سەردەريكرنا (مروف- مروف/ مروف- دەوروبەر) يە. ئوو ئاستى شاقولى كو سەردەريكرنا

مروڤييه دگهل ديروک و شوونوار و ڦهريڙا هزري يا رابردوويي* . لي سهرهراي
 حتميه تا گوهوريني ل گورهی وهرار و گه شه سندننا سروشتي يا جفاکي، نهوين
 شوپاري ل دزي پينگافين نوخواز رادوستن و هه ڦرکيه کا ديرين و بهردهوام
 دناڦهرا شان ههردوو لايه ناندا پهيدا ديت. نوو د هه موو سهردهمين ڦي
 هه ڦرکييدا، ههردم لايه ني گوهورين و نووکرني ب سهردکه ڦيت، لي هه تا نهو
 سهرکه ڦتنه ژ ناستي تاکان بهر ب ناستي کو ميڤه دچيت (کو پي ديبته گوهورينا
 سهردهمي)، جفاک پيدفي ب هندک گوهوريني نووتر دبيت و هندک گه نجين
 نووتر دي هي نه د مهيدانا هه ڦرکييدا، لهوا ب هه ڦرکيا ديرينا دناڦهرا
 شوپاري (ره سنايه تي) و گوهوريني (نوخوازي) دهيت به ناکرن. د.
 عه لي وهردي کو جفاکناسه کي ناڦداري عيراقيه، ڦي پرؤسه يا بهردهوام ب کريارا
 ريڤه چوونا مروڤي وهسف دکهت؛ د کريارا ب ريڤه چوونيدا، مروڤ پيه کي خواه
 ل سهر عهردي جهگير دکهت و پي دي بلند دکهت، پاشي پي بلند جهگير
 دکهت و نهوي دي بلند دکهت (پي جهگير شوپاري زييه و پي بلند کري
 گوهورينه)، ب ڦي کريارا سروشتي يا مروڤي، هه ڦرکي يا ديرين و بهردهواما
 دناڦهرا شوپاري زيي و گوهوريني شروڤه دکهت. نهوا مه دڦيت د ڦي گوتاريدا
 به حسکه ين، هه ڦرکيا دناڦهرا رڦيشتاندايه کو پشکه کا بهرچاڤه ژ هه ڦرکيا
 گشتي. ڦهره نه م هه مي باوهر ژ وي گوتني بکه ين کو بابکالکين مه، نهوه ک مه
 بوون و نه ڦي بين مه زي وهکو مه نابن. نه گهر نه، دي بيه هه ڦرکي.

* ژبو تيروه سله لي يا بابه تي نووکرني و گوهوريني د جفاکيدا، سه حکه: د. عارف حيتو
 (۲۰۰۴). هزر و ديتن. ژ وه شانين نيکه تيا نفيسه رين کورد- دهوک، سنسله (۷). چ، چاپخانا
 هاوار- دهوک.

هه‌ئێرکی یا رفیشتان، هه‌ئێرکییه‌که‌ دنا‌ئبه‌را باب یان سه‌میانی مالیدا و کور و کچین هه‌مان مالی. هه‌ر لایه‌نه‌ک کورێ سه‌رده‌مه‌کییه و ل گوره‌ی سه‌رده‌می‌خوه د ژیانی د‌گه‌هیت و ره‌فتاری د‌گه‌ل ده‌ردۆران دکه‌ت. دبیت ژێ، هه‌لۆیسته‌کێ نووخواز یان پێشکه‌فتنخواز یان مرۆفایه‌تی بیت، رفیشتی نوو پال‌بدته‌ کول د‌ژی هه‌لۆیست و ره‌فتاری رفیشتی بۆری راوه‌ستیت. نفیسه‌ری رۆمانی، ب شاره‌زایی سه‌رده‌ری د‌گه‌ل ئی هه‌ئێرکی کرێیه و ئیایه‌ پێژته‌خوانده‌فانی کو (گه‌نه‌هه‌ زارۆکان ژێ ب گه‌نه‌هین دایوبابان بسۆژه... بپ‌٤٣). چنار و برایی خوه نه‌ د‌گه‌ل جاشاتی یا بابی خوه بوون (هه‌رچه‌نده‌ وی جاشاتی ژیانه‌کا خوش و بی کیماسی بو دابین کربوو). لی هه‌ر چه‌وا بیت، چنار ژ کار و کریاری بابی خوه نه‌رازی بوو، هه‌م ژبه‌رکو خه‌لکی خوه ژ وی دوور د‌کر کو هه‌سته‌کا ب کیماسی د‌دایی، هه‌م ژبه‌رکو کچا سه‌رده‌می خوه‌یه و نیرینه‌کا جودا ژ یا بابی خوه هه‌یه: "ئه‌و د‌نا‌ف خوه ده‌ رۆژ ب رۆژ ژ وی کاری بابی خوه نه‌رازی د‌بوو. وی د‌زانی کو بابی وی د‌گه‌ل پاراستنا نه‌شکه‌ری یا عیراقی کار دکه‌ و... جاروباران د‌گه‌ل نه‌شکه‌ری کریارنه‌ ل د‌ژی پێشمه‌رگه‌یان د‌کن... بپ‌٤١". ئه‌ئینی و چریسه‌تی و هه‌ژیتی یا پێشمه‌رگه‌ی، یه‌ک ژ ساخله‌ت و ره‌فتاری هه‌موو کوردین وی سه‌رده‌می بوو. ئه‌ئج‌ا زۆر یا سروشتیه‌ کو چنار ژێ بکه‌ئیت بن باندۆرا نه‌هۆشی یا کۆمی و چه‌ز ژ پێشمه‌رگه‌یان بکه‌ت. خالا دی یا هاریکار ژبو ئی بابته‌تی، خالی وی بی به‌رپرسیاری پێشمه‌رگه‌ی بوو. د‌لی دایکا چناری د‌گه‌ل برایی وی بی پێشمه‌رگه‌ بوو. ل گوره‌ی هه‌ئبه‌ندی یا کچی د‌گه‌ل دایکا خوه، هانده‌ره‌کێ ریخۆشکه‌ر بوو کو کچ هزری د‌هه‌ردوو هه‌لۆیستاندا بکه‌ت و ئیکێ ژێ هه‌ب‌ژیریت کا پشته‌فانا بابی خوه بیت یان پشته‌فانا دۆزا ملله‌تی بیت، ئوو وی یا دووی هه‌لب‌ژارت. وی ژێ د‌فیا کاره‌کێ هاریکار و هه‌ژی

بکەت کو بیته جهی ریزگرتن و ناقتیدانا جفاکی دهردۆر (ئهگەر بهرتەنگ بیت ژێ)، ههروهسا ههولدانه که ژبو خوه دیتنی کو خوه وهکو چنار بینیت، نه وهکو کچا رهمه زانی سیفدینی. ئەفینداری یا وی بو کوره کی بیانی و چوونا مالا وان بیی ئاگه هدار کرنا دایابین خوه و بیی دایابین دلداری خوه بنیاسیت، به رهه لستییه کا بهرچاقه ل سهر دهستهلاتا بابی و جفاکی ههردوووان: "ئهو جارا یه که مین بوو د ژيانا خوه ده ههست پی کری کو ئه و ژێ دکاره مروقه کا وه جدار به، دکاره ژ که سنه دن ره، چ نه به ب گۆتن و ههست دهربرینی، ئاریکار به... بی ۳۷".

به هزادی برایی چناری ژێ، هه مان هه لویستی خویشکا خوه هه بوو. وی ژێ دخواست که سه کی جودا بیت ژ بابی خوه و خودانی خوه و برپارا خوه بیت. هه ر ژ بهر ئی چه ندی ژێ وی خواندنا ل به غدا هه ل بژارت: "به هزادی د خوه ست، هه ما ژبو کو ژ دهوروبه ری بابی خوه دوور بکه شه، بچه به غدا و ل وی ده ری بخوینه... بی؟". ئوو چونکو به هزاد کوره و د جفاکی کوردیدا، نازادی یا کوری پتره ژ یا کچی، وی دوو جاران بیی بابی خوه سه ره دانا خالی خوه کر (ل ناف پیشمه رگه یان). ئوو ههروه کو هه لویسته کی ل دژی بابی، ب شیوه یه کی نه هوشی دلێ وی دکه فته کچ خالا وی و هه ز دکر دگه ل وان و ژيانا ب زه حمه تا ل ناف پیشمه رگه یان بژیت: "پشتی کول وی ده ری که چا خالی خوه ئه قین ناس کری، دلێ وی که تی و د دلێ خوه ده خوه ست کو ئه و به ژنا وی... هه ر ژ بهر هندێ ژێ وه ختی به هزاد دکه ت دالخه یین ئه قینی و به ری خوه ددا بابی خوه، د وان گاقان ده دلێ وی دچوو هندێ کو بابی خوه به یله و ژبو مانێ دگه ل ئه قینی بچه ناف پیشمه رگه یان، بو نک خالی خوه خه لیلی... بی؟". خالا دی یا به رهه لستی و هه فرکی یا بابی و جفاکی، ئه و بوو ده می برای ئه قینا خویشکا خوه یا ژنشکانقه په سه ند کری و برپار دای کو هاریکاری یا سه ردارێ قه چاغ بکەت، کو موغامه ره یه کا ب ترسه ل دژی

دهستولات و تیگههی بابی خوه، ئەوی (د مالا خوه ده په‌یقا پیشمه‌رگه و شۆره‌ش و
 سیاسه‌تی قه‌ده‌خه‌کری... بپا ۴۱). ئەفجا دئ چه‌وا قه‌بوولکه‌ت کو کوری وی یان
 کچا وی، به‌ره‌ئانیی ژئی بکه‌ن و هاریکاری یا وی بکه‌ن؟ ئەف هه‌لویستی
 خویشکی و برای، ئامازه‌یه‌که ژبو دیتنن جودا یین رفیشتی دووی کو
 هه‌ولده‌ن چه‌وتی و شاشی یین رفیشتی ئیکی راسته‌که‌ن، یان ب کیمی،
 په‌سه‌ند نه‌که‌ن و ل دژ رابوه‌ستین: "ئەز ب خوه دئ وی ده‌رباس بکم، ل دوه‌وکی
 چهند خورت هه‌نه ئەز پشتراستم کو ئەف کاره ب وان چئ دبه و ئەو داخوازا من ل
 عه‌ردی ناخن... بپا ۷۲". ئەگه‌ر پالده‌ری چناری هه‌سته‌کا گه‌رما ئەفینی بیت (کو
 ئەفینی موعجیزه‌یان په‌یدا دکه‌ت)، پالده‌ری به‌زادی به‌ره‌لستی یا ده‌سته‌لاتا
 بایبه و په‌ژراندنا هه‌ستین ئەفیندارینه. هه‌رچه‌نده هه‌ستین خویشکی ب
 ئەفینی یا سه‌رداری د بارکری بوون، به‌زادی هیشتا سه‌ردار نه‌دیت بوو کو
 چه‌ز ژئی بکه‌ت یان ره‌ت بکه‌ت. لی هه‌ست و ئەفینی یا وی بو خویشکا وی
 و وه‌رگرنا هه‌لویسته‌کی ل دژی ده‌سته‌لاتا بابی، پالده‌ره‌کی ب هیز بوو ژبو
 په‌ژراندن و هاریکاری وی: "به‌زادی ل خویشکا خوه مه‌یزاند و هزرا خوه د په‌رگالا
 وی ده‌کر. دئی وی گه‌له‌ک پی قه‌ ما و نه‌فیا وی ب ته‌نی د وی ته‌نگاسیی ده‌ به‌یله...
 بپا ۷۲". نفیسه‌ری بابه‌تی ئەفینی کریه پالده‌ری ئی هاریکاری، چونکو هه‌ردوو
 خویشک و براین (ژبلی هه‌بوونا خاله‌کی پیشمه‌رگه)، چ پاشخانین دی یین
 کوردپه‌روه‌ری و وه‌لاتپاریزی نه‌بوون. ئوو ئەف ئەفینی یا چناری ل هه‌مبه‌ری
 سه‌رداری و ئەفینی یا به‌زادی ل هه‌مبه‌ری خویشکا خوه و پاشی ل هه‌مبه‌ری
 کچ خالا خوه، دبته ئەفینییه‌کا گه‌رم ل سه‌ر دۆزه‌کا دی یا نه‌که‌هی دناف مالا
 واندا. په‌یاما ئاراسته‌کری ئەوه کو سه‌رده‌می که‌ربوکینا ل دژی پیشمه‌رگه و
 دۆزا ملله‌تی، ب سه‌رده‌مه‌کی ئەفینی یا پیشمه‌رگه و دۆزا ملله‌تی هاته

گوهارتن . نه دووره هر نهفه بیت سهدهمی نهفینداری یا بهزادی ژبو کچ خالا وی یا دناف ریژین پیشمه رگهیدا . ل فییره ژی ئەم هه مبهری موفارهقه و ههفته ریبیه کا هونهری دبین؛ چنار ژبه ر نهفینی به رهه لستی یا دهسته لاتا بابی دکهت و دبته نهفیندارا پیشمه رگه یان . بهزادی برایی وی ژبه ر نهفینی یا وهلاتی و پیشمه رگه یان دبته نهفینداری کچ خالا خوه یا کورد پهروه . نهف ههردوو چیرۆکین نهفینداری ئامازه یین جهفه نگینه ژبو هه بوونا هه فرکی یا دناقهه را رفیشتاندا . نه سهرداری ری کخستی نهینی و وهلات پاریز نهفینی یا کچا جاشه کی ره تکر ، نه بهزادی کوره جاش خوه ژ نهفینی یا کچا پیشمه رگه یه کی دوور کر . ئانکو هه رچوار گهنج به رهه مین سهرده مه کی دی یی جودانه ، ژ سهردهمی دایابین خوه .

چیرۆکا دووی یا په ژراندنا فی هه فرکی یا دناقهه را رفیشت و به ره بابین نوودا ، چیرۆکا سهرداری و که مالی کوری ره جه بی نه فیی شیخییه . ههروه کو مه د په ره گرافه کا دیدا خویا کری کو ره جه بی کوری شیخی ، دهسته لاتا خوه یا شوهرشی بکارئینا و عهد و مولکه تی محه مه دی بابی سهرداری ژی ستاند . ب دریزاهی یا قوناغین وهرار و مه زنبونا سهرداری ، دایابین وی چیرۆکا فی زولم و ته عدایی بو فه گیرایه . پاشی بی ئاگه هبوونه کا پیشوخت که سه ک پرسیارا وی دکهت و ب هیسانی دبیرتی: "ئه ز که مالم ، کوری ره جه بی ، نه فیی شیخی گوندی ، ئەم گوندی یین هه فن ، وی دهستی سهرداری ل په ی خوه کشاند و نهو بر و ب ره خ خوه فه دا روونشتن... بپا ۱۱". نهف بویره ی نه پیشینکری ، مینا زه رگه هه کا ژ نشکانقه ب ناف چافین سهرداری دکه فییت ، وی دئیخته د دوودلی و ئالوزیه کا دهروونی یا نه چافه ری کریدا: "هزرا خوه دکر نه گه ر وی گافی بابی وی

بهاتا و ئەو ب رەخ تەنشتا نەقیی شیخی، کوری رەجەبی قە بدیتا، دی وی چ بگۆتا
 سەرداری! دی هەزار تە بکرانا ناچاقین وی کو ئەو ب نەیارى مالى ره روودنه...
 بیپە ۱۱۵". ئەو ب خوە دناڤ گێژەئانکا شاشی یین شۆرەشی و شەرپین بی وەجین
 براکوژی و خیانت و بەرژەوهندپاریزی یا هەندەک کادرۆیاندا یی نیڤ
 بەرزەبووی بوو، نھۆ بابەتی نەیارەکی مالباتا وی ژى هاتە سەر. ئوو ئەو نەیارە
 بەرپرسیارە و د سەرکردایەتی یا وی پارتیدایە یا ئەو کار بو دکەت؟! لی هاتنا
 وی بەرپرسیاری بو نک سەرداری ب پلان و مەرەم و خوەستک بوویە، ئوو
 دەمی گەهشتی جھى مەرەمی، یەکەمین تشت گۆتی (ئەم گوندی یین هەقن!).
 ئانکو دەستی پیکهاتنی و ژبیرکرنا یا بۆری بو درێژ کر. یا بەرئاقڵ ئەو کو
 کەمال هەموو مال و مولکەتی سەرداری بو بزفرینیت و ژ نوی دەستی براتی
 بو درێژ بکەت، هەر چ نەبیت، دا نەتپاکی نیشا بەت کو ئەو ژ رەفتارا باب
 و باپیری خوە نەرازییە. لی خەما نەیسەری پتر ل سەر هەڤرکیا بەرەبابان بوو
 ژ چارەسەرکرنا ئارێشەیه کە عەشائیری، لەوا سەردار دناڤ مالخولیانی یین
 خوەدا هزر دکەت: "ئەو بەرەبابەک بوون، دگەل یەکدو وەها خەراب و ب شەر و
 کێشەکیش بوون... لی ئەم بەرەبابەکی دنن، یی هەڤرەخن، چما ئەم دی د هەر
 تشتەکی دە وەکی نەشی بەری خوە بکن؟... لەوما خوە نەدیت نەیارى وی کەسی...
 بیپە ۱۱۵". ئەڤ خویاکرنا راستەوخۆ یا رەفتارین دوو بەرەباب و دوو سەردەمین
 ژهەڤجودا، هەولدانە کە نەیسەرییە کو خواندەئانی ب بابەتی جوداهی یا
 بەرەبابان ئاگەهدار بکەت. دبیت وەسا هزر کر بیت، کو ئەو شیوازی هونەری
 و فەلسەفیی هەڤرکی یا دناڤهرا ئەوی جاش و زارۆکین وی یین کوردپەروردە
 خویا کرین، پەياما وی ب دروستی نە گەهینن، یان خواندەئان تەرکیزی بیختە
 سەر موعجیزە یین ئەفینی و د سەر هەڤرکیا دناڤهرا رڤیشتاندا بپۆریت. لەوا

د شی بویه ریدا، ب ئاشکرای په یامی دگه هینیت. لی سهره رای بابه تی جوداهی
 یا رفیشتان، ئاماژه یه کا بله ز دده ته شیوازی رفنارین کوری شیخی کو ب هه مان
 رفنارین بابی خوه داخبار بوویه: "لی دیت ژی کو سه خله تین که سیتیا شیخی، یی
 بابی وی جارنا به حسی وی بو ذکر و خوه مه زکرنای وی د که مالی و شیوه یی ئاخفتن و
 خوه ئشاندا وی ده د هاتن بهرچاقین وی... بپ ۱۱۵". هه رچه نده دبیت مهره م پی ئه و
 بیت کو شیخ و ئاغب هه مان رفنار و خوباییوونا مالباتا خوه (ل هه موو جه
 و سه رده مان و د هه موو رهوشاندا)، سه رده ری دگه ل خه لکی دکهن، چونکو
 ئه و خوه ژ خه لکی چیر و بلندتر دینن. لی ئه م د کارین شوؤفه کرنه کا دی
 بدهینه شی ئاماژه یا بله ز و سه ریپی، کو هه ر که سیتییه ک به رهه می پاشخانا خوه
 یا په روه رده ییه و ده می ژ ته خا خوه فه دبیت و ریکه کا دی دهه لبریریت، دی
 دهه م ک پی قیت هه تاکو دگه ل رهوش و رفنارین نوو راده ییت. ئه فه ژی تیورا
 ئافاکرنا ب شیوه یی ته راکومی و گوهورینا ل سه ر ئاستی که سین تاک په سه ند
 دکه ت. ده می مرؤف ژ ته خه کا دیارکری فه دبیت، دناقبه را ژ ده ستنه دانا رفنارین
 بووری و وه رگرتا هنده ک رفنارین نوو دا دژیت، هه تاکو دشیت ب ئاوایه کی
 به ره به ره یی خوه دگه ل رهوشا نوو بگونجینیت. خوه داخوازا وی یا ژ
 بهرپرسیاری کومیته یی ژی، کو ب شیوه یه کی تایبه ت هاریکاری یا سه ردار
 بکه ت (چاقین ته ل گوندی من بن... بپ ۱۱۶)، به رهه م و بهرکاری هه مان رفنارین
 که سایه تی یا وی یا شیخاتییه. بهرپرسیار دشیا وه لاتینی ب سه ریدا بفرؤشیت
 و بیژتی: چائی من ل هه موو ئه ندامانه، چونکو هه موو ژپیخه مه ت یه ک
 ئارمانجی خه باتی دکهن و ئه م هه موو وه کهه قین!.. لی بهرپرسیار ژی که سه کی
 سیاسییه و هه موو سیاسییه دار نؤرم و تیگه هین جفاکی ل بهر چاف وهردگرن،
 هه تاکو بشین دناقدا بژین و بگوهورن یان بهر ب پیشقه ببه ن. لهوا: "هه ر

پشتی وی رۆژی سەرداری هەست پێ کر کو وی گۆتتا ئەقیی شیخی و ئەها ژێ ئەندامی
سەرکردایەتی کارێ خوە ل سەر ئەندامین کۆمیتەیا دەقەرێ هەبوو و دۆستینیا کارگەرین
کۆمیتەیی ب وی ره خوەشتر بوو و زمانین وان ب وی ره خوەش و نەرم بوون... بپ ۱۱۶".

ئەف هەردوو چیرۆکین مەرەمدار، جوداهی یا سەردەمان و هەلوێستان
خویا دکەن. بەلیکرنەکا جەقەنگی یا ویژەییە ژبو هەقەکی یین دنابەر
رئیشتاندا، دانپیدانە ب کریارا گوهورین و نووکرنی. نقیسەر پەيامەکا قەشارتی
و بارکری ب هەندەک جەقەنگین کەلتوری و ویژەیی، ئاراستەیی خواندەقانی
دکەت و دبیزتی کو مەرچ نینە بەرەبابان هەمان رەفتار و هەلوێستین بابکالکین
خوە هەبن. ژیان د گوهورینەکا بەردەوامدایە و کەسین تاک ژێ ل گورە
سەردەم و رەوشین هەنۆکەبیدا وەرار دکەن و دەیینە پەرورەدەکرن. ئەقجا نە
مەرچە کو کورە جاشەک، هەر ب جاشاتیقە گریدایی بیت و نە مەرچە کوری
بەرژەوهندخوازەکی، ب هەمان ئاستی باب و باپیران بەرژەوهندخواز بیت. ئەو
ب خوە، د هەموو شۆرەش و سەرەهلدانین نووخواز و رادیکالیدا، سەرکیشین
بزاقان گرنگییەکا تایبەت ب رقیشتین نوو یین بنەمالین خانەدان دەن، دبیت
ژبەر رۆلی وان یی کاریگەر بیت دناب جفاکیدا، کو پرائیا مرید و
دوو قەلانکین وان ژێ دی ب دویفقە هیین. دبیت ژێ، ژبەر شیانین وان یین
دارایی و شارەزایی یین کارگیری بیت. هەرچەوا بیت، هەموو ئابین و بزاقین
رزگاربخواری مفا ژ ئی تیوری دیتیە و دبینن. نھۆ ژێ دەمی پارت کەسان ژبو
پەرلەمەنتویی کوردستانی یان هەر سازییەکا دی یا میری بەربری دکەن،
بەربری کرنا کەسوکار و خزمین شیخ و ئاغایان ل بەرچاف وەردگرن، چونکو
سەرکەفتنا وان مسۆگەرترە، ئارمانجا پارتی ژێ ب دەستقەئینانا دەنگانە، بو وی

نه گرنه کی بیت و چ بیت. ژ دهره ی هندي کا نه ز (وه کو نقيسه ر و ره خنه فان)، ئي کرياري دپه ژرينم يان نه، ره وشه که يا که فتيه دناف جفاکيدا و خه لک سه ره دهر يي دگه ل دکه ن. مه ره ما سه ره کی ژي نه وه کو مفا ژ شيانين به ره بابين نوو بهيته وه گرتن و سه مته کا دي يا ره فتار و خه باتي بو بهيته ده ستني شان کرن.

نقيسه ر ژي کوري جفاکي خواهيه

نقيسه رين دياسپورايي ژي، کورين جفاکي خواه يي ره سه نن و هر به ره مه کی بنقيسن ژبو جفاکي خواه يي ره سه ن ناراسته دکه ن. ب ئي چه ندي ژي، نه چارن کو خواه ل هه موو عورف و عه ده ت و ترا ديسيونين جفاکي بکه نه خودان و هنده ک تيگه هان بهر چا فکه ن و هنده کين دي بهر گومان بکه ن. هنده ک تيگه ه وه کو که لتور و ساخه لتين جفاکي کوردي ئيناينه و هنده کين دي، ژبو نازراندن و تيهرين و ل سه ر راوه ستاني بهر چا فکرينه. گه له ک چاران نقيسه ر هنده ک ره فتار و تيگه هين جفاکي دنارز نيت کو بهر گومان بکه ت و خوانده فان هزره کا ره خه يي و هه لسه نگانده يي د وان بابه تاندا بکه ت. هه رچه وا بيت، رومان ب فان ساخه لت و تيگه هين جفاکي، دبيته رومانه کا کوردي. هنده ک چاران ژي، نقيسه ر هه فبه ندي يين مروفايه تبي دکه ته هيئيني بويه رين خواه، کو تيکله ليه کی ژ بها و تيگه هين هه مه جورين مروفايه تبي دروست بکه ت و خوانده فان تيگه هين سه رده ميانه ژ يين پاشکه فتی فائيريت. نه فه شيوازه کی پشکار کرنا خوانده فانيه د پرؤسه يا نازراندن و هه لسه نگاندا بابه تين جفاکيدا. هه موو مروف (د هه موو جفاکاندا) پيگيري ب عورف و عه ده تين جفاکي خواه دکه ن، چونکو نه گه ر وه سا نه بيت، ناهينه قه بوولکرن و هر

که سه کئی نه قه بوولکری بیت، کاریگه ری یا ئاخفتنین وی ل سهر خه لکی، گه له ک ب هیژ نابن. هه لبت بزاقین چاکسازی و نووخوازیی ناچنه د فی قالبی ژینگوتیدا، چونکو نه و ل دهستیکی د جفاکی دگه هن و هه لده نگیین و پاشی دهست ب بزاقین چاکسازی و راسته کرنی دکهن. دبیت هژماره کا زؤرا خه لکی ل دژ راوستین، لی هژماره کا دی یا هوشیار هه یه پالپشتیی لی دکهن هه تاکو دگه هنه ئارمانجا گوهورین و راسته کرنی. نفیسه ری فی رؤمانا ل بهر دهستی خوانده فائین هیژا، ئامازه ب کومه کا بابته و تیگه هیین جفاکی دایه، کو هنده ک ژئی پاشکه فتی و نه بهر ئاقل و بی وه جن. هنده ک ژئی وه سفکرنا تیگه هیین جفاکی کوردییه کو کراسه کئی بیگه ردی کوردی بچیته بهر رؤمانی، هنده ک ژئی بو ئازراندن و تیهرزینینه:

* خواندن و زانین ل گوندین کوردان: دهمی باب سهرهاتی یا خوه یال گوندی فه دگیریت دبیریت: "کوری من محو، ئاغا دی ژ من بخه ییده کو نه ز ته بشینم دبستان، وی گو تیه کو خوهندن نه یا شان و گاقان و که راخ و کورمانجانہ... بی ۱۸". ئازراندنا فی بابتهی نه قالا ژ ته عدایی و ته په سه رکرنا ئازادی و هه لبرارتنی، شروقه کرنه کا نه راسته و خو یا سه ده میین نه خوینده واری یا جفاکییه. ههروه سا هاندانه که کو فهره نه و دهمی چوویی و فه قه تی یال مزگه فتان، ب خوهندن و ره وشه نبیرکرنی بهیته قهره بوو کرن. ژ لایه کئی دیقه ژئی، به لیکرنا گرنگی یا خوهندن و زانینییه ژبو جفاکه کئی هه ژار و بنده ست و نه خوینده وار. ب دریزاهی یا رؤمانی، نفیسه ر هه ردهم دا کو کئی ل سهر خوهندن و زانینی دکته: "ل وی گوندی چ دبستان نه بوون و زارو کین گوندی دچوون با مه لایین گوندی و هیینی زانستین دینی، قورئانی و حه دیسان دبوون... بی ۱۳۱". لی پشتی بی سهروشوینبوونا

سەرداری، چناری خوە تەرخان کر بوو کو زارۆکیڤ گوندی فیڤری خویندن و نڤیسین و کەلتۆر و فولکلۆری کوردی بکەت: "کا چەوا دژی داگیرکەرەن بوو دەهقاتی ل دژی نەیاریا ناخۆه بووو، سەدقاتی ژێ ل ددژی نەزانین و نەخۆیندەوارێڤ بوو... بپ ۱۳۰". ب ئی کریاری بەردەوامی ب خەباتا خوە یا نەتەوویی ددا و ئەف چالاکییە ل دەف وئ جەقەنگەکی ئەختوباریڤ بوو ل هەمبەر هەقژین و هەقژیاڤی خوە.

* تیپین خواندن و نڤیسینی: ئەف بابەتە هاتیە ئازراندن وەکو دوکیۆمیتتە ک ژبو شیاوژی نڤیسینا ب زمانی کوردی ل سەردەمی زالدەستی یا وەلاتین داگیرکەر، کو هەر وەلاتەکی تیپین خوە یین نڤیسینی، ل سەر ریزمان و رینڤیسا کوردی د سەپاندن: "چناری خوە هینی خوەندنا ب تیپین لاتینی کر بوو. ژبەرکول باشووری کوردستانی، کو د بن دەستەلاتا عیراقی دە بوو و عیراق ژێ دەولەتەکا عەرەبی بوو، ئەقجا وئ ژێ ب وان تیپان کوردی دخوەند. لئ ل باکوژی کوردستانی کو د بن دەستەلاتا ترکیەیی دە بوو، خوەندن و نڤیسینا کوردیی ب تیپین لاتینی بوو... بپ ۱۳۰". هەرچەندە ئەف پرۆسەیه هاریکار بوو کو کەسی کورد ب هیسانی فیڤری زمانی داگیرکەری بیت، لئ ژبو نەتەوویا کورد یا فەر و گرنگ بوو کو یە ک رینڤیس و تیپین ئیکگرتی هەبن، داکو ژ وەلاتین داگیرکەر جودا ببن. هەرچەندە بابەتەکی دوکیۆمیتتارییه و چ باندۆرەکا بەرچاف ناکەتە سەر سنسلەیا بۆیەران. لئ وەکو مفادارییهکا ئەپستمییه کو رڤیشتین بهین ل سەر دیروکا رینڤیسینا کوردی د ئاگەهدار بن.

* هەلبژارتنا ناڤین زارۆکان: پرائیا ناڤین باب و باپیران ناڤین عەرەبینه، سەدەمی وئ چەندی ژبو ئاینداری و گرنگیدانا ب ناڤی پینغەمبەری و صەحابی

یین وی دزقریت. خه لکی وه سا هزر دکر کو ههر که سه ک ل دویش نائی خوه
 رفته ئی دکهت و ناف ئاراسته یی که سایه تی یا ئاینده یی یا زارۆکی دیار دکهت.
 لهوا دی بینین کو نائین ئاغا و به گله ران عه ره بینه (صه حابی یین پیغه مبه ری و
 قه ره مانین ئیسلامینه)، لی هه ژاران شهرم دکر نائین مه زن ل سه ر زارۆکین
 خوه دانن. نائین وه کو حه لیمه و ئامینه و سه عدیه و زه هرا... مشتی مالین
 خانه دانان بوون، لی نائین مینا که وی و پۆری و گولی و خه جی ل سه ر
 زارۆکین هه ژاران بوون. خالا دی یا گریدایی ب ناکر نیقه، نائین باب و
 باپیران بوون: "برایه کئی وی یی ژ وی بچوو کتر هه بوو، نائی وی عه لی بوو. بابی وی
 نه و ب نائی باپیری وی ب ناف کر بوو... نه گه ر ب یا بابی ته بوویا دی وی نائی ته
 بکرا حه سه ن، ژبه ر کو نه و نائی باپیری بابی ته یه... بپ ۱۸". مه ره م ژئی نه وه کو
 وه کو باب و باپیرین خوه بن، یان ژئی ژبو نه مرینا وان بابکالکین چووی
 ددانن کو هه رده م ل بیرا رفیشتین هاتی بمینن. خاله کا دی ژئی نه وه کو نائین
 ئاخه رتی ل سه ر زارۆکان بدانن داکو ژ به لایین دنیا یی د دوور بن و ل رۆژا
 قیامه تی ژئی سه رفه راز بن. ئەف هه رسێ سه ده مین دانانا نائین عه ره بی، ژ
 نه گه ری نه زانین و نه خوینده واری یا ملله تی کورد بوو، کو ب هه مان
 ساویلکه یی یا ژیانا خوه، ئاین ژئی هه ر ب وی ساویلکه یی وه ردگرت. نائی
 سه رداری ب ته قه زایی که فتیه دنا نائین ئی بنه مالا هه ژاردا: "هیژ تو بی ناف
 بووی، زلامه ک ل مالا مه بوو میه شان. نه و هینگی ماموسته بوو ل دبستانا گوندی.. وی
 گۆت بابی ته کو بلا ناهه کئی کوردی بده ته ته و وی نائی سه ردار بو ته پیشنیازکر.
 بابی ته ژئی گه له ک روومه ت ددا وی ماموسته یی و گۆتنا وی ل عه ردی نه دخست و وه ها
 ناهه کئی کوردی ل ته هات کرن... بپ ۱۹". ئەف بابه ته چه ندین ره هه ندان ب خوڤه
 دگریت؛ ره هه ندی جفاکی کو نائی بابکالکان هه ر بمینته دنا ف بنه مالیدا.

رهه ندی ئایینی کو چاقلیکرنا ناڤین ئایینی بکهن ژبو شه فاعه تی و سه رفه رازی یا ل روژا قیامه تی. رهه ندی سیاسی کو دهسته لاتدارین داگیرکه ر، ب پلان خه لک هاندان کو ناڤین عه ره بی ل سه ر زاروکیڤن خوه دانن، دا بو وان بیته به لگه کو ئەف کورده ژ نفشی وه لاتینه و جوداهی یا وان تنی چیاینه (وه کو ترک کوردان ب ترکیڤن چیاپی دده نه نیاسین!؟).

* دانه شوویا هیژ دیچو لکیدا / دوتمام و پسمام: ئەف ره فته ره ل دهف بابکالکین مه یا مشه بوو، کو که سه ک دا کچا خوه یا سوریلانک ده ته کوری هه قاله کی خوه یان خزمه کی خوه. ئەفه زی ره فته ره کا ساویلکه یه و ژ نه زانینی هاتییه، دبیت وه کو نیشانه کا به خشنده یی و که یف پیهاتنی بیت، یان زی به ری بنیاتی هه فه یمانیه کا پیکهاتنی یان پاراستنا به رژه وه ندیان و مولکی بنه مالی بیت: "هیژ ئەو د زکی دایکا خوه ده بوو، ده ما بابی وئ ئەو ب سوژدانه کی کری ژنا برازایی خوه کاروانی، کو به ری وئ ب سئ سالان ژ دایک ببوو... بی ۳۳". خالا دی یا هه فه ند ب فی بابه تیغه، دوتمام و پسمامن. د پرانییا چقین فولکلوری کوردیدا، هه رده م ستران و گو تن ب عه شق و ئەڤینی یا دوتمام و پسمامان هاتینه گو تن و که هشتبوو وی راده ی کو پسمامی دوتمام ب مافی خوه دزانی، ئەگه ر خوازگینی یین کچه کی هاتبان دا پرسیار ژ هه موو پسمامان هیته کرن، ئەگه ر که سه کی دل تی نه با، ژنوی دا دهنه که سه کی ژ ده رڤه ی بنه مالی. نه دووره هه بوونا خیزانا به رفه ره و پیکته ژیانامام و برازایان و تیکه له لی یا مال و مولکه تی بنه مالی رو له ک د فی چه ندیدا هه بیت. هه روه سا دبیت بابه تی خوینی و پاراستنا مال و مولکی و ناڤی بنه مالی سه ده مه کی به رئاقل بیت ژبو فی کریاری. خاله کا دی زی هه یه، کول سه رده مین بو ریدا کچ وه کو هه ر

مولکدارییه کا بنه مالی دهاته دیتن و باب یان سه میانی مافی چه وایه تی یا سه رده ریکرنا دگه ل وی مولکی (کچ) هه بوو، ئە فجال شوینا بده ته که سه کی بیانی، حه ز دکر هه ر دنا ف مالیدا بمینیت، هه م بی سه رگیژیتره (ژ لایئ لیکه کرنا میراتیقه) و هه م هیزا بنه مالی پی زیده دبیت. مشه جارن ژی، بابی کچ وه کو متایین پیکه اتنی و به ده لا خوینی بکار دینان.... هتد. ئازراندا فی بابه تی ژبو تیهرین و ل سه ر راوه ستانییه کو بزاقین فه ره رفیشتی نوو چاکسازی و راسته کرنی د فی عه ده تی نه مرؤقایه تیدا بکه ن.

* ژن و میر (دۆزا ئافره تی): دبیت کیم رۆمانین کوردی هه بن کو به حسا دۆزا ئافره تی نه کر بن. هه ر نفیسه ره ک ل گوره ی پیقاژویا بویه رین رۆمانا خوه، ئاماژه ب هنده ک ده رده سه ری و کوژانین ژنی د جفاکیدا دده ت. د جفاکه کی نیرسالاریدا، هه رده م باب یان برا زالدسته و هه موو بریارین مالی و چاره نفیسی ژنین مالی د ده ستی سه میانیدانه، ئانکو مینا دکتاتۆره کی سه رده ری دگه ل هه موو ئە ندامین مالی دکه ت. ئوو هه رده م نیڕین خیزانی ل سه ر می یین وی دهینه چیتراندن، چونکو هه ر نیړه ک پرۆژه یی چیکرنا دکتاتۆره کی دییه و پاریزه ری ناقداری و پیگه و شه ره ف و ناموسا بنه مالییه. د فی رۆمانیدا ژی (وه کو هه موو رۆمانین کوردی)، ئاماژه ب ته په سه رکرنا ژنی هاتییه دان ژ لایئ بابی چناریقه کو چ بهایه کی گرنگ ب دایکا وی نه ددا و هه رده م یا ته په سه رگری و فه چغاندی بوو: سه را بچووکتترین بویه ری نافمالی دقوتا، هه موو کارین نافمالی دکرن بیی کو باب (یان مالخوی وی) چ هاریکاریی بو بکه ت، بی قه لس بوو دگه ل دایکی و کچا وی، جوداهی دناثبه را کور و کچا خوه دا دکر، هه رده م ده مین خوه ب قوماریقه دبۆراندن و کۆمه کا هه ثبه ندی یین

نهرهوا دگهل ژنښن دی هه بوون، ژ لایښ سیکسیقه ژی خیزانا خوه زربه هر دکر و نه گهر جاره کښ دگهل رازابا ژی، چ گرنگی ب هه ست و تیربوونا وئ نه ددا... هتد:

- چنار نکاریبوو ژ بیرا خوه ببه کا چاوا بابښ وئ ل سهر دایکا وئ به حرنی دکر، لښ دخست، ل سهر عهردی رادخشانده... بپ ۸۸."
- دقیا بوو دایکا وئ هه می کارښن وان و خوه و بابښ وان یښن نافمالښ، خزمه تا میهشانښن بابښ وئ یښ دارگران بکرانا. دقیا دایکا وئ بچوویا بازاری تشتت بکرینا، بالاښ بکرانا، خوارښن خوهش چښ بکرانا. وئ نه دیتبوو کو بابښ وئ روژه کښ ب ته نښ ژی، ب دایکا وئ ره چووبه میهشانداریه کښ، یان گهریان و سهیران و پیاسه کښ، یان ل شوونا وئ تشتته کښ خوارښ بو مائښ کرښه... بپ ۸۸."
- چ هه ددښ دایکا وئ بوو بچه داوه ته کښ و دگوقه ندښ ده ده ستښ زلامه کی بگره، نه و دښ دوماهیا وئ بوویا... بپ ۸۸."
- وئ دزانی و هه می نیاسښن وان و دایکا وئ یا به سته زمان ژی دزانی کو بابښ وئ نه یه کا، لښ چه ند یار هه بوون... بپ ۸۸."
- هه تا دایکا وئ په ره یښن فیستانه کی بو که چا خوه ژښ چښ بکرانا، وی چاقښن وئ دهر دخستن. دگوتښ ښان که چان، نه به س چ خیر د وان ده نښه، لښ هه روه سا مه سره فا وان ژښ گه له که. ره وشا به هزادی ژ یا خویشکا وی جودا تر بوو، بابښ وئ ب خوه په ره ددان وی... بپ ۸۸."
- ئیدی ب ژنا خوه ره ژښ رانه که ت، ژترسا نه کو که چه ک دن ژښ چښ ببه.. نه و ب باوه ر بوو کو دایکا وئ چ جارن ب بابښ وئ ره نه تام کرښه خوه شیا لاشی و خوه شیا ژنومیربوونښ. وه کی پرانیا میړښن د جشکا وئ ده، ل نک وان یا

گرنگ ئەو بوو کو ئەو وەکی میڕ رحەت ببن و نەدخەما رەخی دن، ژنی دە

بوو، کا رحەت بوویە یان نا... بی ۸۹.

نەدوورە هەلۆیستی بابی دگەل ژنا وی، ژ ئەگەری برایی وی یی پێشمەرگە بوو
بیت، کو کیماسییە که ژبو نووکەری یا وی یا ژبو حکومەتی، یان ژی برایی ژنا
خووە وەکو دژمنی خووە دبینیت و ب شیۆهیکێ نەهۆشی ئەو دژمنکاری دەرباسی
ژنا وی ژی بوویە. لی پرائیا نقیسەران وەسا سەرەدەری دگەل فی بابەتی دکەن
کو هەموو کار و کریارین زەلامی چەوتن و هەردەم پشتهفائین دۆزا ژینە.
هەلبەت ئەقە تێدیتنە کا جفاکین پێشکەفتینە و ئەو جفاکە د کۆمەکا قۆناغین
وەراریدا بۆرینە هەتا گەهشتینە قان تێگەهین ئیرو هەیی. ب هزرا من، دەمی
مروڤ بەحسا جفاکەکی دکەت، فەرە د وی قۆناغا وی یا وەراریدا بەحس
بکەت، ئەگەر جفاک نە پێشکەفتی بیت، فەرە ل گورە وی نەپێشکەفتنی
سەرەدەری دگەل هەقەندی یین بەرەهەمەینانی و رۆلین خیزانی بەیتە کرن. ئوو
ئەگەر ب فی ئاوی داپەرەرانە سەرەدەری دگەل بەیتە کرن، دی بەری
نقیسەران کەفتە سەر رۆل و کاریگەری یا ژنی د رێقەبرنا خیزانی و پاراستنا
ناقێ بنەمالیدا، ل شوینا ژنی وەکو قوربانی بدەنە نیاسین، دی وەکو سەرکیش و
ئەندامەکا ب هیزا بنەمالی هیته دیتن!؟

* دیرۆکا کوردان د ستران و چیرۆکین ویدایه: د ئاماژەیه کا جەقەنگی یا
جواندا، نقیسەر بەحسی رۆلی سالیوی سترابیژ (حەیرانیژ) دیار دکەت کو مینا
دەزگەهەکی راگەهاندنی ل گوند و دەقەرەن دگەرییت و قالا براکوژی یا کوردان
دکەت. دبیت ئەگەری دەررونی و سەرەکی هەستکرنا ب گونەهی بیت کو وی
و برایی خووە دناڤ دوو پارتین هەقەلژدا کار دکر و د شەرەکیدا برایی وی

هاتییه کوشتن و نهۆ ب سترانان دلی خوه ده‌ریژ دکهت (کا چه‌وا کو‌یخه‌یی (مختار) وی گوندی کهت پیشیا له‌شکه‌ری داگیرکه‌ران و نه‌و ئانین گوندی خوه و بو نه‌گه‌را ژناقبرنا گوندی... بپا ۱۰۶). هه‌موو کهس سالۆی ب کهسه‌کی دین دینن، چونکو ب راستی و بی ترسا ده‌سته‌لاتا جفاکی هه‌ستین خوه یین فیره‌ایی ده‌ردبریت. نه‌فه‌ ژی وی واته‌یی دده‌ت کو پرانییا خه‌لکی جفاکی ب ماسکه‌کا په‌سه‌ندا جفاکی سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل هه‌ف دکه‌ن. هه‌ر کهسه‌کی یا دلی خوه بیژه، دی ب دین هیتته نیاسین، چونکو ل وی سه‌رده‌می تنی یا دلی به‌رپرسیارین پارتییان ده‌اته‌ گۆتن و چ گرنگی ب یا دلی ملله‌تی نه‌ده‌اته‌ دان: "برایۆ باوه‌ر نه‌که‌ سالۆ مرۆقه‌کی دین به، یین دین نه‌من وه‌ره‌ ته‌ماشه‌ بکه‌ مرۆف بو چ دبه‌ پیشمه‌رگه‌ و ل سه‌ر ده‌ستی کی وندا دبه‌... بپا ۱۰۷". ئوو چونکو ستران و چیرۆک ل سه‌ر زاری خه‌لکی دمینن و رفیشت بو رفیشتی ده‌ینه‌ فه‌گوه‌استن، دبیته‌ ژیدده‌ره‌کی گرنگی دیرۆکا کوردان. ب نه‌مازه‌یی، نه‌گه‌ر نه‌م بزانیان کو پرانییا دیرۆکا کوردان نه‌وه‌ یا ب ده‌ستی دژمنان هاتییه‌ نفیسین.

ژبلی قان بابه‌تین ژینگۆتی، گه‌له‌ک بابه‌ت و ئاماژه‌یین دی یین هه‌قه‌ند ب ره‌فتارین کهسه‌ی تاکفه‌ د رۆمانیدا ده‌ینه‌ دیتن، کو هه‌موو پیکه‌ دبه‌ خۆدیکه‌ک ژبو ره‌نگه‌دانا ره‌وشا جفاکی کوردی د سه‌رده‌مه‌کی دیارکریدا. مشه‌ جاران، حزوورا تیگه‌ه و تیۆرین نفیسه‌ری خوه‌ دادده‌نه‌ سه‌ر ریره‌وا بو‌یه‌ران، کو په‌یامه‌کا مه‌ره‌مدار ژی چیکه‌ت و ئاراسته‌ی خوانده‌قانان بکه‌ت. لی ب شیوه‌یه‌کی گشتی، رۆمانه‌که‌ هه‌ژی خواندن و ل سه‌ر راوه‌ستانیه‌، کو سه‌رده‌مه‌کی دیارکری یی بزاقا رزگاربخوازیی پی دوکیۆمینت دکه‌ت.

۳. ئەز و دەلال

د داوی یا رۆمانا "کورئ زنارئ سەر بلند"دا، شیرۆ نامەیه کئ بۆ هەقاله کئ خوه یئ پەنابەر ل ئورۆپا دهنیریت و تئیدا به حسی رهوشا که مپین قورتالبووی یین کورد (ل ترکیئ) دکەت. ژئ داخواز دکەت کو د ههوارا وان بهیت، داکو هندەک هاریکاریان ژ کوردین پەنابەرین ئورۆپا خره کهت و بۆ که مپین کوردان بینیت. د هه مان دەمدا، ژئ داخواز دکەت کو رهقه ندا کوردین ئورۆپایی هانبدەت داکو دۆزا ملله تی کورد ب ئاویین ئاشتیخوازانە و بی شهر بگه هینه بهر دهري کۆچکین هه موو دهسته لاتدارین جفاکا رۆژئاقایی یا مروۆچه روه ر و دیموکراتیخواز. ئەو کوردئ نامە بۆ چووی (ریبەر)، داخوازا وی ب جه دئینیت و بهر ب ترکیقه دهیت کو وان هاریکاریان بگه هینته کوردین دناف که مپاندا. د قئ رۆمانیدا، نفیسه ر رهوشا کوردین ناف باژیرین باکور ره سم دکەت، کا چهوا ژيانا خوه و وه لاتپاریزی یا خوه ل بن سته ما ترکان دبۆرینن. ئوو ئاماژه ب بزاف و چالاکی یین رهقه ندا کورد ل ئورۆپا ددهت. ژ لایه کئ دیشه ژئ، ئیشاره تی ددهته هندەک بابەتین جفاکی یین بووینه سه ده می پاشقه مانا جفاکی کورد و چوارچۆقه کرنا جیهانبینی یا تاکئ کورد، مینا ئازادی یا ژئ، کوشتنا ب مه ره ما نامووس شووشتنئ و دووانیزما که سایه تی یا که سی کورد... هتد. ههروه سا سه ره ده ری دگه ل جوداهی یین جفاکی یین دناقه را دوو جفاکاندا دکەت؛ جفاکی رۆژه لاتین ئیسلامی و جفاکی رۆژاقایی مروۆقدۆست، کو پرسگریکا خوه گونجان و راهاتنی پی دئازرینیت. فان هه موو بۆیه ر و دۆزین نه ته وه بی و جفاکی دناف که لواشئ چیرۆکه کا ئەئینداریدا ئاڤا دکەت.

ئەف رۆمانا ل بەر دەستی خواندەشانان، ژ دوو بەرگان پیک دەیت؛ بەرگی ئیکى (ئەز و دەلال: من ب تەنى نەهیلن)*، کو سەرەدەریی دگەل رەوشا کوردین باکۆر و رەشەندا کورد ل ئورۆپایی دکەت. ئانکو جەئ قەومینا بۆیەران کوردستانا باکۆر و وەلاتی سویدییه. بەرگی دووی (ئەز و دولال: ل سەر رییا ئەفینى)**، کو سەرەدەریی دگەل پەرسا نامووس شووشتنى و جوداهى یا تیگەهین دنابەرا دوو جفاکاندا دکەت. جەئ قەومینا بۆیەران وەلاتی سویدییه، ئەف هەر دوو رۆمانە تەمامکەرین ئیکن و بەردەوامی یا هەمان چیرۆکا ئەفیندارییە (ریبەر و دەلال). ئەف چیرۆکا ئەفینداریی ب سى قوناغان هاتییه راجاندن؛ قوناغا ئیکى (سوید)، بەیستنا رەوشا دەلالی ب ریکا نامەیان، هەفسۆزی و دلپێقەمان و پشتهفانی. ژبەرکو نەدزانی کا خوەسەرە یان هیشتا ب میره. قوناغا دووی (کوردستان)، دیتنا وی ل کوردستانا باکۆر و سەرەدەریکرنا دگەل مالباتا وی، زانینا خوەسەری یا وی و هەستکرنا ب ئەفینداریی. قوناغا سیی (سوید)، کەفتنا دناف ئەفینییه کا دژواردا، پیکولین خوە نیزیککرنی و خویاکرنا هەستان. لی بەری ئەم خوە بداهیلینە دناف بۆیەر و میناکین رۆمانیدا، فەرە پوختەیه کا کورت یا هەر بەرگەکی بۆ خواندەفانین هیژا خویا کەین.

* صدقی هرۆری (۲۰۱۷). ئەز و دەلال: من ب تەنى نەهیلن، رۆمان. ژ وەشانین دەزگەهی نالبەند بی چاپ و وەشانى/ دهۆک. چ، ۴، چاپخانا هیفی- هەولیر. چاپین پیشین (چ ۱- ۲۰۰۷، ب ئەلفابیی لاتینی، دەزگەهی دۆز- ستەنبۆل. چ ۲- ۲۰۰۸، ب ئەلفابیی عەرەبی، دەزگەهی ئاراس- هەولیر. چ ۳، ب ئەلفابیی لاتینی، دەزگەهی ئاقا- میردین).

** صدقی هرۆری (۲۰۱۷). ئەز و دەلال: ل سەر رییا ئەفینى، رۆمان. ژ وەشانین دەزگەهی نالبەند بی چاپ و وەشانى/ دهۆک. چ ۱، چاپخانا هیفی- هەولیر.

۱. ئەز و دەلال: من ب تەنى نەھیلن

رېبەر ھەقالى نقيسكارەكییە ب نائى بابى گوللى كو ژ نشكەكیثە دمريت و کارتۆنەكا دەستخەت و نقيسان بۆ دەھیللت. دناڤ دەستخەتین وەرگرتیدا، ب سەر چیرۆكا دەلالى ھەلدبیت و ئەو وى چیرۆكى ل كوڤارەكا كوردی بەلاف دكەت. دەلال كچەكا كوردا ب روومەتە، ھەز ژ گەنجەكى كورد دكەت و پاشى ل سویدی ب جى دبن، لى ھەڤژینی وى كەسەكى ھەلپەرست و میازە، چ گرنگیی ب ھەڤژین و ھەردوو كچین خوە نادەت. دەلال خوە ژى ددەتە بەردان و شوو ب كەسەكى دی دكەت، پاشى خوە ژ میرى دووی ژى ددەتە بەردان. رېبەر د سەرەدانەكا خوەدا بۆ ھاریكاریکرنا ئاكنجى یین كەمپا میردینی، ھەڤرویشی زۆلم و ستەما ترکان دبیت و رەوشا كوردین باكۆر و جھوارین كەمپین كوردین باشوور ژ نیزیكفە دبینیت. ھەروەسا قالا پرۆسەیا ھەڤژینی یا كەچین گەنج ب كەسانین دانەمیرین پەنابەر ل ئورۆپایی دكەت و ب ئاوايەكى فەلسەفی خوە دادەھیللتە دناڤ كیثە و ئاریشەیین جوداھی یا تەمەنى دناڤبەرا ھەڤژیناندا. د چەند موفارەقە و بۆیەرین سەیردا دبۆریت و دبیتە ھەقالى یەشارى براى دەلالى (كو وى چیرۆكا وى بەلاڤكرییە). پشتی دەلال دەھیتە دیاربەكرى، ھەڤ دبینن و وەسا دیار دبیت كو دلئ وى دكەڤیتە دەلالى (ئەوا دایكا دوو كەچان و دوو میر بەرداین). میرى ئیکەمینى دەلالى كو ھەلپەرست و بەرژەوہندخوازە و خوە ل پشت پەردا كوردینی و وەلاتپاریزیی ڤەدشارت، ھەولا كوشتنا ژنا خوە یا بەردایی ددەت، لى دەلال ژ ڤى پرۆسەیا كوشتنى رزگار دبیت و ڤەدگەریتەڤە سویدی. ل سویدی ژڤانەكى ب ھەڤرا

ددانن و ریبه‌ر وه‌کو عاشقه‌کی، ب تامه‌زروویی دچیته ژفانی و هه‌موو خه‌ونا
وی ئه‌وه کو ده‌لالی بکه‌ته هه‌ژین و هه‌ژیبازا ژیا‌نا خوه یا مایی.

۲. ئه‌ز و ده‌لال: ل سه‌ر رییا ئه‌فینی

پشتی ریبه‌ر و ده‌لال (جودا جودا) ژ کوردستانا باکۆر فه‌دگه‌رنه‌فه سویدی،
هیشتا تیرین عه‌شقا ده‌لالی دناف دل و ده‌روونی ریبه‌ریدا د چکلاندی بوون. ل
ده‌رفه‌ته‌کی دگه‌ریا کو د هه‌قدینه‌کیدا رازین دلی خوه بو ئاشکرا بکه‌ت و
بکه‌ته هه‌ژین و هه‌ژیباز. دگه‌ل ژنه‌کا سویدی (ب نائی کارین)، ده‌لالی کاری
هاریکاری یا ژین کوردین ل بن گه‌فا کوشتنی دکر. وی ژنا سویدی مالا خوه
بو فی کاری کر بوو شه‌لته‌ره‌کی ئارام و ته‌نا، ده‌لالی ژی دویفچوونا که‌یسین
شه‌لته‌ری دکر ژبو دیتنا چاره‌سه‌ری یین قه‌بوولکری یین بی کوشتن. پشتی
چه‌ند دیدارین کیم و کورت، ده‌لال دلداری خوه یی پاشه‌روژی دکیشه‌ته دناف
ئاریشه‌یه‌کا جفاکی کوردیدا. کچه‌کا کورد (ب نائی ئه‌فین) د شه‌فا بووکی‌نی یا
خوه‌دا ده‌یته ترساندن و پاشقه برن (ژبه‌ر نه‌بوونا په‌ردا کچینی)، یان چونکو
په‌ردا وی یا کچینی ب ئیکه‌مین کریارا سیکی نه‌هاتبوو دراندن. ئه‌فین (یان
نائی وی یی دروست صاریا) خه‌لکی کوردستانا باشوور بوو، مالباتا وی ل
ناقه‌را باژیرین مووسل و هه‌له‌پچه و سلیمانی ژیا بوو، بنه‌مالا ئه‌فینی ب
هشکباوه‌ری و تونده‌وی، باوه‌ردارین ئیسلامی و عورف و عه‌ده‌تین جفاکی
بوون. بابی وی د گه‌نجاتی یا خوه‌دا هه‌قالی ریبه‌ری نئیسهر بوو. ژبه‌رکو مام و
برا یین ئه‌فینی ب دویف کوشتنا ویقه بوون، په‌هله‌وان ب هاریکاری یا کارین
و ده‌لالی، کچکی د ره‌فینته مالا خوه. که‌سوکارین وی ب سه‌ر هه‌لدبن و
ئه‌فینی ژ مالا ریبه‌ری د ره‌فینن. ریبه‌ر ب خوه ژی دکه‌فته دبن گه‌فا باب و

برایین کچکیتفه. لی ب شیوهیی رۆمانین پۆلیسی، کچک دکه ته قیژی و پۆلیس د ههوارا وی دهین و ژ دهستی مامی وی رزگار دکهن. مام دهیته زیندانکرن و کچک کارهکی دکهت و ب خوهسهری د مالهکا تاییهتفه دژیت. پههلهوان ژی فهدگهریتهفه دهف دهلالی کو ئه و ژی ئهئینی یا خوه بو ئاشکرا دکهت، لی داخوای ژی دکهت کو هندهک یی سهبرین بیت ههتاکو کچین وی فییری زربابی خوه یی پاشهروژی بین.

ئهگهر ئهم ژ نائی رۆمانی دهست پی بکهین (ئهز و دهلال)، ژ دوو پهیقان پیک دهیت؛ ئهز کو کهسهکی نیاس و بهرجهسته کرییه، دهلال ژی کهسهکا دی یا نیاسی و بهرجهسته کرییه. ئانکو ئهزی نیر (کور) و دهلالا می (کچ)، چونکو دهلال سیفهتهکی جوانییه ژبو نائی کچان دهیته بکارئینان. رۆمان ههموو ب جهنائی کهسی ئیکی هاتییه فهگیران کو میناکی فهگیرانهکا ههئوکهیی ددهته بویهرین رۆمانی و ژ فهگیرانا چیرۆکهکا بۆری جودا دکهت. ههموو چیرۆکین بهرنیاسین ئهئینداریی (مینا مهم و زین، شرین و فههاد، خهج و سیابه... هتد)، د سهردهمی بۆریدا دهینه فهگیران. ههچهنده ئهف چیرۆکه ژی، ب شیوهیی چیرۆکین بهرنیاس هاتییه هاتییه فهگیران (ئهز و دهلال، نه ئهز و دهلالهک)، لی تهکنیکا فهگیرانی جودایه (جهنائی کهسی ئیکیه). خالا دی یا فی چیرۆکی ژ چیرۆکین دی جودا دکهت، ئهوه کو چیرۆکا ئهئینداریی ب خوه پشکهکه ژ بویهر و گری یین رۆمانی، نه بابتهی سهرهکیی فهگیرانییه، وهکو پرانییا چیرۆکین دی یین کهتواری یا جفاکی. لی ئهگهر ل نائی لاوهکیی ههر بهرگهکی فهگهرین، دی بینین کو (من ب تهنی نههیلن- بگا)، ئاماژهیهکا راستهوخویه ژبو هاریکاری و پالپشتی یا کهسهکی ژ گهفاب تییوونی

دترسیت. دبیت مه‌ره‌م پی ده‌لال بیت کو پشتی ژ هه‌ردوو می‌ران دهیته به‌ردان و ب تنی هه‌فرووشی ئاسته‌نگین ژیانئ و ب خودانکرنا دوو زارۆکان دبیت. دبیت ژئ، داخو‌ازا په‌هله‌وانی بیت کو ژیی وی یئ ژ چل سالان بۆری و هیشتا ب تنییه. ئە‌فجا دبیت ئاماژیه‌ک بیت ژبۆ رزگارکرنا په‌هله‌وانی (نه ده‌لالئ) ژ تنییاتیئ. ده‌لال ل ده‌سته‌کئ دلۆقان و هاریکار دگه‌ریت کو بشیت (ب روویه‌کی سپئ!) ژ ئاسته‌نگین ژيانا که‌تواری ده‌رباس بییت. په‌هله‌وان ژئ ل جیمکئ گیانیئ خوه دگه‌ریت کو ژیی مایی دگه‌ل ببۆرینیت و ژ تنییاتی یا کوژه‌ک رزگار بییت. ئوو (ل سه‌ر ریئا ئە‌فینئ- بگ- ۲) ژئ، دوو ره‌ه‌ندان ب خوڤه دگريت؛ یا ئیکئ ئە‌فین ئە‌و کچه‌یه یا شیای ژ گه‌فا عورف و عه‌ده‌ت و تیگه‌هین پاشقه‌مایی رزگار بییت و بیته که‌سه‌کا خوه‌سه‌ر و کارکه‌ر. په‌یاما ئاراسته‌کری ئە‌وه کو فه‌ره ل سه‌ر ریئا ئە‌فینئ بین ژبۆ گوهارتنا وان تیگه‌هین نه‌گونجایی دگه‌ل سه‌رده‌می نۆکه. یا دووی ژئ، ئە‌فینداری یا په‌هله‌وانیه‌ کو مجده ل سه‌ر ئە‌فینداری یا ده‌لالئ و ئە‌ف بۆیه‌رین دکه‌ثنه د ریئا ویدا، باجا ئە‌فینداری و گه‌هشتنا ئۆمیدییه. نه‌دوو‌ره، کۆمه‌کا رمان و ره‌ه‌ندی دئ دی ژئ هه‌بن کو دبیته ره‌نگه‌دانا فره ره‌ه‌ندی یا نا‌ه‌رۆک و بابه‌تین ئازراندی یین رۆمانئ.

که‌ره‌سته و هیفینئ هه‌ردوو به‌رگین ئی رۆمانئ، نامه‌نه. د به‌رگئ ئیکیدا، دایکا گولئ وه‌سیه‌تا هه‌فژینئ خوه یئ مری ب جه‌ دئینیت و کارتونه‌کا به‌ره‌میین وی یین نه‌چاپکری دگه‌ل نامه‌یه‌کا می‌رئ خوه دکه‌ته ده‌سته‌ئ ریبه‌ریدا: "می‌رئ من ئە‌ف نامه و ئە‌ف کارتۆن به‌ری مرنا خوه ژ ته‌ره هشتنه و ته یا راست بقیته ئە‌ز نزانم کا چ تن ده‌یه... بگا، بپا". یه‌ک ژ وان ده‌سته‌تین کو

دگه‌ل به‌ره‌میین بابی گولی نامه‌یه‌کا بی ناثونیشان بوو: "ژ وان کاخه‌زان یه‌کی بالا من پر کیشا، لی چ ناثونیشانه‌ک ژ بلی یا بابی گولی ل سهر زهرفی نه‌بوو. کاخه‌ز ژی ب کوردیه‌کا خوش هاتبوو نثیساندن، لی نه کوردی و نه ده‌ستخه‌ت یین بابی گولی بوون... بگا، بیپا". ئەف نامه ژ ده‌ف ژنه‌کا ب نائی ده‌لال هاتبوو (کو بابی گولی بکه‌ته چیرۆک و به‌لاف بکه‌ت)، لی ژبه‌ر ئەجه‌لی نه‌گه‌هشت وی کاری بکه‌ت. ئەف چیرۆکا نه‌کاملان، بو ماوه‌یه‌کی درێژ د مه‌ژیی په‌هله‌وانیدا دغولغلیت و هزری د خودانا نامه‌یی و چاره‌نثیسی ویدا دکه‌ت هه‌تا‌کو ل خوه‌نیشاندا نه‌کا ل دژی لیدانا هه‌له‌پچه، کچه‌کا ئەسمه‌ر یا به‌ژنکورت خوه‌ نیژیکی وی دکه‌ت و سلاف دکه‌تی: "مه‌رحه‌با ماموسته، ئەف گۆت و ده‌ستی خوه‌ ژی درێژی ده‌ستی من کر.. ئەز گه‌له‌ک وه‌ختی ته‌ ناستینم. لی ئەز دخوازم فی نامه‌یی بگه‌هینم ده‌ستی ته‌... ئەز ب له‌زم، لی کو تو نامه‌یی بخوینی دی زانی کا ئەو ژ با کی هاتیه، وی ئەو ناخفتنا خوه‌ گۆت و زوو ژبه‌ر چاقین من وندا بوو... بگا، بیپا ۳۶". ئەف نامه‌یا دووی، ته‌مامکه‌را ناما ئیکی یا ده‌لالی بوو. نثیسه‌ر هه‌ردوو نامه‌یین وی دکه‌ته‌ چیرۆک و به‌لاف دکه‌ت. ب فی چه‌ندی ژی، هه‌ردوو نامه‌یین ده‌لالی دبنه‌ که‌ره‌سته‌یی سه‌ره‌کیی نثیسینا فی رۆمانی. ئوو کا چه‌وا نثیسه‌ر دگه‌ل په‌هله‌وانین خوه‌ دژیت و پشکداری یا چه‌ز و لقین و خه‌ونین وان دکه‌ت (جارنا ژی مایی خوه‌ د ریره‌وا ژیان و هه‌لو‌یستین واندا دکه‌ت)، په‌یوه‌ندیه‌کا ئەثینی یا گریمانکی دناقه‌را نثیسه‌ری د رۆمانیدا (ریبه‌ر) و په‌هله‌وانا چیرۆکا ویدا دروست دبیت. ئانکو په‌هله‌وانی سه‌ره‌کیی نثیسه‌ری، نثیسه‌ره‌ و شیوازی چیرۆکا دناف چیرۆکیدا بکارئینایه‌.

چیرۆکا دناف چیرۆکیدا (یان رۆمانا دناف رۆمانیدا)، شیوازه‌کی که‌فنه‌ و ل ده‌ستیکی دناف شانۆنامه‌یاندا هاتییه‌ ئەنجامدان، گه‌له‌ک چیرۆکنثیسان ژی

هه مان کریار ئه نجامدایه، کو حیکایه ته کا فولکلوری یان چیفانوکه کا گه لیری
 دناڤ چیرۆکه کا نفیسایدا بکار دئینن. لی ئه وا د ئی رۆمانیدا هاتیبه کرن
 چیرۆکه کا نفیسییه دناڤ چیرۆکه کا دی یا نفیسیدا (ب ریکا نامه یان). ویزه یی
 نامه یان ژى، شیوازه کى دی یی نفیسیینییه، گه له ک رهخنه فانان خوه لی کرییه
 خودان و وه کو ژانره کى ویزه یی دایه نیاسین. ئه فا د ئی رۆمانیدا هاتیبه کرن، نه
 ویزه یی نامه یانه و نه بکارئینانا حیکایه ته کا گه لیرییه دناڤ رۆمانیدا، کو ب
 مه رهمه کا جفاکى و په یامه کا ئاراسته کری یا بارکری بیت. لی تیکه هه له یه کى
 نوویه ژ هه ردوو ره گه زان کو رۆمانه کا فره ره هه ند و فره په یام پی بئافرینیت.
 ئوو ژ ئه گه رى ئی فره ره هه ندی، نفیسه ر نه چاربوویه کو ریازین رومانسی و
 که تواری یا جفاکى (ب هه موو چقین خوه فه) بکار بینیت. وه سا دیاره کو ئه ف
 شیوازی بکارئینانا نامه یان (وه کو که رهسته یه کى سه ره کى) ژبو راجاندنا بویره رین
 رۆمانى، ل دلی نفیسه رى هاتیبه و پی هاتیبه پالدان کو چیرۆکا ئه ئینی ژى ب
 هه مان شیوازی چیرۆکا ده لالی، ژبو سنسله یا پیفاژویا رۆمانا خوه بکار بینیت.
 ده مئ ده لال ریبه رى دبه ته مالا کارینی و وی کچا نازک و به ره مه ند د بنداڤا
 خانیشه دبینیت، هه ز دکه ت گوهدارى یا داخواری یین وی بکه ت ژبو
 هاریکاریکرنی. لی ئه ئین نامه یه کى دده ته ئی کو هه موو چیرۆکا خوه تیدا
 نفیسییه: "ل وی وه ختی من خوه ستی بدم په ی خانما کارین ئه و گه هشت من و زه رفه کى
 ده فگرتی خست دناڤ ده ستی من ده و گووت: ئه ف بو ته یه، لی ژ که ره ما خوه وی نوکه
 نه خوینه. پاشی وی ل مالا خوه بخوینه... بگا، بپا، ۵۴". ب ئی چه ندی ژى، هه ردوو
 چیرۆکین دناڤ چیرۆکا سه ره کى یا رۆمانیدا ب ریکا نامه یان هاتینه ئافراندن.
 هه ر دوو چیرۆکین سه ره اتی یین په هله وانین لاهه کى، ب دوو چیرۆکین
 پالپشت ژبو چیرۆکا سه ره کى ده یینه هژمارتن و سنسلا بویره ران به ر ب

ئارمانجا دوماھییڭە دەن، کو ئەئینی یا ریبەری و دەلالییە. خالەکا دی یا ھەقەند ب چیرۆکا دناڤ چیرۆکیدا، نفیسەری بابەتی رۆمانا خوە وەکو ژيانا راستەقینە ھەژمارتیە و پەھلەوانی نفیسەر دناڤ رۆمانییدا، قالا ھندەک چیرۆکین دی یین ب ریکا نامەیان دکەت. ناڤی کاراکتەرین وان چیرۆکین دناڤ رۆمانییدا دگۆھۆریت و ب ھندەک ناڤین دی ددەتە نیاسین، مینا ناڤی سەلمایي دکەتە دەلال، سەداتی دکەتە مەمۆ، عەبدی دکەتە شاھین و صاریایي دکەتە ئەئین. ئانکو دڤیت بیژتە مە کو رۆمان ژيانەکا راستەقینە یا کەتواریە و ئەو چیرۆکین دناڤا ھاتین، بەرھەمی نفیسەرەکینە. ئوو وەکو ھەموو نفیسەرین نفیسینا چیرۆکین راستەقینە و سەرپێھاتیان، ناڤین کوردی ددانیتە سەر کاراکتەرین چیرۆکین ڤەگیرایي. ئەڤە ژي ئاوردانەکا شارەزایانە یا نفیسەریە کو رۆمانا خوە بکەتە خۆدیکا ژيانی.

ئەڤینداری کلیلا ھەموو دەرگەھانە

ئەڤ رۆمانە، سەرەدەریی دگەل دوو چیرۆکین ئەئینی یا پاڤژ و بیگەرد دکەت، ئەم د کارین بیژنی ئەئینا ژ ھەست و دلی. یا ئیکي چیرۆکا دەلالی و مەمۆیە، ل دەمی سەرەدانا جانئ نۆحی و ھەر سی ئەولیایان. ئەو چیرۆکە ب دیتن و ئاوران و لیدانین دلی پەیدا بوو (بیی کو کەسەک ژ وان ھەردوو عاشقان ھزری د ئەنجام و چارەنفیسی وی ئەئینییدا بکەت)، ھەرۆھ کو کورد دیژن ل دیتنا ئیکي بوونە عاشقین ھەڤدوو. ئەڤ ئەئینە ب ئەئینا گیانی، یان دلی دەیتە ب ناڤکر، چونکو چ رۆلی مەژی و پلانین ھزرکرنی تیدا نینە. ھەرچەندە چوونا سەر چیايي جوودی و سەرەدانا جانئ نۆحی، بەھانە یەکا پەسەندکریە کو کور و کچ ھەڤدوو بینن و دگەل ھەڤ بئاخن: "خوە پراڤیا

که چ و کوران نه ژبو سهره دانا جائی نوحی و ههرسی نه ولیایان، لی ژبو کینفا دل و لاشین
 خوه دهاتن وی دهری... بگا، بپا۱". لی دیتنا کور و کچان ب شیوهیه کی
 دهستیشانگری، نه یا پلانریژ کریه. ل گورهی عورف و عهده تین ئایینی ئیسلامی
 و کورده واری، نه دبوو کچ و کور ب ههثرا باخفن یان ژ دهرقی مالی ههقدوو
 بینن. لی سهره رای قهدهغه کرنی و جارنا گه فین کوشتنی، پرۆسه یا نه فینی و
 نه فینداری دناقههرا مرۆفاندا هه ر یا بهرده وامه: "نهم وها هاتبوون پهروهده کرن کو
 نه و چهنده کار و تشته کی قهدهخهیه، گونه هه.. لی پرانی گوهداریا وان شیرهتان
 نه دکر و ب دزیکي قه، ب قهشارکی نه و دکر... بگا، بپا۱۷". نه فینی هیز و ههستکرنا
 ب خوهشی و کاملانی ددهته مرۆقی. د پرانییا که لتور و جفاکاندا، هندهک
 چالاکی بین جفاکی هه نه کو کور و کچ ب ههثرا تیدا پشکدار دبن، دبیت
 مه ره ما بهرچاف جهژنه کا ئایینی یان نه ته وهیی یان عورفه کی جفاکی بیت، لی
 مه ره ما سهره کی یا هه ر چالاکیه کا جفاکی ئیکگه هاندنا خه لکیه کو ب
 شیوهیه کی مرۆفانی و نه فینداری و خووشی سهرده ریی دگهل هه ف بکه ن. نه ف
 میهره گانا سهره دانا جائی نوحی، عورفه کی جفاکی جه و سهرده می بویره رین
 رۆمانییه ژبو سهرانی و هه قدیتنا که سین هه مان جفاک هاتیه دانان. نه ف
 چالاکی یا ئایینی گه لیری (کو ئاییده کی جفاکی بارکریه ب تیگه هه کی
 ئایینی)، بیرا خوانده فانان ل ئاهه نگا نه ورۆزی دئینیت کو جهژنه کا نه ته وهیی یا
 ملله تی کورده و مینا نه ریته کی سالانه هه موو خیزانین جفاکی کوردی ژبو
 سهیران و شاهی و هه قدیتنی، بهر ب سروشتیقه دچن. ئانکو
 زه مینه خوشکر نه که ژبو ئیکگه هاندنا کور و کچان، زین و مه م ژی ل رۆژا
 نه ورۆزی هه ف دبینن و ده ملده ست ل هه ف عاشق دبن. نه ف عه شقا گیانی یا
 نه فسانهیی و بیگهره د، مه ب چیرۆکین عه شقی ل قه له م دا کو نه فینداری یا دلی

ب تنیہ (ئەلمینتی دینی زاله ل سەر هزرکرنی). دبیت وه کو وی ئەئینی
بیت یا عەرەب دبیژنی (الحب العذري).

ئەف جۆری ئەئینی یا مشت دینی، ب دیتنا ئیکی دەست پی دکەت.
نەدووورە ژێ، ب بهیستنی دەست پی بکەت کو داستانی گەلیری یین
ئەئینداریی مشتێ جۆری بهیستنی. ئەفە ژێ بەری مە دەتە چیرۆکا دووی
یا فی جۆری ئەئینی، کو ئەئینی یا ریبهریه دگەل دەلالی. ریبهری دەلال نەدیت
بوو، لی ژ نامەیین وی ئەو ناسکر بوو، ل دەستپیکێ وه کو هەفسۆزی و پاشی
بەرەبەرە ئەو هەفسۆزی دبیتە ئەئینداری. یەک جار و بو ماوه یەکی گەلەک
کورت، مینا سیتافکەکی کەفتوو بەر چاغان و زوو وندا ببوو (لی من ئەو د سەری
خووە دە ب ژنەکا بەژنکورت، دیمەسمەر، پرچدریژ و پرچرەش و چاقرەش وینە کر
بوو... لی کو من هزرا هندی دکر کو ئەز دی ب راستی دەلالی ژ نیژیک فە بینم،
قوتەقوتای دلی من زیدە دبوو و هەستەکا خەریب ب سەر من دە زال دبوو... بگا،
بپ ۱۰۷-۱۰۸). گەلەک حالەت هەنە مروۆفی تۆشی دلقتوکی دکەن؛ وه کو ترس،
تاگەرم، ئالۆزی و هەیهجان، ئەئینداری... هتد. لی د فی حالەتیدا دلقتوکا
پەهلەوانی ژ ئەگەری ئەئیندارییه، نەمازە کو ب هەستەکا غەریب یا بارکریه.
پەهلەوان ب بهیستنا چیرۆکا دەلالی تۆشی دەردی ئەئینداریی دبیت. ئاخفتنەکا
عەرەبی هەیه دبیزیت: "مشە جاران گوہ بەری چاخی ئەئیندار دبیت". ئوو
ئەگەر ئەم ل کەلتۆری کوردەواریی فەگەرین، پرائیا چیرۆکین عەشق و ئەئینی
ب بهیستنی دەست پیکرینه (بەری چاخی). لی دەمی رۆلی چاخی دەیتە دناقدا
ئەو ئەئینیە ئیکلا دبیت و موکتر لی دەیت. دەمی ریبهر بو جارا ئیکی
دەلالی (سەلمایی) ل گرتیگەهی دبینیت، بیی حەمدی خووە هەستین وی

ناشکھرا دبن: "وئ دەستی خوہ دریژ کر دەستی من و بو چەند سانییەیان من دەستی وئ
 گرت و بەرنەدا، ئەز مام ب چاقین وئ یین مەستکەر قە گریدایی و لەمزین دلی من پتر
 لیھاتن. روویین وئ ژ شەرمان دە سۆر بوون و چاقین من وەرگەرھان سەر یەشاری یئ کو
 ب حیبه تیوون قە بەری خوہ ددا مە و گۆت: ما هوون ل سویدئ نە؟ نئ ل قئ دەری
 وەھا نابە و نەخاسمە ئەم دگرتیگەھئ دە نە... بپ ۱۲۷، ئەز نزانم چەما، لی من ژ
 نشکان قە هەست ب لەمزین دلی خوہ کر زیدە دبن و دەلال د ہزرا من دە بوو ہەمی
 تشت... بگا، بپ ۱۳۰. دەمی مروّف حەز ژ کەسەکی دکەت، ہەموو سوحبەت و
 رفتار و ہزرین وئ ل دەف مروّقی جوان دبن، ئەگەر ساخلەتەکی نەخواستی
 ژئ ہەبیت، ل بەر چاقین ئەفینداری بەرزە دبیت. دەمی بو جارا ئیکئ دەلال
 تەلەفوناً ریہری دکەت، پشتی قەگەرا وان بو سویدئ، نفیسەر ب ئی ئاوی
 ہەست و دیتنن پەھلەوانی ل سەر دەلالئ وەسف دکەت: "چ زمانەکی رەھوان،
 پری بەدەوی، خوہش و نازک و تژی ئامازہیین کوور و دوور، پر ژ دەلالەتین فەلسەفی ژ
 ئالیئ دن یئ تەلەفونئ دەھاتن... بگا، بپ ۲۹". د ہەمان دەمدا، کەسئ عاشق
 گرنگیئ ب گۆتن و رفتار و روخسارا خوہ ژئ دەت، کو ہەردەم د چاقین
 بەردلکا خوہدا یئ کەشخە و جوان بیت. سەرہرای ہزرکنا بەردەواما
 پەھلەوانی د پیکئینانا خیزانەکیدا، یان د ئەنجامدانا کریارەکا سیکی یا
 حەلالدا، چ جاران تۆشی ئەفینداریبەکا راستەقینە نەبوو بوو کو گرنگیئ ب
 روخساری خوہ بەت: "من بەری ناسکرن دەلالئ قەت ہزرا خوہ د کەشخەتیی دە نەکر
 بوو... بگا، بپ ۳۳". ہەردەم ل شوینا جوانکنا روخساری، داکۆکی ل سەر
 جوانکنا ناخی خوہ دکر. لی دەمی تیرین ئەفینئی د دلی وی دچکلن، ہزری د
 بابەتی جلکین شیک و رائیکدا دکەت. ئەف ہەردوو ہەلوئیستین دەرڤەیی و
 نافخۆیی (ئانکو دیتنن ل سەر خوہ و دلہەری)، وئ ئامازہیی دەت کو یئ

کهفتییه دناڤ ئەڤینییه کا راسته قینه دا. مشه جاران ژێ، مروڤ وه هزر دکهت کو ئەڤ ئەڤینی یا دژوار قهدهره که و ل سهر ئەنیا مروڤی نڤیساییه. ئوو چونکو پڕانیا کوردان قهدهرینه و پتر ب میتافیزیکیڤه گریڤداینه، لهوما باوهر ژ قهدهری دکهن و پتر ب وی ئەڤینی یا ههلبژارده بیڤه دهینه گریڤدان. ئانکو ئەوا دلێ من چهزکری، چهزا خودی ژێ دگه لدایه: "من هزرا خوه کر ئەگه ر چ هیزه کا یهزدانی ل پشت نهبا، چما ئەو په یوه ندیا مه ب کارتونا بابی گوئی و ب دیتنا ده لالی ل وی مه شی ب داوی نه دبوو... بگا، ۲، بپ ۳۰". ههژی گوته کو چیرۆکین دی یین پیکئینانا ههڤزینی (سه ره رای هه بوونا ره زامه ندی و ههڤ قه بوولکرنی و هنده ک ئەڤینی!)، لی ژ چیرۆکین عه شقی ناهینه هه ژمارتن. به لکو ب چیرۆکین شه ریکاتی و ئولفه تی و ریزگرتی و په سه ندی یا جفاکی و ئایینی دهینه هه ژمارتن. ئەڤ جوهره چیرۆکه ژێ، ب چوار شیوازان دهینه دیتن؛

۱. ئەڤینداری یا بهرژه وه ندخوان: کو مروڤ ژبو ب دهسته ئینانا ئارمانجه کی یان تیرکنا غه ریزه یه کا جهسته یی یان دهروونی، د خوه یی یا خوه دا هزر دکهت و پلانه کی بو ددانیت. هنده ک جاران ژێ دبیت ژبو قه حه وانندی یان قه شارتنه هنده ک ره فنارین نه قه بوولکری بیت. چیرۆکا شاهینی و ده لالی باشترین نموونه یا ژ فی جوړییه کو پیدتی یا هه ردوو لایان ب پیکئینانا خیزانه کی یان چه لالکرنه پیکه ژ یانه کا سیکی و جفاکی، ئەو بهر ب پیکه ژ یانیه پالدان: "ئەڤ کهسی قی جاری، نه ب چاڤرلکانی بو هه قالی من، لی من ئەو پشتی نیژیکی پینچ مه هین ب هه قهو ره دانوستاندنی بانگ کره جه م خوه مال. ئەو پڕانیا روژان پشتی کاری دهات مالا من، لی ب شهڤ نه دما. وی دگوت کو ئەو چهز ژ زارۆکان ناکه، لی دی هه ول بده خوه دگه ل زارۆکان بگونجینه... بگا، ۱، بپ ۳۸". د فی

حاله تیدا دبیت ئەڤینی دگەل هەبیت و دبیت ژێ تێ ریزگرتن و شریکاتی یا خیزانی بیت. هەندەک جارەن، ئەو پیکه ژیا نە بەر ب ئەڤینی و ئولفە تیڤه دچیت. ئوو ئەڤه یه ئەوا کورد دبیزنی ئەڤینی پستی هەڤزینی دھیت (کو پتر ئەڤینی و ئولفەت و ریزگرتنە ژ عاشقبوونی). لی چیرۆکا دەلالی و شاهینی وەسا دەرناکەڤیت! چونکو بەرژەو هەندیەکا دنیایی ل پشت هەیه.

۲. ئەڤینی یا پەسەندکری: کو هەبوونا ئەڤینیەکا مشت دلینیە، لی ژبو پیکئینانا خیزانی مەژ دەیتە دناڤ هەستین فیرهاییدا و هەست دکەڤنە دبن کونترۆلا هەندەک هزرین لۆژیکی و زانستی و جفاکیدا. سەرەرای ئەڤینی یا دەلالی ل هەمبەری ریبەری، دەمی ریبەر داخوازا هەڤزینی ژێ دکەت، ئەو ب هزرکرنەکا لۆژیکی بەرسقا وی ددەت: "ئەز ناخوازم ئەزێ بکم و من دڤی بەری هەر تشتی ئەز و تو باشتر یەکدوو ناس بکن و تو و کەچین من ژێ باش هەڤدوو ناس بکن. تو دزانی، من نە بەس هەڤال و مێرەکا دڤی، من هەروەها باب و دۆستەکا بۆ کەچین خوە دڤی... بگا، ۲، بپا ۱۱۱". ئەڤ هەلوێستی نەپیشینکری، دەرئەنجامی سەر بۆریە کو نقیسەری دڤیت تیۆرا فیربوونی پی بپەژرینیت. ل گورە ی تیۆرا فیربوونی؛ کەسەکا ژ دایک نابیت پی ژیرمەند یان ساویلکە، لی مروڤ ب سەر بۆران فیری ژیا نی دبیت، هەر کەسی سەر بۆرین وی پتر بن، ژیرمەندتر و هشیارترە. هەلوێستی دەلالی ژ هەردوو لایەن جفاکی و دەروونیڤه، رەفتارەکا قەبوولکری و هزرکرنەکا کە توارکیه.

۳. هەڤزینی یا نافخوہیی: ئەو پرۆسە یین ژبو پاراستنا بەرژەو هەندیەکا مەزنتر ژ بەرژەو هەندیەکا کە سوکی یا بەرتەنگ دبنە سەدەمی پیکئینانا هەڤزینی، مینا مارکنا بویرنا برای، یان هەڤزینی یا دو تمام و پسمان، یان

پیکگوهورکانی، یان ژى ژبو کریارین پیکهاتنی و نیزیکرنا دوو لایه نین هه قذژ یان هه قپک... هتد. هه رچه نده ئەف جوړی هه قژینی ب ته عدارى یال سهر مافی ژنی دهیته هژمارتن، لی مه رهم ژی پاراستنا بهر ژه وه ندییه کا بلندتره، وه کو بهر ژه وه ندى یا بنه مالی یان عه شیره تی. ده می که سه ک ژنبرا خوه ماره دکهت، ژبو ب خودانکرنا زارو کین وییه (ئه گهر ژبو پاراستنا میراتی نه بیت!). دوتمام و پسمام ژى ژبه ر هه مان سه ده می ئیکگرتنا میراتی و بهیزکرنا هه ییه تا خیزانییه. ئەف بابته هه ژى ل سهر راوه ستانه کا تایبته و دریژه، چونکو ههم پشکه که ژ که لتوری کورده واریی و ههم ته عداریه که ل سهر ماف و ئازادی یا ژنی دهیته کرن. د فان هه موو جوړین هه قژینییدا، دبیت ئەقینداری دگهل هه بیت و دبیت نه بیت، له واهه گوئی هه قژینی (نه ئەقینی!).

۴. هه قژینی یا نه گونجایی: کو که سه کی دهوله مه ند دی کچه کا سنیله یان ژ خوه بچوو کتر ماره کهت. هه رچه نده ئەف پرۆسه یه ژى مینا پاراستنا بهر ژه وه ندى یا بنه مالی و به ده لا خوینی یان پیکگوهورکانییه، لی د قی حاله تیدا بیهنا که یسبازی و فیلبازی ژى دهیته. زه لام که یسا خوه ل بنه ماله کا هه ژار دبیت و نه چار دکهت کو کچه کا ته مهت زارو که کا وی بده نی. دبیت کچ ژى چهز بکهت ب ههر ریکه کا هه بیت ژ دهرده سه ری و هه ژاری یا مالی رزگار بیت. ئەف حاله ته دناف که مپین ئاواره یاندا د مشه نه، ههم کچ چهز دکهن زوو رزگار بین، ههم دایباب ژى چهز دکهن کو کچا وان زوو بچیته سهر ئاف و رزقی خوه. د ههردوو حاله تاندا، بابته دی ل سهر حسیبا هه ست و خویشی یا کچی بیت. ده می ریبه ر دگه هته کامپی، ههر که سه ک ژ لایى خوه فه چهز دکهت ژنه کی بو پهیدا بکهت: "ئه گهر تو بخوازی ئەز دکارم ژ ته ره یه کی پهیدا بکم... تو

بهری خوه نهده رهوشا مه و نه بیژه شهرمه کو نه ز پرسهکا وهها ل فی دهری بکم. د فان
 کامپین رهزالت و پهریشانیی ده.. ههر روژ ژناین و میرکرن و داوهتکرنه... بگا،
 بیپهه". ل گورهی تیگههی زهلامین کورد، فهره ژن ژ زهلامی بچووکتتر بیت،
 چونکو ژن پشتی زارو بوونی زووتر پیر دبن (ههرچهنده چ به لگه یین زانستی
 بو نین، لی کورد وهسا هزر دکهن). ههروهسا داکو بیائی زارو بوونی ههر
 هه بیت و پترترین هژمارا زاروکان بو بینن (ئهفه ژی بابه تهکی دی یی که لتوری
 و ههژی ل سهر راوهستانییه). لی دهمی جوداهی یا ته مهنی زووتر بیت ژ
 راددهیی به رهوژ، هینگی بابهت دکه فیهته د چوارچو فیهکی دهروونیدا؛ دبیت
 قهره بووکرنا گرییه کا دهروونی یا که فن بیت، مینا تی کرنا غهریزه و حهزین خوه
 یین ب جه نه هاتی د دهمی گه نجاتییدا. یان هه و ل دانه که کو ب ماره کرنا
 گه نجه کی، ههست ب گه نجینی یا خوه یا بهردهوام بکته. دبیت ژی زهلامی
 نه سازیه کا دهروونی هه بیت مینا نه ساخی یا پیدوفیلیی، کو حهزه کا خو نه ویستی
 ل هه مبهری زاروکان هه یه. نفیسه ر دوو چیروکیین سهر نه که فته یین ژ فی
 ته رزی دکه ته نمونه؛ چیروکا نه سرینا کچخالا په هله وانی کو ب نه چاری شوو
 ب ماموستایه کی ژ خوه مه زنتر کر بوو: "نه گهر نهو کاریبوو یا دی وی خوه بدایا
 بهردان. لی ل وهلاتی وی نهو چه ند هه م ژ نالیی قانونی و هه م ژ نالیی جفاکی فه پر
 زه حهت بوو... بگا، بیپهه ۱۰۲". دبیت ژ بهر وی چه ندی بیت، کو خه لک ب چاقه کی
 کیم ل ژنا بهردایی دنیریت و رهوشا وی یا ئابوری ژی ب ته مامی ناگه هتی.
 دهمی میری وی مری هیژ ژیی وی (۳۲) سال بوون و شهش زاروک هه بوون.
 ههرچهنده وی حهز ژ هه فزییه کی خوه دکر، لی ژ بهر زاروکیین خوه نه شیا شوو
 یی بکته و بوونه دوو هه قال: "پشتی گه لهک هه ولین سهرمه دی، ده رگه هی هندی کو
 نهو ببه ژنا وی ل بهر گرت و ژی خوهست کو نهو بمینن هه قال و گوئی کو نهو ناخوازه

ژ پیڅه مه تی خوہشیا خوہ ژیانئ ل زاروکیڼ خوہ ترش و تال بکه... بگا، بپا ۱۰۳".
نموونه یا دووی ژی چیروکا کاروانئ مه لا نه حمہدی بوو کو کچه کا بیست
سالان ژ خوہ گہ نجر ژ کامپہ کا ئیرانئ ئانی بوو. ئی نموونه یا دووی ژی،
کوہه کا ئاریشین خیزانی و نه گونجانا ژنومیرینی بؤ پهیدا کر بوون.

ئه ف چیروکیڼ لاهه کی یڼ نامازه یڼ هاتیبه دان، چیروکیڼ پالشتن ژبو
په ژراندنا هزر و په یامین په هله وانی ل سهر هه ژینیبه کا نموونه یی کو ههم دل
و دلینی (عشق) دگه لدا بیت، ئوو ههم هزر و لوژیک تیدا هه بیت، چونکو
پروسه یا هه ژینی نه تنئ نه نجامدانا کریارا سیکیسیه ب حه لالی، به لکو
پیکئینا خیزانه کیبه و به ره فکرنا رفیشته کی نوویه ژبو پاشه روژی. لهوا
سهره رای عشق و دلینی یا وی یا فیرهای ل ههمبهری ده لالی، ده می فیایی
بکه ته پرؤژی پیکئینا خیزانه کی، ب کووری هزرا خوہ د بابه تیدا دکهت: "هزرا
خوہ دکر کا دی چهوا کچین وی وی قه بوولکه ن و نه ئا نه شیای ل سهر دوو میران
روونیت، دگه ل من دی چاوا بت... بگا، بپا ۱۰۰". ل لایئ دی ژی، ده لال ب کووری
هزرا خوہ د رهوشا ئی نه ئینییدا دکهت: "تو دزانی، من نه بهس هه قال و میرهک
دئی، من هه روها باب و دوستهک بؤ که چین خوہ دئی... بگا، بپا ۱۱۱". ئانکو هه ردوو
لایه نین عاشق، هه ست و دلینی و نه ئینا خوہ دئینخه دناف تیگه هین جفاکی و
هزرین به رهوژین په سه ندریدا کو عشق و نه ئینی یا وان پی بهیته دو ماندن و
بیته به رهه می دل و مهژی هه ردوویان. ئوو هه ره ئه ئی هزرا به رهوژ و بارکری
ب ههسته کا مروقایه تی، وه کر کو په هله وان خوہ ژ ژئینا ل که می دوور
بیخیت و ل دویف دل و مهژی خوہ بکه فیت کو که سه کا مینا ده لالی بیته
هه ژرینا وی.

زولما ترکان نه کیتره ژ یا به عسیان

ژ به دبهختی یا ملله تی کورد (یان ژ نه زانین و جیی جیوپوله تیکیی نه ته وهیی)، ل سهر چوار وه لاتین دهر دۆر هاتییه دابه شکر، کو ههر وه لاته کی خوه سهری یا خوه ههیه و کورد وه کو دوو فله لانک یان نه ته وهیا دووی تیدا د ژین. د فان ههر چوار پارچه یین کورد ستانیدا، کو ژ نه گهری ریکه فتناما سایکس- پیکو چیبووین، ب دریاھی یا سه د سالین بۆری، ههردهم د شورهش و سه ره هلدانین سقیل و چه کدارانه دانه ژبو ب دهسته ئینانا ئازادی و خوه سهری یا خوه. وه کو کارقه دانا فان بزاقان ژی، ده ولده تین زالدسته ملله تی ته په سهر دکهن و پیکولا ژناقبرنا وی ددهن. د باشتین رهوشدا، هه ولدهن کو که سایه تی و که لتورا نه ته وا کورد دناف که لتور و نه ته وه یین زالدسته دا ببهوژین. رژیمین داگیرکه ر و سته مکارین فان ههر چوار وه لاتان، که سانین وه لاتپاریز و مه یلدارین دۆزا کوردی ب خائین و قاریبویی یین ده وله تی ل قه له مددهن. نه قجا ژبو ترساندن و قه چغاندا کوردین سقیل و خو جیهین باژیر و گوندان، ههردهم ب قی تومه تی دهینه تاوانبارکرن و دهسته سه رکرن و نه شکه نجه دان. نه ف بابه تی ترساندا له شی و پاشقه برنا دهروونی که هشته راددهیه کی، کو ههر که سه کی بقیت که یسبازین دگهل که سه کی کورد بکه ت، یان بقیت مال و مولکی وی ژی بستینیت، یان ژی ژ ههر بابه ته کی دی یی ژیانا روژانه لیقه که ت، دی تومه تا قاریبونی (وه لاتپاریزی- ب تیگه هی کوردان) پالده تی. ئوو نه تنی که سی تومه تبار دی که قیته بهر نه شکه نجه دان و گرتنی، لی دبیت هه موو بنه مالا وی بکه فنه دناف دهرده سهری و کوژانین ژیانیدا. کا چه وا کوردین باشوور ب تومه تا هه قکارین پیشمه رگه و شوره شا کوردی دهاتنه

تاوانبارکرن، کوردین باکور ژی، ب تومه تا هاریکاریکرنا گهریالیان دهاتنه تاوانبارکرن. ئوو هه رکه سه کی ب وی تومه تی یان ئەندامبوونا د پارتیه کا نه ده ستوورداایدا بهیته تاوانبارکرن، ئیدی خویشی ب ژيانا خوه و یا خیزانا خوه نا بینیت. مشه جار ان که سانین بیلایهن و بیگونه هه هاتینه تومه تبارکرن و ئیخستینه دبن دهزگه هیین ئەشکه نه جهدانا له شی و دهروونیقه، هه تاکو دانپیدانین ب دلی خوه پی دده نه ئیمزا کرن.

کوردستانا باکور کول ژیر دهستهلاتا ترکیایه، هه ر ژ دامه زراندا کومارا ترکیا و هه تا سه رده می نهۆ، ملله تی کورد د خه بات و به رخواه دانه کا به رده وامدایه. جار ب شیوه یین چه کداری و جارنا ب خه باتا مه ده نی یا ناف باژیران. لی چ جار ان دهستهلاتا ترکیی دانپیدان ب هه بوونا ملله تی کورد نه دایه و زمانئ کوردی ب ده شوکا ترکیین چیاپی ددا نیاسین. هه ز نه دکر کوردین پارچین دی ژی ب کوردی باختن: "کورد و کوردستان تونه نه، ئەو گوئتین جداخوازن تو عیراقی یی و ب عه ره بی د په یشی، زمانه ک ب ناقئ زمانئ کوردی تونه یه... بگا، بپ ۱۲۲". ب قئ چه ندئ ژی، زمانئ کوردی ل هه موو داموده زگه هیین فه رمی یی رژی می هاتبوو قه ده غه کرن. خه لک ژی دگه ل وه ختی ل سه ر راهاتبوو کو ب ترکی دانوستاندانان دگه ل هه ف بکه ن: "هندی ئەو د مونا قه شه یی ده کوورتر دچوون و پی گه رمتر دبوون په یشین کوردی د ئاخفتنا وان ده کیتر دبوون و داویئ سو حبه تا وان هه می ب ترکی لی هات.. / برا ئەز چ ژ ترکیی فه هم ناکم، ما چما هوون ب کوردی نا په یشن؟! / کو سو حبه ت بچه سه ر سیاسه تی دقیت ئەم ب ترکی باختن، چنکی بو پرانیا مه هیسانتره بو کو ئەم دهه قئدو بگه هن.. ژیان هه می ل قئ ده ری ب ترکییه. ئەف ژی مه دترسینه و وه ها دکه ئەم زاروکین خوه پال نادن کو هینی کوردی ببن و هه تا ئەگه ر ئەم هه ز بکن، ما ئەو دی ل کی ده ری هینی وی

ببین؟!... بگا، بپ ۷۷-۷۸. ب دریاھمی یا سالیڻ بۆری ھەموو ناڤین کوردی ب
 ھندەک ناڤین ترکی گوھارتن و نەدھیلان کەسەک ناڤەکی کوردی بدانتە سەر
 زارۆکی خوە یی نووبوویی. ئی چەندی، باندۆرەکا مەزن کرە سەر خەلکی
 سڤیل و تەنا، تەنانەت کەسین کوردین ژ دەرڤەھێ ترکیایی ژ، د دوودل بوون
 کو ناڤین کوردی ل سەر زارۆکین خوە بدانن، نەکو جارەکی ھەوجەھێ
 ڤەگەریانی ببین: "ل سەر ناڤلیکرنا زارۆکان ژ بۆ شەپەدەڤا مە. من دخوەست قیزا
 نووبوویی ناڤەکی کوردی ھەبە و ھەرەسا ناڤی قیزا دن ژ ژ ترکی بکم کوردی. ئەو ل
 دژی من دەرکەت و گۆت کو چ کوردینی د ناڤان دە نینە و ناڤی ترکی ژ وان رە پێویستە
 بۆ ھندی ئەگەر ھات و ئەو ڤەگەریان ڤە ترکیەیی... بگا، بپ ۲۱". ئوو ھەر لوقەنتە
 یان بارەکا سترانین کوردی تیدا ھاتبان گۆتن، خودانی وی دەھاتە گرتن و پاشڤە
 برن. دەمی پەھلەوانی رۆمانی ل بارەکا دیاربەکرێ داخووا سترانەکا کوردی
 دکەت، ھەڤالی وی دیڤرتی: "ھەتا بەری چەند سالان، کو مرۆڤی پەیشەکا کوردی ل
 بازاری ب لیڤ کربا دڤیا با مرۆڤی جزا ل سەر دابا.. ئەڤجا تو دخواری کو ل بار و
 مەیخانەیان ژ دەنگی سترانین کوردی بلند بە... بگا، بپ ۱۱۸". لی ھەردەم گەنجین
 خوینگەرم خوە ل ھیلین سوورین حکومەتی ددا و ل دژی بریارین وی
 رادووستیان، ب کیمی ژبۆ ھندی بوو کو پەيامەکی بدەنی و ئاگەھدار بکەن کو
 ئەم ھەینە و زمانی مە جودایە (ما ئازادیەک بی سەرگیژی و ئازارتی ستاندن!.. ھەر
 د وی نابەینی دە دەنگی سترانا "ئەحمەدۆ" بلند بوو و یین د بارێ دە ھەمی گۆشین،
 پاشی بشکورین و گرنژین ل سەر لیڤان چی بوون... بگا، بپ ۱۱۹). ب ئی چەندی،
 رەوشا کوردستانا باکور د سەڤایەکی مشت ژ ترسی و ئازاوہیی و ئالۆزییدا د
 ژیا. ھەردەمی جەندرمە و ئەندامین میتی ڤیا بان، دا ب سەر جەھەکیدا گرن و
 خەلکی وی جەھی بی چ تومەتەکا دیارکری تاوانبار دکرن. ئەگەر چ تومەت

نه دیتبان، دا بیژنی کو هوون ههڅکاری یا گهریلایان دکهن یان ل دژی حکومتی کار دکهن، یان ژی ب هیجه تا ئاخفتنا ب کوردی یان سترانه کا کوردی (کو قه دهغه بوون) دا هینه گرتن و زیندان کرن. ژبلی گرتنی و ترساندن و که یسبازی، جارنا هندهک دکوشتن و گهریلا پی گونه هبار دکرن، داکو گهریلایان ل بهر دلی خه لکی رهش بکهن و دژمنداریه کی دنایه را خه لکی سفیل و وهلاتپاریژاندا په یدا بکهن. ب شیویه کی گشتی ژیان ل کوردستانا باکور نه یا ئیمن بوو: "نھا مروڤ نزانه کا دی که تگی گوله یه ک ژکی ده ری هیئت و ب مروڤی بکه ڤه. ته ناهی نه مایه. میت و هیژین دهوله تی هه رروژ یه کی دکوژن و روژا دن دبیزن کو هه نه کین نه نیاس یان هیژین تاری فلان کهس کوشتی. کهس ناخوازه گوهداریا یی دن بکه. کهس ل بهر یی دن نادهینه و هه می ل دژی یه کدو نه... بگا، بپا ۷۱".

سه ره رای ئی رهوشا نه ئیمن و مشتت کوژان، حکومتا ترکیی کومه کا که سین کورد دناڤ ملله تیدا چاند بوون و دهنگوباسین خه لکی دگه هاندنه میتی. ههروه سا زه مینه یه کا ب پیت ژبو که یسبازان و بهرزه وه ندخووزان هاتبوو ره خساندن. کارکه ری وی هوتیلا ریبه ر لی، بی هیج پیشه کیه ک دبیزتی: "هوون ل نه ورؤپایا خوه، ب خوهشی و ته ناهی دژین و نه م ل ڤر شو ره شی بو ئاڤا کرنا کوردستانا مه زن دکن. نه ز دخوینم، کار دکم و شو ره شی ژی دکم. دڤیت هوون ئاریکاریا مه بکن. دڤیت هوون په رهیان بدن مه دا نه م دو م بدن ته ڤگهر و خه باتا خوه... بگا، بپا ۶۶-۶۷".

لی ده می نه ڤ سوحبه ته بو یه شاری شوڤیری تاکسیی دهیته ڤه گیران، بو ریبه ری خویا دبیت کو وی کارکه ری دره و لی دکرن و هه موو ئاخفتنا وی نه وه بوو: "نه ڤ هوتیل ب خودان و کارکه رین خوه ڤه جهرده و دز و نه خوه شمروڤن. نه ڤ ئاژانین دهوله تا ترکانن... بگا، بپا ۶۶". پرانییا سیسته مین شمۆلی و سته مکار، ئی سیاسه تا حه باندن و ترساندن (ترغیب و ترهیب)

بكار دئینن ژبو بكارئیخستنا هندك تاكین لاواز و قهلس، كول دژی نفس و ملله تی خوه كار بكن. هه تاكو ئەف كه سین خوه فرۆش بهرژه و ندى یین خوه یین ماددى و مینه قى دپاریزن، رژیم دوو مفايان ژى دبینیت؛ ههم پیزانینین ل سهر خه لکی و سوحبه تین روژانه بو شه دگو هیزیت و ههم خه لکی د سهردا دهن كو توشی ئاخفتنی و کریاره کئی بکن داکو پاشی بگرن و بکنه چالاکی. ئەف جوړین مروشان دناف هه موو جفاک و شوهر شاندا هه نه و هه رده م ئەو خه نجه ره ئەوا ژ پشتفه دادوه شیته شوهره شی.

جوړه کئی دی یی خوه فرۆش و بهرژه و ندى خوازان هه نه كو وه كو په هله وانین شوهره شی دهینه نیاسین، لی ئەو ب خوه كه سانین بهرژه و ندى خواز و دارده ستین دژمینه. ئەگه رب ته مامی خوه فرۆش نه بیت ژى، باوه ربیه كا موکم ب ته فگه را دوژی نینه، به لكو هه ولدانه كه ژبو چیکرنا ناهه کئی په سه ند و قه بوولکری. ئەفجا نه ب ته مامی دکه فته دناف شوهره شییدا و نه ب ته مامی هه شه ندى یین خوه دگهل دژمنى قوت دکه ت. ئەم د کارین نائی "په هله وانى ته ییسۆک" بدانینه سهر قى جوړی مروشان. چونکو ناقداری یا وی ژ دوورقه دته ییسیت و بهرچا فه، لی دناف خوه یی خوه دا، كه سانه کئی هه رفتی و دوودل و ئالۆزه. په هله وانى ته ییسۆک، ئەو كه سه یه یی خه لک هزا په هله وانه کی بو دکه ت و دناف خوه یی خوه دا، چ ساخله تین په هله وانى ل دهف نینن، مینا وان كه سین دکتاتور و زوردار كو ب بهرده وامی به حسی دادپه روهری و دیمو کراسی دکهن، یان ئالا هه لگرین دۆزا ئافره تی و د مالا خوه دا پاشکه فتیرین و توندره وترین كه س بن. ئەف ساخله ته د هه موو بیاقین ژيانا کورده وار ییدا بهر به لاقه. نه دووره ژ دووانیزما ئیسلامه تی هاتیت، كو مروف تا سهر هه ستی باوه رداری

ئىسلامى و ئاخىرەتتە، لى ژېو بچووكترين بەرژەووندا خوە يا دنيایى، هەمى باوەرى و تەقوايا خوە ژبیر دکەت. کەسایەتە یا دووانیزمى، ئەو کە مرۆف دوو هەلوپستین هەقدژ وەرگريت و ل گورەى بەرژەووندا لەحزەيا وەرگرتنا هەلوپستى رەفتار بکەت: "جارنا من وەها فەهم دکر کو مپیرى من دناف خوە دە دوو کەسە گۆتن و هزرکرن و رەفتارا وى يا دناف مالى دە نە وەکی وى بوو يا دناف هەقائین وى یین کورد دە... بگا، ۲۱، ... وى دخوەست ئەز ژى مینا وى ل مال ب ترکی ب وان رە باخقم، بەلى ل دەرفەيى مالى ژى کوردپەرور و کوردستانچيى مینا وى نەبوو... بگا، ۲۲". لى بابەتە پەهلەوانى تەیسۆک جودایە ژ کەسایەتە یا دووانیزمى، چونکو د حالەتە ئیکیدا مرۆف ب ئاگەه و زانیوون، یان ژېو د سەردابرا خەلکى و ب دەستقە ئینانا هەژیتى یا جفاکى و سەرنجراکیشانى، دوو رەفتارین هەقدژ دکەت. مەرەما سەرەکی پى پاراستنا بەرژەووندىکە تاییەتە، یان ب دەستقە ئینانا هەردوو ئالى یین هەقکیشا ژیانیه؛ پایەدارى یا جفاکى و دەستەلاتدارى یا سیستەمى. لى د حالەتە دووانیزما کەسایەتیدە، ب ئاوايەکی نەهۆش و بیئاگەه بەر ب پاراستنا هەمان بەرژەووندى یا کەسۆکیقە دچیت. ئەو دکەقیتە دناقبەرا دوو بژاردەیاندا؛ یەک بەرچاڤ و کەتوارییه (دەستەلات/ رژیوم)، ئەو دی یا گیرۆکری و هەلگرتییه (پایەدارى/ جفاک). ئەف جۆرى کەسایەتیی ژى، جودایە ژ حالەتە شیزۆفرینیایى کو نەساخییه کە دەروونییه و وەهم و هەلوپسە ژى دگەلدا هەنە. مپیرى دەلالى (مەمۆ- سەدات)، کەسەکی ژ جۆرى پەهلەوانین تەیسۆک و دووانیزمى بوو. وى د خوەست دناف کورداندا کوردپەرور و پەهلەوانەکی دۆزا مللەتە بیت، لى د ناخى خوەدا هەر دارەستە سیستەما زالدەست بوو. وى بەرژەووندا خوە دناف سیستەمى هەییى کەتواریدا دپاراست و حەز دکر مینا پەهلەوانەکی خەباتکەر و شۆرەشگير ژى

بیت. میت و جهندرمه یین ترکان ههردهم خوه نیژیکی فان جوړه کهسین
 دووانیزمی و پههلهوانین تهیسوک دکر کو پهنجین خوه دناف لهشی مللهتی و
 بزاقا رزگاربخوازییدا بچینن. رژیما دهستهلاتدار فان جوړه کهسان ب ژیرمهند
 و کهتواربینی ب ناف دکهت و کهساینن خهباتکه رژی ب خائین دبینیت.
 دهمی هیژین میتی ب سهر هوتیلا عهگیدی دا دگرن، ژ ریبهری دخوازن کول
 وی هوتیلی نهمینیت، چونکو جهی خائینانه: "ئهز بهر ب ئودیا خوه فه چووم و ژ
 ترسی دله رزیم، ژکه رب و قههران دحلیام. "خائین" ئهف پهیفا کو داگیرکه رین
 کوردستان ل هه مبه رهنکه کی کوردان پر ب کار دینن، ئهف پهیفا د سهری من ده تی
 وهرگه راندن بو پهیفا "وهلاتپاریز". ئو ژبه ر هندی من ودها ههست پی کر کو ئهف هوتیل
 ژی یا وهلاتپاریزه کی کوردستان یه و عهگید کو خودانی وی یه، ئهو وهلاتپاریزه...
 بگا، ۱، بپا ۸۷". دهمی میت ههست دکهت کو کهسهک د دلی خوه دا ژی
 کوردپهروهه (ئهگه ر چ بهلگه ژی ل سهر نه بن)، ههردهم دی ئیخنه دناف
 ئاریشه یاندا کو ماندی بین و دهف ژ خهباتا خوه بهردن، یان نه چار بین هزارا
 خوه د پاراستنا ژیان و تهناهی یا خوه دا بکهن. مینا رژیما سه ددامی (عیراق)،
 گه فان ل که سوکارین شوره شقانان دکهن کو ب نه چاری (یان ژبو پاراستنا
 مالباتی) خوه ته سلیمی رژیمی بکهن و بینه داردهستین حهزا وان: "هندی
 عهگیده، برایی وی گه ریلایه و ئهو ل فان نیژیکانه و ئهو دخوازن ب گرتنا عهگیدی و
 ئیشاندنا وی، برایی وی نه چار بکن کو خوه بده دهستی حکوومه تی. وان مه ساژهکا ودها
 گهاندیه مالباتا وی... بگا، ۱، بپا ۸۹". ههلبهت هندهک کهس هه نه ته سلیم دبن و
 بهر ب پههلهوانی یا تهیسوکفه دچن، لی هنده کین دی مجدتر لی دهین و
 دگه ل گه فین رژیمی رادهین. ههردهمی مروّف دگه ل خه مه کی یان گه فه کی
 رابهیت، باندورا وی گه فی کی متر لی دهیت و رژی یا مروّفی ل سهر دو ماندنا

دۆزى موكمتر لى دهيت: "ئەو چ بوو شقىدى قەومى، ئەز هيقىدارم كو ئەو خەون بوو.. / پسمام ئەقە ژيانا مە يا رۆژانەيە ل قى وەلاتى، بسەر مە دە گرتن، ليدان، گرتن و كوشتن و بەرزەكرن و رەزىلكرن د قى دەولەتى دە بوويه ياسا و كارەكى پىر نۆرمال و ئەم ژى ل سەر راھاتنە... بگا، ۱، بپا ۸۸".

دەمى حكومەتا عىراقى كرىارىن ئەنفالان ئەنجامداين (۱۹۸۸)، كۆمەكا پىشمەرگە و خىزانين بىگونههين سقىل ئاوارەى تركيا بوون و ل ھندەك كەمپين دياركرى ھاتنە جھواركرن. كوردپن ھەر چوار پارچەيان ھەمان زمان و كەلتۆر و تىگەھين جفاكى و شىوازى ژيانى ھەيە. ژ لايى دەروونى و ھزرى و ئەخلاقىقە، نفسى كوردان ئىكە و ئەگەر توخىب دناقبەرا واندا ھەبن ژى، بپى ھەزا كوردان ھاتىنە دانان و فەرە رۆژەك بەيت، ئەو توخىب بەيتنە لادان. دەمى كوردپن پارچەيەكى ئاوارەى پارچەيەكا دى دىن، پىدقى ب چ بپارىن فەرمى نىنە كو بەيتنە قەبوولكرن يان رەتكرن، خەلكى ھەچكوهەيى (بەرى دەستەلاتداران) ب ئەركى قەھەواندن و ھارىكارىي و دابىنكرنا پىدقى يىن فەر رادىن: "خەلكى قان باژاران و كوردپن ل دەرڧە تىتى ژ دەستى وان تى تەخسىر ناكى... بگا، ۱، بپا ۵۳". لى جەندرمين ترکان ھەم رىگرىي ل قان ھەولدانين ھارىكارىي دكەن و ھەم چ ھارىكارى يىن مرؤقاىەتى ژبو كەمپين فەرمى پىشكىش ناكەن. مەرەما سەرەكى ئەو ھەم كوردپن ھەردوو پارچەيان تەڧلىھەڧ نەبن و تىكەلى يىن كوردىنيى دناقبەرا واندا دروست نەبن. ھەروەسا داکو ژ كوژان و رەزىلى و دەرەسەرى يا خو ھە بىزار بىن و قەگەرنەڧە بن دەستەلاتا عىراقى. ژبەر قى چەندى ژى، ئىخستەنە دناڧ رەوشەكا پىر ب زەحمەت و نەمرؤقاىەتىدا: "حكومەتا تركىيەيى تىتەكى خوارنى نادە مە، تىتى كو ئەو ددە ب تەنى تىرا دو

روژان دکه، لی روژین دن ئەم تەف برچی و ل بەندا ئاریکاریهکی دمین... ئاڤا ڤه خوارنی
 نه پاقژه و ئاڤا پیستیی تەڤلی ئاڤا ڤه خوارنی دبه... چ حەمام یان سەر شوک ل کامپی
 نین.. گلیش و زبلی ژ بهر خوارنی دمینە ل ناڤ کامپی دمینە و نایئ ئاقیتن.. مشک ئەو
 قاس پرن کو خوارنا مه ژ مه زیدەتر دخون.. بەری ئەز بچم کامپی ب چەندەکی گەلەک
 ژ خوە جھین وی ب نانی هاتبوون ژەرکرن و خویا بوو کو زلامین سەددامی و ریڤه بەرین
 کامپی ب هەڤ ره ژەر خستبوو دنانی پەنابەران دە... بگا، بپا ۵۳-۵۴". ئەڤ رهوشا
 نالەبار و مشتی کوژان، ژبو هندییه کو پەنابەر پتر ب ژیان و ئاریشه یین خوەڤه
 مژوول بین و هزری د دۆزا خوەدا نه کەن، پەيامه که ژبو وه لاتپاریزین باکور، کو
 چاره نقیسی وان ژی دی هەمان که مپین هەژار و بی خزمه تگوزاری بیت (ل
 وه لاتەکی دی)، دەرڤه ته که ژبو قەلسە میڕ و که یسبازین باکور (دەستە کین
 رژیمی) کو بازگانیی ب فی دەر دەسەری یا هەیی بکەن، بیاڤه که ژبو رژیمی کو
 داخوازا هاریکاریی ژ ریکخراوین مروڤدوستین بیانی و نه ته وین ئیکگرتی
 بکەن و هەڤه ندی یین خوە پی خورتتر لی بکەن. زیده باری فی چەندی ژی،
 ئاستەنگ بو کوردین باکور دروست دکرن کو هاریکاری یا کوردین پەنابەر
 نه کەن. هەر وه سا هەولین ژیکجودا کرنی و چاندنا دژمنکاریی دناڤه را کوردین
 باکور و باشووردا دکرن. سەر هاری فی چەندی ژی، ب هەمان چاڤی دژمنی و
 درنده یی، سەر دەریی دگەل هەموو نفسی کوردان دکر. لەوا پرانییا هزر مه ند و
 رهوشه نبیرین باکور و باشوور وه هزر دکرن کو فەرە ل هەمبەری فی دژاتی کرنا
 رهایی یا هەموو نفسی کوردان، کورد ژی هەڤ بگرن و دەڤ ژ شەڕین
 براکوژیی بەردەن. فەرە هەڤکاری یا هەڤ بکەن ژبو خوە راگری و بەرخوە دانا ل
 دژی هۆڤاتی یا دژمنی هەڤشک و دیرین.

نقیسەر د ههرسی رۆمانین فی سیتکیدا، ههردهم داکۆکیی ل سهر
 مالویرانی یا ههفرکی و شهڕین نافخوهیی دکهت. ژبو فی چهندی ژی، جار ب
 هزرین تیوری و جار ب دیالۆگین دوو قولى و جار ژى ب ئینسیرتکرنا هندهک
 بۆیه ر و روودانین یهک ئارمانجی یا دۆزی و دژمنی ههفشک، قالا فی بابهتی
 گرنگ و چارهنقیسساز دکهت. د چیرۆکا (سهلیم و خدری) دا کو یهک ژ
 باشوور و یهک ژ باکوور بوون، د یهک زیندانیدا بوون و ل بن زولمان ههمان
 زیندانقانی بوون، ب فی ئاواپی فهدگیریت: "ئهو ژ ئالیهکی سیاسی یی باشوور بوو
 و ئهم گریدایی ئالیهکی دن یی سیاسی یی باکوور بوون کو ههردوو پر دژی ههقدو بوون،
 سیاسهتهدار و پارتین مه پیک نه دکر، لی مه و وی پیک دکر... ئهم یین راست و چهپ
 ل کی دهری نه، ئهم گرتیین یهک زیندانی نه و زیندانشان ژى ب عهینی چافی کهرب و
 دژمناتیی بهری خوه دده مه ههمیان. ههما بلا ئهف بهس به کو دلین مه بکه یهک...
 بگا، بپا ۱۱". سهلیم ب تومه تهکا چیکری هاتبوو گرتن، خدر ژى
 پيشمه رگه یهکی پۆسته چی بوو دناقهرا سوړیی و شوړه شیدا، د دهمی فهگه رییدا
 ری بهرزه کر و ب شاشی کهفتبوو د دهستی جه ندرمه یاندا. سهلیم ب ریکا
 بهرتیلان هاته بهردان و خدر ژى ب ریکا خاچا سوورا سویدی (پشتی حوکمی
 وی ته فاقبووی) بو سویدی هاته رهوانه کرن و مافی په نابهریی وه رگرت. لی
 پیکه ژيانا ههردوو وه لاتپاریزین ههقدژی ههف، ئاسۆیه کی به رفره هی دیتنی ل
 بهر فه کر کو بگه هنه وی باوه ری کو ئیدی ژبو بهرزه وه ندین بهرته نگین
 حزباتیی نه بن ههفرک و دژمنین ههف: "دقییت ئهم دناق خوه ده، وهکی خوه جهین
 کوردستانی، شیددهت و دژواریی ژبو ب دهستقه ئینانا دهستهلاتی، ل دژی یه کدو ب کار
 نه ئینن، کو دیالۆگ مه تودا چاره سه رکرنا پرۆبله مین مه یین نافخویی به... مروفا نکاره
 کراسی وه لاتپاریزین بکه بهر چ پارتیهکا د شه ری براکوژیی ده به... بگا، بپا ۱۱".

ئەف ب سەرھەلبوونا راستەوخۆ دناڤبەرا دوو لایەنگرین دوو پارتین ھەقەدژدا، ئامازەھەکا ھەمادارە کو پرسگریکا سەرھەکی دناڤبەرا سەرکیش و بەرژەوھەندخوایین حزباندایە، نە دناڤبەرا باوھردارین دۆزی و وھلاتپاریزانداھە. ھەبوونا خدری دناڤ زیندانیدا، مینا خدری زیندە بوو کو ریکا راست و دروست نیشا ریشینگین ریکا دریزا کوردینی ددا و ب رەفتارین ھەڤشک و ب ھەقەردی یا سەپاندی، ھەردوو لا ھینی ریکا دروست بیوون.

خالەکا دی یا بەرچاڤ دناڤ ھیزین میتی و جەندرمەیاندا، ئەوھ کو پرائیا وان بەرتیلخۆرن و پرسگریکین جوداخواییی و وھلاتپاریزیی (ئێخانەتی ب تیگەھی وان!) بو کوردین باکۆر دروست دکەن ژبو نەچارکنا وان کو پارەیان بدەنی. ھەردەمی دەرڤەتەکا بەرھۆز (معقول) ب دەست ھیزین میتی دکەفت، دا کەنە بابەتی جوداخواییی و کەیسبازیی ل کەسی گرتی دکەن (ب تاییەتی ئەگەر بزانی کو پارە ھەنە)، لی ئەگەر بزانی کو نەشیت پارەیان پەیدا بکەت، دی تومەتا جوداخواییی یان ھەڤکاری یا گەریلیان پێڤھەنن و کەنە چالاکی بو خوە و دەستەکین خوە یین نەمرۆڤدۆست. دەمی ژ نەشکەکیڤە ب سەر ھۆتییلا عەگیدیدا دگرن و لیکۆلینی دگەل رییەری دکەن، کۆمەکا پارین ھاریکاری یا کەمپان ئی دینن، یەکسەر ئیشارەتین تومەتبارکەنەکی ددەنی کو وی پارەیی چیکن: "رەوشا تە نەباشە، وەسا خویایە تو پەرەیان ژ ئەورۆپایی بو گەریلیان تینی و ب رییە عەگیدی، وان دگەھینی دەستین گەریلیان... بگا، بپا ۸۵". ئەف ئاخفتنە ب تینی بەس بوو کو بو ماوھیی چەندین ھەیشان بمینتە د زیندانێڤە و بەردان ژی نە یا مسۆگەرە. ئەو و پۆلیس ھەردوو ئی چەندی دزانی، لی ئەفسەری میتی ئیا بینتە بیرا وی: "تە پاسپۆرتا سویدی ھەیە، لی ئەم دزانی کو تو ب وی پرچی خوە یی

رهش ڦه نه سویدی یی... دڦیت تو بزانی نهگهر هات و تو که تیه ناڦا چه بسین مه و
 نهگهر مه نهڦیت ته بهر بدن خودی ژی بهیت ته ژی خلاس ناکه، بهس نهز نهها دشیم
 ناریکاریا ته بکم... نهز ب خوه نهڦسهری میتی مه و دڦیت نهز نهڦسهری پوئیسان
 قاییل بکم کوچ کاری ته ب ڦی پرسی ڦه نینه و بو کو نهز وی قاییل بکم دڦیت نهز
 پهره یان بدمی... بگا، بپ ۸۵-۸۶". ههروهسا دهمی یه شار و ریبه ب سهرخوشی
 ڦه دگهر نهڦه مال، دکه ڦنه د بویسه یه کا هیژین میتیدا و دهینه گرتن. دهمی
 نهڦسهری میتی ریبه نیاسی (کو جارا پیشی ژی ب هه مان به هانه هاتبو و
 گرتن و ب بهرتیل بهردا بوون)، دیسا هه مان تومه تی پالده ته وی و هه ڦالی
 وی (نه گرنکه کو په یوه ندیا وه ب جداخوازان هه به، لی یا گرنکه نهوه نهه دیژن کو
 هوون جداخوازان و مه هوون گرتنه و راستی دی نهوه به یا نهه دیژن... بگا، بپ ۱۲۵).
 ب ڦان ریځین نه یاسایی و نه ڦه خلاق، خه لکی دترسینن و پاشی بهرتیلان ژی
 وهر دگرن. هه رچه نده دپیت که سه ک بیژیت ما بوچی بهرتیلان ددهن؟ نهگهر
 بهرتیلدهر بهرتیلان نه دته، بهرتیلخوړ ژی نه شیت وی داخوای ژی بکه ت؟!
 لی که سین د ڦان رهوشاندا، چ ریځین دی نینن ژبلی بهرتیلدانی، ژیان و
 بهرتیلدان دبنه دوو جه مسهرین ته رازوویه کال بهر ئالیسه نگبوونی. ریبه ب
 هه ولدانه کا بی بهر هه مدا دیژته نهڦسهری: "نهز هه ڦوه لاتیی سویدی مه و نهز
 داخوایا په یوه ندیی ب سه فاره تا سویدی دکم... / قالا هندی نهکه، وهکی مه ل هوتیلی
 کری، لی ڦی جاری دهه قاتی هندی... / لی نه من تشته کی خه راب کریه و نه ژی من نهو
 په ره هه نه... / هه ڦالی ته نهو په ره هه نه، نهز نوکه وه هه ردویان دبم جهم هه ڦ...
 پشتی چه نده کی نهو نهڦسهر هات و ب ئینگلیزی پرسیار ژ من کر کا نهه ل هه ڦ هاتن
 یان نا... وی گو ت مانی خویشکا یه شاری ل ڦره، نهه وی بهر ددن، بلا نهو بچه پهره یان
 بینه، وی گاڦی نهه وه بهر ددن... بگا، بپ ۱۲۶". ب ڦی چه ندی ژی، نیڦه کا مال و

سامانی کوردین باکور ژبو بهرتیلدانی دچیت. خو ئه گهر که سه کی پاره نه بن و بهیته گرتن ژی، هینگی خزم و که سوکارین وی پاره یان بو کوم دکهن و ل دویف دگه ریپن هه تاکو ب بهرتیلان دهیته بهردان. دبیت ئه فه ریکه کا دؤشتنا ملله تی بیت کو هه ردهم ب کاریفه بهیته مژوولکرن و پاشی ئه و پاره ژی بهیته ستاندن، دا هه ردهم هه ژار و د ترسیایی بن، یان ژی بینه داردهست و دهسته کین وان هیزین سته مکار. وه کو هه ر زورداره کی شه هنازیی ب زورداری و هیزا خوه دبهت، ئه فسه ر دیپژته ریبه ری: "ئه ز دزانم کو وه چ تشته ک نه کریه له و ما ئه ز فی شانسی ددم وه... بگا، بپ ۱۲۷". ئه فه ژی، په یامه کا ئاشکرایا ته عداریییه ژبو نیشادانا هیز و دهسته لاتا ره های، ئوو گه فه کا دهروونی یا ترساندن و فه چغانندییه (ترهیب) ژبو ته په سه رکرا هه فه لاتی یین بی دهسته لات د دارستانه کا بی یاسادا، دبیت ژی داخوازه کا فه شارتی و هیمدار بیت کو لایه نی حه بانندی (ترغیب) ب په ژرینن و بکه شه دناف داچین دهسته لاتیدا.

ناموسی شووشتن!

ناموس شووشتن کریاره کا کوشتن و بهرزه کرنا ئافره تییه، ب ناچی پاراستنا روومهت و شه ره فا بنه مالی دهیته ئه نجامدان، ب عه ره بی دیپژنی (غسل العار). د پرانییا وه لات و جفاکین ئیسلامیدا، ئه ف شیوازی کوشتنی بهر به لاقه و سزا یین وی ژی د یاساییدا سفکترن. د جفاکی کورده وارییدا و ژ ئه گه ری بانلورا توند ره وی ئیسلامیخواز، وه سا دهیته هزرکرن کو شه ره ف و ناموسا هه ر بنه ماله کی د کوشا می یین وی بنه مالیدایه و هه رده می ئه ف که سا می کاره کی سیکی بی نه ره وا بکهت، سزایی وی کوشتنه. د هنده ک جفاکین ئیسلامی و رۆژه لاتا نافیندا، هنده ک قانونین مه ده نی و شه ریه تی هه نه کو

سزایی قان جوړه تاوانان کیمتره ژ تاوانه کا دی، چونکو شی کریاری دئیخنه
 دجغزا پاراستنا ئه خلاقئ باش و هه ژیتی یا جفاکیدا! لهوا مشه جاران، ژن
 سهرا مال و مولکته تی یان ژ بهر ههر سه ده مه کئ دی یئ پاراستنا بهر ژه وه نندیان
 دهیته کوشتن و ل دادگه هی ب کوشتن (غسل العار) دده نه نیاسین، داکو
 سزایی وان یئ قانونی کیمتر لئ بهیته. دگه ل وهختی و سه رده ری یئین
 نورمالین روژانه، ئه ف کریاره هشکتر و نازکتر لئ هات، کو ههر ئا فره ته کا
 ئه فینیئ بکته یان دگه ل زه لامه کئ بیانی باخثیت، دهیته کوشتن. ل فی
 سه رده می، ژن سهرا چاتکرئی و به لاکرنا وینه یئین خوه د فیسبووکئ یان
 سناپچاتیدا دهیته پاشقه برن و نه دووره ژی بهیته کوشتن. هنده ک جاران ژی،
 ژ بهر کو زه لامی چه وتیبه کا مه زن کریبه و ئا فرته وئ شاشیئ قه بوول ناکته،
 ب ساناهیتترین ریکا لاکرن و ته په سه رکرنا وئ، گونه هبارکرنا ویه ب بابه تی
 لیدانا شه رفا بنه مالی، مینا وان پیکولین سه داتی (مه موی) ل دژی ژنا خوه یا
 به ردایی دکرن، کو ب نا ئی پاراستنا شه رفه ئی تولا خوه ژیقه کته، یان ژیان وئ
 نه خو ش بکته (بگا ۱). به ری به ردانئ ژی، هه مان ره فتارین زه لامه کئ
 روژه لاتئ و تیگه هیئ جفاکئ ژئ هاتی دگه ل هه فژینا خوه (ل سویدی) دکرن:
 "ئه فه یه ک سال و نیف بوو من سه کس نه کری و... وی ههر روژ یان ههر چند روژان ب
 ژنن دؤستین خوه ره سه کس دکر.. ئه گهر ئه ز ب که سه کی ره راکه تبام و وی پئ زانیبا،
 بی گومان دئ ئه ز کوشتبام... دقیت ئه ز نامووسا وی بپاریزم... بگا، بپا ۲۹". زه لامی
 کورد وه سا هزر دکته کو هه موو کار و کریار ژبو وی د ده ستوورداینه، ژبو
 ژنئ ژی تنئ کارئ نافمالئ و ب سه خبیرکرنا زاروکانه. ئه فه ژ پاشخانه کا
 په روه ده یی یا ل سه ر تیگه هی جینده ری یا جفاکی هاتیبه، کو ههر ژ زاروکینیئ
 قان رو لئین جینده ری هینی زاروکین کور و کچ دکهن. ئوو ده می مه زن دبن دبیته

پشکه ک ژ که سایه تی یا وان یا جفاکی. ئەفجا خەلک ل گورە ی ئی پاشخانا ل سەر راهاتین، سەرەدەریی دگەل رەفتارین هەف دکەن.

سیاسەت و حکومەتین دەستەلاتدار ژێ، ب شیۆه یەکی راستەوخۆ یان نەراستەوخۆ پشتهفانی یا فان جوړه رەفتاران دکەن یان ب کیمی چائی خوه لئ دقینن. دبیت ژ لایئ تیۆریقه پالپشتین پیشکەفتنی و ئازادی یا کەسوکی بن، لئ چونکو ئەو ژێ پشکهکن ژ جفاکی و پاشخانەکا پەروردهیی یا هەمان جفاک هەنە، نەچارن کو ئەو ژێ وەکو جفاکی رەفتاری بکەن، داکو ژ لایئ جفاکیه قەبوولکری بن. دەستەلات مایئ خوه د هەموو هورهورکین ژیانا خەلکیدا دکەت (چ بو باشتکرنا رهوشی و چارهسەرکرنا ئاریشه یین وان بیت، یان ژبو تەپەسەرکرن و کونترۆلکرنا وان بیت)، خەلک ژێ وەکو چاقلیکەری دەستەلاتی و رەفتارین جفاکەکی کوللەکتیف، مایئ خوه د هەموو هورهورکین بنەمال و ژیانا ئیکودودا دکەن: "خەلکی نیاس مایئ خوه د هەر تشتی دە دکر و دگۆت دایک و بابئ من کو دقیت ئەو وەها روو و پئ نەدن زارۆکان... بگا، ۲، بپ۶۲". ئوو چونکو نیرینین خەلکی دەردۆر گرنگی یا خوه هەیه، خەلک نەچاره ژبەر ئیکودوو هەندەک رەفتاران بکەن، دا د چاڤین دەردۆراندا هەژی و قەبوولکری بن. نەدووورە بابەتی کوشتنا ژبو نامووس شووشتنی ژێ، هەر ژ فی تەرزئ رازیکرنا جفاکی بیت. گەلەک جارن، دایاب هەست ب بیگۆنەهی یا کچ و ژن و خویشکین خوه دکەن، لئ ژبەر چاڤین خەلکی نەچار دبن کو بکوژن داکو خەلک ب خرابی و فاریبویی لئ نەنیریت. د هەفبەرکرنەکا جەفەنگی یا دناقبەرا هەردوو جفاکین کوردستانی و ئورۆپاییدا، نفیسەر فی بابەتی مایتیکرنئ دئیخته بەر دانوستاندن و تیہزرینا خواندەفانی کو ب

ئاوايه كى لۆژىكى ھزرا خوه تىدا بكةت و برىارا خوه ل سەر بدهت: "ھهگەر كور و كه چهكى ل بازارهكى رۆژھلاتى موسلمان وھا ھهقدو دناق خهلكى ده راموساند با و مزاندا با، كيم تشت هزار تف و لانهت ھهگەر نه كه قر و قوتان و كوشتن دى پى كه تبا... بگا، ۲، بپا۷". ھهگەر ھەر خواندهفانهك پرسىارى ژ خوه بكةت، كو ھهگەر ھهف دهمى خهلك ب مایتيكر نيڤه دبهت، ب خواندنى يان ب ھزر كرنا داهينانه كيڤه ببهت، دى چ ل ھهقبه ندى و تيگه ھين جفاكى ھيت؟ ھهري دى بهر ب ھه لوه شيانېڤه چيت، يان دى بهر ب نازادى يا كه سوكى و داهينانېڤه چيت؟ ھەر خواندهفانهك ل گورھى ھزر و پاشخانا خوه يا پهروهدهيى، دى ھزرى تىدا كهت و برىارى ل سەر دھت.

بابه تى دۆزا ژنى و شووشتنا نامووسى و پرسگرىكا رۆلين جيندهرى د كوردستانيدا، بابته كى دريژه و كومه كا بهرژه نكيڤن دهروونى و جفاكى- ئاينى و تهرزين پيگهاته يا كه سايه تىي پيڤه گريداينه. ھەر چقه كى فى بابته تى، كومه كا رهه ندين ھه مه جور ب خوڤه دگريت (كو فيره نه جهى پيداچوونه كا تيروته سه لا فان تيگه هانه). لى دى ھه ولدهين ھندهك ئامازه يان بدهينه وان بويه رين رومانى نازراندين و كرينه بابته تين بهرگومان كرنى و تيھزرينه كا ھه لسه نگانده يى يا بهرھۆز (معقول)، مينا بابته تى مایتيكرنى و گه لهك بابته تين دى بين كو ب دريژاھى يا ھه رسي رومانين فى سيٽكى ھم ژى خه بهر ددهين، ھاتينه نازراندين. بهرگومان كرنا بابته تان، يان بهر حسكرنا ھندهك رهفتار و ئايبرده بين جفاكى، دى بيته نازرينهك كو خواندهفان ژى (دگهل نقيسه رى) ھزر بكةت و ل چاره سه رى بين گونجايى بگه رييت. ل فيره ژى دى ھندهك رهفتار و پيرابوونين جفاكى بين ل ھه مبهر ناريشه يان بهرچاڤكه ين:

* بزاقین ئیسلامیخوازی یا توندپه‌و: ب هیژکه‌فتنا بزاق و چالاکى یین ئیسلاما هسکباوهر و نه‌تیگه‌هشتنه‌کا هووربینانه یا ئایینی پیروزی ئیسلامی، ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ یان نه‌راسته‌وخۆ، پالپشتی یا ته‌په‌سه‌رکرن و پاشقه‌برنا ئافره‌تی دکه‌ت. هه‌بوونا وی تیگه‌هی کو ئافره‌ت کیمدین و ئاقلکیمن، به‌سه‌کو زه‌لام هه‌ئساری ب ریقه‌برنا ئافره‌تی بکه‌ته‌ده‌ستی خودا و ل گوره‌ی چه‌زین خوه‌ یین که‌سوکی و تیگه‌هشتنن خوه‌ یین توندپه‌وانه‌ ب هاژۆت، هنده‌ک جارن ژى بازرگانیی پی بکه‌ت. مالباتا ئه‌حمه‌دی سلیمانی، مالباته‌کا ئاییندارا هه‌چکوه‌یی بوو ل باژیری مووسل، باوه‌ریه‌کا موکم ب ئایینی ئیسلامی هه‌بوو و ژیانه‌کا هه‌چکوه‌یی دناڤ جفاک و ده‌ردۆری خودا دبۆراند، هه‌تا‌کو مالباتا برایی وی محمه‌دی سلیمانی هاتینه‌ده‌ف وان. محمه‌د برایی مه‌زنه‌ و باندۆره‌کا مه‌زن و کاریگه‌ر ل سه‌ر برایی خوه‌ و خیزانا وی هه‌بوو. له‌وما مایی خوه‌ ده‌موو لئین و ره‌فتارین ژنبرا و برازاین خودا دکر و برایی خوه‌ ژى ئیخستبوو دناڤ هسکباوه‌ری و توندپه‌وی یا ئایینیدا (دقیقت ئه‌و وه‌ها روو و ری نه‌دن زارۆکان... بگا، ۲، بپ ۶۲). یه‌ک ژ سیمایین وی هسکباوه‌ری سمبیل تراشین و به‌ردانا ریهان بوو: "رۆژه‌کی ب که‌ن فه‌ گۆته‌ بابی من کا بۆچ وی رها خوه‌ به‌ردایه‌، بابی من ژى گۆتی ئه‌و سننه‌ته‌، پیخه‌مبه‌ر وه‌ها بوویه‌، ره‌ به‌ردانه‌ و سمبیل تراشینه‌... وی زه‌مانی ئه‌گه‌ر نه‌ هه‌میان هه‌ما پړانیا مه‌زن چ موسلمان و چ نه‌ مسلمان ره‌دار بوون، ژبه‌ر کو ئامرازین ره‌تراشتتی نه‌ وه‌ک نه‌ا به‌رده‌ست بوون و یا دی ژى مسلمانا سمبیلین خوه‌ تراشین دا بکارن د شه‌ران ده‌ دژمنین خوه‌ ب سمبیلان ناس بکن... بابی من لی کر قیری و گۆتی کو نه‌ ئه‌و به‌ کو ئه‌و ئیدی وی سوجه‌تی جاره‌کا دی بکه‌... بگا، ۲، بپ ۶۵". چونکو باب ب شیوه‌یه‌کی نه‌هۆشی و ره‌هایی که‌فتیبه‌ دناڤ

ڦي ٽيگهه ٿي سوننه ٿيڏا و چ راڦه ٿيڻ به رٺاقل بو وي رهفتاري نينن، ٿيڏي ناهي ٿي ڙنا وي هزرڪر نه ڪا لوڙيڪي د وي رهفتاريڏا بڪهت.

ٺه و ب خواه، ههردم ٺايندارين شوپاريڙ و هسڪباوهر، هه موو رهفتار و ٺايرده و بابتهين هه ڦه نڊ ب ٺيسلامه ٿيڦه ب پيروزي يا قورٺائي پيروڙ دڪن و ناهيلن ڪو ڪه سه ڪ هزارا خواه ٿيڏا بڪهت. ٺه گهر گوٺنا (لا تسألوا في الخالق، بل اسألوا في الخلق) ڙبو پرسيارين دهر باره ٿي چيائي و چه وايه تي يا خودي ته علاهات بيته گوٺن، ٺيسلامي بين هسڪباوهر ل سهر هه موو ٺيسلامه ٿي و ٿيگهه ٺيڻ ٺيڦه گريڏايڦه گشتانديه. ٺو ههر ڪه سه ڪي هزري ڏاينيدا بڪهت (نه پيگريه ڪا ڪوورانه)، ب ڪه سه ڪي گونه هڪار و ڦاريووي دهيه ته هڙمارتن. ههر ڙبه ڦي ترسيه ڪو ڪه سه ڪ نه ويريٽ پرسيار بڪهت ڪا بوچي ههرسي خه ليفه ٺيڻ راشيدينيڻ موسلمانان هاتنه ڪوشتن؟ ٺه گهر ٺه و د چوارچوڦي پيلانين دڙمنيڻ ٺيسلامي ڊابن، پا گونه ها وان باوهردارين ل شهرين جهمه ل و صهفين هاتينه ڪوشتن چ بوو؟ يان ٺه و شهره بوچي هاتنه ڪرن و سهرا چ بوون؟ يان چهوا و بوچي ل سهرده مي يه زيڏي و پاشي عه بدلمه لڪ بن مهرواني، ڪه عبه يا قبيله گه ها موسلمانان هاتبو مه نجه نيڪ باراندن؟!... هتد. ٺه گهر هزرڪر نه ڪا ب ڦي ته رزي به رهوڙي بهيه ڪرن ڙي، ب دزيڪيه يه يان ڙ چوارچوڦي دوو ڪه سين جهي باوهرين دهر ناهه ٿيٽ: "دايڪا من گه له ڪ جارن ڪو ٺه ز و ٺه و ب ته ني بوونا، به حسي هندي ڊڪر ڪو ٺه ڦ رهنگي موسلمانتي ل بهر وي تشته ڪي خه ريبه و دگوت ڪو ٺه و ڙ مالبا ته ڪا خوديناس و مالمه لايه... بابي وي ل مالا خواه پوشي و عه با ب سهر ڙنان ده نه دسه پاندد.. ٺه و ل دڙي هندي بوو ڪو مروف ديني و خودي ته ڦلي سياسته تي بڪه و وي ههر دگوت سياسته ياني دهره و دين ياني راستگوي و پاڪي... بگا، ٺپا ٦٤". ته ڦليه ڦ ڪرنا ٺايني و سياسته تي، دوو مه ره مين سه ره ڪي

ب خوڤه دگريت؛ يا ئيكي ب دهسته ئينان و پاراستنا دهسته لاتا هه يي يه، چونكو چهند هه ڤوه لاتي نه زانتر و غه بيتر بن، هيذا دهسته لاتي موكمتر و گه له نپهريتيره. يا دووي زي، هه ر ئولداره كي هسكباوه د مالا خوڤه د بيته دهسته لاتداره كي خوهر و هه مان كرياتين دهسته لاتي ل دزي نه ندامين خيزانا خوهر و بنه مالا خوهر دكهت. كا چهوا دهسته لات ژبو پاراستنا بهر ژوه وندا خوهر خه لكي ب ڤارپوونا ئايني و بي رهوشتي تاوانبار دكهت، سه ميانئ مالي زي نه ندامين خيزان و بنه مالا خوهر ب هه مان ڤارپوونا سنج و ئايني تاوانبار دكهت كو هه ر خوداني بپارا ئيكلاهر بيت. ب ڤي چه ندي زي، ژن و زاروك و هه موو مال و مولكهت و هه ست و كه سايه تي يا نه ندامين بنه مالي، مينا شتومه كان لي دهين و دكه ڤنه د بن دهسته لاتا سه ميانئ ماليدا. نه ڤه زي د بيته خوديك و رهنگه دانا دهسته لاتي دناڤ بچووكترين يه كه يا جفاكيذا، كو خيزانه. ئوو ژبه ر نه زانينا رولي گرنكي ئافره تي د خيزانيدا، ب هه بوونا هندهك عورف و عه ده تين جفاكي بين پاشكه فتي و توژگريشه ده يته پشته ڤانيكرن، كو زه لام سه ميانئ مالي و ژيده ري سه ره كه بي په يدا كرنا ژيارا مالييه (ڤه ره نه ه يته ژبيركرن زي كو هيذا زه ڤله كان د جفاكي كشتوكاليدا روله كي كاريگه ر و سه ره كه دبيني). دگه ل وه ختي و په ژراندنا ڤي رولي جينده ري، ژن د بيته كه سه كا بي هيذ و بي دهسته لات د ناڤ بنه ماليدا: "ژبه ر بي ملكي زي من خوهر ل هه مبه ر بابي ته دديت لاواز و بي چاره... بگا، بپا ۱۰۴".

نه گه ر زه لام پشتبه ستنئ ب وي گوتنا ئيمام عه لي بكه ن كو ژن كي مدين و كي مئاقلن، نه و گوتنه دووره ژ زانستي و راستي، چونكو نه گه ر كي مديني ژبه ر بينڤيژي يا وي يا هه ڤشانه بيت، ئايني نه ڤ ئاريشه ب ڤه زاكرنئ

چاره سهرکریه. ئوو ئه گهر کیمئاقلی یا وی ژی بابه ته کئی هه ئبه رکرئی بیت دگهل ژیرمه ندی و زیره کی یا زهلامی، جفاکناس دده نه خویاکرن کول گورهی تیورا فیربوونی (مرؤف ب سهربور و ئەزمۆننن خوه بین ژیانئ فیری شاره زایی بین هه مه جور دبیت). ئەفجا کیمئاقلی یا ژئی (ئه گهر وه بیت)، ژ ئەنجامئ ته په سهرکرن و پاشقه برن و نه ئازادی یا وی بۆ پهیدا بوویه (نه ساخله ته کئی قنیتی پیکهاته یا ژنییه). لی ئەف گوته بوویه خه تی قورئانی و پرانییا موسلمانن شوپاریز کار پی دکهن و ب نائی ئایینی، ژنان ته په سهر دکهن و دمالقه زیندان دکهن. ژبو په ژراندنا ئی هزرا پاشکه فتی، نفیسه رهوشا خیزانه کا به نگلادشی دکه ته نمونه و خویا دکهت کا چهوا خودانی مالی هه موو زاروکین خوه بین کچ و هه ژرینا خوه د مالقه زیندانکرینه و تنی ری دده ته کورئ خوه یی ئیکانه ب ده رکه ئیته بهردهرگه هی خانی. ئەو زاروکه ژ جیرانان دخوازیت کو ری بده نی سه حکه ته بهرنامه بین تیله فزیونی، چونکو بابئ وی تیله فزیونی و بهرنامه بین زاروکان ب حهرام دبینیت، زارو دبیریت: "مه ته له فزیون ل مال نینه. مه بهس ته یپ هه یه و بابئ من ژ ته یی گوئی خوه دده قورئانی ب ته نی. مه بهس کاسیتا قورئانی هه یه... بگا، ۲، بپ ۳۷". دبیت باب ژ وان شوپاریزان بیت، بین هزر دکهن کو هه موو زانین و زانست د کتیا پیروژدا هه نه. ئوو داکو ئیمانا وی کاملان ببیت، فه ره فه گهریته فه سهر رهوشت و عه ده تین سهرده می پیغه مبه ری و ئەصحابیان، له وا: "هه می قه نه په و ته له فزیون و رادیو و کورسیک و ماسه بین دناف مالا خوه ده فروتنه. وی مالا خوه ب مه حفوره کی راخستییه، ئەو دبیره دقیت ئەم فه گهرن بۆ عادهت و رهوشتین ئیسلاما سهرده می خه لیفه یان.. دقیت ئەم هه رتشتی دنیایی باقیژن... بگا، ۲، بپ ۳۸-۳۹". لی ل هه مبه ر ئی تیگه هی ئایینی (ئهل قئ ده ری چ کاره کی سپی ناکه. په ره یین ئالیکاریا ژیانئ ژ

فهريمانبهريانا ليكاريين جفاكي دستينه.. پهريين زاروكين خوه ژي ژ دائيرهيهكا دي
 دستينه و چ ژي ناده زاروكان.. كارهكي رهش ژي دكه و معاشي وي كاري گهلهك قهلسي ل
 سهر مال و زاروكين خوه دمهزخينه.. قان ههمي پهريان دده سهر ههف و وان دشينه جهم
 بابي خوه ل بهنگلاديشي بو كو نهو ل وي دهري ژي ره خانيان پي بکره و دكانان پي
 فهكه... بگا، بپا (۳۹). نهف ههردوو رهفاريين في كهسي ئيسلامي هسكباوهر،
 نموونهيهكا بهرچاكا كهسايهتي يا دووانيزميه، چونكو د ههردوو حالهتاندا
 ههست دكهت بي پابهندي ب ريبازا ئاييني خوه دكهت، بي كو ههست ب
 كهمتهرخهمي يان پاشكهفتني بكهت. نهو بي شوپا جفاك و بابكالين خوه
 دپارييزيت. رهفاريين وي يين دگهل خيزانا وي ژي، بهركار و بهرههمي وي
 هزرا وي يا مهنده. لي نهگه رهم ب ئيسلاما شوپارييزفه نه گريدهين، دي بيته
 بابهتي نهگونجان و ههركي يا دناقهرا دوو جفاكاندا. ئانكو مروث جفاكي
 خوه ب ههموو تيگهه و ئاييرده و نهخلاقياشه دبهته دناف جفاكهكي دي يي
 جودادا. لي نه دشيت جفاكي خوه بي رهسهن پيارييزيت و نه دكاريت خوه دگهل
 جفاكي نوو بگونجينييت. د نهجامدا دي توشي سهرييچي يين ياسايي و
 قاريبووين جفاكي بيت. ههژي گوته كو نهف نهگونجانا جفاكي دناقهرا
 گوندي و باژيري يين ههمان جفاكدا زي روو ددهت. ژ نهگهري مشهختبووين
 بهردهوامين خهلكي گوندان بهر ب باژيرانه (نهمازه نهو گوندي يين ژ
 نهچاري مشهخت دبن)، ل دهستيكي توشي في نهگونجانا دگهل هندهك رهفتار
 و تيگههين باژيري دبن. نهبوونا هسياريهكا جفاكي يا مهدهني و پيشكهفتنخواز
 ل سهر ئاستي جفاكي و رهفاريين كهسي تاك و تيگههشنتهكا دروست يا ئاييني،
 مروثي بهر ب فهدهري و قورنهتگيرييهقه دبهت. كومهكا خيزانين گوندهكي يان
 خيزانين كومهكا گوندين عهشيرهتهكي ل يهك گهرهك خرغه دبن، ژبو پاراستن

و ههڅکاریکرنی و چیکرنا گونده کی بچووک دناډ که لواشی باژیریدا. لی ژبو کارکرنی و سه ره ده ریکرنین روژانه، نه چارن کو دگه ل خه لکی باژیری و مشه ختین ژ عه شیره تین دی تیکه ه ل ببن. تیکه له بونا گوندی و باژیریان و زال بونا تیگه هین گوندیاتی و عه شیره تی ل سهر ریځخستوکا باژیری، هنده ک عه ده تین دی یین نیښ نیښه دناډه را باژیرگه رایه تی و گوندیاتییدا په یدا کریه، نه څجا دهرزه کا بهرچاډ که فتیه دناډ هه څسه نگی یا شیواز و ناډه روکا تیگه ه و نورم و که سین د جفاکیدا. نه څه ژی، بوویه نه گه ری وی چهن دی کو مروڅی کورد توښی که سایه تیه کا دووانیزی بیت، یان فیری ره فتاره کا نه سروشتی یا سه ره ده ریکرنی بیت، وه کور ره فتارا (نه سازی یا جفاکی)* کو دبسته نه گه ری بهر ده وامی یا پاشکه فتی، یان ب کیمی پرۆسه یا پیشکه فتی گیروتر لی دکه ت.

* په ردا کچینی: ئیکه ژ هه ستدارترین و گرنګترین تیگه هین دناډ که لتوری جفاکی کور دیدا. هه رچهنده په ردا کچینی ب پاکیزه یی و نه خلاقی کچیه گریډایه، لی تیگه هی وی پتر جفاکیه ژ هن دی کو ئاینی بیت. د ئاینی ئیسلامیدا، بابه تی زناکاری ب ئاشکرای هاتیه روهنګرن و چ ئاماژه ب پاکیزه یی و په ردا کچینی نه هاتیه دان. خه لکی گزیرته یا عه ره بی (کو ژیده ری سه ره کی پړانیا تیگه هین ئیسلامیه)، ژبو مسوګه رکرنا زارو بوونی ژنن پیشتر ب زک که فتین، ل سهر کچین پاکیزه و کچین دچیرانندن. لی دگه ل بوړینا وهختی، په ردا کچینی دبسته نیشانه کا بهر هه ست ژبو پاکیزه یی یا کچا کچین.

* ژبو پتر پیزانینان ل سهر نه سازی یا جفاکی و که سایه تی یا مروڅی دناډه را گوندی و باژیریدا، سه حکه: د. عارف حیتو (۲۰۱۷). تیگه هین جفاکی و لوژیکا هزرکرنی: خواندنه ک بو بهر هه مین جفاکینی یا عه لی وهردی. چ، چاپخانا شه هاب- هه ولیر.

ئەف پەردە يەك جار و دگەل ئىكەمىن كرىارا سىكسى دەيتە دراندن. هەردەمى د شەفا بووكىنىدا ئەو پەردە يە نەھاتە دراندن، رامانا وئ ئەو كۆ بەرى هىنگى ب كرىاره كا سىكسى هاتىيە دراندن. پىرانييا ئۆلدار و دىندارىن ئايىنى، ئالاھلگرىن پاراستنا ئەخلاقىنە و ژبو ئى مەرەمى ژى ھندەك برىار و گۆتارىن گەرمىن تەيسۆك ل سەر ئەخلاقى پىشكىش دكەن و د پىرانييا جاراندا ئەخلاقى ئايىنى ب نەزەرى و كرىارىن سىكسىگە گرىدەن. ئوو چوونكو زەلام زالدەستە (الرجال قوامون على النساء!) و ژن دارى شكەستىيە و كىمدىن و كىمئاقلە (ناقصات عقل و دين؟!...)، ئوبالا زناكارىي دكەتە د ستوويى ژنىدا و چاف ل كرىارىن زەلامى دەيتە نقاندىن. ئەفئىن د نامەيا خوەدا دىيژىت: "ئەگەر ئەز كور بووما، نە پىرۆبلەمەك بوويا كول گەل كە چەكى يان ژنەكى رابكە تاما و من سەكس ل گەل بكرا، ژبەر كول گۆر سىستەما وئ جفاكى ھەر تم شاشى يا كە چى بوو و چ ب سەرى كورى نەدەت... بگا، ۲، بپ ۶۷". ئەفجا دگەل بۆرىنا وەختى، تىگەھى ئەخلاقى ب نامووسىگە ھاتە گرىدان و نامووس ژى كەفتە دناف كوشا ژناندا و ژن بوونە شەرەف و نامووسا بنەمالى. خوياكىرنا ئەنجامدانا كرىارا سىكسى ل دەف ژنان، كرىاره كا گرچن و ب زەحمەتە، ئايىن ب خوە ژى داكۆكىي ل سەر ھەبوونا شامدان و راستگۆيىي دكەت. لى ژبو كچىن تازە شووكرى، كرىاره كا ھىسان و بەرھەستە، ھەردەمى پەردا كچىنىي نەھاتە دراندن و خوين نەھاتە دىتن، بىي ھىچ دويفچوونە كا زانستى، كچ دەيتە گونەھباركرن و پاشى دەيتە كوشتن. نئىسەرى ئەف بابەتە ب شىوہەكى ھونەرى يى جوان ئازراندىيە، دانوستاندىن ھەچكوهەي يىن نىرىن بنەمالى دگەل ھزر و تىگەھىن چارەسەركنى (فەشارتتا فەيتىي)، ب شارەزايى تىكەھلكرىنە كو بىتە بابەتى رۆمانە كا جوان و ھەژى خواندىن. ئەف شىوازى خوە دووركىي ژ پەيامىن

راسته و خوږين ناراسته کړی و حزوورا نفیسه رې وه کو شیره تکار و که سې
 فه شارتې، جوانیبه کې دده ته ده قې ویره یی کو بیته رومان و ژ چیرو کین
 ریپورتاژکی بهیته جودا کرن. خه زووری کچې (کو بریارده رې بنه مالییه) ب
 هه لچوونه کا بې هزر کرن، ب توجه یا خوین نه هاتنی دئازریت و بریارا کوشتنا
 کچکې دده ت. هم وه کو پیگیریه ک ب تیگه هی خوه یی ئاینی هسکباوهر، کو
 پاقر کرنا نوممه تا ئیسلامییه ژ کچه کا زناکار و د سهر د اچووی، هم ژبو خه لکې
 دهر دؤر کو ب که سه کې هه ژی و نامووسپاریز و پاقرکه رې نامووسی (نامووس
 شووشتن) بهیته هژمارتن. بابې کچکې دبیرتی: "باشه مروف هه کې د قې پرسې ده
 ل سهر خوه به و له زې نه که. دقیت مروف هشیار به و نه حه قی نه که و ب نه حه قی
 زیان نه گه هه قې تفالی، له و ما به لکی باش به مروف پرسیارا دؤکتوره کی بکه... لی
 مامې وی د بهر سفیدا، ب هه لچوونی لی فه دگه رینیت: پرسیارا دؤکتوره کی؟! کورؤ
 کیژ مه لایې نسجه ته کا وها کریه دا نه م بکن! من هه ترسه کا وها ژ که چین ته دکر...
 تو دخوازی سه رې مه ل بهر خه لکی شور بکی، نه ز دې چ بیژم خه لکی؟ ژنا کورې من،
 برازا یا من، نه که چ بوو و ژ بهر هندې کورې من نه و بهردا؟ نه ز ته حه موللا قې چه ندې
 ناکم و دقیت نه م وی بکوژن... بگا، ۲، پ۷۳". د پرانییا جاراندا کریارا نامووس
 شووشتنی ژبو خه لکې دهر دؤر دهیته کرن، چونکو نه گه ر نه ف فهیته برینه کا
 کوور بیت، نه و برینه ب کوشتنا ژنی ساریژ نابیت، به لکو کوور تر لی دهیت.
 نانکو تنی خوه پاقر کر نه کا ته یسوک د چاچین خه لکې دهر دؤردا، نه م دبیرتی
 ته یسوک، چونکو نه و بنه مالا نه ف کاره ساته ب سه ری دهیت، سه ره رای
 کوشتنی، هه ر د چاچین خه لکیدا له که دار دمینیت و خه لک ب بسته هی
 خزمانی دگه ل وان ناکه ت. خاله کا دی یا گرنه گه هیه، نه گه ر کچ نه هیته
 کوشتن (ژبلی خودانین پرسگریکی) که س چ ژنی نزانیت. لی ده می دهیته

کوشتن هینگی هه موو خه لک پی دزانن کو که چا وان شاشیه ک کریه و گونه هباره. ئانکو ئه گهر ئه م ب تیهرینه کا لۆژیکی لی بنیرین، کوشتنا ب ناڤی نامووس شووشتنی، له که دارکرنا بنه مالی و بهر به لاکرنا بی نامووسییه، نه شووشتنا وییه. گه له ک جارن ژی، ئه گهر کچ ژبه ر هه ر ئه گهره کئی دی ژی بهیته کوشتن، یان ب بۆیه ره کئی ته قه زایی بمریت، خه لک هه ر هزرا نامووس شووشتنی بۆ دکه ت و د چاڤین ده ردۆراندا له که دار بیت.

ئه گهر هزرا خوه د ئاماره کا ساکاردا بکهین و حساب بکهین کا ژ هه ر سه د بۆیه رین کوشتنا ب ناڤی نامووس شووشتنی، چه ند ژی کچین شیخ و ئاغا و بنه مالین ره وشه نبیر و ده وله مه ندن؟! هه له بت ریژه یه کا گه له ک کیمه. ئه ری ما تنی کچین هه ژار و نه خوینده وارن ئی کریاری دکهن؟! ژ لایی لۆژیکیه فه ره هه موو بنه مال و ته خین جفاکی (ب ئاستین جودا جودا) فه گریت، چونکو ئه ئینی و ئه نجامدانا سیکیسی کریاره کا مرؤفایه تییه و چوکه له کئی گرنگی سیگۆشه یا غه ریزه یین مرؤفییه، دپیت هه ر که سه کئی نۆرمال و ب هه ست، بهر ئاتافی ئی کریاری بییت. ئه گهر ده نگ ژی هات و کچ هاته کوشتن، دی بیته فه یتی و له که داری بۆ بنه مالی هه میی. لی ئه گهر ده نگ ژی نه هات، دی هه تاهه تایی فه شارتی مینیت. هه نده ک بنه مال دناف خوه دا چاره سه ر دکهن و ب بیده نگی دبۆرینن، نه که سه ک پی دحه سییت و نه بنه مال له که دار دپیت و نه دووره بهیته ژبیرکرن ژی: "که سی ژبلی مه ئاگه ه ژ ئی پرسئ نینه و ئه م د کارن ده نگی ژی نه ئینین... گه لۆچ رییه کا دی ژبلی کوشتنی نینه، ئیله ه کوشتن! ما هیا کئی ژبلی مه ژئی مه سه له یی هه یه، ما ئه م نه شین چاره یه کا دی ببینین؟... / لۆ براوو، هه ما ژ که ره ما خوه بلا نه و وه ک کوشتنی نه به. بلا وه ک ته سادوفه کئی به. بلا وه ک بوویه ره کا

كه تننا ژ بالكونئ يان كه تننا بن ترؤمبيله كئ ده به... بگا، ۲، بپ۷۳-۷۴. ئەف هەردوو
 ريكين نقيسهري ل سەر زارئ بابئ كچكئ پيشنياز كرين، باشتري ريكه
 چاره بين ناموسپاريزينه، چونكو نه ياخيوونه ل سەر عورفه كئ هه يئ ب هيز
 (خوه ئەگەر شاش بيت ژئ، سەنگە كا مەزن دناف جفاكيدا هه يه)، ئوو نه
 پابه ندبوونه كا رهه اييه ب وي عورفئ هه يئ هه يئ هه يئ. دەمئ نقيسهري پيشنيازا كوشتنا ب
 ته سادوف يان بؤيه ره كئ هه چكوهه يئ دكهت، هه ولدانه كه كو بؤيه ري كوشتئ
 ژ ناقتيدان و زهلاميني و شهنازي پيكرنا ب ناموس شووشتئ دوور بيخيت
 و بكه ته بابه ته كئ بهرته نكي هه قبه ند ب بنه ماله كا دياركريشه. ئەفه ژئ قوناغه كا
 دهستيپكيه ژبو سقكرنا باندورا بؤيه ري ل سەر دهرووني بنه مالي و
 ريخوشكرنه كا به رهۆز و لوژيكيه ژبو ره تکرنا ئي عورفئ نه خواستي، كول
 داويئ ب عورفه كئ دي يئ نه كوشتئ بهيته گوهورين. ئانكو نقيسهري دقيت
 بيژته خوانده ئاني خوه، گوهورينا عورف و تيگه هين كومي ب ئاوايه كئ
 بهر به ره يئ ل سەر ئاستئ تاكان ده يته نه جامدان. ئەفه ژئ دگه ل تيورا
 گوهوريني دگونجيت كول دهستيپكي ژ تاكان ده ست پئ دكهت و پاشي
 ده رباسي كومي دبیت. هەر گوهورينه كا ل سەر ئاستئ كومي بيت، سهرده مي
 ژئ ب خوڤه دگريت، ئەفجا عورفه كئ نوو د سهرده مه كئ نوودا، دي جهئ
 عورفئ كه فن گريت. ب ئي چه ندي ژئ، عورفئ كه فن دي ب عورفين
 سهرده مي چووي هيتته نياسين.

پيشنيازا دي يا چاره كرنئ، دهنگ ژئ نه ئينانه و فه شارتنا پرسيه دناف
 بنه ماله كيدا. ئەفه ژئ ب هه مان شيويه پيشنيازا بوري، بهرته نگرنا فه يتييه
 كوچ بيهن و دهنگ ژئ نه هيت. هەر د ئي بيايدا، نقيسهري ئماژه ب

رهفتاره کا دی یا بیدہنگرن و چاره سہر کرنا پرسے کریبہ و پشتبہستن ب
 تیگہہ کی بوری یی جفاکی کریبہ، ہرچہ نہہ بؤ من یا نوویہ و من دناف
 دوکیومینتین گہ لیریدا نہ دیتیہ (حہیرانوک/ پاییزوک، داستان و ستران،
 سہریبہاتی، چیروک و چیفانوک... ہتد). لی ہہژی تیہزرین و ل سہر
 راوہستانیہ: "دایکا من دناف سوحبہتین خوہ دہ بہحسی گوندی داپیرا خوہ دکر و دگوت
 کو ل گوندی وی چ کہ چ د ژئی پشتی چارده سالیی دہ ب پہردہیا کہ چینیی نہ بوون. وی
 دگوت کہ چ ب کوران رہ دچوون بہر بیروی و ب زہلامان رہ ل ناف بیستانان و ل چیبایی
 کار دکر و ئەو زوو دنافا وان تیکلیین روژانہ دہ ژ کہ چینیی دکہ تن. لی کہ سی کہ چین
 خوہ نہ دکوشتن و دایووبابان ل شوونا ہندی چارہیک پہیدا کر بوو کو دگوتتی
 پیگوہورکانی یان بہردیلی. یانی دایووبابین دزانی کو کہ چین وان ژ کہ چینیی کہ تنہ،
 کہ چین خوہ ددان کورین کہ سین کو کہ چین وان ژ کہ چینیی کہ تنہ، ئەو ژ ل ہہمبہر
 ہندی کو وان ژ کہ چین خوہ دابانا کورین وان و وہا ہر تشت بی دہنگ دہرباس دبوو
 وان وہا ناموسا خوہ، ب تاداریہ کا دن، بی خوینرژاندن دپاراست و دہقین پریبژان
 دہاتن گرتن... بگا، بپ ۶۷-۶۸". ئەگہر ئەفہ راست بیت، رامانا وی ئەوہ کو
 عورفی کوشتنا ئافرہ تی ب ہیجہ تا ناموس شووشتنی، نہ رهفتارہ کا رہسہ نا
 جفاکی کوردیہ و یا ہاتیہ وەرگرتن (ب ریکا چافلین کرنی!). ئوو کوردان ب
 مہژیہ کی فہ کریتر سہرہدہری دگہل پاراستنا ناموسی کریبہ، چونکو ناموس
 ب فی ریکا ستر کرنی دہیتہ پاراستن، نہ ب کوشتن و ہہ تکبرنی. ئوو بہری
 مہ ددہ تہ بابہ تہ کی دی یی گرنگ، کو ل گورہی تیگہہی کوردان ناموس نہ
 تنی ب کوشا ژنیفہ گریدایہ، بہ لکو فہرہ ہہموو بنہ مال (ب ژن و میرفہ)
 پشکداریی د فی پاراستنیدا بکەن. دہمی کورہ ک کچہ کا ژ کچینی کہفتی مارہ
 دکہت، ناموسا خویشک و بنہمالا خوہ پی دپاریزیت. لایی دی ژی، ہہر ب

هه مان پرۆسه و ب هه مان تیگه ه وئ نامووسپاریزیی پهیرهو دکهت. ههروهسا
 رهفتارا ژیکجودا کرنا کچ و کوران ژی شرۆفه دکهت کو دگهل خورتبوونا
 تیگه لی بین کورد و عه ره بان هاتییه دناڤ جفاکی کوردیدا. چونکو ل گورهی
 به لگه بین جفاکی بین بهردهست، ههردهم کچ و کوران ب هه ڤرا کار کرییه، مینا
 شه ڤه پرۆکین دستار هیرانی و زباره یان و مزه یان و گه له ک کارین دی بین
 هه ڤه ند ب ژیا نا گوندانه. جفاکین هه ڤسوی و ئه وین نیژیکی ئیک، رهفتاران ژ
 هه ڤ وهردگرن و دگهل وهختی مینا رهفتارین جفاکی ره سه ن لی دهین. نه دووره
 ژی، عه ده تی میسر بیان کو پیره ژنه ک د شه ڤا بوو کینییدا، ب تیلی په ردا کچی
 ددرینیت، هه مان کریارا ڤه شارتنه بوونا په ردا کچینی و پاراستنا نامووسی
 بیت. ئه ڤا پوری هه موو ل سه ر وئ مگر تی هاتییه دانان کو ئه گه ر کچی ب
 کریاره کا سیکی یا نه رها په ردا خوه یا کچینی ژ ده ستدا بیت.

لی هه ژی گۆتنه کو گه له ک جار ان کچ ژ ئه گه ری گومانه کا نه پشتراستکری
 ژی هاتییه کوشتن. بو نموونه ده می کچه ک تۆشی نه ساخی یا فایرۆما دبیت،
 دی زکی وئ وهرمیت و مه زن بیت (مینا ژنین دووگیان دیار دبیت)، یان ئه گه ر
 په ردا وئ یا کچینی ژ جوړی (مه تاتی) بیت کو هه تا ئیکه مین زارۆبوونی
 ناهیته دراندن، یان ژی دبیت ژ بهر هه ر ئه گه ره کی دی یی فیزیکی بیت (مینا
 بویره رین برینداربوونی یان ژ ئه نجامی کریارا ده ستپه ری). ئه ڤ حاله تین
 ژیکۆتی، کچین بیتاوان و بیگه رد بهر ب مه رگیڤه دهن. حاله تی کاراکته را
 رۆمانی ژی ئیکه ژ ڤان حاله تین کچ پی دبیته قوربانی یا هنده ک عورف و
 عه ده تین پاشکه فتی. نفیسه ری ب ویره کی خوه ل بابه تی ده ستپه را کچان دایه
 (کو دبیت هه تا له حزه یا ڤی نفیسینی ژی، هنده ک نه زانن کو کچ ژی مینا

کوران دستپهړې دکهن): "نُهز جارهکې د وارې سهکسی ده هند نارېام. من دهريئ
نودهيئ ژ ناف ده گرت و نُهز ب تليين خوه کهتم بهر پهرخاندن و تيخهبتاندنا نهدامئ
خوه يئ ميييني و پشتي چهندهکې من هند زاني خوهشيا من هات. لي کو چاقئ من ب
چهرچهفا نُهز ل سهر رازايي کهت.. چهند چيکين خوينئ ل سهر بوون. من زاني کو من ب
تليين خوه، خوه بريندار کر... پشتي وي ههر کو نُهز ژ ناليي جنسي فه دنارېام، من ب
دهستئ خوه، خوه رهحەت دکر... گهلهک کهسين نياس هاتن خارگينيين من و دايک و
بابئ من خوهستن من بدن شوو، لي نُهز نهوييريام شوو بکم ژبهرکو کور و زهلام د جفاکا
من ده ب پهردا کچينيئ د زهوجن و من ههست ب ههبوونا پهردهيهکا وهال ل جهم خوه
نهکر... بگا، ۲، بپ ۶۷". رازيوونا وي ب پسمامي، دبیت ژبهر هندی بیت کو ب
هيشی بوو ژئ باوهر بکهت و ههتکا وي نهبهت، چونکو پسمامه و ژ خوينا
وييه. لي شيوازي هسکباوهری يا ئيینی، بيائين هزرکرنهکا لوژيکی و کهتواری
ل دهف نههيا بوو. ههروهسا مایتيکرنا خهزووري توندره و ژي کارتیکرنهکا
مهزن ل سهر بريارا پسمامي ههبوو.

ل سي جهين دی ژي، نقيسهري ب شيويهکې کهتواری (نه ئيديالی يا
رومانين پيشين)، سهردهري دگهل پههلهوانئ رومانئ کرييه و وهکو مروقهکې
نورمالئ ناف ئي جفاکی دايه نياسين (نه وهکو قههرهمانئ زاهد و بي خهتا).
دهمئ ل کهمپئ زوزان دکهثيت و نهو هاريکاری يا وي دکهت، ههستين وي بين
نيراتيئ دلغن و دلئ وي خوه بو دقوتيت: "نُهز ژي وي گاقئ ب وان ره چووم. من
نهزاني کا چما نُهز ب وان ره دچم، لي تشتهکی نُهز ژ ناف ده بهر ب وي کهچئ فه
دکيشام. د وان گاقان ده ناخفتين سهلماني هاتن بيرا من و هزرا من خسته سهر ژني و
ژنيانئ... بگا، ۱، بپ ۵۹". ههروهسا دهمئ بو جارا ئيکي نهئين ديتي، توشي ههمان
ههستين نيراتيئ دبیت: "دهستهکې نهرم و گهرم دهستئ من هيدي راهژاند و چاقين وي

یین پری مییی، له مزه یین دلی من بیتر کرن. من دهستی وی بهرنه دا ههتا نهز باش
 کهتم ناڤا سهرداقی. پاشی هیا من ژ من هه بوو کو هیژ دهستی وی د دهستی من دهیه...
 بگا، ۲، بپا ۴۸". ئوو دهمی ئەڤین ل مالا په هله وانی دنڤیت، خه یالین وی ل لاشی
 وی یی جوان خراب دبن (هه رچهنده کیشهداره و ئیمانته ل دهف وی)، لی
 هزرین وی بو هندی دچن کو ژ قهستا یا خوه نڤاندی و حهز دکهت میاتی یا
 له شی خوه بیخته بهر چاقان: "من چاقین وی، دیمی وی نه ددیتن، لی ژ بنین پیان و
 ههتا سهر کماخ و ده ریپی وی ژ ل بهر چاقین من بوون. وی دیه نی نهز ناراندن و
 لاشی من نقوی ههست و کارتیکرنین جور ب جور کر.. کماخین وی یین میبار و سهکی
 میرانیا من هار کر و هه زهکا خه ریب بو خوه ژینیزیکرنی ژ وی ناریا و ب سهر من ده زال
 بوو... من کر و نه کر نه ز نه شیم ری ل بهر شه ههتا خوه یا سهکی بگرم... بپا ۹۰، ...
 لهوما نه ز زوو و بی یهک و دو کهتم هوندری نه ده بخانه و سه رشویا خوه... ب دهستی
 خوه ده بهی خوه ره حهت کر و سه ری خوه شووشت... بگا، ۲، بپا ۹۱". دیت
 خوانده قانه ک هزر بکته کو ئەڤه رهفتارین نورمالن و چ پیدشی ب قی
 په رهگرافی نه دکر. لی من وهکو نمونه یه کا زیندی ئینا، کو بیته خالا جوداهی
 یا قی رۆمانی دگه ل رۆمانین دی یین دوکیۆمیتتکاری و ئاراسته کار. د پراڤیا
 جاراندا، نفیسه رین کورد (یین عه ره ب ژ دگه لدا)، کاراکته ره کی ئیدیالیی مینا
 په هله وانی داستان و چیشانو کین گه لیری دکه نه لقینه ری هه موو بویره ران و
 هه لوه شینه ری هه موو ئاسته نگان. ئەڤ له قته یین ژینگۆتی، په هله وانی ژ
 کاراکته ره کی نمونه یی زاهد و دایلان (خارق)، بهر ب که سه کی جوامیری
 جفاکیفه دبهت. په هله وان کاراکته ره کی هه چکوهه یی ناڤ رۆمانه کا نفیسیه و
 رۆمان خۆدیکا ژبانه کا که توارییه.

* شه لتهرئ قهحه واندا ڙنئ كيشه دار: پرائيا دهسته لاتين ديموكراسيخواز و نهوئن باوهرى ب نازادى يا كه سوكى و مافين مروقى ههين، ل دڙى ههر كرياره كينه كو بيته نه گهرئ گهفى ل سهر ڙيانا مروقان. ههر مروقه كى (چ نير بيت چ مئ)، ماف ههيه كو ب نازادى بڙيت و ب نازادى برپارى ل سهر چاره نقيسى خوه بدهت و ريبازا ڙيانا خوه دهستنيشان بكهت. لئ د جفاكين پاشكهفتى و نه ديموكراتدا، كه سين هيزدار نهوئن لاواز و بيچاره كونترول دكهن و مابئ خوه د ريرهوا ڙيانا واندا دكهن. د جفاكين ئيسلامى و كورديدا، ڙن و زاروك بئ دهسته لاتترين نه ندامين جفاكينه. نه جفا سه ميانئ مالى وى مافى ددهته خوه كو دهستيوهردانئ د هه موو هوور هووركين ڙيانا واندا بكهت. ڙبو پاراستنا فان ههر دوو تهخين گرنكين جفاكى، ريخراوين جفاكى سقيل، ب ناوايه كئ خيرخوازي و ل بن سهرپهرشتى يا سيسته مئ وه لاتئ، دهستئ هاريكارئ بو دريڙ دكهن و هه ولددهن كو ناريشه بين وان چاره بكهن، يان سقتر لئ بكهن. ناريشين ڙنان بهرچاقتر و زهقترن، ب تايه تي ل وه لاتين ئورؤپايئ، چونكو كوشتنا ب بههانه يا نامووس شووشتنئ، زيندان كرنا ئافره تي د مالقه، دانه شوويا ب زؤرى، قوتان و ليدان و ههر كرياره كا دى يا ته په سهر كرنا فيزيكى يان مينه ئى، رهفتارين نامؤ و نه قه بوولكرينه (ل گورهى ياسايئ). لئ سازى بين حكومه تي و ريخراوين جفاكى سقيل، بيى هاريكارى يا ڙنين كورد، نه شين سهرده ريبه كا بهرهمدار دگهل ئى پرسئ بكهن. لهوا نه چارن كو پشتبه ستنئ ب كومه كا ڙنين خودان سهر بوؤر و شارهزا بكهن. دهلال يه ك ڙ وان ڙنان بوو كو پشتى بهردانا خوه، دگهل ريخراوا خاچا سوور و كوميته يا سوئدي ڙبو پاراستنا مافين كوردان كار دكر: "من گه لهك ته په سهرى و دهرده سهرى ل سهر دهستئ ميڙئ خوه يئ يه كئ مه مويى ديتن. ڙبلى وئ هه ميا ب سهرئ من هاتئ،

هیا من باش ژئ چیبوو کو گهلهک که چ و ژنن کورد ل سویدی هه فرووشی تهله دینیا زهلام و مالباتین خوه بوونه... من و چهند ژنن سویدی و یین کورد و ب ئالیکاریا ههک ریکخستنن خیرخواز، دمالا ژنهکا پر قهنجخواز یا دهوله مهند ده، مالهک ژبو ئالیکاریا که چ و ژنن بیچاره و پهریشان یین کورد چیکر... بگا، ۲، بپا ۴۳".

مههم ژ هه بوون یان دانانا شهلتیری، ئه وه کو ژنن ل بن گه فی تیقه بجهوینن و دهستی هاریکاری بو دریز بکهن، پاشی هه ولدانا چاره سه رکنا ئاریشه یین وان بکهن. ژ چیرۆک و سه رهاتی یین دهینه فه گیران، کو مشتت ژ نه زانین و هوقاتی یا زهلامان ل دژی ژنان، ههستهکا دژمنداری یا ل بهرانبهری هه موو نیران بو چالاکشانین نه شارهزا و نه رهوشه نبیر دروست دبیت (ب تابه تی ل جفاکین ژئ هاتین). ل کوردستانی کومهکا شهلتیرین حکومی یین فهحه واندا ژنان هه نه و کومهکا بزائین فیمنستی ژئ هه نه کو داکوکی ل مافین ژنان دکهن. لی جوداهی یا فان بزاقان ئه وه کو ژن خوه وه کو رکابه ر و دژمینن زهلامی دینن. ههروهسا پرانییا وان ژنن تیدا کار دکهن، باوه ربیه کا موکم ب دوزا پاراستنا ئافره تین گه فلیکری نینه (ژبلی ئه وین سه ربور ب سه ری هاتین). لهوا دهلال ب زهلالی دبیزته ریبه ری: "ئهف ریکخسته کا خیرخوازی یا سه ربخوه یه و نه ل دژی میرانه، لی ژبو لهاواره اتنا وان که چ و ژنانه یین دبنه قوربانا شده تا میران... بگا، ۲، بپا ۴۶". دوو مههمین نه به لیکری ب فی ئماژه یا بلهزا نه دژایه تیکرنا میران هه یه؛ یا ئیکی ئه وه کو ریکخسته کا خیرخوازی یا راسته قینه یه و چ مههمین فیمنستی یین سیاسی پی نینه. یا دووی ژئ، دانپیدانه کا نه راسته وخویه کو ئهف پرسه، دوزا ژن و میران هه ردوویانه و فره میر ژئ بهینه دناف ریکخسته تیدا، کو پروسه یا هاریکاری پی کاملان بیت. هه رچه نده ریبه ر نفیسکاره و مههما وی یا سه رهکی ب دهستی خسته نا بابه ته کی

سهرنجراکیشه ژبو نفیسینی: "به لئ دهلال، تو دزانی ئەز نفیسکارم و نفیسکاری چیرۆک و سهرهاتیانم و من سهرهاتیا ته ب خوه کر بوو چیرۆک و به لاف کر... بگا، ۲، ۴". لئ نفیسکاری سهرهاتیان، نه تنی فه گوهری بویه رانه، به لکو چیکه ری بابه تانه و ئازینه ری ئاقرۆکا تیگه هانه، ئانکو دبسته به ره قانی دۆز و ئاقرۆکا سهرهاتی. په یام ئەوه کو به لاکرنا سهرهاتی یین دلسۆژ نه تنی ژبو خوشی و دهمبۆراندنییه، به لکو مه رم پی ئەوه ببسته سهربۆر و وانه یین ژی فیروبونی بو وان که سین د بن گه فیدا و ئەوین گه فدار ژی.

خاله کا دی یا هه فه ند ب ئازادیقه، هله قژینا به هره یانه. هه موو به هره و شیاین مروقی ته په سهر، ب ته په سهری و فه شارتی دمین. لئ ئەگه ر بیافه کی ئازادی بو بهیته ره خساندن، نه دووره کومه کا به ره هم و هزرین داهینه رانه ژی پهیدا بن. ده می ئەشین د ره قیت و دگه هته مالا کارینی (کو پشکه ک ژی کر بوو شه لته ر)، د ماوه یه کی کورتدا فیری هه موو وان چه ز و ئاره زوویان دبست یین د مالباتا وی یا ره سه ندا د قه ده غه کری بوون. وی چه ز ژ خواندنی و ژه نینا که مانچی دکر، لئ مالباتا وی ئەو بیاف بو دابین نه دکر کو ئاره زوویا خوه پی تا قی بکه ت. ل مالا کارینی ئەو بیاف بو هاته ره خساندن: "من د قان چاره هین ب ئازادی ده گه له ک ئالیین خوه کفش کرن. من ب دهان پرتووکین جور ب جور و یین ل سهر مژارین جودا خوه ندن. قی خانمی ماموسته یه کی تایبه تی یی زمانی سویدی و ئینگلیزی ژبو من ئینا. من دمالا وی ده چه زکرنا خوه یا موزیکی پیشده بر و من پیچیبوونا له یستنا موزیکی ل با خوه هلشکافت. ئەز نیگارکیشیی ژی دکم و د وه ختین قالا ده ره sman چیدکم... قه ده خه یین بابی من و ده ردۆری ئەز ئیفلیج کر بووم. لئ د ده مه کی وها کورت یی ئازادی ده، ل مالا قی خانمی، ئەف هه می شیاینین من هله قژین و من خوه و پیچیبوونین خوه ناس کرن... بگا، ۲، ۸۱". په یام ژ ئازراندنا قی مژاری

ئەو ە کو مرۆف د سەقايەکی ئازاد دا دکاریت داهینانی بکەت، ئەشجا فەرە
 ەموو دایاب بیاقەکی ئازادیی بو زارۆکیڭن خو ە برەخسینن و گرنگیی ب حەز
 و ئارەزوویین وان بدەن. ئازادی یا کەسۆکی مزارەکا گرنگە و پیدشی ب
 تیھزینەکا کوور و ل سەر راوەستانی ەییە. ژیان و گوھۆرین مینا رووبارەکی
 بی راوەستانە، ئەو ئاڤا ئەڤرۆ د رووباریدا دەیتە دیتن، نە ەمان ئاڤا دوھییە.
 ئوو ئەگەر ئاڤا رووباری د گۆمەکا مەند دا بەیتە راگرتن، نەدووورە گەنی بیت
 و پاشی چ مفا ژئ نەھیتە دیتن. ژ لایەکی دیڤە ژئ، ەەر کەسەکی ەندەک
 شیاین ڤەشارتی ەنە، ئەگەر بیاقەکی ئازادی یا کەسۆکی بو ەبیت، نەدووورە
 بیتە ژیدەری داهینانەکی کو پرائیا جڤاکی ژئ مفادار بیت.

* خۆکوشتن: خۆکوشتن حالەتەکی گرچنە و ب درێژاهی یا دیرۆکی بوویە
 جھی سەرنجراکیشانا نۆژدار و جڤاکناس و دەروونناس و ەزرمەند و
 ڤەیلەسۆڤان، ڤەیلەسۆڤی ڤرەنسی ئەلبیر کامۆ د "ئەفسانە یا سیزیف" دا وەسا
 ددەتە خویاکرن کو خۆکوشتن پرسەکا سەرەکی یا ڤەلسەڤییە. مرۆڤ ل وی
 دەمی پەنایی دبەتە بەر خۆکوشتنی کو ەموو پری یین ژیانەکا ەژی ل بەر
 بەیتە گرتن و ەست ب گرنگی یا ەبوونا خو نەکەت. نۆژدارین دەروونی
 ددەنە خویاکرن کو رەڤتارا خۆکوشتنی دناڤ نەساخین دەروونیدا بەر بەلاڤە و
 ەەر کەسەکی ەولا خۆکوشتنی بدەت یان ئەنجام بدەت، نەساخیەکا دەروونی
 یا دەستیشانکری لی ەییە یان لی ەبوویە. نەساخی یا خەمۆکیی ئیکە ژ وان
 نەساخی یین مرۆڤی بەر ب خۆکوشتنیڤە دبەت، چونکو مرۆڤی خەمۆکی
 دکەڤتە دناڤ بیئۆمیدیەکا دژواردا، باوهری ب کەسی نینە و ەست ب تنیاتی
 دکەت، ەست ب بی بەهایی دکەت و خۆنرخاندنەکا نزم ل دەڤ ەییە.

ههروهسا هندەك نەساخى يىن مينا شيزۆفرينيا و ئالۆدە بووى يىن ھۆشبهەران
ژى، دىنە ئەگەرى دروستبوونا ھزرىن خۆكوشتنى. ئەگەر ل ھندەك ئامارىن
رىكخراوا ساخلمى يا جىھانى (WHO)* قەگەرىن، دى زانىن كو خۆكوشتن
ئىكە ژ سى ھۆكارىن سەرەكى يىن مرنا وان كەسىن دناقبەرا ژىي (۱۵- ۳۵)
سالىيدا. د ھەر (۳) چركەياندا كەسەك ھەولا خۆكوشتنى ددەت. ھەر
حالتەكى ئەنجامدانا خۆكوشتنى، ب كىمى كاريگەرىي ل سەر شەش كەسىن
دى دكەت. ئەنجامدانا خۆكوشتنى دناف كەسىن نىردا پترە، لى ھەولدىنا
خۆكوشتنى ل دەف ميان زىدەترە. پشتى ئەفین ژ دەستى مام و پسمامى خوە
درەفیت و ل مالا ژنەكا سویدی بنەجھ دىت، سەرەراى پويتەدان و داينكرنا
پراستن و پىدقى يىن ژيان و ئارەزوويىن وى، لى ھەر چوار بەرەژەنگىن
سەرەكى يىن خەمگىنىي دناف ناخى ويدا ھەنە؛ بىئۆمىدى، تىياتى، ھەستكرنا
ب بىبەھايىي و بى ھارىكارىي. نفيسەر ب شىوہيەكى زانستى، ئامازە ب ئان
ھۆكار و بەرەژەنگىن خۆكوشتنى ددەت: "من گەلەك ھزرا خوە د وى پىكولا خوە يا
خوەكوشتنى دە كر و گەھشتم وى باوهرىي كو ئۇو ئەنجاما بىزارى، بتىيتى، بىبەھقالتى و
بىپشتگرى، بىچارەيى و ژ ھىزكەتنى بوو، ژ بىباوهرىيا بخوەبوونى بوو... بگا، ۲، بپ ۸۰".
ھەروەكو مە گۆتى كو ھۆكارىن كرىارا خۆكوشتنى گرچن و ئالۆزن، بەرى ئەف
بۆيەرە ب سەرى ئەفینى بەيت، چ نىشانىن نەساخىيەكا دەروونى ل دەف
نەبوون، لى دەمى ھەقرووشى ئى پرسگرىكى بووى، پىكولا خۆكوشتنى كر.

* ژبو پتر پىزانىنان ل سەر ئامار و ھۆكارىن خۆكوشتنى، سەحكە: نەھىشتن و رىگرى لە
خۆكوشتن (چوار نامىلكە). ژ بەلاڤۆكىن (WHO). وەرگىران ژ ئىنگلىزى: د. عارف حىتۆ.
چ ۱، چاپخانا ماردىن. ھەولير- ۲۰۱۳.

ئەو ب خوە، كەسایەتی یا جفاکی یا مروۆفی ژ سێ چوكلین سیگۆشەیه كێ پێك دەیت (هەست، هزر، رەفتار)، دەمێ ھەندەك ھەستین رەشبینی خوە ب سەر دلینی یا مروۆفی داددەن، ھزرین رەشبینی ژێ پەیدا دبن و بەر ب رەفتارەكا نەخواستیقە دەیتە ھاژۆتن. ئەگەر ئەم ھزرین پەیدا بووی ژ ھەست و پێحەسیانین ئەفینی (د سەرداڤا كارینی قە) بەدینە بەرئێك، كو ھزرا پەیدا بووی بدائینە بەرانبەر ھەر ھەستەكا ھەیی، دی ب فی شیوہیی ل خواری بیت:

- **خەمگینی:** "خۆزی ئەز مر بام، یان خۆزی ئەز یا مری بام و من ھۆسا خوە نەدیت با"

- **ھەستگرنای تینیاتی:** "ئەز ب تینمە، من شیائین چ تستان نەماینە و نەشیم چ بکەم!"

- **بپشتگری:** "كەسەك ھاریکاری یا من ناکەت و نەشیم زیدەتر خوە ل بەر فی گەفی بگرم"

- **بیئۆمیدی:** "من ھەموو تشت ژ دەستدان و یا بوویمە بارگرانی ژبۆ خیزان و دەردۆرا خوە"

- **ھەستگرنای بیبەھایی:** "چ رامان ژبۆ ژیانای من نەماینە و دبیت خەلک ب مرنا من دلخۆش بین"

ژ ئەگەری فان ھەستین بۆ چیبووی و ھزرین ژێ پەیدا بووی، ئەفین بەر ب کریارا خۆكوشتنیقە دچیت و پێكولێ دكەت كو خوە دبالكونا مالیدا بەھافیریت. لی بەری خوەھافیرتنی، كارین وی رزگار دكەت. ل فیرە ژ، نقیسەری ب شیوہیەكێ ھونەری یی ھیمادار سەرەدەری دگەل ریگرتنا خۆكوشتنی کریبە. ل شوینا كارین بپرتی؛ (ما تو ژ خودی ناترسی؟ ما كێ ھای ژ تە ھەیه و دی بۆ

كى خوه كوژى؟ پاشى بو وى به حسى ئاگرى دۆزه خى و تۆره بوونا خودى
 بكت، يان بو بيژيت كو فهره گرنگى ب كهسى نه دت و ئاخفتين خه لكى
 پشتگوه پايت، ژيان جاره كه و فهره مروف خوشى ژى بينت، يان كومه كا دى
 ژ فان شيره تين هسك و زوها، كو روژانه دايباب و كه سوكارين خوكوژان بو
 ئاراسته دكهن...). ئەو كار ل سەر هەستين وى يين رهشبين دكت كو ب
 هندك ههستين دى يين گهشبين بگوهوريت: "ته ماشا بكه نهف چ ديمه نهكى
 خواهك و رهه تبار، بنيره بى كا نه گهر نهف بخوازن نهف چهند دكارن ژ خواهزايى فير
 بن. بنيره فان داران، چ بهى سهري وان، گهرم و سهرما، بهار، پاييز، زقستان و هافين
 ب ههمى كارتينرين خواه يين جور ب جور دادكهفن سهر وان، وان ژ په لان، ژ فيقيان
 روت دكن، ئافى ددن وان، ژى دستين، لى نهو دهف ژ ژيانا خواه بهر نادن... ژبو خواه
 راگرتنى خواه بيتر د ئاخى ده دادهيلن و جهى خواه موكمتر دكن.. ل روئاهيى و ل ژيانى
 دگهرن. فكر بكه كو مروف ژى وهك وان خودى ئيراده و هيز و بريار به، خواه ل بهر
 ههمى رهوش و تهنگاڤيان رابگره، دى چهند شاناز و دلخوش به... بگا، ۲، بپا ۷۹-۸۰".
 كا چهوا هزرين رهشبين ژ ههستين رهشبين پهيدا دبن و دبنه نه گهرى رهفتارين
 نه په سهند، ب ههمان شيوه ژى ههستين گهشبين دبنه سهدهمى هزر و رهفتارين
 گهشبين. نهفه پشكه كه ژ تهكنيكن چاره سهري يا دهروونى ژبو نه هيشتن و
 ريگريكرنال كريارا خوكوشتنى. وهسا دياره نفيسهري دويفچوونه كا زانستى
 ژبو بابته خوكوشتنى و چهواتى يا چاره سهري يا وى كريبه، هه تاكو شياى فان
 پيزانين مفادار بيخته دناف بويه رين رو مانا خواهدا. گه لهك جارن مه گو تيه
 و ديژينه فه كو مه ره ما سه ره كى ژ خواندنا دهقين ويژه يى خوشى و مفايه.
 هه رچه نده خوشى ب خواه ژى مفايه كى دهروونى چيكرنا ئارامى و خوشى يا
 ب سه ره له بوونى دده ته وه رگرى، لى هه بوونا مفايه كى نه پستمى يان زانستى،

مفایې خوښی یا د هروونی موکتر و پتر لې دکهت. د پیژاژویا فان هه موو بویه ر و نازراندنا هنده ک تیگه هیڼ جفاکیدا، مشه جاران ب نه چاریفه جفاکې خوه یې ره سڼ دگه ل جفاکې سویدی هه فبه ر دکهت، هه م ژبو به رچا فکړنا پاشقه مایینا جفاکې ژې هاتی و هه م ژبو پیکولا گوهارتنا تیگه هیڼ پاشکه فتی ب هنده کیڼ دی یڼ پشکه فتی و به ر نائل. دیت ژې ناماژیه ک بیت ژبو فیروونی و چافلېکړنې. د واری گرنګی یا خواندنیدا دیژیت: "هه ر جارا نه زل ترینې سوار دبووم پرتووکه ک ژبو خوه ندنې ژې ب من ره بوو... بگا، ۲، بپا". لې د جفاکې مه دا خواندنا په رتووکان نه کاره کې پیشینه د ژيانا روژانه یا گه نجاندا. نوو د بیایې چاپکړن و کړینا په رتووکاندا: "نه ز نکارم گه له ک د نفیسکاریا خوه ده پیش بکه فم... پیوستیا من ب ناوردان و تیبینین خوه ندنه فانان و ره خنه یڼ ره خنه گران هیه، نه و ژې ناهین کړن ژبه رکو پرتووکین من نه هاتنه چاپکړن و نه هاتنه خوه ندن... بگا، ۱، بپا". هه رچه نده نه ف گوتن یا بابې گولې یه (ل سویدی)، لې ناماژیه که ژبو نه کړینا کتیبان و نه خواندنا وان. نه گه ر کتیب بهینه فروشتن، هینګی نفیسهر دی شیت ب نفیسکاری یا خوه ژیت و دی ب به رده وامی کتیبین خوه گه هینیت چاپې. په هله وان ژې، زیده باری نفیسینین و ژه یی و زمانه فانی و چیروکان، کاره کې فه رمی ل پوسته گه هی دکهت، داکو پیدثی یڼ ژيانا خوه پی دابین بکهت. د له فته یه کا دیدا، ناماژه ب پرۆسه یا کارکړنې ددهت کو (ژيانا قې ده ری وه هایه، مروف دنا فبه را کار، ژن، زاروک و مژوولاهیین ناقه لې ده به رزه دبن... بگا، ۲، بپا). نانکو ئیشاره ته که ژبو پیروزی یا کاری و خیزانې. نوو د هه فبه رکرنه کا دی یا دنا فبه را چاپخانه یڼ جفاکې مه کو مشتی گه نجن و هه رده م دومینی و په رکانې سه را تکه و چاپې دکه ن، لې نه و ب کارکړنیفه مژوولن و کافی یڼ وان ژې ژبو جفین و دیدار و بیهنه دانین قه هوه فته خوارنې دهینه بکار ئینان.

ل داویڤی ژى دبیژین، نفیسەر د ئى سیتكى رۆماناندا شیایه رهوشا جفاكى
 كوردی و بزاقین رزگارینخوازی یا كوردی ل هەردوو پارچەییڤن باكۆر و باشوور
 دوکیومیڤنت بکەت و دناڤ کەلواشی چیرۆکە کە ئەڤیندارییڤدا بچینیت، کو
 میناکی رۆمانی ب خوڤه بگریت و ژ ریپۆرتاژین دوکیومیڤنتکاری دوور بیخیت.
 بکارئینانا بۆیهرین دیرۆکی ژبو نفیسینا رۆمانی، سەرەرای وی چەندی کو مەرەم
 پی دوکیومیڤنتکرن و نفیسینا رۆمانە کە دیرۆکیه، لی کارەکی نەهیسانه کو هەموو
 نفیسەر بشین وی هەڤسەنگی یا دناڤهەرا بۆیهری دیرۆکی و بۆیهری رۆمانیڤدا
 پاریزن و دەڤەکی رۆمانکی جوان و وێرەیی ژى چیکەن. د رۆمانا (ئەڤین
 شەوات) دا، کاراکتەرەکی رۆمانی بەر ب رۆژئاڤایا کوردستانێڤه دچیت. ئوو د
 رۆمانا (ئەز و دەلال) دا، ئاماژە ب چیرۆکا پیرەمپیره کی دەت کو کچە کە سنیلە ژ
 کامپە کە ئیرانی بو خوە دخوازیت و ئەو کچە ژیانای وی یا هەڤژینی، ب
 نازداری و هەندە ک عورڤین جفاکی کوردەواریی نەخۆش دکەت. نزانم کە مەرەم
 پی ئەو د رۆمانین بەیتدا کەرەستەییڤن ئاڤاکرنا رۆمانین خوە ژ رۆژهەلات و
 رۆژئاڤایا کوردستانی وەرگریت، یان تەسادوڤه کە و دی د سەر را بۆریت. ئەگەر
 ئان هەردوو ئاماژەییڤن ژینگۆتی بکەتە بابەتی دوو رۆمانین دی و دناڤدا
 ئیشارەتی بەتە کوردین ئازەربایجان و ئەرمەنستانی ژى، دی ناڤونیشانین فی
 نفیسینا مە (خەبات و دەرەسەری یین کوردان و کوردینی) پی کاملان بیت.
 ئوو دی بیتە بابەتەکی کاملانی دۆزا کوردان و کوردینی دناڤ رۆمانە کە وێرەیی
 یا چەندین بەرگدا.

*

سىما يىن گوندى و عەشيره تگەرىي

د رۇمانا "ھەوارە" دا

سترانين گەليرى و رۇمانا ھەوارە

مشە جاران، رۇماننقىس چىرۆكىن گەليرى دكەنە ھېقىنى رۇمانين خوه و سەردەمەكى دياركرى يى دىرۆكا مللەتى كورد پى قەدگىرن. رەوشين كەتوارى و رەفتار و ئىش و دەردەسەرى و تىگەھىن سەردەمى چىرۆكى پى شروڤە دكەن و ل گورەى كۆژان و پىدشى يىن سەردەمى ھەنۆكە يى دگونجىنن. ل داويى ژى دىتە ھىمايەكى مەجازى ژبو شروڤە كرن و ئازراندا ھندەك بابەتىن جفاكى يىن ھەقبەند ب سەردەمى نقىسنا رۇمانىقە. ئو خواندەقان سەردەرىبە كا ھەنۆكە يى دگەل دكەت و مفايەكى دوو سەرى يى باركرى ب خوشىي ژى وەردگريت؛ ھەم خوشى يا پىزانينىن دىرۆكى ژى وەردگريت، ھەم دگەل رەوشا كەتوارى جفاكى خوه ھەقبەر دكەت و ب شىوھىي ل جھدانانى دچىتە دناف بۆيەرېن قەگىرايىدا. ئو چىژەكا وىژەبى ژ جوانى يا ھىما و مەجازىن بكارئىنايى وەردگريت. د ھەموو دەقاندا، جەقەنگ و مەجاز پىاقەكى بەرفرەھتر بۆ لئاندا مەژى خواندەقانى قەدكەن كو ب كوورى بچىتە دناف دەلالەت و مەدلولاتىن نقىسەر پەياما خوه پى ئاراستە دكەت. ھەروەسا پىقەگرېدانەكا رابردوويه ب سەردەمى ھەنۆكە بىقە، كو ئەو ب خوه ژى پەيامەكا مەرەمدارە ب دووبارەبوونا بۆيەرېن دىرۆكى و رەسەنايەتى يا تىگەھانقە. چىرۆكىن مىرانىي و شەران ژى، چقەكە ژ قان جۆرە چىرۆك و سەرھاتى يىن مىللى (ئەگەر نەبىژىن دىرۆكى). لى ئەف جۆرە چىرۆكە ب سترانين كوچك و ديوانان دەينە قەگىران. ھەرچەندە مەرەما ھەردوو شىوازان پاراستنا دىرۆكا زارگوتىيە، لى دىت چىرۆكىن سترانكى بەربەلاقتر و باوهرپىكرى تر بن، چونكو ستران وەكو تەرتىلېن ئايىنى دەينە

ژبه ر کرن و گوهورينا کيش و سه روا و سه ليقه يا وي، ب زهحه تتره ژ گوهارتنا بويه رين چيروکي. لي ناهيته فهارتن کول گورهي زيره کي و رهوانبيژي يا سترانببيژي، کومه کا گوهورينان ل سهر دهقين سه ره کي يين سترانان ژي هاتينه کرن و دهينه کرن. چيروکنفيس و روماننقيسي کورد محمه د سه ليم سواري، د پرايبيا به ره مین خواهه دا، گرنگي ب ره وشا گوندين کوردستاني و سه رهاتي و چيروک و سترانين زارگو تنه گه ليري ددهت، سترانه کا کوچک و ديوانان کو دهربارهي شه رين عه شيره تگه ريي و ميرانيي و به رخوه دانان ل دژي دهسته لاتا فره مي، کرييه هيثيني رومانه کا خواه و ب ناعي "هه واره" * ژ ريئه به ري يا چاپ و به لاکرني / دهوک هاتييه چاپ و به لاکرني. پوخته يا روماني ب قي شيويه:

پشتي خه له في فخرحو ئاغاي خواه ل واليي وانئ ددهت و د سه رايا ويغه دکوژيت، جه ندرمه يين ئوسمانلييان وي دگه ل کومه کا هه قالين وي دگرن و پاشي دهينه ل سيداره دان. گوزي يا هه فژينا وي، ب زاروکفه گوندي باخمسي دهيلن و دهينه گوندي ديرکي ل دهف برايي خواه هسه ني ئوزمين ئاغاي. زاروکين گوزي (مستي، سه ليم و مه ميخان) ل دهف خالي خواه دهينه پاراستن و ب خودانکرن هه تاکو مه زن دبن. مستي که سه کي هيژا و ريژداره، پرايبيا عيل و عه شيرين وي ده فهرئ هه ز ژي دکهن و ريژه کا تايبهت بو دگرن. هه موو مللهت و سه روکين عه شيره تان وي پيشيني ژي دکهن کو دي جهي باپيري خواه عوزيرئاغاي گريت و دي ئيکگرنتي دناف هه موو عه شيره تين کيکان، ملان، شينکي، شه مکان، دوقولي، هه سنا، هه يدرا و په نجاريا په يدا کهت. هه موو

* محمد سليم سواري (۲۰۱۳). هه واره. رومان. ژ وه شانين ريئه به ري يا چاپ و به لاکرني. چ۱، چاپخانا پاريزگه ها دهوکي- دهوک.

هیشی یا وی یا ده‌ستپیکئی ئەووە کو قەسرا بابی خوە ل گوندی باخمسئی نووژەنکەتەفە و خوە نیزیکی هەموو عەشیرەتین دەفەرئ بکەت. ئووب هاریکاری و پشتەفانی یا حەسەنی ئوزمین ئاغای و مام هەسنئی ئاقلەند (کوشیرەتکاری مالباتا وییە)، ئی ئۆمیدا خوە ب جە دئینیت. پاشی شەمسرخانا کچ خالا خوە دخوازیت و دەهیتە فەگواستن بو گوندی باخمسئی. لی قادوئی چەتوی کو داردهستی دەستەلاتییە و ب فەرمانا ئوسمانلیان بیوو نوونەری هەموو عەشیرەتین دەفەرئ، نەدخووست ستیرا مستی دناف عیل و عەشیرەتین دەفەریدا گەش بیت، چونکو گەشبوونا ستیرا مستی، کیمبوونا دەستەلاتا وییە. وی دقیا هەموو عەشیرەتین وی دەفەرئ ل بن کونترۆلا وی بن و ئەوژی داردهستی والی و بەگین ئوسمانلیان بوو. ئەقجا هەردەم پیلان ل دژی مستی و خالی وی دگیران کو تۆشی کارەساتەکی بکەت و ژناف بەت. لی مستی و خالی خوە، هەردەم کەسانین خیرخواز بوون و هەردەم د خزمەتا مللەتی خوەدا بوون، نەدەهیلاان جەندرمە و رەشەکین قادوئی زۆلم و تەعدایی لی بکەن. د کۆمەکا هەولدانین بەردەوامدا، مستی و حەسەنی ئوزمین ئاغای ئیان قادوئی تی بگەهینن کو ژ بن کونترۆلا ئوسمانلیان دەر بکەئیت و بگەهتە رەفا مللەتی خوە، داکو هەموو ب هەقرا (هەردوو بنەمال ژ هەمان رقیشتا عوزیر ئاغای بوون) پاریزگاریی ل سەر نافی باب و باپیرین خوە بکەن. لی قادو ئەهاتە رایی و یی بەرھەف بوو نافی بنەمالی ب خەلک و عەشیرەت و ئاخا خوەفە، ژبو ب دەستقەئینانا بەرژەوئەندین کەسۆکی و مەزناھییەکا داردهستی دەستەلاتی بکەتە قوربان. پرائیا عەشیرەتان ب لایی مستی و خالی ویقە چوون، هەتا جەمیلی برایی قادوئی زی نەخواست پشکداری خیانەتکاری یا برایی خوە بیت و دگەل دۆزا ئیکگرتنی و بەرژەوئەندا گشتی بوو. قادو ب هاریکاری یا

جه ندرمه يين دسته لاتي پيكولا شهري و ب سهرداگرنا گوندي ديركي و قه سرا
 باخمسي دکهت، ب لهشکهری میری و رهشکين خواهه گوندي ديركي
 دوورپيچ دکهت و ب فيله کا نافتيدانين عهشيره تگهريي حهسه ني نوزمين ناغاي
 بريندار دکهت. لي مستي ب کومه کا شهرقائين عهشيره تانقه، ژ باخمسي د
 ههوارا خالي خواه دهيت و لهشکهری قادوی دوورپيچ دکهت. رومان ل فيره ب
 داوی دهيت و چ نهجامين شهري ههردوو لايه نان ناده ته دستي خوانده ثانی.
 پرانیا په هله وان و گوند و عيل و عهشيرين د ثي رومانيدا، ژ چيروکه سترانا
 عه مي گوزي و بشاري چه توی هاتينه وهرگرتن. لي ل شوينا فه گيرانا چيروکا
 ستراني، ب شيويه کي دراماتيکی راجاندييه و کراسي رومانه کا خوش و فره
 رهه ند کرييه بهر، کو ب کومه کا په يامين مه رمدار و ناراسته کار هاتيه
 بارکرن. ئەف رومانه ژ ۳۷ پشکين پیکه گريدي و سنسله يي پیک دهيت.
 بويه رين وي، دناف شيوازه کي ساده يي راجانديدا هاتينه فه گيران، کو ژ
 دهستيکه کا هه چکوهه يي دهست پي دکهت و بهر ب گري يا رومانيفه دچيت و
 پاشي کيرفي گري يي بهر ب چاره سه ريبه کيفه دچيت (لي وه کو پرانیا
 چيروکين گه ليري)، چ دوماهی يين خوش و پيشبينکري بو نه هاتينه دانان.
 ئەف ب دوماهی ئينانا دهرفه کري کومه کا رهه ند و رافه کرنين هيمايي ب خواهه
 دگريت؛ دبیت ناماژه يه ک بيت کو دي پشکه کا دي ل دويف هيت، دبیت
 په يامه ک بيت بو وهرگري کو هه ر ل دويف تيگه هي خواه يي ل سه ر باشي و
 خرابيي / وه لاتپاريزي و نوکهراتيي، دوماهيه کي بو بدانيت. دبیت هه ولدانه ک
 بيت ژبو گوهارتن و راسته کرنا ديروکا زارگوتي يا فه گيرايي (چيروکا عه مي
 گوزي و بشاري چه توی)، لي ب هاريکاري يا خوانده ثانان کو قادو بهيته
 کوشتن و سهرکه فتن بو مستي بيت، دبیت زي ئەف بويه ره ب رهوشا نوکه يا

کار ب دهسین وه لاتپاریز و پیشمه رگه شوبهاند بیت کول بهر هیزین دژمنان و دهسته کین وان یین خوه فرۆش د راوه ستاینه و هیشتا چ ئه نجام ژئ دهرنه که فتینه. هه ر چ بیت و چهوا بیت، پشکدار کرنا خوانده فانییه د تیهرزین و هه لسه نگاندا ره وشا هه نوکه ییدا و لقاندا عه قلی کۆمییه ل سه ر بابه ته کئ گشتیی هه قبه ند ب سه ربۆر و تیگه هین کۆمییه. ناڤی رۆمانی ژئ هه مان ئاماژه یا ددهت. هه واره.. بانگه وازییه که ژبو داخواز کرنا هاریکاریی و رزگار کرنی، ئانکو هه وار کرنا لایه نه کئ د بن گه فیقه یه کو خه لکی دهر دۆر و راستیه ره ره د هه واری بهیت. دبیت بانگه وازییا مستی بیت کو عیل و عه شیرین کیکان و ملان و دهر دۆرا وان د هه وارا وان بهین، دبیت بانگه وازییا حه سه نی ئوزمین ئاغای بیت کو مستی ب شه ر قانین خوڤه د هه وارا گوندی دیرکی بهیت، دبیت ژئ بانگه وازییا نفیسه ری بیت کو جیهانا رۆژ ئاقایی یا مرۆقدۆست و دادپه ره ره د هه وارا ئی ملله تی ل بن گه فا د سه ر داچوونی و هیزین تاری بهیت.

گوند و عه شیره ت

پرانیا ملله تی کورد خه لکی گوند و عه شیره تانن، ژبلی خو جیهین ره سه نین هه ولیر و سلیمانیی کو ئه وه ره دوو باژیرین دیرین ژئ لایئ خه لکی گوندی و عه شیره تانقه هاتینه جهوار کرن. قه لاتا هه ولیرئ هه ر ژ سه ر ده می سه نحاریی ئاشوری هه بوویه و ب دریزاهی یا دیرۆکی کۆمه کا نفشین هه مه جوړین مرۆقان لی ژیاینه، هه تاکو نهۆ بوویه وارگه هی کوردین گوند و عه شیره تین دهر دۆرا وی. سلیمانیی ژئ وه کو باژیر ژ لایئ ئیبراهیم به گی بابان قه هاتییه ئاڤا کرن کول سه ر ده می حوکمداری یا سلیمان پاشایی مه زن ل به غدا (۱۷۸۰-۱۸۰۲) بوو، لهوا هه ر ب ناڤی والیی به غدا هاته ب ناڤا کرن. هنده ک بنه مالین کیم تی

نه بن، هه موو خه لکئ وئ ژ لایئ گوند و عه شیره تین دهر دورقه هاتییه
 جهوار کرن. لهوا ئەم د کارین بیژین کو پرانییا باژیروی یین کوردستانی ژئ، د
 بنه رتدا خه لکئ گوند و عه شیره تانن. ب قئ چهندی ژئ، ههر که لتوره کئ مه
 هه بیت، دئ ب که لتورئ گوندی و عه شیره تیقه گریدایی بیت. ئەفجا ئەف
 که لتورئ گوندی و گوندیکانیئ، بو نفیسه ران دبیته هیقین و که رهسته یئ نفیسینا
 دهقین و یژه یی و نفیسه ر دکهنه پیرینه یه ک کو هزر و تیگه هین پاشخانا
 په روه ده یی- جفاکی یا تاکئ کورد (د سه رده می هه نوکه ییدا) پی دهر بیرن.
 محمد سه لیم سواری ئیکه ژ وان چیرۆکنفیسین داهینهر د قئ بیافیدا کو پرانییا
 که رهسته یین ئافاکرنا چیرۆک و رومانین خوه ژ جفاکی گوندی وهر دگریت و
 کیشه و دهر ده سه ری یین سه رده می خوه پی دئازرینیت و دئیخته بهر دهر برینین
 خوه یین ره خه ئامیز و هه لسه نگاندنه یی. هه م شیوازه کئ مه جازی یئ دهر برینییه
 و هه م شووقه کرن و بهر گومانکرنا هنده ک تیگه هین پاشخانا مه یا هزری و
 په روه ده ییه. ل داویئ ژئ، که قاله کئ دنه خشینیت کو خوانده ئان ل بهرانبهر
 راوه ستیت و ب چاقه کئ هووربینانه ل ژیان و که تواری باب و باپیرین خوه
 بنیریت: "چه ند باشه مرووق بو خوه ئاقلی ژ سه ربورین باب و باپیرین خوه بگرت...
 بپه ۵۵". ژ لایه کئ دیشه ژئ، بکارئینانا زمان و دهسته واژه یین ژیاناروژانه یا
 گوندییان، بوویه ئەگه ری ئەژاندنا کومه کا په یف و تیرم و ئەفوریزمین ره سه ن
 کو گه له ک ژ گه نجین سه رده می نزانن یان کیم بکاردئینن. بو نموونه ل شوینا
 بیژیت که ره مکه باخفه، دبیژیت: "توژی گیسکئ خوه بده... بپه ۲۷". یان ل شوینا
 بیژیت فلان که س یئ پیلانه کئ ل دژی مه دگیریت، دبیژیت: "ئه ری هه ری
 چه سه نئ ئوزمین ئاغای یئ ناشه کی دگیرت و هه قرانه کی دهیرت.. هه ره ئه و دزانت کا
 ناشئ وی دئ چ هه قران ئینته خاری... بپه ۱۳". یان ل شوینا بیژیت روژه ک دئ

هيٽ ڪهه سڪ چ پويته و گرنگي ب مه نادهت، ديٻڙيت: "رؤڙهڪ دي هيٽ خه لڪ
گارسى ڙي ب ڪولاڻي مه نا پيڻن... بپ ۵۷". گه لڪ ڙ فان گوتن و دهسته واڙهيان ب
گوتنن مه زنان (پيشينان) هاتينه بارڪرن و هندڪ ڙي بووينه گوتنن مه جازي
بين دانوسناندين رؤڙانه و وهڪو گوتنن پيشينان دهينه بڪارئينان:

- ڙبو بهردهوامي يا بابتهكي: "شير ڙ بيشا خلاس نابن... بپ ۱۶".
- ڙبو مهرديني: "ل نڪ وان قهسپهڪ و ههسپهڪ نيڪن... بپ ۱۹".
- ڙبو پيشينڪرنى: "هنديڪه خياريه ڙ تويتكى يي دياره... بپ ۲۶".
- ڙبو توره بوونه ڪا دڙوار: "خوي دخوار و ئاف ب سهردا نه دڪر... بپ ۶۵".
- ڙبو زانين و تيهزرينى: "برا خودي شاشڪ يا دايه مه قيجا دقيت بزنان ڪا
دي چهوا گريدهن... بپ ۷۹".
- ڙبو شاره زايي: "بهس مستي دزانت تا بيستي بخوينت... بپ ۸۰".
- ڙبو دسهردا برني و خواه زالڪرنى: "دا نه هيڪين خواه ب سهر دههڪين مه
بيخي... بپ ۱۳۹".
- ڙبو ئيڪگرتني و دلواني يا مروثاني: "نينوڪ و گوشت ڙ ئيڪ قه نابن و
مه ڙي ل ڪاڙي نادانت... بپ ۱۴۸".
- ڙبو پلانريڙي و ڪاري بهردهوام: "نه قه چند ساله نه زقي بيري ب
دهرزيڪي دڪولم دقيت ههر ئاف ڙي دهرڪهفت... بپ ۲۳۲".

گه لڪ دهسته واڙهيان ب في شيويهين ڙيگوتي و گوتنن پيشينان دناف هه موو
دانوسناندين و بويه راندا هه نه، ڪو دبيتته خزمه ته ڪا مه زن ڙبو دهوله مه نڪرنا
زمانن ڪوردى. زمانن گوندى، زمانه ڪي سادهيه و مشتي مه جازه، هه موو

دهربرینین مه جازی یین دناف ئاخفتیدا ههیی، ب ئاخئی و کشتوکالیی و ههقبه ندی یین گوندییانقه گریداینه.

هه ر عه شیره ته ک ژ کومه کا گوندان پیک دهیت کو ب ریکا خوینی یان جهی یان نفس و رفیشتی پیکفه گریداینه. هه ر گونده ک ژ کومه کا بنه مالان یان بابکان پیک دهیت و هه موو پیکفه د خوئی و نه خوئییاندنا هه فکاری یا هه ف دکهن. کومه کا عه شیره تان ل دهقه ره کی د ژین و توخییی هه ر عه شیره ته کی و گوند و ئاقارین وی ب شیوهیی پیکهاتنا دناقبه را عه شیره تاندا د دیار کرینه. ئوو چونکو هه ر عه شیره ته ک وه کو یه ک بنه مالا ئیکگرییه، هه فرکی و مملانی یا دناقبه را هه موو گوند و عه شیره تاندا، ل بن باندورا دوو فاکته ریین سه ره کی پهیدا دبوون. فاکته ری ئیکی ده ره کییه کو هه رده م دهسته لاتداریین میری (د هه موو سه رده ماندا و ب دریژاهی یا دیروکا ئان عه شیره تان)، ته ره فی تیکدانی و ژیکفه کرنی بووینه، داکو هه رده م عه شیره ت ل دژی ئیک راوهستن و مینا دژمنان سه ره ده ریی دگهل هه ف بکه ن. جارنا توفی فی دژمنداریی دناقبه را گوندین یه ک عه شیره تدا دهیته چاندن و ژ نه گه ری فی چه ندی، گه له ک عه شیره تیین مه زن ل سه ر خوه دابه ش بووینه و کومه کا عه شیره تیین بچووک دناف که لواش و دهقه را یه ک عه شیره تدا چیووینه. ئه ف رومانه سه ره ده ریی دگهل کومه کا عه شیره تیین دهقه ره کی دکه ت کو پیرانیا سه رکیش و ئاغا یین وان نه فی یین ئیک بابکینه، ئه و ژی عوزیرئاغایه. فاکته ری دووی نافخوییه کو ژ نه گه ری کییه رکی یا مه زناهیی و خوه چیتراندنا هنده ک بنه مالان ل سه ر هنده کین دی، یان ژی ژ نه گه ری به رفره هکرنا توخییی ملکه تی و کوژ و چه روانه و ئاقارین هه ر عه شیره ته کی، ل دژی هه ف راوهستاینه و ل بهر ئیکودوو د بوون دژمن. ئه ف

فاکته ره ب فاکته ری ئیکیفه گریدایه، چونکو ده می هه ست ب بابه ته کی هوسا دهیته کرن، ئیکسه ر دهسته لاتدارین میری و عه شیره تین دی یین هه فرک، فی ناریشا نافخوهیی مهزن دکهن و ئاگری ددهنه بن. مشه جارن ئه گهر ئه ف هه فرکی یین نافخوهیی د چوارچوئی هنده ک گوندین یه ک عه شیره تدا بن (یان د گونده کیدا بن)، ئاغایی عه شیره تی ب روئی تیکدانی و ژیکدوورکرنی رادبیت کو هه موو لایه نین هه فرک ل بن سیبه را کوینی وی کوم بن. ب فی چه ندی ژی، ئاغا هیزا خوه ژ لاوازی یا گوندین عه شیره تا خوه وهردگریت. ئوو ئه گهر ئه و ئاغایه داردهستی دهسته لاتی بیت، دهسته لات ب هه موو شیاین خوه یین رهوا و نه ره واته پشته قانی لئ دکهت و پله و پیگه ها ئاغای دناف عه شیره تیدا مهزن دکهت. بو نمونه جارچاره دی کومه کا خه لکی هه ژار ب تومه تین هه مه جور دهسته سهر کهت، داکو ئاغا بچیت و وان به ردهت، ئه فه ژی دی بیته منه ته ک ل سهر کهسی به ردایی و دی بیته ناقداریه ک بو ئاغای کو هه ردهم د خه ما هه فه ولاتی یین خوه دایه. ب فی چه ندی ژی، ئاغا ب عه شیرهت و مال و مولکهت و گوندقه، دکه فنه د بن کونترولا حکومه تیغه. لی ئه گهر ئاغایه ک دادپهروهه و خوشمیر هه بیت، هینگی هه موو عه شیرهت پیغه دهیته گریدان و هه موو گوند و گوندیان مه زناهی یا خوه ژ مه زناهی و ناقداری یا ئاغای وهردگریت. هه موو حکومهت ژ هیزا عه شیره تان د ترسیان، چونکول گورهی عورفین عه شیره تگه ری هه ردهم ل هه مبه ری هه ر دژمنه کی دهره کی د هه فگریتی بوون. ب کورتی و ژ لایی سیسته می ب ریغه برنیغه، هه ر عه شیره ته ک مینا میرگه هه کی یان ده وله ته کی بوو، ئه گهر سه روکی عه شیره تی یی ب هیز و خوشه ویست با، مینا ده وله ته کا دیموکراتیخواز و دادپهروهه دهاته پیشچاف. لی ئه گهر سه روکه کی لاواز و نه خوشه ویست هه با، هینگی دا مینا

دهوله تین دیکتاتور و سته مکار خویا بیت، کو هه ردهم سه روک و دهسته کا وی، ملله تی دکه ته سوته مه نیی پاراستنا دهسته لاتی و بهرژه وه ندین تایهت.

ئوو چونکو ژيانا گوندان ب هیزا زه قله کان ب ریقه دچوو، هه ر که سه ک یان هه ر بنه ماله ک ب کاری خوه یی چاندنی و ب خودانکرنا مه ر و مالاتیقه یی مژوول بوو، نه وین هه ژار و بی مال و ملکهت ژی، مریا یین ئاغا و دهوله مه ندان بوون، نه قجال ئیشاری هه موو زه لام ل کوچکا ئاغای یان کو یخه یی گوندی، یان ژی ل هه ر ماله کا دیارگری خرته دبوون و گوهداری یا سه ریپهاتی و دهنگوباسین دنیا یی دکرن. دنیا وان ژی، سوچه تین به رهه می و وه رزین سالی و متایی هه بی یان فروشتی بوو، یان ژی هه قبه رکرنا رهوشا خوه دگه ل رهوشا گوند و عه شیره تین ده ردور بوو. جارنا دا گوهداری یا چیرۆک و ستراین ئه قینداریی و میرانیی و شه رین بوری که ن. پرانییا ستران و چیرۆکان ب هنده ک په یامین مه جازی د بارگری بوون ل سه ر رهوشا وان و هه قبه ندی یا وان دگه ل ب ئاغای یان کو یخه یی گوندیقه (چ ب باشی یان خرابی بیت). ئه ف ناهه روکی مه جازی مینا په یامین ئاراسته کری بوون، یان هه ولدانین هه قبه رکرنا ئاغایی چیرۆکی و ئاغایی هه نوکه بی بوون.

ئاغا و ئاغایه تی

پرانییا ستران و چیرۆکی کورده واریی ل سه ر ئاغایانه، یان ل کوچک و دیوانین ئاغایان دهینه گوتن. میسری دیژن یی مه زنه ک نه بیت، فه ره ئیکی بو خوه بکریت. سه میانئ خیزانه کا بچووک به رپرسی هه قژین و زارۆکی خوه یه، کۆمه کا برا یین خیزاندار، برایه کی هه لدبژین کو بیته مه زنی وان، هه موو

پسمام و برا و برازا یین بنه‌ماله‌کی، که‌سه‌کی هه‌ژی و جهی باوهریی دکه‌نه
 مه‌زنی بنه‌مالی، کۆما مه‌زنین بنه‌مالان ل دۆر کویخه‌یی گوندی یان موختاری
 گوندی خرغه دبن و کۆمه‌کا کویخه‌یین گوندان گوهداری یا ئاغایه‌کی دکهن.
 ئوو د وان عه‌شیره‌تین پتر ژ ئاغایه‌کی هه‌ین، کۆما ئاغا یین عه‌شیره‌ته‌کی
 ئاغایه‌کی ژ هه‌موویان هه‌ژیتیر و مه‌زنتر دکه‌نه به‌راهیی خوه و هه‌موو کیشه و
 کاروبارین عه‌شیره‌تی ل ده‌ف ئاغایی مه‌زن چاره‌سه‌ر دبن. ئوو ل گوره‌ی
 سروشتی که‌سین گوندی، کو که‌سه‌ک خوه ب که‌سه‌کی ناده‌ت و هه‌ر بنه‌ماله‌ک
 خوه ل سه‌ر یا دی دچیتیرینیت، بیگومانه کو دی هه‌مان سنسله‌یا هه‌بوونا مه‌زن
 و سه‌رکیشان، سنسله‌یه‌کا دی یا هه‌فرکی و پیلانریژی و ئاریشه‌ژی هه‌بن. ئوو
 ژبه‌ر هه‌ستداری و موده‌ره‌کی و رکۆیی یا گوندییان، شه‌ر و هه‌فرکی سه‌را
 بچووکتیرین ره‌فتار ژی په‌یدا دبن. د پرائیا جاراندا، شه‌رین رۆژانه یین
 گوندییان سه‌را نۆبه‌یا ئاقدانییه یان نۆبا خویدانا په‌زییه یان زیدهرۆیی یا ل
 سه‌ر عه‌ردی هه‌فسوویه‌کیه (خۆ ئه‌گه‌ر به‌ۆسته‌ک بیت ژی)، یان ژی سه‌را
 پرۆسه‌یا هه‌فرینی و دانه‌شوویا ب زۆری و ئەفینداری یا دناقه‌را کور و
 کچاندایه، کو ئەف بابته‌ب ناموسا بنه‌مالیقه ده‌یته‌گریدان و نه‌دووره‌بیته
 سه‌ده‌می کوشتن و خوینداری دناقه‌را دوو بنه‌مالان یان دوو گوندان، یان ژی
 دوو عه‌شیره‌تاندا. لی سه‌ده‌می ژ هه‌موویان پتر و هه‌ستداری، مه‌زناهییه و
 خۆچیتیراندنا بنه‌مالانه ل سه‌ر ئیکودوو و هه‌ر ئیک شه‌هنازیی ب نه‌سه‌ب و
 بۆری یی بنه‌مالا خوه دکه‌ت و خوه هه‌ژیتیر دینیت کول به‌راهی یا هه‌موو
 بنه‌مالین دی بیت.

ژبو کو کهسهک وهکو ئاغایهکی قه بوولکری بهیته پهسهند کرن، کوومهکا
 نه له مینتین سهرهکی و شهنگستهیی پی دقین وهکو؛ نهسهب و هه بوونا
 بابکالکین ئاغا، ئانکو فه ره ئه و ب خوه ژ بنه ماله کا پستاغا بیت. فه ره کوومهکا
 برا و پسمان و بنه ماله کا مهزن هه بیت، ب تایه تی ژ لایئ که سین نیرقه
 (ئانکو هه بوونا میړین تول و به ده لا). فه ره مال و مولکه ته کی باش هه بیت کو
 تیرا ژیا نا وی و بنه مالا وی و هاریکاری یا خه لکی ژی بکه ت، چونکو گه له ک
 جاران ئاریشین عه شیره تی ب به ده لکرنا مالی چاره سهر دبن و فه ره ئاغا
 پشکداریه کا بهرچاف د پرۆسه یا به ده لکر نیدا هه بیت. خالا دی یا گرنگ نه وه
 کو فه ره خه لک ئاغاتی یا وی ب په ژرینیت و گوهداری یا وی بکه ت و ریژی
 ل بریارین وی بگریت. ژبلی ئان خالین ژیگوتی فه ره هه ردوو ساخله تین
 میړانی و مه ردینی ژی ل نک هه بن. ب ئان ساخله تان، هه ر پستاغایه کی ژ
 بنه ماله کا ناقدار و خانه دان، دشیت بیته بهر بریژی ئاغاتی یا عه شیره تی. ل
 گوره ی ئان بنه ماین دانانا ئاغایان، نفیسه ر ل سهر زاری قادوی دبیژیت: "مستی
 باره کی مه زن بو خوه ددانته.. به لی هه که تو بهییه بابی راستی یئ ما نه و چ ژ من
 زیده تره.. نه م هه ردوو دارین بنه کی نه.. دیسا نه نه و ژ من میرخاز و مه ردتره.. نه
 کوچکا وی ژ کوچکا من ئاقه دانتتره، نه ملک و گوندین وی ژ ملک و گوندین من پترن..
 دیسا نه نه و زه لام و عه شیرین ل دور و ره خین وی ژ زه لام و عه شیرین من
 میړچاکترن.. من دو برا یین هه یین جه میل و ره شید.. نی هه ر نیک پاشایه که.. به لی کی
 ب دو یف مستی فه یه؟ هه تا ئیقاری بهس نه و و برای خوه سه لیمن... بیپ ۱۲-۱۳". ئانکو
 هه موو نه له مینتین ئاغاتی و وهرگرتنا سه رکیشیی ل ده ف هه ردوو ان هه نه، لی
 (ژبه رچ هنده عه شیر و هوز و مه زنین عیلین مه پی دهن و هند جه ژئ دکهن و قه دری
 وی دگرن؟... بیپ ۱۳). نه فه یه بابه تی سه ره کیی ئاغاتی، کو فه ره ژ لایئ عیل و

عەشیرانقە یی پەسەند کرى بیت. خەلک چ ئاغان پەسەند ناکەت هەتاکو ب
شیوەیه کى بەرھەست، ھەست ب باشى و دادپەرۆرى یا وی نەکەت.

د فى رۆمانیدا، ھەموو ئاغا و بنەمالین ھەڤرک ئیشارەتئى ب عوزیرئاغای
دەن کو ئەو ب تئى شیا بوو ھەموو عەشیرەتان ل دۆر خوہ خرڤەکەت و وەکو
مەزنى ھەموو عەشیرەتین کیکان و ملان و دەردۆران ھاتبوو نیاسین. لەوا
ھەموو خەلکى ئان عەشیرەتان ل ھیشی بوون کو کەسەکى وەکو عوزیر ئاغای
دناڤ بنەمالیدا دەرکەڤیت و جھى وی بگريت. کەسەک ھەبوو (خەلەفى کورى
فەرھو ئاغای)، تا راددەیه کى جھى وی گرت بوو، لى ب دەستین حکومەتا
ئوسمانلى ھاتبوو ل سیدارەدان. پشتى مرنا خەلەفى، قادو و ھەسەنى ئوزمین
ئاغا و مستى یى کورى خەلەفى، ھەموویان ھەمان نەسەب ھەیه و نەڤى یین
عوزیرئاغای بوون، ئەڤجا ھەر سى بەرڤریر بوون کو جھى عوزیرئاغای بگرن،
لى نە ئەو دى برپارى دەن، بەلکو مللەت دى برپاردەت کا گوھدارى یا کى
بکەن و کى بکەنە سەرکیشى ھەموو عەشیرەتان: "نوکە بنەمالا عوزیر ئاغای
گەلەکن.. بەس کى دى شوونا وی گرت.. ھەمی وەسا ددانن کو وان دەستین خوہ ژ ھەمیا
یین شووشتین و ھیشیہک ل مستى یە دا شوونا وان بگرت و ناڤى وان ساخ کەتەڤە...
بپ ۴۶". کا چەوا مرۆڤین قادۆى وی پالددەن کو جھى عوزیرئاغای بگريت، ب
ھەمان شیوە ژى مرۆڤین مستى وی پالددەن کو خوہ ژبەر جھى عوزیرئاغای
نەھاڤیت، ب تاییەتى خەلک ب چاڤ دبینن کو مستى ھەڤسۆز و ھاریکارە
دگەل مللەتى، ئوو خالا ژ ھەموویان گرنگتر نە داردەستى دەستەلاتا میریہ، لى
مینا بابى خوہ پشتەڤانى مللەتیہ ل دژى دەستەلاتا ئوسمانلییان. لەوا مرۆڤین
مستى ھەردەم وی پالددەن و بو دبیژن کو: "ھەکە ب مرۆڤان بت کەس تەمەت وە یى

خودان مروّف نینه.. ههکه ب عیّل و عهشیرا بت، نهو خه لکئ گوه ددهته وه هند کهس گوهئ خوه نادهته سولتانی ژئ.. ژخو ههکه ب ملک و نه ملاکی بت کهس نه شیت دهستی وه بگرت... بیپه ۸". ل قیره نفیسه ر هه فبه رکر نه کئ دنا فبه را هه لویست و پلانین مستئ و قادوئ دا دیار دکهت. قادو داردهستی ئوسمانلییانه و مستئ پشته ثانی ملله تی خوهیه ل دژئ زولم و سته ما ئوسمانلییان. قادو وه سا هزر دکهت کو: "ههکه نه ز دهین وهک مستئ ل بهر پین خوه نه بهم و نه دم دی چهوا ئاغاتیئ کهم... بیپه ۱۴۹". ئو ئهف شیوازی ژنافرنا مستئ نه ب زیره کی و زیرمه ندی یا خوهیی قادوئیه، به لکو ب هیزا ئوسمانلییانه: "برا صدقی بهگ هیز و شیان و قوهته.. مانی مهزنا یئ گوتی قوهت بهرا دحه لینیئ و ئافا خورتا سه رنه قراز دچت... بیپه ۱۹۶". ل هه مبه ری قئ هه لویستی قادوئ کو مشته ژ پیلانگیری و نه قالایه ژ که ربوکین و حه سوودیئ (تو بخوه دزانی قادوئ چی یا ل بهر.. نئ هه روئیی ته لهه کئ بو مستئ قه ددهت... بیپه ۱۱)، هه لویستی به رهوژ و هه فسه نگئ مستئ دئینه پیش، کو ب شیوهیه کئ لوژیکی هزری د رهوشا پسمامئ خوه دا دکهت و ته خمینه کا به رئاقل و هووربینانه بو دکهت: "به لئ مروّف بو خوه دی باخفت قادو ژئ دهستین خوه یئ پیگوتیییه و بهر سه د میرا نادانت و دیسا بو نانئ خوه ژئ هندی بیژه یئ مه رده.. به لئ ما بوچی یه وهک هنگئینی د پیستی سه ی دایه.. مال که باخی بیی رومیا خو ئا قئ ژئ ناقه خو ت... بیپه ۱۴۵". ل قیره ساخله ته کئ دی ژئ دچیته سه ر ساخله تین پیدئئ ژ بو ئاغاتیئ، نهو ژئ ئازادی و بریارا خوه سه ره، ئانکو نه داردهستی چ هیزین دهرقه بی بیت. دلئ بیانین ب خه لکئ عه شیره تیغه نینه (وه کو ئاغایی وئ)، لهوا عه شیرهت و نه نجومه نئ ریھسی و ماقولین عه شیره تی، پتر ژ بیانین و هیزین دهرقه بی، د بهر ژه وه ندی و پیدئئ یین ژیا نا خوه دگه هن (خو نه گه ر نهو بیانیه دهسته لاتا فه رمی بیت ژئ)، چونکو عه شیرهت ل سه ر بنه مایی مروّفانیئ

و خوینی و عەردی و بەرزەووەندی یێن ئالوگۆرین دۆمدریژ گەشە دکەت، نە ل
 سەر بنەمایێ بەرزەووەندەکا بەروەخت. دەولەت و دەستەلاتا میری ژێ ل سەر
 بنەمایێ هیژی و ترساندنێ و وەرگرنا خویکی و کونترۆلکرنا مللەتی دەیتە
 ئاڤاکرن (ب کیمی ل سەردەمی نڤیسینا رۆمانی). ب نەمازەیی، دەمی دەستەلات
 نە پارێزەرا بەرزەووەندا گشتی یا وەلاتی بیت، هینگی هەشوەلاتی دێ ب کریارا
 پارێزگاری و پاراستنا مال و مولکەتین خوە را بێت، ئەف پڕۆسە یە ژێ ب
 مڕۆقانی و خزمانی و بەرزەووەندی یا هەشپشک دەیتە کرن: "ئەڤە دەه والیبین
 وەک نازم پاشای هاتن و چۆن بەس مڕۆقانی هەر دێ مینت و ناچت، دڤیت گوهی مە ل
 مە بت، نە ل وان بت... بپ ۱۲۷". ژ ترسا ئیکگرتن و هیزداری یا عەشیرەتاندا،
 هەردەم والی یێن دەڤەری (ئانکو دەستەلاتا فەرمی یا دەولەتی)، چیکەر و
 نازرینەرین ئارێشەیانە و دژمنداری دناڤهرا بنەمال و ئاڤایاندا دخولقینن کو
 هەر بمیننە ل بن کونترۆلا وان و هەموو لایەنان پیدڤی ب هاریکاری یا وان
 هەبیت: "کاربەستین میری حەز دکەن نەخۆشی هەر دناڤ مەدا هەبن.. ئیک سەری یی
 دی بخۆت.. دا هەر ب دویڤ وان ڤە بن... بپ ۴۷". پرائیا داگیرکەر و دەستەلاتین
 بیانی ڤی سیاسەتا (فرق تسد) دگەل خوەجهین وەلاتان بکار دئینن کو هیزین
 ئیکگرتی ل سەر خوە دابەش بین و هەر ئیک ل دەڤەرەکا دائیخستی ب لاوازی
 بمینیت. ئەڤجا داگیرکەر دێ دەستی هاریکاری بۆ هەموو هیزین لاواز درێژ
 کەت (ئەگەر ژێ داخواز بکەن)، دا هەڤرکی هەر یا بەردەوام بیت و هەموو ل
 هەمبەر دەستەلاتی لاواز و بیچارە بن. ب درێزاهی یا دیروکی، ئەڤ سیاسەتە
 هەر یا زەق و ئاشکرایە و هەموو دزانن و پێ دحەسیین، لی هەردەم دیروک
 خوە دووبارە دکەت و ئاڤا و سەرکیشین پرائیا مللەتین بنەست (کورد ژێ
 دگەلدا) دکەڤنە دناڤ هەمان خەڤکیدا.

ب ریڅا ئی رۆمانا نیف دیرۆکی، نفیسەر کۆمه‌کا په‌یامین هه‌شه‌ند ب دیرۆکا کوردان و هه‌څرکی یین به‌رده‌وام و شه‌رپن براکوژیی ئاراسته‌ی خوانده‌فانان دکه‌ت کو ب تیهرزینه‌کا ره‌خه‌بی و هه‌لسه‌نگاندنه‌بی، سه‌رده‌ریی دگه‌ل بۆری یی ملله‌تی و که‌لتۆری خوه‌ بکه‌ت. هه‌روه‌سا داکو ب شیوه‌یه‌کی که‌تواریانه سه‌رده‌ریی دگه‌ل هه‌څرکی یین هه‌نۆکه‌بی یین دگۆره‌پانا سیاسی یا هه‌ریمیدا بکه‌ت و بۆیه‌رین ئی رۆمانی بۆ بینه‌ په‌ند و رپنیشاندەر:

- به‌ئێ ژبیر نه‌که‌ دونیا نه‌به‌س نان خارنه‌.. ئه‌و نان خارنا ب سه‌رشۆری بت یا ره‌بی ددنیین مروۆفی دا به‌یت... بپ ۶۰.
- قیجا که‌ربین خوه‌ فه‌نه‌که‌، ل شوینا ویئری خوه‌ ژ مستی باشتی ل بکه‌ دا خه‌لک هه‌ژ ته‌ بکن و کراسه‌کی درێژ بۆ ته‌ که‌رکه‌ن... بپ ۶۳.
- هه‌که‌ دونیا به‌س بۆ مروۆفی یا خوش بیت و بۆ یین دی یا نه‌خوش بت هنگی خوشیی چ تامین خوه‌ نامین... بپ ۱۴۶.
- ئاخ.. ئاخ، خۆزی من ئه‌ف رۆژه‌ نه‌دیتبا پسمام و برا ده‌ست بده‌نه‌ چه‌کی و بچن برا و پسمامی خوه‌ بکوژن.. هۆسا ب سانه‌هی ل سه‌ر خاترا نه‌یارا ئه‌م به‌ربین ئیک و هه‌ر ئیک ته‌ویا بده‌ته‌ موقامه‌کی تا هه‌که‌ د وی مه‌قامی ژێ نه‌گه‌هت و چو ژێ نه‌زانت... بپ ۲۲۱.
- مه‌زناتی و ئاغاتی نه‌ کراسه‌که‌ هه‌ر وه‌خته‌کی مروۆفی قیا دی ژبه‌ر ئیکی که‌ت دا بکه‌ته‌ به‌ر خوه‌.. مه‌زناتیا دروست ئه‌وه‌ خه‌لک و عه‌شیره‌تا مروۆفی کراسی مه‌زناتی بۆ مروۆفی که‌رکه‌ن و بکه‌نه‌ به‌ر مروۆفی دا قه‌نجی و مه‌ردینی و چاکی و میرخازیا مروۆفی ژێ ئه‌و کراس بت... بپ ۲۲۶.
- یی ب کیر عه‌شیره‌ت و قه‌ومئ خوه‌ نه‌هیت بکیر وان و که‌سی دی ژێ ناهیت.. هه‌که‌ به‌ندکه‌کی سۆر و زه‌ر با دا ب سه‌رده‌هرا مالا خوه‌فه‌ بت... بپ ۲۵۵-۲۵۶.

ل دوماهیی فهره ئەم هەردوو تیگەهین ئاغان و ئاغاتیی ژ هەشجودا کەین، ئاغا
 یین چاک و پەژراندی، ئەو کەسن یین مە ساخلەتین وان دەستیشانکرین و
 کۆما خەلکی هەموو عەشیرەتان پێ دزانن و هەبەتەکی ددەنە ئاغای کو پێ
 مەزن بیت و خەلک ژێ دگەل مەزن بیت. لێ ئەف جۆری ئاغان راستەقینە
 ژ لای دەستەلاتدارانقە گەفین گیرۆکرینە و هەردەم د بن گەفین ژناڤرنیڤدانه:
 "مەزناتی ژ هەمی کەسا ناهیت.. مەزناتی هوکا خوە یا هەمی و باری وی یی گرانە..
 عاجزی لێ چی دبن و سەریڤ رێ یا ل بەر مەرقی تینە گرتن و ھندەک سەری خودانی
 تی دچت.. ما نە بابی من خەلەفی هەکو مەزناتیا دورست کری سەری خوە تی
 بر... پپ ۱۴۶". ئاغانی یا دروست ئەوە یا مەرق دگەل مەرقین خوە بیت و
 خودانی بپارا خوە یا د بەرژەوئەندی یا مللەتیدا بیت. ئەو هەبەتا مللەت
 ددەتە ئاغای فەرە ل ئاستی وی هەبەتی بیت و بپارێزیت: "هەکە دونیا بو مەرقی
 یا خووش بت و بو یین دی یا نەخووش بت، ھنگی خووشی چ تاملین خوە نامین.. دبت
 گەلەک حەسیدییا ب مە ببن کو دلی مە یی خووشە و چوقوسیری ل مە نین.. بەلی د فی
 دلی دا کەسەر یا دیڤژتە کەسەری ویقە ھەرە... پپ ۱۴۶-۱۴۷". ئەفجانە دوورە
 پستاغایەکی یان ھەر کەسەکی دی یی عەشیرەتی، هەموو ساخلەتین ئاغانی باش
 ل دەف ھەبن، لێ نە بپاردەر و دەستەلاتدار بیت، ئوو نەسەرکیشی سەرەکی
 عەشیرەتی (مللەتی) بیت. ئاغانی رەفتارین ئاغانە کو پێ دەیتە نیاسین، بارا
 پتر ئەو رەفتارین بەرچاڤن کو ژ لای خەلکیقە د حەبانندی بن، مینا مەردینی و
 میرانی و ھاریکاری و چارەسەرکاری ئارێشەیان... ھتد. ھەکو کەسەکی نەئاغا
 ژ وان رەفتاران دناڤ خەلکیدا دکەت، دی بیژن یی ئاغانی دکەت. ھندەک
 جارن ژێ، ئەف جۆرە کەسانە بیی ھەبوونا نەسەبی ئاغان یان خزمانی یا
 وان، دگەل وەختی و ب رەفتارین خوە یین چاک و جوامیرانە دبنە ئاغا. جارنا

هه‌بوویه کو ده‌سته‌لات ئاغایه‌کی ل سهر ده‌فهره‌کی دسه‌پینیت و ب پشته‌فانی یا ده‌سته‌لاتی جهی ئاغا یین راسته‌قینه دگریت. ئەفجا ژبو چیکرنا وی هه‌بیه‌تا خه‌لک بو ئاغای دروست دکه‌ت، ئەو دی وی هه‌بیه‌تی ب ترساندنێ یان ب حه‌باندنێ ب ده‌ست خوڤه ئینیت، کو خه‌لکی ده‌ردۆر ژ ترسادا یان ژپێخه‌مه‌ت هاریکاری و به‌رژه‌وه‌نده‌کا تایبه‌ت، پیگیری ب فه‌رمانین وی بکه‌ت. ب درێژاهی یا ههر هه‌فت سه‌ده‌یین ده‌وله‌تا ئوسمانلی و پاشی حکومه‌تین ددویشدا هاتین، ئاغا یین کوردان کونترۆلگری بووینه و ههر ئاغایه‌کی ژ خه‌تا وان ده‌رکه‌فت بیت، یی هاتییه ژناقبرن، چ ب شه‌ری یان ب سیداره‌دانی بیت. ب فی چه‌ندی ژ، کۆمه‌کا ئاغا یین د هه‌مان ده‌مدا دلۆقان و دلره‌ق، هاریکار و تیکه‌ر، مه‌رد و تالانکه‌ر، دیندار و بکوژ، پشته‌فانی زانینی و دژمنی زانست و خواندنگه‌هان، ئاریشه‌چیکه‌ر و چاره‌سه‌رکاری ئاریشه‌یان، دز و قاتلی دزان... هتد، که‌فتینه دناف عه‌شیره‌تین کورداندا. ئەفجا ئەو که‌سین ل به‌ر ئاغاتی هه‌گرن، هه‌رده‌م د گێژه‌فانکه‌کا به‌رده‌واما مشت پیلان و سۆزین ته‌ییسۆک و دره‌وین سیاسییاندا، هه‌موو کارین ره‌وا و یین نه‌ره‌وا ژبو گه‌هشتنا ئارمانجا خوه‌ دکهن. قادۆ ب گلله‌بیقه به‌حسی برایی خوه‌ جه‌میلی دکه‌ت و دبیریت: "قه‌ت ل بیرا وی نینه ئەو مروڤی ئاغاتی دکه‌ت نه‌شیت هه‌ر باشیی بکه‌ت.. یی ل مه‌زناتی و ئاغاتی دگه‌رت، دقیت هه‌می شۆلا بکه‌ت... بپا ۱۴۹". ئەف گوه‌ارتنا هه‌لوستی جه‌میلی برایی قادۆی (ئه‌گه‌ر مه‌ قادۆ ل جهی بشاری چه‌تۆی دانا!)، هه‌ولدانه‌کا نفیسه‌رییه کو ب ئاوی ل جه‌دانانی سه‌رده‌ریی دگه‌ل ره‌وشا مشت هه‌فرکی یا کوردستانا فی سه‌رده‌می بکه‌ت. وه‌سا ده‌ته‌ خویاکرن کو هه‌موو ملله‌ت (ب برایی سه‌رکیشی خائینه‌) ل دژی خیانه‌تا قادۆیی چه‌تۆینه. یان ژی دبیت په‌یاما ئاراسته‌گری ئەو بیت، کو فه‌ره‌ وه‌سا بیت. هه‌ر که‌سه‌کی

بېته داردهستی دژمنی داگیرکەر و شهړی ل دژی نفسی خو بهکت (ژبو هر
 مه‌مه‌کا هه‌بیت)، فەر هه‌موو ملهت ژئ فەرته‌ت. له‌وا نفیسه‌ر ب مخابنیفه
 ب زاری په‌هله‌وانی رۆمانی قالا ره‌وشا شه‌ری دکه‌ت و دپېژیت: "هۆسا ب
 سانه‌هی ل سەر خاترا نه‌یارا ئەم به‌ر ببن ئیک و هەر ئیک ته‌ویا بده‌ته مه‌قامه‌کی و تا
 هه‌که د وی مه‌قامی نه‌گه‌هت ژئ.. به‌ئ سۆز بت قادۆ نه‌گه‌هت نارمانجا خو و هه‌می
 خه‌ونین وی دئاقی دا بچن... بپا ۲۲۱". ئەگەر ئەم ل دیرۆکا هه‌چه‌رخا بزاقین
 رزگاربخوازی یا کوردستانا باشوور ژئ بزقرین، دئ بینین کو رژیمین ئیک ل
 دویف ئیکین عیراقی، جفاکی کوردی ژ قان جوړه ئاغا بین خو‌فروش و خائین
 پر کربوو. ئەف جوړی ئاغاتی د ئەده‌بیاتین سوشیالیزمیدا، ب به‌رفره‌هی هاتیبه
 به‌رچا‌کرن و هه‌تا نوکه ژئ، د پاشخانا پرانییا ره‌وشه‌نیراندا مایه. ئوو هەر
 که‌سه‌کی نه ل دژی ئاغان و ئاغاتی بیت، دئ ب که‌سه‌کی پاشکه‌فتی و نه‌زان
 هیته ل قه‌له‌مدان. هه‌لبه‌ت ئەفه نه به‌ره‌فانی‌کرنه ژ سیسته‌می ئاغاتی، چونکو
 هه‌موو که‌س (ل سه‌رانسه‌ری جیهانی) پالپشتی یا سه‌روه‌ری یا یاسایی و
 سیسته‌می دیموکراتی و دادپه‌روه‌ری و وه‌که‌ه‌فیا ده‌رفه‌تان دکهن. ئوو
 سه‌رده‌مین سوشیالیزمی ب پراکتیکی خویا کریبه کو کۆمه‌کا کور و کچین
 هه‌ژاران گه‌هشتینه به‌رزترین پله و پایه‌بین زانستی و جفاکی و سیاسی، لی
 ئەم یی سه‌رده‌ریی دگه‌ل سه‌رده‌مه‌کی دیرۆکی یی که‌لتۆری کوردی دکه‌ین و
 ئەف ئاغا بین رۆمانفیس ژئ خه‌به‌ر دده‌ت، ددانیته به‌رانبه‌ر سیاسه‌تمه‌دارین
 فی چه‌رخ و ب ئاوايه‌کی وپژه‌یی جیگوه‌ارتنی بو دکه‌ین. ئوو فەر ژبیر
 نه‌که‌ین ژئ، کو پرانییا سه‌رکیشین بزاق و شو‌ره‌شین خوه‌سه‌ری یا کوردی
 شیخ و ئاغا بووینه (مینا خه‌له‌فی فەر‌حوی، مستی خه‌له‌فی و حه‌سه‌نی ئوزمین
 ئاغای- خوانده‌قان دشیت هەر ئیکی دانته جهی سیاسه‌تمه‌دار و شو‌ره‌شقانه‌کی

دیروکا کوردی یا هه‌چهرخ). گه‌له‌ک ره‌وشه‌نبیر وه‌سا هزر دکهن کو خراپترین سیسته‌می خوهی باشتره ژ سیسته‌مه‌کی بیانیی نه‌که‌هی، توندترین یاسا باشتره ژ بی یاسایی. عیراقی دبیژن، به‌ری که‌فتنا رژیما دکتاتور ئەم ژ یه‌ک دیکتاتور دنالین، لی پشتی که‌فتنی و نه‌مانا سه‌روه‌ری یا یاسایی کۆمه‌کا سه‌دامین دکتاتور هاتنه‌ سه‌ر گوره‌پانا سیاسی. ل کوردستانی ژی، رۆژ بۆ رۆژی که‌سانین وه‌کو قادۆی یی مشه‌ دبن و ترسا مه‌زن ئەوه‌ کو هه‌ر فه‌رمانگه‌هه‌کا فی هه‌ریما مه‌ ب خوهی و خوینی ئاڤا کری، بکه‌فیتته‌ ده‌ستی قادۆیه‌کی برسیی مال و هی‌ز و ده‌سته‌لاتی‌دا. نه‌دوو‌ره‌ هه‌ر ئەف په‌یامه‌ بیت وه‌ ل نفیسه‌ری کری کوچ ئە‌نجامین ئیکلاکه‌ر بۆ هه‌فرکیی نه‌دانیت، چونکو هیشتا مله‌ت و جفاکی مه‌ یی د هه‌فرکییه‌کا به‌رده‌واما کوژه‌کدا، ئاقیبه‌ت خیر بیت!

هزر و ره‌فتارین گوندیکانی

ئه‌گه‌ر گوند ل ده‌ف عه‌ره‌بان نیشانا شه‌هرستانی بیت ل هه‌مه‌به‌ری عه‌شیره‌تین به‌دۆ، کو ب دوو جفاکین ژیکجودا ب ره‌فتار و عورف و عه‌ده‌ت و پیشه‌کاری و پیکه‌اته‌یین که‌سایه‌تی یا که‌تواری ده‌ینه‌ هه‌ژمارتن. ل کوردستانی گوند و عه‌شیره‌ت ته‌قلیه‌ه‌ف بووینه‌ و هه‌مان ره‌فتار و تیگه‌ه‌یین عه‌شیره‌تی دناف گونداندا هه‌نه‌، ئوو گونده‌ک یان کۆمه‌کا گوندان دبنه‌ جه‌واری عه‌شیره‌ته‌کی. راسته‌ کوردان ژی کۆچه‌ر هه‌نه‌ کو گه‌شتین زۆزان و کویستانان دکهن، لی ئەو وه‌کو عه‌شیره‌ته‌ک (یان کۆمه‌کا عه‌شیره‌تین یه‌ک نه‌ژاد) ده‌یتته‌ هه‌ژمارتن و خوه‌جه‌ن. نه‌دوو‌ره‌ پرانییا گوندی یین کوردستانی ب نفش و نه‌ژادی خوه‌فه‌ کۆچه‌ر بن. لی هه‌موو عورف و عه‌ده‌ت و بها و تیگه‌ه‌یین گوندیان ل ده‌ف هه‌نه‌. ب فی چه‌ندی ژی، ئەم د کارین بیژین کو پرانییا

جھاکی کوردی ژ گوندان و گوندیان پیک دهیت. زیدہباری پیٹھه گریدانا ئاخى و خوینی، کومه کا ساخلت و عورف و بها بین جھاکی گوندی دکه ته یه که یه کا ئیکگرتی یا مینا خیزانه کئی، پاشی ئەف یه که بین خوسه، مینا خیزانین یه ک بنه مال ههف دگرن ژبو پیکئینانا عه شیره تی کو ب هه مان عورف و عه دت و تیگه هین گوندیشه دگریداینه. هنده ک ژ وان ساخلت و تیگه هین رومان سه رده ری دگهل دکه ت، ئەفین ل خوارینه (کو دبنه نموونه یه کئی گیاندار ژبو ژيانا هه موو گوندین کوردستان):

* نه سه ب و بنه مال: د گوندیدا، هه ر بنه ماله کئی دیروک و هه لویست و بهایی خوه هه یه دناف خه لکی هه مان گوندیدا، ئەف بابته ب دهوله مندی و هه ژاریٹھه نه هه قبه نده، دبیت بنه ماله کا هه ژار هه بیت و هه لویسته کئی بوری یی ئەرینی ل هه مبه ر پاراستنا گوندیان هه بیت، ئەو هه لویسته بو دبیته ناف و پیٹھه دمینیت و هه موو گوندی ب چائی ریژگرتن و شه هنازی پیکرنی لی دنیرن. ب هه مان شیوه ئەگه ر بنه ماله کا خانه دان و دهوله مهن دژی هه بیت، لی ب نه سه ب و بوری یی خوه نه هه ژی پله و پایه بین ریژداریی بیت، هه تاکو د کاریت وی ریژگرتنا پیدئی ب دهسته بینیت، دی دهمه کئی دریژ پی ئیت. ئانکو پرانییا گوندیان سه رده ری دگهل نه سه ب و رابردووی بنه مالان دکهن. ده می کورد دیژن "به ر ل جهی خوه یی ب قه دره"، مه رهم پی ئەوه کو تنی خوه جهین هه ر ده قه ره کئی بهایی که س و بنه مالین وی ده قه ری دزانن. ئوو هه کو که سه ک یان بنه مالک کاره کئی نه په ژراندی دکه ت، خه لکی گوندی دی ب بنه مالا ویشه گریده ت (چ ب باشی یان ب خرابی بیت). لهوا پرانییا خه لکی عه شیره تین کیکان و ملان ب سه رسورمایى ل هه لویستی قادویی دارده ستی رومیا دنیرن و

دبیژن: "ئۆ ههکه ئه و باب و باپیرین خوه باش بنیاسیت ئه و هۆ ناکهت، چو جارا باب
 و باپیرین وی وی چه ژ رومیا نه کرینه و چو جاران ژی رومیا چه ژ مه کرمانجا نه کرینه...
 بپ ۲۳۴". ئه گهر ئه ف هه لویسته ب کیه رکیه کا عه شیره تی و سیاسی بهیته
 هرمارتن، کو مستی و قادۆ ههردوو ژ یه ک بنه مالا خانه دان و ئاغا و ناقدان،
 هه ر ئیکێ دقیت جهی باب و باپیرین خوه بگریت و دهسته لاتی وهرگریت.
 ئه گهر گوندی یین ل باژیران ب ساناهی بهینه خاپاندن و د سهردا برن، ل
 گوندان نه کریاره که گه له ک ب ساناهییه، چونکو ئه و ساده نه و سه ره ده ری
 دگه ل گوتنن به ره هه ست دکهن، باوه ر ژ وان گوتنان دکهن ئه ویین ب چاف
 دینن، باوه ر ژ وی باشیی دکهن ئه و ده ملده ست بو دهیته پیشکیشکرن. ئه فجا
 ب هه مان ساده یی ژ قادوی داخواز دکهن: "خوه ژ مستی باشتر لی بکه دا خه لک
 چه ژ ته بکه ن و کراسه کی درپژ بو ته که رکه ن... بپ ۶۳". ئو هه ر ژ ئه گه ری گرنگی
 یا نه سه ب و بنه مالی، مشه جاران گوندی تاگیری یا لایه نه کی دکهن، تنی ژ به ر
 هندی کو ل سه ره ده مین بوری هه مان تاگیری هه بوو، یان وه کو پیگیریه ک ب
 تاگیری یا بنه مالا خانه دان و ئاغا (چ سه ته مکار یان سه ته ملیکری بن). جارا
 هه یه کو گوندی ژ ره فتارین ئاغای نه رازینه ژی، لی وه کو پیگیری یا ب
 پاراستنا ئیکگرته بنه مالی و خوینی و هه لویستین بوری، دکه فنه دنا ف هه مان
 چه په ریدا. هه ر ژ به ر فی مملانی یا ل سه ر ئاغاتی و ژبیره کرنا هه لویستین
 بوری بوو، لایه نگرین مستی ئه و ژ چونا باخمسی ددا پاش: "هه که تو چویه
 ویری ب دلێ قادوی چه توی نابت، دی به ریپکا ده ته بهر ته.. ما تو نرانی هه ریین
 وه ک وی به ریپک دانه بهر بابی ته ژ... بپ ۷۳".

* مروّقانی و خزمانی: ئەقا مه ل خالا نهسه بئ بنه مالی خویاکری، ل سه ر شه نگسته یی مروّقانی و خزمانی دهیته ئاڤا کرن. هه یبه ت و پایه داری یا هه ر بنه ماله کئی ب هژمارا مروّقین وی و خزمین وی دهیته چیکرن. دبیت هه ر ئەقه بیت سه ده می چه ز ژیکرنا کوردان ژبو ئینانا زارو کین ئیر، مه ره ما سه ره کی پی هاریکاری یا کاری کشتوکالی و پاریزگاری یا بنه مالییه ژ هه ر ته عدا ییه کئی، لی ل داویئ ئەف هه ردوو بابه ته ژی ب هیزداری و هه یبه تا بنه مالییه گریداینه. هه بوونا زارو کین می ژی، ل داویئ دینه سه ده می خزمانی و به ده لکرنی و گه له ک بابه تین دی یین کو ئاریشه پی دهینه چاره سه ر کرن. ئوو ده می مروّقانی و خزمانی تیکهه ل دبن، ئاستی هه قبه ندیی ب هیتر دکه قیت، له وا هه رده م گۆزی چه ز دکر شه مسیخانا برازا خوه بو کوری خوه بینیت: "خۆزیکین وی روژی هه کو شه مسی خان ب بویکینی تیتته د مالا منقه و دبته کابانیا مستی و ئەز ب قان هه ردوو چاڤا عیالی وان دینم و لاندکا وان دهه ژینم... بپا". ل قیره کومه کا عه ده تین گوندییان به لی دبن، گۆزی دقیت کوری وی بیته زاڤایی چه سه نی ئوزمین ئاغای داکو د ده مین پیدئیدا هاریکار و پالپستی یا وی بکه ت، وی دقیت کوری وی زوو ژنی بینیت دا زوو زاروک هه بن و نفسی بنه مالا خه له فی فه حوی یا به رده وام بیت، ئوو وی دقیت وه کو هه ر دایکه کا گوندی مالا وی یا مشت زاروک و لاندک بیت و هاریکاری یا بویکا خوه بکه ت د په روه رده کرنا نه فی یین خوه دا، کو ژبلی هه ژیتی و هیزداری یا بنه مالی، ئەو ب خوه ژی دی مه زنتر و ب به اتر بیت د چاڤین گوندیاندا (بویژنا خه له فه و دایکا مستیه و داپیرا کومه کا کور و کچانه!). هه روه سا ده می قادو ژی ل پشته ئانان دگه ریا ژبو دژاتیکرنا مستی و ب ده سته ئینانا ئاغاتی یا هه موو عه شیره تان (بیرا وی ل وییری هات کا چه وا خوه نیژیکی چه سه نی ئوزمینی بکه ت... بپا ۱۵۵). ل ده سته پیکئی وی هزری

دکته کو کچا حسه نی ئوزمینی بو برایی خوه بخوازیت، لی چونکو خزمانیی روله کی کاریگر د ئیکگرتن و ژیک نیزیکبوونیدا هیه، لهوا د ترسیا کو رهشیدی برایی وی ژی بچیته دگهل حسه ن ئاغای و کهسه کی بنه مالی ل دهف نه مینیت. ئەف بابەتی ئیکگرتنا بنه مالی، بهری بنیاتی ئیکگرتنا گوندیان و پاشی عه شیره تییه. ده می بنه مالە ک یا ئیکگرتی نه بیت، خەلک ژی دی ل سەر برایان دابهش بیت (یان گو هی خوه ناده نی)، ب هیجه تا هندی کو ئەو دناف خوه دا پیک نه هاتینه، ما دی چهوا ل گهل گوندی و عه شیره تی پیکهین؟! لهوا هزر د هندی کر کو شه مسیخانئ بو خوه بخوازیت: "یا باش ئەوه ئەز شه مسی خانئ بو خوه بخازم.. هه که حسه ن ئاغا رازی بو و کچا خوه دا من.. هنگی مستی ل بهر چو نامینیت و هه ی و نه ی دی بم ئەز، چونکی یئ حسه ن ئاغا جه ژئ بکته ل ناف هه می عه شیره تا دی ئەو بت و بهری هه میا دی ل وی بت... بپ ۱۵۶". ئانکو مه ره ما هه ردوو لایه نین هه قرک خزمانی یا حسه ن ئاغای بوو، داکو بو وان بیته پشت و په نا و هیزا وان پی پتر لی بهیت. ل ئیره بابەتی پرۆسه یا هه قزینی سهره لدهت، کول گوندان ب هه ژیتی یا نه سه ب و بنه مالی و پاراستنا بهرژه وندی یین گوندیا تیئقه هه قبه نده. دبیت هه ر ئەفه بیت سه ده می وی چه ندی کو پرانییا کچین ئاغا شوو ب پستاغایان دکهن. ئەگه ر ل عه شیره تین کوردستانا باشوور ژی بنیرین، دی بینین کو هه موو ژ لایئ ژناغه خزمین ئیکن. خالا دی یا هه قبه ند ب مروقانیئ و خزمانیئقه، ئەوه کو د هه موو خوشی و نه خوشی یین ئیکودودا پشکدار دبن. ل ده می خوشیان، هه موو مالین گوندی دلخوش دبن و هاریکاری یا هه ف دکهن. د ده می نه خوشیاندای، دیسا به هی و خه مگینی ل هه موو مالان به لاقه دبیت: "دو نیا تیرمه ه بوو و یا گه رم بوو، به لی د عاجزیادا هه می زه لاما جه مه دانیین خوه د سه روگو هین خوه پیچا

بوون... بپ۷۱". ئەف رەفتارا زەلامان د دەمى تازى و نەخۆشياندا، رەفتارەكا
 گوندىيە و نيشانا دەربراندا خەمگىنىيە. ل دەف ژنان ژى خوە جلك رەش
 دكەن و گەلەك جارن بەلاشى ناكەن تاكو مالا تازى دەست پى نەكەت.
 كۆمەكا عەدەت و ئايردە يىن هەقەند ب شىنى و شادىيانقە هاتىنە ئافراندىن
 (كو قىرە نە جەئى هوورگلى يىن ئان عەدەتانه)، هەندەك ژى هەتا نۆكە ژى
 ماينە. ژبلى خۆشى و نەخۆشيان، هەروەسا د كرىارپن كاركرنى و دورينا
 بەرھەمىدا ژى هەقكارن. د دەمى كىلانئى يان كەزاختنى يان چىنىئى و
 بەردورىندا، هەموو گوندى هەقكارى يا هەف دكەن و كۆمەكا ئايردە و
 رەفتارپن كەلتورى يىن تايەت ب كرىارا دورىنقە ئافراندىنە و بووينە پشكەك
 ژ كەلتور و عەدەتپن كوردەوارى يا گوندىن، ب هەمان شپوہ د كرىارا
 بەھەمەتپن دەقەرۆكيدا ژى هەقكارى يا هەف دكەن، مينا چىكرنا خۆشاقى و
 ئاكا باجانكا و دستارھىرانئى و شكاندا گوىز و باھىشان و چىكرنا كادا، كور و
 كچپن گوندى ب هەقرا كار دكەن و دبەر را حەيرانۆك و شەقەرۆك و
 پايزۆكان دبىژن، كو سروشتەكى مشت ئەفنى و هارىكارى ددەتە گوندىيان. لى
 ئەوا كويخە و ئاغال پىش چاچپن مللەتى رەش كرىن (ب نەمازەبى پشتى
 رەوشەنبىرى يا كومونىستى ل دەقەرئى بەلاقە بووبى)، زۆلم و كەيس لى دىتتا
 هەندەك ئاغا و كويخەيان بوو، كو ئەف گيانئى هارىكارى ژبو سوخرە و زبارە
 يىن تايەت ب بەرژەوہندا كەسۆكىقە بكار دىنان. تىگەھى زبارئى ئەوہ كو
 هەموو گوندى كار ژبو يەك بنەمال بكن، لى هەموو بنەمالان ب وەكەھقى ئەو
 مافئى هەى كو زبارە بو كارپن وان بەھتە كرن، ژ لايەكى دىقە ژى زبارە
 هەلبژاردەبىيە و كەسەك ب زۆرى ناھىت. هەموو ژ دلمراز قى كارى دكەن،
 چونكو هەمان كار دئى بو وان ژى هتتە كرن. لى سوخرە كرىارەكە ئاغا يان

کویخایی گوندی ب ته‌عدایی و بیی به‌ران‌بهر خه‌لکی دده‌ته کاری. ده‌می خه‌لک هه‌وجهی هاریکاری بییت، بنه‌مالا ئاغای هاریکاری یا وان ناکه‌ت. له‌وا ده‌می مستی قه‌سرا باخمسی ئا‌فا دکر، دایکا وی ژئی دخوازیت کوچ سوخ‌ره‌یان ب خه‌لکی هه‌ژار نه‌که‌ت: "گه‌له‌ک که‌یفا گۆزی هات هه‌کو زانی کو مستی گوهی خوه‌ دا وی.. نه‌و ژئی چو هوستا و پاله‌ بی پاره‌ کار نه‌که‌ن و سوخ‌را و زیارا ژئی ب که‌سی که‌ت و هه‌که‌ هنده‌ک که‌س ل نک خوه‌ بهیین هه‌قی وان بده‌تی... کوری من نه‌فه‌ بنیاته‌ دقیت ب جه‌لالی و ل سه‌ر مالی جه‌لال بهییت دانان دا خیری ژئی بیین... بپ‌۱۵۰". هه‌رده‌می زۆرداری و که‌یسلیدیتن (ئیس‌تغلل) هاته‌ دنا‌ف ئی پرۆسه‌یا هاریکاری‌یدا، هینگی ته‌خین جودا دنا‌ف جفاکیدا په‌یدا دبن و هه‌ئیرکی دکه‌فته‌ دنا‌قه‌را ته‌خین زالد‌ه‌ست و بنده‌ستدا.

* مه‌ردینی و می‌رانی: دوو تیگه‌هین دی یین گرنگ و هه‌ژینه‌ د عورفی گوندییاندا، هه‌ر که‌سه‌کی نانه‌ه و مه‌رد بییت، ب می‌رانیی‌شه‌ ده‌یته‌ گریدان و به‌روفاژی یا وی ژئی راسته‌. له‌وا ده‌می گوندی ب ئه‌رینی په‌سنا که‌سه‌کی دکه‌ن دی بیژن مه‌رده‌می‌ره. مه‌رده‌می‌ری تیرمه‌که‌ ژبو که‌سانین خودی هه‌لو‌یست و ناقدار و بریارده‌ر ده‌یته‌ گۆتن، لی د بنه‌رتدا ژ مه‌ردینی و می‌رانیی هاتییه، ئانکو ب خوینا خوه‌ ژئی یی مه‌رده‌ کو سینونیمه‌که‌ ژبو چا‌ئنه‌ترسی و می‌رانیی. هه‌واندن و نانه‌هی یا می‌ئانان، ئیکه‌ ژ ساخله‌تین هه‌ر که‌سه‌کی خانه‌دان و ناقدار، کو بیته‌ جهی ریزگرتن و ناقتیدانی: "هه‌که‌ پاریه‌کی نانی هه‌بت، نه‌و ژئی بو ریشینگ و می‌ئانین وی بت، نه‌هییت چو ژار و پیدقی ل ده‌وربه‌رین وی هه‌بن... بپ‌۵۱". ب دریزاهی یا رۆمانی به‌حسی کوچکا ئاغایان دکه‌ت کو مشتی خوارن و فه‌خوارنه، مشه‌ جاران خه‌لک وه‌سا هزر دکه‌ت کو گوندی دچنه‌ کوچکا

ئاغای دا خوارننن خوش بخون و گوهداری یا سوحبت و سهرهاتی یین دیوانی بکن: "نەزبەنی مامی هەسنی دقیت دو چۆچکا ب بەرهکی بکوژت.. ل دیوانا خالی تە شەقیبیریا خوە کر و خودی دزانت کا نوکە چ پاشیقهک خوش خاربه.. ئەفه نوکە هات دیوانا تە ژێ دی شەقیبیرەک دی کەت و پاشیقهک دی ژێ خۆت.. مام هەسن یی شارەزایه... بپ۸۳". لی ئەفه وی چەندی ناگەهینیت کو چوونا کۆچکی تنی ژبو خوارنییه و خەلکی هەزار ژبو خوارن و قەخوارنن خوش قەستا کۆچکان دکەن. مەردینی و خوارن ئەلەمیتتەکی مەزناهی و خانەدانییه، لی نه هەموو بابەتی پێشەگریدانییه: "نەزبەنی تو ب خوە دزانی خوشی نه د وی خاری دایه یا مروف دخۆت.. خوشی خوشیا وی مروفی یه یی مروف خارنا وی دخۆت... بپ۱۹". میرانی ژێ ئەوه کو مروف ژبەر کەسەکی نەدانیت و هەردەم خودانی بریارا خوە بیت (ل دەف گوندیان، بریارا کۆمی ژێ ب بریارا مروفی دەیتە دانان)، چونکو مروف دشیت خوە قەدەر کەت و پشکداری یا بریارا کۆمی نەکەت. لی وی دەمی دی ب نەمیرانییه هیته وهسفرن، نەمازه ئەگەر بریار ب هەلوێست وهگرتنهکیقه یان ب شەرەکیقه یا گریدایی بیت. هەموو گوندی حەز دکەن د میرخاس و مەردەمیر بن، چونکو دبنه ستران و سهرهاتی یین شەقەرۆکان و خەلک بو خوە دکەتە مەستەرەیا هەژیتی. میرانی یا خەلەفی فەرحوی ل هەمبەر والیی وانئ، میرانییهکا ئەفسانەیی بوو کو ببوو سترانا دەقی هەموو گوندین عەشیرەتی، وی نەتنی سەری خوە بو ئاغا یین کوردان نەچەماند، بەلکو جانی خوە دانا سەر قی سەرنەچەماندنا ل هەمبەر دەستەلاتا میری ژێ. دەمی هەژینا وی خوە خەمگین تۆرە دکەت کو دی هیته زیندانکرن و نەدووورە ب قناریقه بکن، برای وی دبیرتی: "خویشکا من گۆزی خوە دین نەکە و هشی خوە بینە سەری خوە، زەلام بو کوشتن و زیندانانە ئەوا خەلەف کری کەسی ژ کرمانجا و ژ مالا عوزیر ئاغای

نه کړييه... بپ۱۴۴". ټانکو ټو ميړاني يا خه له في کړي تانجه کي شه ره فييه و هه موو عيل و عه شير دي پي ټاخن، هه موو کار و کړيارين مروفي گوندي زي، هه ر ژبو ناقداري يا وي و يا بنه مالا وييه. ټه ټجا ټه ف کړيارا مرنا ژپيخه مهت ناقداري، ژبو ميړاني د بيته مه سته ره و هه ر که سه کي چا فليکړنا وي بکه ت، دي ب ميړاني هيته ل قه له مدان.

بابه تي ميړاني و چا فنه ترسي نه تي ژبو زه لمانه، لي زني گوندي زي ناقدارن ب زيره کي و چا فنه ترسي يا خوه، گوزي يه ک ژ وان نموونه يانه کو هه ردم ټيشاره ت ب زيره کي و ژيياتي يا وي يا ژبو وه لاتي ني ده يته دان. سه ره راي کو ميړي وي ب ده ستي ټوسمان ليليان هاتبوو کو شتن، تي مستي يي کوري وي، ببو هيقي و هه دارا وي کو ژيانا خوه پي بدومينيت. لي ده مي مستي خاترا خوه زي دخوازي ت و بهر ب شه رپشه دچيت، ديژتي: "دي هه ره ب ټانه هيا خودي هه ر دي يي سه ره راز بي.. هه ره به ره فاني ژ ناميس و ناق ټنه مالا خوه و هه مي کرمانجا بکه.. بلا تاييرين له شکه ري دوژمنا ته شاش نه که ن و ترسي زي د لي ته دا په يدا نه که ن... هه ره فه رماني راکه بو زابت و قه ره قول.. بکوژه خودان عه مفه ري و نيشانا.. نه کوژه نه فه رين ميري و ژارا ټهو کورين خه لکينه.. دي هه ره مرنا سه ره راز کبارا زه لمانه.... کوري منو په ليخه ده ليخه قاييشا به ره بي لي پشت زه نديکا خوه بيخه.. ټه زان هيقيا جابا ته مه.. بلا جابا مرنا ته بو من به يته.. به لي بلا قه د من گوه ل جابا ره فا ته نه بت.. ناق ره في ل سه ر عه گيدين بنه مالا من ناقه گ گرانه!... بپ۲۶۰-۲۶۱". ټه ف ناقتيدانا ژ لايي ژنانقه د هه ردوو که لتورين کوردي و عه ره بي دا، خوينگه رميه کي دده نه عه گيد و په هله وانان، کو شه رمي ژ ناق ټنه مالي بکه ن و هه ردم بهر ب پيشقه بچن. خاله کا دي يا گرنگ د قي بابته تي ژن و ناقتيدانا بنه مالي دا هه يه، ټهو زي ټه وه کو ده مي ژنه ک دچيته دناق بنه ماله کا دي دا، بنه مالا

میڙی وی دبیته ناموس و شهرهف و ههژیته یا وی. راسته مستی ژبو هاریکاری یا خالی خوه دچیته شهری، لی نافتیدانا گوزی ژبو مستی و بنه مالا بابی ویه (نه یا خالی وی). ههروهسا نفیسه ر چیرۆکه کا دی یا په یوه ست ب فی بابته (وه کو ئینسیرت) دئیخته دناف رۆمانیدا، چیرۆکا که ریم ئاغای کو کچا خوه (حه لیمایی) دده ته ماجد ئاغای ژبو هندی داکو هه فرکی وی ژه هر خوار بکه ت و تولا وی ژی فه که ت: "به لی نه و ژهر هفت سالان د بهر شالا هه لیمایی را و ده ست دلی وی نه گرتن ژهری بده ته مالخوی خوه پشتی چار زارۆک ژی بووین... بیپ ۱۷۸". هه رچه نده هه لیمایی دزانی کو شوویا وی پیلانه که و بابی وی سۆز دابووئی کو وی خه لات که ت و یی وی بقیت بده تی. لی ده می هه لیمایا دبیته پشکه ک ژ ناموس و بنه مالا ماجد ئاغای (هه ر هیجه ت بو بابی خوه دگرتن کو ده رفه ت بو نه هاتیه دا ژهری بده ته میڙی خوه... بیپ ۱۷۸)، نه فجا که ریم ئاغا نه چار دبیت کو خه فکه کا دی ل بهر زاقایی خوه دانیت و خوه ژی خلاسکه ت. ئوو ده می زاقایی وی دکه فته خه فکی و نه و ب براهه دهیته کوشتن، هه لیمایا نازقریته ده ف بابی خوه و دمینه ت دناف دژمنین بابی خوه دا، کو بنه مالا وی یا راسته قینه یه: "هه لیمایی د که ربین بابی خوه دا شوی ب تی خوه یی نافی کر و تا مری نیژیک مال بابا خوه نه بوو... بیپ ۱۷۹". ئوو د بیافی مه ردینییدا ژی، ژنان رۆله کی سهره کی هه یه د نیشادانا مه ردینی یا بنه مالییدا. چونکو ژن خوارنین به رفره ه و ریکوپیک دلینن و ددانه بهر میثانان داکو مالخوی وی پی سهره راز ببیت. نه گه ر هندی زه لام یی مه رد بیت و ژنا وی یا قه لس بیت، نه و مه ردینی و سهره رازی یا پیشبینگری ناهیه ته دیتن. له وا کورد دبیزن "مال خانیه که بنیاتی وی ژنه". مه ردینی یا گوندان، نه ب جور و چه نداتی یا خوارنییه، لی ب ئاستی به خشینی و دلفره هییه.

خالا دی یا ههڅه نند ب میړانیڅه، ټولڅه کر نه. ل گوروی تیگه هشتنا گوندیان
 میړانی ټه وه کو مروڅ ټولا خوه بو که سی نه هیلیت. هر که سه کی ټولا خوه
 څه نه که ت، خه لک ب چاڅه کی سفک لی دنیړیت و چ حسابین میړانی بو
 ناهیته کرن. لهوا کورد بیژن "خوینداری ب دار و بهران نه که څیت"، چونکو
 هندی سال ب سه رڅه بچن، ټوله لدان هر دمینیت. مشه جاران قه ومییه کو
 بابی زاروکه کی د پیچولکیدا دهیته کوشتن (ب نه مازهی هه که زولم لی بهیته
 کرن)، دایک دی وی کوری ب خودانکه ت هه تاکو مه زن دبیت و دی بهری وی
 ده ته ټولڅه کرنی. سه ره رای وی چه ندی کو بابه تی ټولڅه کرنی ئاسته نگه کا مه زنه
 د ریکا خوه سه ری و ئازادی یا ملله تی کورد دا، لی ساخله ته کی گرنگی گوندییه
 و مروڅ پی مه زتر لی دهیت (ل دهف گوندیان). ئوو ده می دکه فته د
 زیندانیدا یان سه ری وی ژی دبه را دچیت، خه لک ب هه ژیتی و شه هنازی
 به حس ژی دکه ن. د له فته یه کا بله زدا ده می قادو دوو جه له بین په زی جانگیر
 ئاغای دبه ت، نقیسه ر ئامازه ب میړانی یا مستی دده ت کو میړی ټول و به ده لایه:
 "خال ما قی چه ندی قه د ئاخفتن پی دڅیت.. نه ز دی رابم هنده ک زه لاما لیکده م و دی
 چه تا سوباهی نه به س دا وی په زی بزقرینم، به لی دگهل وی دا چار جه له بین دی ژ
 بین قادوی بینم.. پاشی چ دبت بلا نه و بت... بپ ۱۲۰". هه رچه نده ئه ف شیوازی
 ټولڅه کرنی کو دزی ب دزیه کا پتر و زورداری ب زورداریه کا مه زتر بهیته
 کرن، نه یا په سه ندریبه و چ دادپه روه ری و میړانی یا راسته قینه زی تیدا نینه،
 لی ل گوندان ب پایه داری و خوه چیتراندنیڅه هه څه نده. نه و لایه نی زه رگه ه قی
 که فتی، دی زه رگه هه کی مه زتر ل ته عداکاری ده ت، کو زیره کی و میړانی یا خوه
 بهرچاڅتر لی بکه ت. د چیثانوکا (زیر سالم) دا کو عه رب ب نائی شه ری
 به سو س دده نه نیاسین، پستی برایی زیر سالمی دهیته کوشتن، سویند دخوت

کو هر چپکه کا خونیا برائی وی (ژ عه شیرا به نو ته غلب) دئی به رانبه ری
 زه لاهه کی لایه نی دی بیت (ژ عه شیرا به نو به کر). ب قئی چه ندئی ژئی، شه ری
 به سؤس بو ماوی چل سالان فه کیشا و جو بارین خونئی ژئی ریژتن. راما
 سه ره کی ژ قئی هه لویستی نه داد په روه رانه خوه چیتران دن و خوه بلندتر دیتنه،
 دبیت ئامازه بین خوه زال کرنئی ژئی تیدا هه بن. ده می مستی ژئی بریار دای کو
 بچیت په زی بزفرینیت و هنده ک جه له بین وان ژئی بینیت، په یامه کا بار کریه ب
 گه فلیکرنئی کو نابیت که سه ک خوه تالوقه تی په زی گوندی و لایه نگرین وان
 بکه ت. لی ل شوینا ئه ف رهفتارا خوه چیتران دنئی بکه فیته دنا ف باز نه کی
 دائیخستی و هه فرکیه کا دو مدریژدا، نفیسه ر ل سه ر زاری حه سه ن ئاغای، به ری
 وان دده ته دانوستاندن و پیکه اتئی. ژبو قئی مه ره می ژئی، ری هسی و ماقویلین
 گوندی دهینه بکارئینان، کو جهی ریژگرتنینه ل ده ف هه ردوو لایه نان و په یامین
 خیری دناقه را هه ردوو هه فرکاندا ئالوگور دکهن. ئه فه ژئی، ساخله ته کی دی یی
 عه شیرت و گوندیانه.

* ریژگرتنا ری هسپیان: ب راما ف ره ه نگی، ری هسی ئه و که سی ب
 نائسالقه چوو یه کو مووین پرچ و ری هین وی بین سی بووین. لی وه کو تیرم
 ژبو ئاقله مند و شیره تکاران دهیته گوتن. د هه ردوو حاله تاندا، که سه کی هه ژئی
 و جهی ریژگرتنا پرانیا خه لکیه. دبیت ژبه ر سه ربور و ژیی وی یی مه زن و
 هه بوونا بنه ماله کا ناقدار و کومه کا مروقان گه هشتبته وی ئاستی، یان
 هه قاله ندی باب و باپیرین ئاغای بیت و رابردوو یه کی مشت می رانی و
 مه ردینی هه بوو بیت. دبیت ژئی، که سه کی نه گه له ک ب ته مه ن بیت، لی یی
 ژیرمه ند و ئه مین و ویره ک بیت و ژ لای پرانیا گوندیانه یی خوشه ویست

بیت، د هه موو حاله تاندا یی سوحبهت خوشه، گه له ک سهر بؤر و سهرهاتیان دزانیته و ههردهم د بهر ژه وه ندا گشتیدایه. ل گوندان، ههردهم ریژ ل ته مهنی دهیته دگرتن، زاروک ل سهر وی چهندی دهینه په روه رده کرن کو ههردهم ب ریژگرتن سهره ده ری دگه ل مه زنان بکن، ژبه ر قی چهندییه کو ههردهم شو نگر تن جهی بابی، مافی برایی مه زنه، نه گه ر نه و ب خوه وی مافی نه ده ته برایه کی دی. لی نه گه ر نه م بهینه دنا ف مالا ناغای، شیخی، یان کویخه ی دا، نه ف ری هسپی ژیرمه ند و شاره زا میناکی ناقلمه ندی دیوانی و هر دگریته، وه کو نه ندامه کی مالییه و مایی خوه د هه موو هوور هوور کین ژیا نا ناغایدا دکته. یان دروستره پیژین کو ناغا و بنه مالا وی، ناقلمه ندی د هه موو ناریشه و چالاکی بین ژیا نا خوه دا پشکدار دکهن. د قی رو مانیدا کارا کته ره ک ب نا قی مام هه سن هه یه، کو هه موو ساخ له تین نه مینی و نه ختوباری و ناقلمه ندی ل ده ف هه نه، یی شاره زا یه د شه گیرا نا سهر بؤر و سهرهاتیاندا، جهی ریژگرتن و حه ژیکرنا هه موو دیوانانه: "مامی هه سن سوحبهت و ناخفتن ته وه ک بین که سی نین.. ته دگه ل مرو قین مه زن و ماقیل وه ک باب و با پیرین مستی روژین خوه یین قه تان دین و نه و سهر بؤرین ته دیتین که سی نه دیتینه.. قیچا دقیت سوحبهت یا ته بت و نه م گوه بدهینی، دا بو خوه گه له ک مفای ژی و هر گرین... بی ۲۷". هه روه سا ل ده ف بنه مالای ناغای ژی پله و پیگه هه کا تایبته یا هه ی، هه رسی مه زنین بنه مالی (خال و خوارزا و دایک) گوهی خوه دده نی و ب شیر هتا وی دکهن:

- حه سه نی ئوزمین ناغای (خال): "باوه ریا حه سه ن ناغای نه وه کو دل مام هه سنی یی ساخه دگه ل وی و مستی و هه می عه شیر هتی، مامی هه سن نه نه و زه لامه یی خه له تی بکته... هه ر ژ بچویکاتی دگه ل مالا وان بوو و گه له ک جارا روحا خوه یا گوری وان کری و تا نوکه ژی نفرینا ل خوه دکته کو روژا

خه له ف چوځه وانی دگهل دا نه بوو دا نه و ژي دگهل وی ب قناری فه کربا...
بپا ۸۱-۸۲".

- مستی خه له فی (خوارزا): "مامی هه سن ف باپیروی مستی را گه هشت بوو و
نیکی ژ ره شه کین باپیروی وی بوو، هه که گوتبا مام هه سنی خوه ل به حره کی
بده نه دگوت نه و هه ر ژ بچویکاتی نه و بابی مستی عه مره ک بوون و وه ک دو
هه قالان پیگه مه زن ببوون... مستی به ری خوه نه ددایي کو مام هه سن نیکی ژ
عه شیره تی یه.. هه می ناخفتنن خوه بو دگوتن و چو ژي نه دقه شارت وه ک
دهسته برایه کی... بپا ۱۴".

- گوزی (دایک): "مام هه سن تو مروقه ک ب ناقلی.. نه ری تو یی مجدی کو تو
نزانی کا دلئ من ل سه رکئ یه و کی یا ژ هه ژي مستی یه... بپا ۹". ئانکو
هند یی نیزیکی مالییه، هه تا وی راده ی کو یا دلئ وان ژي بزانیته.

ب قان هه رسی هه لویستان، مام هه سن وه کو که سه کی بنه مالی دهیته هژمارتن و
هه موو خه لکی گوندی ژي، ب وی چاچی به ری خوه دده نی. هه موو هیفی و
خوشی یا وی ژي، ب بنه مالا ئاغایی و یقه گریدایه: "هه کو مامی هه سن مستی
دبیت نیگسه ر بپرا خه له فی بابی وی تیته بی ری.. جه ز دکه ت هه ری ب دلئ خه لکی بت
و بیژنه نیکی نه فی جامیری شونا بابی خوه گرت و ل به راهی راکر... بپا ۱۶". نه ف
هه لویستی بنه مالی و عه شیره تی جرعه ته کی دده تی کو بشیت هه موو ناخفتنان د
حزوورا ئاغایدا بیژیت، د هه مان ده ما ژي دشیت گزندین ملله تی بگه هیته
ئاغای: "مام هه سن نه م هه می دگهل ته نه و یا د دلین مه دا ته گوت.. به لی نه و
ناخفتنن تو دیژي نه م نه سین بیژن، به س تو یی ده ستیر دای... بپا ۳۳". نه ف
جرعه تا وی یا د به رژه وه ندا ئاغای و عه شیره تی هه مییدا، کریه که سه کی
خوشه ویست ل ده ف دوست و دژمنان؛ ل ده ف مستی و خالی وی، گه له ک یی

ب قه در و قیمة ته و رهوشا دیوانین ههردووانه: "ههکو نهزل کوچکا ته خالی ته
 ههسن ناغا گازندا دکهت و دیبژت من تو نه دیاری.. ههکو دچم کوچکا خالی ته تو دی
 گازندا کهی و بیژی تو نه دیاری، خوه نه دی خوه کهرکه م و بمه دو.. / مامی ههسن نهو
 ژی بهختی تهیه، نه م ههردو گهلهک جهژ ته دکهن.. کهس ژ مه بیی ته ناقه تینت...
 بپ ۱۷". ئەف پله داری یا وی یا دناف عه شیره تیدا، وه لی دکهت کو بیته جهی
 باوهری یا ئاغای و وهکو نوونه ری خوه دهستیشان بکهت ژبو دانوستانین دگه
 قادوی (داکو برنا پهزی جانگیر ئاغای نه بیته سه ده می شه ری): "نه م وهسا دبینن
 مامی ههسن رابت سی زه لاما دگه ل خوه ببهت و بهراهیی بچت نک جه میلی براین قادوی و
 دگه ل باخفت، پاشی بچن نک قادوی.. ههکه چو نه کر که سی دهستین خوش میرا
 نه گرتینه... بپ ۱۲۱". د پرۆسه یا دانوستاندنیدا زیره ک و ئاقلمه نده، لهوا جهی
 ریژگرتنا لایه نی دژمنه ژی، ده می مام ههسن قادوی ب دزینا پهزی تاوانبار
 دکهت، لی فه دگه رینیت: "وه نه بیژه ههکه تو مامی ههسن نه بایه و ل کوچکا من
 نه بای من ئاخفتنهک دی دگه ل ته هه بوو به لی تو یی دهستیر دایی، چ بکهی چ بیژی؟
 پهزی ل پیش چاقین هه میا، دبت ته ل سهر رییا خوه دیتبت.. تشتی دزی خه لک
 نابینت، فه دشیرن... بپ ۱۲۸". هه رچه نده ئەف رهوشتی لی پوردهیی دگه ل قاسدان و
 شان دین دانوستاندنی، رهفتاره کا سروشتیه و چ په یوه ندی ب خوشه ویستی یا
 مام ههسنقه نینه. لی ده می ئه نجامی دانوستاندنی ب دهستقه دهیت، نیشانا
 ریژگرتن و خوشه ویستییه: "مام ههسن ل ویری تا قیره تول سهر سهر و چاقین مه
 هاتی.. نه م ناهیلن تو دهست قالا بزقری.. هلو دا بچن بنقن نه زب گورا بابی خوه
 که م، پهزی جانگیر ئاغای دی زقرت و بی قه در تول مالا دهرناکه فی... بپ ۱۳۱".
 وهکو هه موو رهفتارین دی بین دناف گوندیدا، کو هه رده م خه لکی هه چکوهه یی
 چاقلیکرنا ئاغایان و ئاغاتی دکهن (ب شیوهیه کی بچوو کری و بهرته نگی دناف

خیزانیدا)، هر بنه مالک ژى که سه کى ب سهربور یان ژیرمه ند دهستیشان دکهت کو بیته ئاقلمه ندی بنه مالی و د دهمین پیدیدا هموو ئەندام پرسیارین خواه پی دکهن. ب فی چه ندی ژى، ریهسپی بنه مالی یان گوندی یان عه شیره تی، که سه کى گرنگ و کاریگهره د ژيانا گوندیاندان.

* ئەفینی و رهفاندن: ئەفینی یا گوندیان ب جوانترین و راستگوترین و شاعرترین ئەفینی دهیته ههژمارتن، چونکو رۆلی گیانی و دلینی زاله ل سهر رۆلی عه قلی، ئەفینییه کا پاقر و بیگهرده، ژبلی چافین قه تا دی یا گیانی چ که سین دی ناهینه دیتن. د پرانییا جاراندا و ژهر کومه کا ئەگهرین هه فبه ند ب ژيانا گوندیقه، کچ و کور بهری ژیی کاملانیی دچنه دناف قه فه سکا هه فزینییدا. دایک و خویشک، ب کریارا لیگهریان و دهستیشان کرنی رادبن و سه میانی مالی بریارا هه فزینی یا گه نجین بنه مالی دهن. ئوو بابی کچی بریارا ئەرینی یان نه رینی (دانی یان نه دانی) ددهت. ئەفجا بیاقه کى کیمتر ژبو ئەفینی هه یه. لی هه رده می تیرین ئەفینی خواه ل دلی گه نجه کی دان، ب هه موو هه ست و نه ست و شهیدایی یا گه هشتنی، دکه فنه دناف تۆرین ئەفینییدا. وهزین گیا دورینی و هیلا مازیا و شه فه رۆک و دهمین بیری، بهرچاقتترین جیژفانین عاشقان و هه موو کور و کچین گوندی ب پیروزی لی دینرن. ئەفینی یا گوندیان ئەفینه کا بیگهره د و پاقره (الحب العذري)، ب ئاور و دیتنا ئیکى هه ل دبیت و پاشی دبیته ئاگره کى نه فه مریایی و ناقه مرییت. ئوو چونکو هه موو کچین گوندی نامووس و شه ره فا هه موو گوندیانه، له وا گه نج ب هوشیاری سه ره ده ریی دگه ل هه قده دکهن، ب تایبه تی ئەوین هزرا بنه مالی و ئیکگرتنا گوندی دکهن، چونکو ئاشکرا بوونا ئەفینی، ئانکو دژمنکاری و تیکدانان ئەفینی. د فی رۆمانیدا، مستی ب ئاقرنا قه سرا باخمسیقه یی مژوول بوو،

ههروهسا ئارمانجا وی وەرگرتنا مهزناهی یا عهشیرهتی بوو، لهوا چ بیاقین
 ئەفینداریی نه بوون: "بهلی تا ژن ئینانا مه ژنی نه وهک ژن ئینانا عالم و خه لکی
 یه.. خه لک دی بن گهنج و تۆلاز دا بو خوه کچکهکی چاف بکهن و پاشی دی دگهل
 ناخفن و دی ئیک دو بینن و دی ههژ ئیک کهن.. هندهک جارن نهو ههژ ئیک کرن دی
 ههفت سالن فهکیشیت پاشی دی خازن و هندهک جارا دوسی سالا کچک خازتی دی ل
 مالبابا خوه مینت تا فه دگوهیژن.. بهلی ل دویف نهز دزانم کهسی ژ مالا مه ههژ چو
 کچکا نه کریه و بو ئینایه و دیسا چو کچکین مالا مه ژنی ب ههژیکرن شوی ب کهسی
 نه کرینه... بپ ۹۶". لی نفیسه ری نه فیایه کو دلی مستی ژ ئەفینی فالا بکهت،
 دیت ژ بهر هندی بیت کو میرانی و لیگه ریانال کهزناهی، نه ریگره د ریکا
 ئەفینداریه کا پاژدا. ئەفجا د لهفته یه کا دیتنا مستی و شه مسیخانیدا مینا کهکی
 ئەفینی ژی دادریژیت و وهسا دده ته خویاکرن کو دلی مستی ل سهر کچخالا
 وی هه بوو: "گه لهک جارا نهو دگهل مستی یا ناخفتی بهلی نهو تشتی نوکه نهو
 پیدحه سییت چو جارین پی نه حه سیایه... بپ ۱۳۸". ل فیره نفیسه ری فیایه دوو
 چووچکان ب بهر کی بکوژیت، ژ لایه کیشه ئەفینی یا دوو گهنجین خوینگهرم و
 عاشقین نه پهن خویا دکهت، کو رهفتاره کا گوندیکانی یا بهر به لاقه. ژ لایه کی
 دیقه، نه فیایه کو پرۆسه یا ههژینی یا مستی و شه مسیخانی ب گریهسته کا
 سیاسی نیشا بدهت. دلسۆژی و هه بیڕینا ئەفیندارین گوندی نهوه کو برپارا وان
 نه ددهستی واندایه. ئوو هه کو بنه مال پی دحه سیین دیت نهو پیزاینه بیته
 ریگر د ریکا گه هشتنا عاشق و مه عشوقاندا، ئەفجا نه چار دبن کو برپارین خوه
 بین ئیکلاکه ر بدهن و په نا به نه بهر رهفاندنی،

هه رچه نده کریارا رهفاندنی شه رمه زاریه که ب بنه مالا کچکیقه و دبیته
 ئەگه ری دژمنداری یا دوو بنه مالان یان دوو گوندان، نه دووره ژنی بیته سه ده می

دژمنداری یا دناڅهرا دوو عهشیره تاندا و کومه کا خه لکي نه تي و نه ژي، پي تي
 بچن. هوكاري سهره كي زي نه وه كو بريارا شوو كرنا كچكي ددهستي مالباتيدايه
 و كچ ب شي بريارا هه څه ندب زين و پاشه روژا ويڅه نه پشكداره. نه څجا ده مي
 هه موو ريكيڼ فهرمي و په سه نكري يين گونديان ل بهر دهينه گرتن، خوه
 دگل دلداري خوه دده ته ره فاندن. سهره راي ټاكاما وي يا دژوار و كوژه ك،
 گوندي ب ميري ل كريارا ره فاندني دنين، زهلام بو وي دكه نه چاڅنه ترسي و
 زهلاميني كو بشيت ته حه داي هه موو ټاسته نگان بكه ت و وي بكه ت يا دلي وي
 حه ز دكه ت. كچ زي ب نه فيني و شه هنزي، سهره ده ري دگل دكه ن كو
 دلداره ك ژ پيخه مه ت گه هشتا بهر دلكا خوه، ژيانا خوه و بنه مالا خوه ديخته د
 مه ترسييدا و سهره وي، بنه مال و عهشيره ته كي دكه ته قورباني وي عه شقي.
 نه څجا خه و نا هر كچكه كا گوندي نه وه كو هيقياني (فارس الاحلام) وي بهيت
 و وي ل پشت خوه ل هه سپه كي سپي سوار بكه ت و بهر ب زوزانين نه ديارڅه
 ببه ت، هه روه كو د پرانييا چيروكيڼ گه ليږيدا دهيته گوتن. نه څه د حاله ته كيدا،
 نه گهر كور و كچ حه ز ژ هه ف بكه ن و بنه مالا كچكي ل دژي څيگه هشتا وان
 بيت. نه څجا دليني و هه فسوزي يا پرانييا گونديان ب نك خوڅه دكيشن و
 گه له ك ژ بنه ماليڼ خانه دان و هيژدار بو دبنه په ناگه ه، هه تاكو نه و ټاريشه يه ب
 ريكيڼ ناڅيرثيواني يا عهشيره تگه ري ددهيته چاره سه ركرن. نه گهر ژي، ب ريڅه
 هه فرويشي هر ټاريشه يه كي ببن، دبنه چيروكيڼ شه فهوركان و گوندي ب
 عه شق څه دگيرن: "ديڙن كوره كي ژ نيلا ملان حه ژ كچكه كي ژ نيلا كه مالييا دكر.. سي چار
 جارا بابي كوركي كچك ژ بابي كچكي خازت، به لي بابي كچكي ل بهر نه هات و ل كه ري
 عينادي سوار بو.. هندي بابي كوركي هاته كوروي خوه كو به لا خوه ژ كچكي څه كه ت و
 ژبيرا خوه ببه ت دا نيكا باشر بو بخازن.. به لي چو ته كبير ل كوركي ژي نه هاته كرن،

وی و کچکئ ته کبیرا خوه کرن و شه فه کئ گه هشتن ئیک و کچک ره فاند... بپ ۴۸-۴۹".
 ئەف رژدی یا کورکی و کچکئ ل سەر سۆزا عەشق و ئەفینی، جھئ
 سەرنجراکیشان و شەهنازی یا هەموو کور و کچین عاشقە د گوندیدا. هەر
 ئیک هیزا ئەفینا خوه ب ئەفینداری یا پەهلەوانین چیرۆک و داستانی
 ئەفینداری د شوبهینیت و ب ئیقین و خوه ویستی خوه لیددەت. ئەگەر کور و
 کچ بگەنە پەناگەه کئ و پاشی کە سوکارین کورکی (ب ریکا ئاگایەکی یان
 بنەمالەکا خانەدان) پیک بهین، دئ بنە خیزانەکا هەچکوهەیی یا دناف جفاکیدا
 و دگەل وەختی خەلک چیرۆکا ره فاندنئ ژبیر دکەت. لئ ئەگەر سەری وان
 دەر دا چوو، هینگی دبنە چیرۆک و رفیشت بۆ رفیشتی فەدگوهیزن، نەدووهر
 جھئ کوشتن یان مرنا وان ژئ بهیته پیروژکرن، مینا وی کە فئری هەردوو عاشق
 تیدا فرین کو ب کە فئری بویک و زاڤا هاتبوو ب ناڤکرن: "هەکو کچک ل ژیر خوه
 نیری دیت کە فئری پیتە گەلە کئ بلندە، سەری وی زفیری و چافین وی تاری بوون و
 دەستین وی ب کە فئری فە سست بوون... ئینا کچکئ ب هەمی هیزا خوه، خوه ب کورکی فە
 بزاند، دەستی دی یئ کورکی ژ کە فئری فەبوو، هەردو دویش ئیک را ل کە فئری فرین..
 پشتی سئ روژا خەلکی تەرمین وان دیتن و هەمی نیل بۆ عاجز بوون... ئەفەهی هنگی
 وەرە وی چیرۆکئ د گوهین خەلکی دا یا دەنگ فەدای و ناڤئ وی کە فئری ژئ کرنە کە فئری
 بویک و زاڤا... بپ ۴۹-۵۰". ئەف چیرۆکین ره فاندنئ دبوونە پالدرەک کو گەنجین
 عاشق هەردەم هزرا ره فاندنئ و خوه دانە ره فانی بکەن. ب نەمازەیی، ئەف
 کریارە ب میرانی و ئەختوباریی دەاتنە فەگیران، ئەفجا هەکو زەلامە کئ ژ
 عەشیرا پەنجاریا ب ناڤئ عەلیی حەجی ئەمینی (کو ئەو پازدە سال بوون ژن
 ئینای و چار عەیال ژئ هەبوون)، گوھ ل سوحبەتین فی جوړئ میرانیی بووی:
 "گۆتە کابانیا خوه هلو رابە دیارە بەس ئەو زەلامن هەکە ئەو کچا بره فینن.. ئەفە ئەز

دئ ژنه کا ب میړ و عه یال ره قینم و کا بابئ ته چی دکه ت بلا وه بکه ت.. بهرئ سپیدئ ژنا خوه دا دویف خوه و بره گوندئ شوئ و جاب دا خه زیرئ خوه و گوتئ نه فقه من کچا ته ره قاند و کا ته چی دقیت نه زئ حازرم.. خه زیرئ وی ژئ داخاز ژئ کر هه که بیست زیرین زهر نه ختی نه دده ت نه و ناش نابت.. هوسا عه لی یئ حه جی نه مینی بیست زیر دانه خه زیرئ خوه و ژنوی زقری مالا خوه و ناف عه یالئ خوه... بپ ۹۷-۹۸". هه رچه نده نه ف چیرۆکه مینا پیکه نوکییه و ژبو خوشی هاتییه ئینسیرتکر، لی نامازه یه کا مه رمداره کو گوندی پتر ژ ژیان خوه یا که تواری و هه چکوهه بی، ب ناقداریفه دگریداینه. هه رده م چاقلیکرنا وان کریاران دکهن، یین د چاقلین خه لکیدا هه ژئ و په سه ندکری بن، نانکو ژپیخه مه ت نافداری و په سنداریئ خوه ل مه ترسیان دده ن و ریکا مرنئ بو دشه قینن.

* نه جنه و ئایین: ئایین پشکه کا گرنگه ژ ژیان و تیگه هی گوندیان، ب ساکاری و دلسانی سه رده ری دگه ل راسپارده یین ئایینی دکهن. هه رده م کراسه کی ئایینی دکهنه بهر هه موو عورف و عه ده تین خوه یین جفاکی، یان د چوارچۆفه یه کی ئایینیدا دگونجینن. نه فجا مشه جارن، عورفین جفاکی یین دیرین و راسپارده یین ئایینی ته قلیهه ف دبن، یان ل هه ف دهینه گوهورین. ئوو چونکو پرانییا گوندیان (مه لا ژئ دگه لدا)، نه گه له ک شاره زانه د نافه رۆک و بنه مایین عه قیده یا ئایینیدا، ب شیوه یه کی زیده رۆیقه سه رده ری دگه ل روخسار و ئاییده یین ئایینی دکهن. له وا ئه م د کارین بیژین کو ئایینداری یا گوندیان شیوازه کی ساکاری ئایینییه، لایه نین غه یی و نه قلی (نقل) زالتره ژ لایه نین تیگه هشتئ و عه قلی. مه لا یین گوندان ریژ و حورمه ته کا تاییه ت ل ده ف گوندیان هه یه و جارنا دهسته لاته کا دنیایی ژئ وه ردگرن. ب قئ چه ندئ ژئ، کۆمه کا بهاین ئایینی و عورفین سه یر هاتینه دناف ئایینیدا و پرانییا فان

عورفین نوو، چ هه‌ئبه‌ندییه‌کا موکم دگهل بنه‌ما یین راسته‌قینه یین ئایینی نینه. له‌وا ئەم د کارین بیژینی "ئایینی خورافه‌یی"، چونکو ژبلی ئاییرده و فه‌رزین ئایینی و شرو‌فه‌کرنا هنده‌ک ئایه‌تین قورئانا پیروژ (کو دبیت نه‌ته‌ئاف بن ژی)، چ پیزانین د ل سهر ئایینی ئیسلامی نین. ئەف ره‌وشا ئایینی خورافه‌یی نه‌ تنی ل گوندین کوردستانی هه‌یه، به‌لکو ل پرانییا ده‌فه‌رین دووره شه‌هرستانی و کیمزانت و زانین به‌ربه‌لا‌ئه. یه‌ک ژ ره‌فتارین نه‌ئایینی یین ب ئافی ئایینی و مه‌لا یین دیندارفه ده‌ینه نه‌جامدان، چیکرنا نقشتیانه ژبو دلسارکرن و دلگه‌رمکرنا خه‌لکی، یان ژبو زاروبوونی، یان چاره‌کرنا هه‌ر ئاریشه‌یه‌کا دی یا نه‌هاتیته چاره‌سه‌رکرن... هتد. گۆزی وه‌سا هزر دکر هه‌که مام هه‌سن نه‌شیا مستی قایل بکه‌ت کو شه‌مسیخانی بو بخوازن (دی نه‌چاره بت بچت مالا مه‌لا جادری دا نقشتییه‌کی بو مستی چی که‌ت قه‌می دلئ وی بکه‌فت شه‌می خانئ دا بو بخازن... هه‌ر وه‌ک نقشتیکی وی د پیگوتینه و ئیک و ئیکن... بپا ۱۵۱). گه‌له‌ک جارن ژی، ژبو ئیقین و پشتراستکرنا ئاکامین نقشتی، ئماژه ب بو‌یه‌ره‌کی قه‌ومی دهن کو ب نقشتی چاره‌سه‌ر بو‌ویه. ئی بریارا نه‌ئنه‌جامدایی یا گۆزی، چیرۆکا عه‌لیکی عه‌لیانی ئینا بیرا وی کا چه‌وا خه‌له‌فی بابئ مستی داخواز ژ مه‌لا جادری کر کو ئاریشه‌یا هار و دینی یا کچا وی بو چاره‌سه‌ر بکه‌ت: "مه‌لای بابئ کچکی بره‌مال و نقشتییه‌ک بو دورست کر و گۆت بابئ کو بیی کچک بزانت بلا ده‌یکا وی بکه‌ته د تراره‌ک ئافی دا و کچک وی ئافی فه‌خۆت و ب ئانه‌هیا خودئ دی ئیک و ئیک بت... ۱۵۱". هه‌رچه‌نده ئەف چیرۆکا دووی وه‌کو ئه‌رگومینت ژبو هزرا ئیکئ ئینایه، لی نقیسه‌ر وه‌کو هه‌ر فه‌گیه‌ره‌کی هه‌چکوه‌یه‌ی د سهر را نه‌بو‌رییه و بابته ب هه‌میقه ئیخستیه به‌ر تیهرزین و به‌رگومانکرنئ. گۆزی ب دوودل نیشادایه و وه‌سا دایه خویاکرن کو وی ژی باوه‌رییه‌کا موکم ب ئی چه‌ندی نینه

(چونگی هندی هند نهو جه ژ مستی دکه تنه قیت وی بیخت بهر ستیر و نقشتی و سحرا...
بپا ۱۵۱، ... هندی هاتی دهست و دلی وی نه گرتن نافا جبری نقشتیکا بچت د نه فسا
کوری وی دا... بپا ۱۵۲). ئەف قەمان و دوودلی یا گۆزی، نیشانا نه ئیقینی یا وییه
ب کاریگەری یا نقشتیان، یان هەولدانەکا نقیسەراییه ژبو بەرگومان کرنا فی
بابەتی نه ئایینی بی بارکری ب هندهک سیمایین ئایینیقه.

خالا دی یا د باز نه بی ئایینی خورافه پیدا دهیته دیتن، بابەتی ئەجنه یانه.
هەرچه نده ناخی ئەجنه یان د قورئانا پیروژدا هاتییه کو هه نه و کار دکه نه سه ر
ژین و ژیارا مروقی، لی که سه کی ب چاف نه دیتینه. ئوول گورهی تیگه هشتنا
گوندییان، هه موو ئاریشه و نه ساخی یین بی چاره سه ری و پرسیارین بی
به رسف ژبو ئەجنه یان دهینه زفراندن. ژبه ر فی ترسا د نه هوشیا واندا چاندی،
هه ر هه لوه سه یه کا دیتنی یان بهیستنی (ژبه ر هه ر ئەگه ره کی هه بیت)، یان هه ر
پیژن و هه پاره یه کا بکه فته د ریکا واندا، ژبو ئەجنه یان دزقرینن. هنده ک جارن،
کابیسکین شه فان و خه ونروژکین ب ترس زی، هه ر پالده نه هنگافتنا
ئەجنه یان. حزوورا به رده واما ئەجنه یان دناف پرانییا چیرۆکین گوندییاندا و
هندی هند یا به حس کری و هزرا خوه یا تیدا کری، وه سا هزر دکه ن کو یین
دیتن و راستییه کا به رههستن دناف ژیانا واندا. مینا بابەتی نقشتیی، گۆزی
دناف دهواته کا هه پاره پیدا دینیت و چیرۆکا ئەحمه دی سه لیمی دکه ته
ئەرگومینت ژبو راستی یا فی دیتنا خوه: "دیت هه می تشت وهک خوه نه و لیته لیتا
مروقییه و حنگه حنگا دهوولی یه و پیکه پیکا زورنایی یه.. چۆ هه تا گه هشتیه ب ره خ
دهواتی قه، شه هه نه مک بوو کهس د زمانئ کهسی نه دگه هشت، هندی هاتی نه زانی کا نهو
مروقه ب چ زمان دناخفن.. نه کوردی یه و نه تورکی یه و هه ر زمانئ عه ره بی ژ
نینه... ما د جلکین وان فوکری، هه کو هو به ری وی ب ناف چاقین ئیک ژ وان که تی..

دیت ئەف سەر و چاڤه نە وەك یین مەوقانە، بەلئ دیت چاقین وان یین ب ئەنیئ قە و
 چەند د كەشەفریتن و دەقئ وان تا بن گوها یئ شەقە... بپا۳۹. ل گورەى هەمى
 ئەرگومىنت و دويفچوونین زانستى، ئەفا بوویى خەونەكا كاپىسكییه یان
 هەلوسەیهكا دیتنییه (سئ چار جارا ناقئ خودئ ئینا و قەستا مال كر.. هەكو
 كەشتیه سەر بەربانكى، پیحەسیا چو دەنگ نەمان، ل پشت خوە زقري دا بزانت كا
 كەس ل دويف ناهیت، دیت مەیدانكا گوندی یا خالی و بئ دەنگە... بپا۴۰-۴۱). مینا
 چیرۆكین فولكلوری و داكۆكیرنا ل سەر هەبوونا ئەجنەیان، نقیسەرى ژى
 هەمان رى گرتییه بەر و وەكو چیرۆكەكا گەلیری یا ئینسیرتكرى سەرەدەرى
 دگەل چیرۆكى كرییه (چ ژبو دوکیۆمیتكرنا ئەلەمیتتین چیرۆكەكا فولكلوری
 بیت، یان ژبو ئازراندا بابەتئ هەبوونا ئەجنەیان بیت؟!)، گۆزئ قوتكى
 پەریخانئ ل بەر دەهواتییهكى دینیت و ھندەك تەقنى تیددەت، دا هەكو بو
 خەلكى قەدگىریت باوهر ژئ بكەن كو وئ ئەجنە یین دیتین. دیتنا ئەجنەیان
 ژى (ئەگەر مەوقى نەھنگیئن!)، پیروزییهكى ددەتە وى كەسى دیتین و ترس و
 چریسەتییهكى ل دەف خەلكى گوندی پەیدا دكەت. ئەقە ژى پشكەكە ژ وئ
 خورافەیا گوندی باوهر ژئ دكەن و دبیتە ھالەیهكا پیروزیئ ل سەر سەرى وى
 كەسى سەرھاتیئ قەدگىریت: "چەوا خدامەك چۆ و زوى زقري و پەرى خانئ قوتك ژ
 دەستا ئینا دەر و شون تەلین گۆزئ ل سەر دیتن.. ھەردو دەستین خوە ل سەرى خوە دان و
 ب دەنگەك ترس گۆت: ب خودئ تو راست دبیرئ.. ھیش تەقنا تەرا پیقە.. وەى ئەزا
 مال خراب، ئەقە ژ ھەمى عالەمئ بو قوتكى من برییه، دیارە دئ عەمەلەكى ل من كەن..
 وەى دایئ چەوا جارەك دی ئەف قوتكى مەچیترا كرییه بەر خوە، دئ ئەزى كەمە بەر
 خوە... بپا۴۲". دبیت كەسەك پرسیار كەت، مادەم ساخلەتەكى گوندیان ئەوہ كو
 باوهر ژ چاقین خوە دكەن، پا بوچی چیرۆكین ئەجنەیان زوو باوهر دكەن؟

پرسیاره کا د جهی خوه دایه، لی هه موو جفاکین کیمزانست و نه خوینده وار وه سانه، چونکو نزانن سه ده مین گوهارتینن سروشتی شروقه بکهن، نه فجا بهر ب بابه تین ئایینی و غه بییقه دچن کو هیسانترین ریکین به رسفدانیه. ههر تشته کی ب ئایینی و غه بییقه گریدایی بیت، گوندی باوهر دکهن، نه گهر ژ ئیقینی و باوهر داریی ژی نه بیت، ژ بهر ترسا خودیه. ئوو مه لایین گوندان پتر داکوکیی ل سهر ترساندنا ژ ئاگری جه هه مئی و حه باندنا خوشی یین به هه شتی دکهن ژ تیگه هاندنا نا هروکا په یامین ئایینی. نه ف بویه ری گوزی فه گیری، ب زه حمه ته خه لک ئاخفتنا وی ب دره و ده ریخن و ژی باوهر نه کهن، چونکو دایکا مستیه و خویشکا حه سه نی ئوزمین ئاغایه و بویرنا خه له فی فه رحو ئاغایه. نه فجا فه گیریانا نه حمه دی سه لیمی ژی هاته سهر باوهر داری یا وان (بپ ۴۳-۴۴). پشتی گوندی ژ کاری ته قاف دبن، چ کارین دی نینن ژبلی فه گیریان و گوهدیری یا چیروک و سهرهاتیان (هوسا نه ف سوحبه تا گوزی دگهل مه چیترا و گوفه ندا وان ل مه دیدانکا گوندی و قوتکی پهری خانی مال پیرا گوزی و هه می خه لکی گوندی و گه هشت هنده ک گوندین دی ژ... بپ ۴۵). ئوو ب فی شیوهی، هه می چیفانووک و خورافه یین گوندیان به لاف دبن، ب به رده وامی دهینه جوین و فه جوین هه تاکو دبسته پشکه ک ژ باوهری و عه قلی وان یی غه بیی دنا ف جفاکه کی که تواریدا.

ل هه مبه ری قان ئایبرده یین خورافی یین ب ئایینیقه هاتینه نووساندن، هنده ک جارن ئولدار ئایینی ژبو مه ره مین سیاسی بکاردینن، یان ژی روله کی کاریگه ر د هه قری یین سیاسی و عه شیره تگه رییدا هه یه، کو ژییاتی یا خه لکی یی دهیته ده ستیشانکرن. د دوو له قته یین پیکفه گریدایدا، نفیسه ر په نا دبه ته بهر ئایینی کو بیته لایه نی ئیکلاکه ر ژبو دوودلی یا ته ره فین هه قریک و ته نگه زارین

ژیاتی، د له‌قته یا ئیکیدا جه‌میلی برایی قادوی هه‌وارا خوه دگه‌هینته نک شیخی کو ریکا راست بو خه‌لکی بیژیت: "به‌س بو مه‌ نا‌قه‌تییت، دیسا شیخی من بو ته‌ ژی نا‌قه‌تییت.. دقیت نا‌خفتنه‌کی بیژی کا نه‌م ل به‌راهی بچن یان ژی د دویشا را... هه‌ر توی دشیی ب نا‌خفتنه‌کی مه‌ هه‌میا گریده‌ی و هه‌ر ب نا‌خفتنه‌ک دی ژی ده‌ستیریا مه‌ بده‌ی... بپ‌۲۲۹-۲۳۰". د فی میناکیدا ئامازه‌ ب گرنگی و کاریگری یا شیخی هاتییه‌ دان کو خه‌لک پیگیریی ب فه‌رمان و راسپارده‌ یین وی دکهن. لی هه‌موو شیخ و مه‌لا (ب دریزاهی یا دیروکا ئیسلامی)، هه‌ر دگهل ده‌سته‌لاتداری یا ئایینی بووینه، هه‌تا‌کو نه‌و ده‌سته‌لاته‌ هنده‌ک ره‌فتار و کریارین ل دژی بنه‌ما و په‌یاما ئایینی دکه‌ت، هینگی ب هه‌مان هیزا پشته‌قانیی دی ل دژ راوه‌ستیت و دیروکا ئیسلامی یا پره‌ ژ سه‌رکو‌تکرنا‌ ئان جو‌ره‌ ئایینداران. هه‌لبه‌ت نه‌هه‌می ئاییندار د کارن شاشی یین ده‌سته‌لاتداران ده‌ستیشان بکه‌ن، تنی نه‌وین شاره‌زا و خودان هه‌لو‌یستین نه‌گور فی کاری دکهن. له‌وا پرانییا سه‌رکیشین بزاف و شو‌ره‌شین کوردان ژی، هه‌ر شیخ و مه‌لا بووینه. د له‌قته‌یا دوویدا، جه‌میل ب برپارا خوه‌ یا مجد، هه‌ولدده‌ت هه‌ر ب چه‌کی شیخی (کو پا‌به‌ند بوونه‌ ب ئایینی) به‌ری شیخی بده‌ته‌ سه‌مه‌ته‌کا دی یا د به‌رژه‌وه‌ندا گشتیدا، نه‌ف هه‌ولدانه‌ ب سی قوناغین دانوستاندنی ده‌یته‌ نه‌نجامدان: د قوناغا ئیکیدا، خوه‌ ته‌سلیمی تیگه‌هی وی یی ئایینی دکه‌ت و دگهل وی ره‌وشا هه‌یی و پیگیری یا خوه‌ یا ب ده‌سته‌لاتا ئایینیقه‌ شو‌قه‌ دکه‌ت: "ته‌ به‌حسی خه‌لیفه‌ی و سولتانی کر.. نه‌ز دگهل ته‌مه‌ و نا‌خفتنا سه‌ر سه‌ری من، نه‌و ژی مرو‌ف دی گوه‌ی خوه‌ ده‌ته‌ خه‌لیفه‌ی و فه‌رمانا وی بجه‌نینت و چه‌کی ژی بو هه‌لگرت بو به‌لاف کرنا دادین و دانانا توخیبه‌کی بو مرو‌قین زوردار و زک ره‌ش... بپ‌۲۳۰". د قوناغا دوویدا، به‌ر ب په‌یامه‌کا دیقه‌ دچیت و فی گوهداریی ب ریکا راست و په‌یاما راسته‌قینه‌یا ئایینیقه‌ مه‌رجدار دکه‌ت، ئانکو

مینا پرسیارین ئایینه ئاراسته‌ی شیخی دکه‌ت، کوب کیمی هزرا خوه تیدا بکته و کریاران بیخته د چوارچوئی بنه‌مایین ئاییندا: "به‌لئ پا هه‌که خه‌لیفه ژ ناخفتنا خودی و پیغه‌مبه‌ری ده‌رکته وی بخوه زۆرداری ل خه‌لکی کر، نابت که‌س دگهل دا بت.. شیخی من، چه‌وا نه‌م دی هاریکاریا خه‌لیفه‌ی و قادوی که‌ین و فه‌رمانا وی بجه‌نین بو خراب کرنا گوندا و تالان کرنا مالا و بزاندنا ژن و زارویا.. نه‌فه نه‌خودی گوتیه و نه پیغه‌مبه‌را ژی... بپ ۲۳۰". ئوو ل قوناغا سیی ژی، داخوازا هه‌لویسته‌کی ژ ته‌رزئی هه‌لویستی خوه ژ شیخی دکه‌ت، هه‌رچه‌نده هه‌لویستی وی بیه‌نا گه‌فی ژئی ده‌یت، لی ئه‌و گه‌فه ب په‌یام و رییا راستا ئایینی هاتییه نخافتن: "نه‌ز نه‌دگهل قادوی مه‌ و من نه‌قییت که‌س ژی گوهی خوه بده‌تی.. یی گوهی خوه بده‌تی دی نه‌دامه‌تی ل سه‌ر ده‌ستی من بینیت و هیقییا من نه‌وه شیخی من شیخ عه‌لی ئاقه‌کی ب قی ئاگری داکه‌ت دا ته‌ر و هسک پیگه‌ نه‌سوژن... بپ ۲۳۰". د قی په‌ره‌گرافیدا، نفیسه‌ر کومه‌کا په‌یامان ئاراسته‌ی خوانده‌قانی دکه‌ت، ژ لایه‌کیفه رۆلی ئۆلداران به‌رچاف دکه‌ت کا چهند کاریگه‌ری ل سه‌ر ریروا بو‌یه‌رین گوند و عه‌شیران هه‌یه. ژ لایه‌کی دیقه‌ ژی، نیشا دده‌ت کا چه‌وا ده‌سته‌لاتدار ب ریکا فان دینداران مه‌ژی خه‌لکی ساده‌ دشۆن و به‌ر ب ته‌سلیمبوونیقه‌ ده‌ن. د هه‌مان ده‌مدا، مروّقین وه‌لاتپاریز و تیگه‌هشتی ژی، دشین قی کاریگه‌ریی د ریکا ملله‌تینی و خیرییدا بکار بینن. هه‌روه‌سا گوهارتنا هه‌لویستی جه‌میلی کو به‌ر ب هیزا خیری و خۆراگریقه‌ بچیت، ئاماژه‌یه‌کا دی یا ئه‌رینییه‌ کو هه‌ر مروّقه‌کی (د خوه‌یی خوه‌دا)، هه‌ردوو لایه‌نین باشیی و خرابیی هه‌نه، ل گوره‌ی ژینگه‌ها ده‌ردۆر و بو‌یه‌ران و شیوازی سه‌ره‌ده‌ریکرنی و پاشخانا دیروکی به‌ر ب باشیی یان خرابییقه‌ ده‌یتته ئاراسته‌کرن. ب قی گوهارتنا هنده‌ک بو‌یه‌رین دیروکا زاره‌کی یان سترانکی، دیروکه‌کا دی هاتییه

ئاڧاكرن و بوويه ئەگەرئ سەرکهفتنا رۆماننئیسى. ب قى چەندئ زى، ئەم
دگههینه وى ئەنجامى كو نئیسەر بابەتئین هەقەند ب (ژيانا گوندى و تئگههئین
گوندىكانى، عەشیرهتگهريئ و ئاغاتئى، بزاقا رزگارئخوازئى و مئیرانى يال دزى
داگيرکهران، گەندەلچى و خۆفرۆشان، ئابئین و ئابئیردە بئین جفاکئابئىنى، دئروک
و سەرھاتئى بئین جفاکئى کوردئى...)قە، دکەتە هئئقئئئى پرائبئا بەرھەمئین خوە بئین
نئیسى. ئەقە زى خەباتەکە جھئ رئزگرتن و شەھنازئ پئکرنئبئە، چونکو دبئتە
ئەگەرئ پاراستنا پاشخانا کەلتۆرى يا جفاکئى، ئەو جفاکئى مە دقئت بگوهۆرئین
و پئشقە ببەئین. ئوو هەتا مرؤف د پاشخانا خوە يا کەلتۆرى نەگەھئت، نەشئت
چ پئنگاڧئئ پئشقەچوونئ پافئئزئت.

*

پیرست

- ۵ * پیشگوتن
- ۱۵ * خه مین فه شارتی یین کچه ژنه کی د رۆمانا (مریه ما) دا
- ۷۷ * تیروستین ئیسلامی د رۆمانا (ئالی دی یی پری) دا
- ۱۴۳ * خه بات و دهرده سه ری یین کوردان و کوردینی د سیتکی
رۆمانین (صدقی هروری) دا
- ۱۴۹ 1. کوری زناری سه ربلند
- ۱۸۹ 2. ئەقین و شهوات
- ۲۵۳ 3. ئەز و دهلال
- ۳۰۹ * سیما یین گوندی و عه شیره تگه ری د رۆمانا "ههواره" دا
- ۳۵۷ * پیرست

